7 ימים

מס' 1290 י' חשון תשמ"ט 21.10.88

...יה קיזל משחזר את רצח הילד חנן זגורי,
...י חודשיים, ואת חקירת המשטרה ○
...ון לונדון על סקנדל זך ○ יעקוב קינן על
...און אמנות וטלוויזיה ● שלמה
...מירבלט
עמנואל בר־קדמא ... ● עמית רייכר
● אדם ברוך

שנית מצדה

גרגורי פק ואיב מונטאן כיכבו באירוע־מצדה, בשבוע שעבר. בסוף, ניגנו את השניה של מאהלר ● נורית בת יער על אופנת מצדה ● יותם ראובני על 'התוכנית האמנותית'

תצלום השער: גדי דגון

המוסף לתרבות, ספרות ואמנות — מעמוד 36

FIBER 7

רזיתי מעל המצופה!

החטיף הדיאטטי מאמריקה, מחליף ארוחה שלמה
נעים וטעים לדעת, כשרוצים לרדת במשקל, אין עוד צורך לעבור "שבעה מדורי גיהנום". די באכילת 2 חטיפים טעימים של FIBER 7 כתחליף לשתי ארוחות ביום. במשך חודשיים שלושה, אפשר להיפרד מ־15־10 ק"ג מיותרים.
נשמע פשוט, מפתיע לראות איך מרזים מעל המצופה.

אמריקה חוטפת ומרזה
דיאטת FIBER 7 תוכננה במעבדות המשוכללות של המרכז הרפואי המפורסם "סידר סיני", בבברלי הילס עבור כוכבי הוליווד המקפידים לרזות בדרך הבריאות הטבעית.
טעמו הנפלא והעושר התזונתי הרב שלו, הפכו אותו במהירות ללהיט מבוקש בארה"ב כולה.

יש טעם לדיאטת FIBER 7
טעמו ומראהו של החטיף, הם כשוקולד. החטיף מורכב מ־44 רכיבים שונים, מארבעה סוגי סיבים תזונתיים ומכיל ⅓ מהכמות היומית של אבות המזון, הויטמינים והמינרלים הדרושים לגוף.
כל חטיף מכיל רק 170 קלוריות.

איזה רזים טמונים בדיאטה?
עליך לאכול 2 חטיפי FIBER 7 במקום 2 ארוחות ביום, עם 3־2 כוסות שתיה, (חמה או קרה). ההופכים את האכילה, לארוחה מהנה ומשביעה למשך 5־4 שעות. את הארוחה השלישית ביום, המכילה עד 550 קלוריות. אפשר לבחור מתוך מגוון רב של ארוחות, שהורכבו ע"י דיאטנית מנוסה היועצת לנו ולכם. שמירה על כללי הדיאטה, תקנה לך הרגלי אכילה נכונים ותשמור על משקלך לאורך ימים. FIBER 7 כשר – חלבי, נטול כולסטרול ודל נתרן.

FIBER 7
נמכר באמצעות יועצות דיאטה וניתן להשגה:
בבתי טבע, בבתי מרקחת, ברשת הסופר פארם וברשת מגדנות.

לפרטים נוספים, נא לפנות למרכז ההדרכה: "דר־טל מזון דיאטטי בע"מ", ככר המדינה, ה"א באייר 30 ת"א, טל. 257636, 216578־03.
לשרותכם במרכז ההדרכה רופא יועץ – מומחה לרפואה פנימית.

אמריקה חוטפת ומרזה

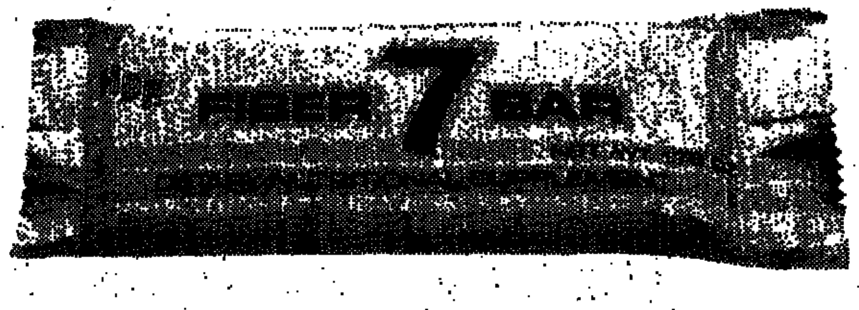

יועצות מכירה וסוכנויות: ת"א: משרדי חברת דר־טל (24 שעות רצוף) 216578, 257636 • מלכה פוזנצקי (ל') 5411781 • אסתר שלי (ל') 5411294 • שרה שטיינר 5412713 • רמי אייל 457667; 497827 ר"ג: חבי פירסל בע"מ (סוכנות שיווק) 726979, 733289 • אולה זילברמן 7528170 גבעתיים: מאשה שטרנבך 735614 בני ברק: מכון "רוית" 789983 קרית אונו: ד. קניגסברג 342240 רעננה־כ"ס: א. אמרם 452702 אבן יהודה: ר. רוויה 698756 נתניה־תופית: יונה דותן 666530 רמת השרון, הרצליה: נורית קלובסקי 5401084 חולון בת ים: רינת קרייצמן 5562304 • דורון פורמן 845264 ראשל"צ: אורנה סולומון 9664185 • ש. אנה 9656073 רחובות: שלמה הורוביץ 467324, 466184 • מיכל פלד 464048־08, 9667931־03 יבנה: ד. אגר 438150 פ"ת: בלומה רפפורט 9127109 לוד־רמלה: חוה לוי 261123־08 חדרה: יעקב רובין 334883 חיפה: ק. מור 383008 נהריה: חנות קטנה ומטריפה 922329 עפולה: שורנה ליבוביץ' 699059 נצרת עילית: שלום חנוך 571251 ירושלים: נ. גילי 343454 • מכון רם 245226/7 אילת: לבנה רונן 77761

הפצה לבתי מרקחת ובתי טבע:
03־5411969, 5411294, 5411049

עוד מעט כבר לא יהיה "עוד מעט"

מלאו את השבוע האחרון לפני עליית המחירים וחסכו כסף רב.

הכנס עוד היום לכלי זמר והבטח לעצמך את המחיר של לפני הבחירות. לבחירתך אלפי כלי נגינה משובחים ממיטב היצרנים ברחבי העולם

תשלומים נוחים במיוחד עד 60 תשלומים. אספקה מיידית

אורגנים ניידים

YAMAHA PSS-1[illegible]
[illegible] מקליט ומנגן - הכל במכשיר אחד. כולל [illegible], כינור, גיטרה, סקסופון, פסנתר, קסילופון, [illegible] מקצבים, טכנולוגיה דיגיטלית, הפעלה על ידי חיבור [illegible] או על ידי בטריות.

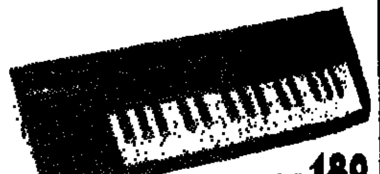

רק 189 ש"ח

YAMAHA PSS-17[illegible]
[illegible] לכל סוגי המוסיקה, 100 צלילים דיגיטליים [illegible] FM, 10 מקצבים אוטומטיים; SUSTAIN, [illegible] PORTAMENTO VIBRATO ועוד.

רק 327 ש"ח

YAMAHA PSS-26[illegible]
[illegible] בכלי אחד. 4 אוקטבות, נייד דיגיטלי FM, [illegible] 100 כלי נגינה שונים הכוללים את כל [illegible] פסנתרים, כלי נשיפה, כלי קשת, כלי הקשה, [illegible], קולות אנוש, אפקטים, מקצבים מוכנים [illegible] אוטומטי ועוד

רק 449 ש"ח

YAMAHA PSR-1[illegible]
[illegible] נייד, 4 אוקטבות מקלדת רגילה. [illegible] 16 מקצבים, ליווי אוטומטי, 8 מנגינות [illegible] עצמית.

רק 460 ש"ח

YAMAHA PSR-3[illegible]
[illegible] נייד 5 אוקטבות, סטריאופוני, בנוי בשיטות FM, [illegible] REAL SOUND הלקוחים מסינטיסייזרים [illegible] DX, DUET, SUSTAIN, VIBRATO, 16 [illegible] PCM אוטומטים. וריאציות לתופים, בסים [illegible]. תכנות מקצבים ועוד.

רק 1,030 ש"ח

אורגנים ביתיים

VISCOUNT BX-10
האורגן הנמכר ביותר באירופה ובישראל,
דו קומתי, 8 אוקטבות, תריס לסגירה Midi (חיבור למחשב ביתי) תופים PCM, תכנות מקצבים, יציאה לאוזניות ומגבר.

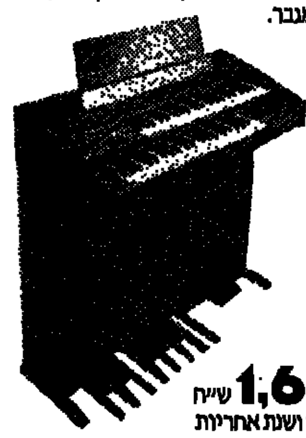

רק 1,601 ש"ח
כולל הובלה ושנת אחריות

GEM MK 10 MRT
אורגן דיגיטלי 2 קומות 3½ אוקטבות עם תריס לסגירה. צלילים לפי שיטה בלעדית SWP (Sampled Wave Processing), דגימת צלילים הכוללת אורגנים, פסנתרים, גיטרה, כלי נשיפה, כינורות, אקורדיון. 14 מקצבים בשיטת AWM עם לווי אוטומטי, חבור Midi, מתאים לכל סינטיסייזר, אפשרות לנגינה מונופונית ופוליפונית גם יחד.
כולל מחשב ללימוד עצמי.

רק 1,838 ש"ח
כולל הובלה ושנת אחריות.

סדרת YAMAHA-ME
אורגן ביתי 3½x2 אוקטבות עם פדל ותריס לסגירה. בנוי בשיטת FM SOUND+ AWM SOUND עשרות צלילים כמו כינורות, כלי נשיפה, סינטיסייזרים, פסנתר, גיטרה, פיקולו MULTI MENU ו SUSTAIN, VIBRATO, SYMPHONIC ועוד... 5 זכרונות, קסטה, Midi עם אפשרות חיבור לסינטיסייזר או מחשב ביתי ועוד.
דגם ME-100
רק 3,181 ש"ח
כולל הובלה ושנת אחריות.

פסנתרים

הפסנתר היוקרתי של חברת SAMICK שזכה במקום השני בתחרות הבינלאומית שנערכה בצרפת ליצרני פסנתרים, מיוצר לפי ידע וחלקים מגרמניה, מצטיין בתכונות העקריות - צליל, מגע, כוון, חזות, עמידות לאורך שנים, בנוי מעץ מלא. כולל כוון ראשון, אחריות ל־10 שנים והובלה.

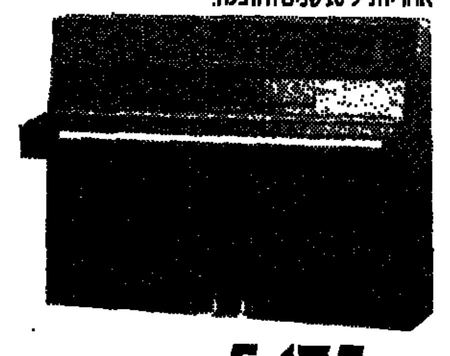

החל מ־ 5,175 ש"ח

פסנתרי BALDWIN תוצרת אמריקה כולל 10 שנות אחריות, כוון ראשון והובלה לבית הלקוח. מתאים לכל תלמיד ולכל גיל.
דגם E-140 B
רק 5,104 ש"ח

פסנתרי YAMAHA המפורסמים שזכו ברוב התחרויות הבינלאומיות, בשמוש האקדמיה למוסיקה ע"ש רובין בירושלים, תחרות רובינשטיין ועוד רבים אחרים.
החל מ־ 6,048 ש"ח.
כולל כוון ראשון, אחריות ל־10 שנים והובלה.

גיטרות

גיטרות קלאסיות אקוסטיות וחשמליות בכל הגדלים ולכל הגילאים מתוצרת: FENDER, YAMAHA, VANTAGE, MARTIN, SAMICK, ADMIRA, SCHECTER ועוד...

החל מ־ 153 ש"ח

נמשכת ההרשמה לבתי ספר לאורגן YAMAHA בשיטת
פרטים בחנויות כלי זמר ברחבי הארץ

תופים

הכל למתופף מהחברות המובילות בעלם. YAMAHA, SAMICK, ASAMA, PAISTE, SABIAN, VIC FIRTH, ISTANBUL, MEINL, TAMA ועוד...

סט תופים ASAMA 5 חלקים עם אביזרים כולל מצילות
רק 1,038 ש"ח

מערכות הגברה

המבחר הגדול ביותר בארץ למגברים, רמקולים, מיקסרים, מיקרופונים וציודי הגברה מתוצרת: YAMAHA, ASHLY, COMMUNITY, F.B.T. LEM, ELECTRO VOICE ועוד...

סינטיסייזרים

YAMAHA DX-11
5 אוקטבות, דיגיטלי, צלילי FM עם רגישות במקלדת TOUCH, AFTER TOUCH, Midi עריכה מלאה, 8 SPLIT 128 צלילים מוכנים, אפשרות לקסטה דיגיטלית להרחבת הזכרון.

רק 2,359 ש"ח

כלי נשיפה

מבחר גדול של כלי נשיפה תוצרת YAMAHA במחירים מפתיעים:

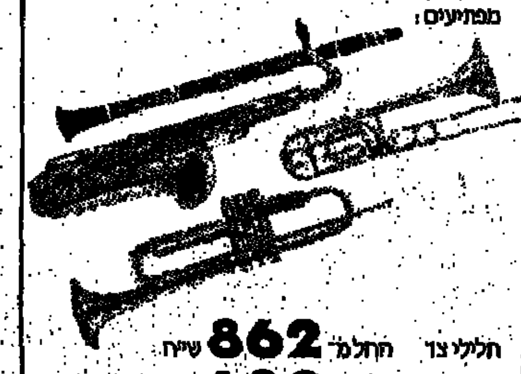

חלילי צד	החל מ־	862 ש"ח
חצוצרות	החל מ־	680 ש"ח
קלרינטים	החל מ־	799 ש"ח

רשת חנויות כלי זמר:
• תל־אביב [illegible] • חיפה החלוץ 53, 04-664374; • חיפה [illegible] לצרכן, דרך יונה 1, 04-660936; • צומת מוצקין ביאליק, ורדעט 12, 04-722071; • ירושלים, רח' יפו 68, 02-383650; • באר־שבע, קק"ל 71, 057-38779; • באר־שבע, קק"ל 187, 057-34533; • נתניה, הרצל 53, 053-339583; • הרצליה, רח' סוקולוב 38, 052-540216.

מפיצים מורשים: • אילת: גן המוסיקה - מרכז מור • אשדוד: בית ימאהה - מרכז מסחרי ד' חנות 10. • אשקלון: מרכז המוסיקה [illegible] • בני ברק: סוכנות כלי זמר - רבי עקיבא [illegible] • בת־ים: [illegible] • דימונה: [illegible] • הוד השרון: [illegible] • חדרה: סוכנות כלי זמר [illegible] • חולון: סוכנות כלי זמר - סוקולוב 77 • טבריה: בית האורגן [illegible] • יבנה: בית ימאהה [illegible] • יהוד: מוסיקמן [illegible] • ירושלים: [illegible] • כפר־סבא: סוכנות ימאהה [illegible] • נהריה: [illegible] • נצרת: [illegible] • עכו: [illegible] • עפולה: סוכנות כלי זמר [illegible] • ערד: [illegible] • פתח־תקוה: [illegible] • קרית־גת: [illegible] • ק. מלאכי: [illegible] • ראשל"צ: סוכנות כלי זמר - הרצל [illegible] • רחובות: בית ימאהה [illegible] • רעננה: בית ימאהה [illegible] • רמת־השרון: צלילים - אוסישקין 22.

כל המחירים המופיעים במודעה זו כוללים מע"מ והם לאחר הנחה ולתשלום במזומן.

בית YAMAHA
רשת כלי זמר
רשת חנויות המוסיקה הגדולה בישראל

תנועה עם ערכים

ש״ס - התשובה
לריקנות, סמים ופשיעה

ש״ס - אחדות לבבות
ודרכי נועם

ש״ס - החזרת תפארת
יהדות ספרד.

ש״ס - תומכת במדיניות
בטחון נחושה ועקבית
כלפי פורעים מבית
ומחוץ

ש״ס דוגלת - ארץ
ישראל לעם ישראל
על פי תורת ישראל

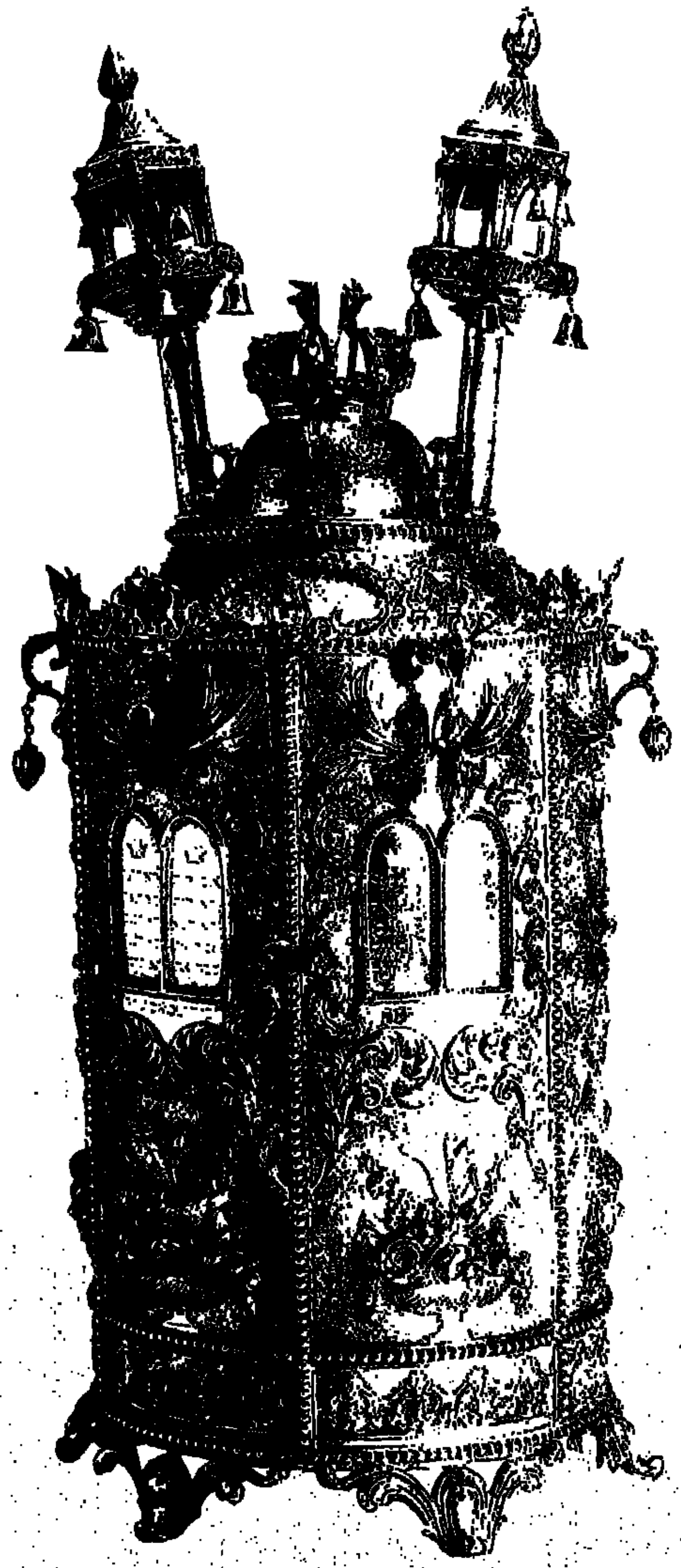

ש״ס - קירוב הנוער אל
מעינות האומה

ש״ס - הרחבת החנוך
היהודי השורשי
והעמקתו

ש״ס - סכר בפני
התבוללות

ש״ס - חיזוק השכבות
החלשות - כלכלית,
חינוכית וחברתית

ש״ס - עידוד משפחות
ברוכות ילדים

ש״ס להחזיר עטרה ליושנה

מה הטריק*?

חינם

לכל הרוכש:

וכל זאת בחמישה תשלומים שווים של 650 ש״ח כל אחד ללא ריבית

המבצע רק במ.כ.ן — רשת חנויות המחשבים הגדולה בישראל

לא תמצא כאן טריק * זהו פשוט מבצע מכירות

MCN

מכן

חברה בקבוצת כור סחר

להתחיל מחדש

- **התחלה חדשה לשיער.**
- **מה לפרס נובל לכימיה ולשמפו שלך?**
- **עם מוד הייר - הראשים מדברים בעד עצמם.**
- **פתרונות אמיתיים וטיפול נכון בכל בעיות השיער.**

מאת קרן בנימיני

מאז ומתמיד נחשב השיער כאחד הקריטריונים ליופי - אצל נשים וגברים כאחד.
מאז ימי קדם, שקדו בכל התרבויות על המצאת ושיכלול נוסחאות לחומרים אשר יזינו את השיער וישמרו על חיוניותו ורעננותו.
גם כיום, ענף תכשירי השיער בעולם כולו שוקד על המשך פיתוח והעמקת הידע בנושא.
במוד-הייר הצליחו להגיע לנוסחאות חדשניות הנותנות פתרון אמיתי לכל בעיות השיער. איך עשו זאת?

השינוי שבא בשערה

פרופ׳. ל. פאוליק, חתן פרס נובל לכימיה, במחקרו על מבנה השיער, גילה כי השיער מורכב מ-97% פרוטאין, גילוי זה הוליד את גל תכשירי השיער המכילים פרוטאין במידה מסוימת, אשר אכן תורמים לייצובו, מראהו והזנתו.
במעבדות מחקר באירופה, הקשורות עם "נשיונל-מוד", בעלות 30 שנות מוניטין מקצועי בינלאומי בנושא תכשירי שיער, החליטו להתרכז במחקרו של פרופ׳ פאוליק ולפתח תכשירים מיוחדים. תוצאות המחקר והפיתוח הולידו את הסידרה הייחודית של מוד הייר.
לא עוד סתם תכשיר המכיל פרוטאין, אלא נוסחה מהפכנית המחקה במדוייק את ההרכב הביולוגי האמיתי של השערה - כלומר - 97% פרוטאין.
נוסחה זו נבדקה בתנאי מעבדה קפדניים, והוכחה כיעילה ביותר לכל בעיות השיער.
בנוסף, מקפידים מוצרי מוד הייר להשתמש בחומרים טבעיים במינון גבוה במיוחד של ויטמינים, תמציות צמחים וחומרי הזנה טבעיים.

אתך בראש אחד

הסדרה המהפכנית של מוד הייר נותנת תשובות אמיתיות ופתרונות מיידים לכל בעיה בשיער.
עכשיו כל אחד יכול להתחיל מחדש בטיפול בשיער. טיפול נכון ויעיל המכוון בדיוק לסוג השיער, המעניק שיפור משמעותי ופתרון מיידי לבעיות השיער לכל סוגיהן. ולהשלמת התהליך - טיפוח נכון ומקצועי לשמירת התוצאות.

שערה בים

הקיץ בעיצומו - ושיערך חשוף לנזקים הקשים הנגרמים לו על ידי חשיפה לשמש, לרוח המייבשת, לכלור שבבריכות ולמלח שבים.
כל אלה גורמים לשיערך מקרוב: יובש, פיצול קצוות ואובדן ברק, גמישות ותנועתיות. זה הזמן להתחיל מחדש לטפל בשיערך ולהעניק לו חומרי טיפול וטיפוח שיבריאו אותו ויחזירו אותו למצבו הטבעי.
עכשיו, כשהולכים לים, לא לוקחים רק שמן שיזוף, לוקחים מוד הייר.

מה הבעיה?

רק מי שסובל - יודע...

שיער שמן - החפיפה יום-יומית, התסרוקת שאינה מחזיקה, הגירויים בעור הקרקפת, המראה השמנוני והתחושה הלחה והבלתי-נעימה.

שיער יבש - מראה חסר ברק, שיער חסר גמישות, לא נעים למגע והיובש אחרי כל חפיפה.

קשקשים - בעיה הדורשת טיפול מתמיד, חפיפות תכופות והרבה החלפות בגדים...

קצוות מפוצלים ושרופים - בעיות הנגרמות כתוצאה מצביעה, סילסול, חימצון ומזג האויר.

אפשר להתחיל מחדש. לכל אלה מציעה מוד הייר פתרונות חדשניים ואמיתיים, כל בעיה והמוד הייר שלה...
התוצאות מדהימות ומיידיות. השינוי נראה לעין כבר מהטיפול הראשון.

הראשים מדברים בעד עצמם

מגוון המוצרים של מוד הייר לטיפול ולטיפוח השיער כולל:

קונדישונר ביו פרוטאין

כאמור, היחיד המכיל עד 97% פרוטאין הזהה בהרכבו להרכב הביולוגי של השיער. הקונדישונר מייצב את השיער, מזין אותו ומחזיר לו מייד את הרכות והברק הטבעיים. הרכבו המיוחד מאפשר לו להתמזג באופן מושלם עם השיער ולהעניק לו הזנה עמוקה, חיוניות ומראה חדש ורענן.

ביו-פרוטאין, הקונדישונר של מוד הייר מתאים לכל סוגי השיער, ומומלץ במיוחד לשימוש לאחר כל טיפול כימי בשיער כגון טיפול צבע, סילסול, חימצון וכו׳.

ביו-פרוטאין יוצר מייד את שכבת המגן הטבעית שהוסרה עקב הטיפול.

תכשירי חפיפה

טבעיים, מכילים ריכוזים גבוהים במיוחד של ויטמינים ותמציות צמחים, ומותאמים לכל סוגי השיער ובעיותיו:

שמפו לשיער שמן - לא צריך לחפוף כל יום! חפיפה רגילה אחת מספיקה להסרת כל השומן והרגעת הקרקפת - והתוצאה מוחזקה מעמד מספר ימים.

שמפו לשיער יבש וצבוע - עדין ביותר, אינו מייבש ואפשר לחפוף כמה שרוצים מבלי לחשוש.

שמפו נגד קשקשים - מסיר את כל הקשקשים ומאט בצורה משמעותית היווצרות קשקשים חדשים.

שמפו לשיער רגיל - שומר על חיוניות השיער ואינו פוגע בשכבת המגן הטבעית.

* את השמפו לשיער שמן, יבש ורגיל ניתן להשיג גם באריזות חסכוניות של חצי ליטר.

מסיכת הזנה

לטיפול עמוק, מקצועי והחזרת הברק הטבעי. יעילה במיוחד לשיער מפוצל או מקורזל. המסיכה מבוססת על תמציות חוחובה, הממליס וקמומיל המסייעים גם להרגעת והזנת עור הקרקפת.

מוס

מוס בהרכב חדיש, המכיל פרוטאין ומעניק לשיער יציבות ורכות מבלי לפגוע בגמישותו. בניגוד למקובל, מוס זה אינו מקשה את השיער ושומר על נפחו ומראהו האוורירי תוך כדי שמירה עיצובו.

ג׳ל

להשגת מראה רטוב במספר דרגות לבחירתך:

הבקבוק האדום - למראה רטוב. מומלץ לתלתלים טבעיים.

הבקבוק הירוק - מעצב ומעניק נפח לשיער.

הבקבוק הצהוב - מקשה את השיער - מומלץ לתסרוקות עמידות.

הבקבוק הלבן - חזק במיוחד - מומלץ לתסרוקות פאנק ותספורות קצוצות.

ספריי גלאנץ

למראה רטוב חזור, מעניק ברק נפלא ללא כל שמנוניות. שומר על התסרוקת לאורך זמן, אינו דביק ודוחה לחות ולכלוך הנוטים להדבק לשיער משוח בספריי.

ספריי לעיצוב

לעיצוב ושמירת התסרוקת - דוחה לחות ואינו משאיר סימנים על השיער לאחר ההברשה.

תכשירי מוד הייר
[illegible]

לצומת לבכם: השליטה ביו״ש הכרח קיומי!

ויתור כלשהו על שליטה כלשהי בשטחי יהודה ושומרון חושף אותנו מיידית לסכנות קיומיות:

- **איבוד השליטה** על 30%(!) ממקורות המים שישראל איננה יכולה בלעדיהם!
- חשיפת 60%(!) ממקורות המים של ישראל **לסכנות זיהום והרעלה** בשוגג, מתוך הזנחה, או בזדון.
- **איבוד השליטה** על צירי תנועה אסטרטגיים החיוניים להגנת המדינה.
- חשיפת לבה של מדינת ישראל, תושביה והתשתית האסטרטגית שלה **לפגיעות והתקפות טרור** גם מסוגי נשק זמינים, ניידים, והניתנים בקלות להחדרה והסגרה.

לא תכנית הפשרה הטריטוריאלית של המערך, ולא תכנית האוטונומיה של הליכוד, גם לא הפארודיה האומללה, המכונה "תכנית האלופים" - אף לא אחת מאלה נותנת פתרונות לסכנות האלו.

רק תכנית צומת מבטיחה לך ולמדינה תשובות ופתרונות לסכנות:

- ***צומת מחייבת:*** *החלה מיידית של הריבונות הישראלית על כל שטחי יו״ש, מה שמבטיח שליטה מוחלטת על נכסים אסטרטגיים ומקורות חיוניים.*
- ***צומת מחייבת:*** *הריבונות תחול על שטחי יו״ש, ולא על תושביהם הערבים, אשר ימשיכו להחזיק באזרחותם הנוכחית.*
- ***צומת מחייבת:*** *כל מי שיפעל נגד ישראל, יורחק מיד מגבולותיה, כפי שנהוג במדינות דמוקרטיות אחרות.*
- ***צומת מחייבת:*** *יישובם מחדש של הפליטים משטחי יו״ש, במדינות ערב, במסגרת פרויקט בינלאומי לפתרון בעיית הפליטים במדינות אלו.*
- ***צומת מחייבת:*** *תנופת התיישבות בכל שטחי ארץ־ישראל, להמחיש את נחישותנו להחזיק בכל חלקיה.*

ישראל היא ארצנו היחידה - על בטחונה לא נתפשר!

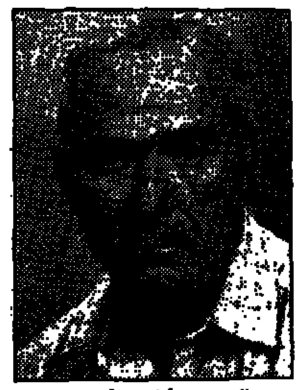

ת״כ רפאל (רפול) איתן
יו״ר "צומת"
רא״ל (מיל׳) לשעבר הרמטכ״ל.

יואש (צ׳אטו) צידון
מנועמד מס׳ 2 ב"צומת"
אל״מ (מיל׳) לשעבר ראש תכנון אמל״ח בחיל האוויר, מפקד טייסת קרב וטייס ניסוי, ממקימי "צקלון". תעשיין.

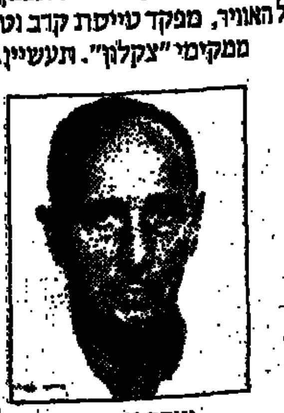

יעקב טוביה
מנועמד מס׳ 3 ב"צומת"
לשעבר מנכ״ל חב׳ "מקורות" ונשיא "ארקיע".
חבר קיבוץ המדינה.

כל הדרכים מובילות לצומת

עצרת מרכזית בככר מלכי ישראל 31.10.88 בשעה 17.00

שידורי צומת בטלויזיה	
מוצ״ש - 22.10	יום ה׳ - 27.10
יום ב׳ - 24.10	מוצ״ש - 29.10
יום ג׳ - 25.10	

הכנ׳ 23 ז

חינוך • בטחון • עצמאות כלכלית • התישבות ועליה

צומת, הוברמן 22, תל־אביב, טל׳: 03-204444/6/7

חדש

לביטוח רכב -
מוטב מגדל

ביטוח רכב המעניק לך עד 30% מערך מכוניתך, צמוד למדד, בתום 3 שנים.

מיועד רק למכוניות משנת ייצור 1984 ואילך.

זו הפעם הראשונה שאינך צריך להגיש תביעה לחברת הביטוח כדי לקבל כסף

בדרך כלל, חברת הביטוח משלמת לך, רק במקרה של תביעות. הפעם – ההיפך הוא הנכון. „מוטב מגדל" הינה תכנית חדשה ומהפכנית לביטוח רכב מקיף, אשר נותנת לך בתום 3 שנות ביטוח, עד 30% מערך הרכב ביום תחילת הביטוח, צמוד למדד.

רק ב„מוטב מגדל" הכסף שב למוטב

„מוטב מגדל" הינה התכנית היחידה שמשלבת ביטוי מקיף לרכב פרטי על פי פוליסה תיקנית עם מענק החזר פרמיה, עבור „העדר תביעות" (מלא או חלקי) כך שתשלומי הפרמיה אינם הולכים לאיבוד. כלומר, זוהי התכנית היחידה בה קיימת הבחנה בין הנהג שאינו מעורב בתביעות, לבין נהגים אחרים.

כיצד יחושב המענק?

- ★ בתכנית „מוטב מגדל" תקופת הביטוח היא בת 3 שנים.
- ★ בתום כל שנת ביטוח יצטבר לזכותך סכום השווה ל־10% מערך הרכב (כפי שנקבע ביום תחילת הביטוח). מסכום זה יופחתו התביעות (אם היו) אשר הוגשו במשך השנה.
- ★ הסכום הנ"ל שהצטבר במשך 3 שנים ישולם לך בתום 3 שנות הביטוח במזומן כשהוא צמוד למדד.
- ★ חישוב המענק בגובה של עד 30% מערך הרכב בתום תקופת הביטוח בת 3 שנים נעשה במיוחד על מנת לעזור למבוטח להחליף את רכבו בתום התקופה. המענק שווה בד"כ לירידה הממוצעת בערך הרכב בתקופה זו.

רק המענק מצטבר! התביעות לא!

בכל שנת ביטוח נפתח „דף חדש" ואין מתחשבים בתביעות שהיו לך בשנים קודמות. לכן, אם היתה לך תביעה אחת, אפילו גדולה מאוד, בשנה אחת, לא ישפיע הדבר על זכותך המלאה לקבל את מלוא המענק בשתי השנים האחרות לתכנית.

פנה לסוכן הביטוח שלך במגדל והוא יציג בפניך את יתרונות התכנית

אם אינך מבוטח במגדל
טלפן למרכז המידע ונפנה אליך סוכן מגדל שיציג בפניך התכנית החדשה
מרכזי המידע פועלים מ־8 בבוקר עד 4 אחה"צ
ירושלים – 02־228441 • באר־שבע – 057־38111 • תל־אביב – 647125, 03־647146 • חיפה – 660010, 04־678490

דבר אחד בטוח
מגדל
חברה לביטוח בע"מ

7 ימים

10
רצח בטבעון
חודשיים אחרי הרצח של הילד חנן זגורי, עדיין לא נתפס הרוצח. חסר מניע. צעיר יהודי שנעצר ושוחרר, הוא החשוד. שיחזור • אריה קיזל

16
במעמד צד אחד
יוון לונדון על השערוריה שפרצה סביב הדברים שאמר לו נתן זך. עמוס קינן היה שופט בפסטיבל סרטים בינלאומי. אדם ברוך על פסילת סרט טלוויזיה של רון מיברג

20
גן נעול
לפני כשנה נגנבו מהרבנית רות בלוי מכתבים אישיים ומסמכים. חלקם פורסם בעיתונות. הרבנית פתחה בחקירות לחשיפת הפרשה, הגיעה, לדעתה, אל הפורצים עצמם • רות בלוי

24
אירווינג פן
תערוכת צילום־איכות של פן במוזיאון תל אביב. אופנה, אנתרופולוגיה, 'טבע דומם' • עמנואל בר־קדמא

27
לב פתוח
השדרן שמואל שי מתכונן לניתוח לב פתוח. הפחדים, התיקווה, כל מה שעובר לאדם בראש לפני שפותחים לו את הלב • עמית דויכר

מרסל זגורי. תצלום: רון סלומון. ממרפסת ביתה בטבעון רואים את המקום שבו נרצח בנה חנן. החקירה נמשכת

בוב דילן. תצלום: זום 77. יחד עם עוד ארבעה כוכבים בתקליט רוקנרול מדליק, סיגנון שנות ה־60

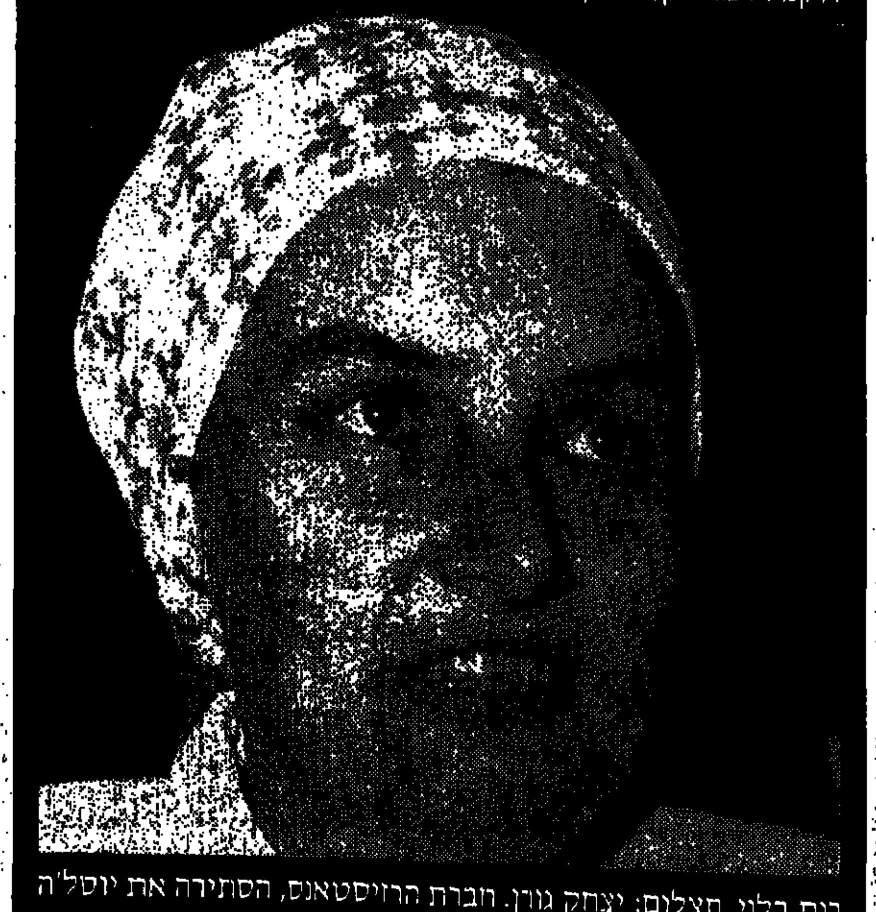
רות בלוי. תצלום: יצחק גורן. חברת הרויסטאנס, הסתירה את יוסל'ה שוחמכר, אלמנתו של מנהיג נטורי קרתא

28
פרוייקט מצדה
מיליון וחצי דולר הושקעו בקונצרט הפילהרמונית, שנערך לפני שבוע לרגלי צוק מצדה. אבל העיקר היה בכל מה שקדם לאירוע. יהודים מחו"ל ותסביך מצדה • יותם ראובני

30
פרוות וצעיפים
מה לבשו הנשים האלגנטיות שבאו מפאריז לקונצרט מצדה? היו הרבה צעיפים, פאייטים. בלי מחשופים ובלי שמלות ערב • נורית בת־יער

32
הבובות לשלטון
תעמולת הבחירות בטלוויזיה שדופה ומייגעת. הרחובות לא מתרוקנים. אולי כדאי ללמוד מהצרפתים, ולהכניס בובות בדמות המועמדים • שלמה פפירבלט

34
כסף בחלל
חברות כלכליות נלחמות על כל מטר מרובע בתחנת החלל העתידית של ארה"ב. השקעה לעוד עשר שנים • יבשם עזגד

45
יישור קמטים
קורס התעמלות הפנים של קתרין הורביץ: כל התרגילים, צעד אחר צעד • כיופים, אודטה דנין

36
תרבות, ספרות ואמנות
פרס נובל לספרות לנגיב מחפוז: שולמית הראבן, ד"ר עמי אלעד־בוסקילה, סמדר פרי, בועז כהן • „עכבר נורבגי", סיפור של מחפוז, פירסום ראשון בעברית

מאז הרצח עברו חודשיים

הבהלה עדיין אופפת את טבעון הכפרית והשקטה. מאז הרצח עברו חודשיים. חקירת המשטרה מואצת, אינטנסיבית, מקיפה ● בתחילה, דובר בפעילות חבלנית עויינת, ורצח חנן זגורי נקשר לרצח הילדים דני כץ וישראל נולמן ● שיחזור

אריה קיזל

הילדים בטבעון כבר לא משחקים בדשא שמאחורי בית מספר 12 ברחוב איריס. הוא מזכיר להם את חנן, שנמצא כאן, מוטל ללא רוח חיים, מתחת לדירת המתנך, פנחס פיום, שבקומה הראשונה. הזמן עצר כאן מלכת ב־27 באוגוסט, והותיר, אותה שבת, כתם דם גדול על הקיר.

בשבוע שעבר, הגיע אחד השכנים עם מוזית סיד וצבע את הכתם, כדי לכסות ולסלק את פחדי הילדים.

אמא מרסל לא באה לראות את המקום וצופה אליו רק מחלון ביתה, מרחק 50 מטר משם. היא מביטה אל הדשא ובוכה. „אמרו שחנן שלי יחזור. אמרו לי לא לדאוג, אבל חנן כבר לא יחזור לדשא הזה".

ביום שלפני, עוד ניסה חנן זגורי בן ה־8 וחצי לתקן את התריס שנשבר במרפסת הבית, והצמיד שני אטבים בקצה, כדי שישאר פתוח. בשבת, אחר הצהריים, כשירד לשחק, איש לא צפה דרך החלון, בשעה שהרוצח התנפל עליו, אחז בו, חסם את פיו שלא יצעק והיכה בו בחוזקה.

הרוצח פגע קשות בגופו הקטן וחבל בו אנושות. כשהילד איבד את הכרתו, נטל הרוצח אבן גדולה וריסק את פניו, באכזריות בלתי רגילה, מותיר את הגופה שותתת דם.

היה זה בין רבע לחמש לרבע לשש בערב. ואיש לא שמע זעקה, קול חבטה או צליל. הרוצח נמלט.

■■■

בערב שלפני התרגש חנן. בבית הוריו, התארח הדוד, מרדכי פרג'ון, שהגיע מצרפת. הוא ביקש שאמא תכין ארוחה מיוחדת, וניגש לחדרו. לאחר מספר דקות, יצא לבוש מכנסיים אפורים וחולצה פרחונית. הוא ביקש מאמו לחפש את הכיפה הלבנה והחדשה. לפני שהלך לבית הכנסת, לבש ציצית חדשה ונעל נעלי התעמלות.

במהלך כל התפילה, לא עזב את מקום הישיבה הקבוע, בספסל שליד אביו, אמיל. בבית, הכינו, אחות [illegible] אסתר, 10.5, את ארוחת הערב. לאחר כשעה, חזרו חנן ואביו והתיישבו לשולחן השבת.

חנן חלם להיות רב, ובאותו ערב סיפר לדודו על אהבתו לתורה. הוא היה ילד עירני וצנום, שחום, שקט. לדוד סיפר על המחקים שאסף, על גולות, ועל המצוות שאותן אהב לעשות. הקפיד שאמא תלך תמיד בחצאית וכעס כשלבשה מכנסיים.

בסוף הסעודה, הביא מצלמה וביקש שינציחו את הארוחה „כי הדוד מרדכי נמצא". הוא ישב וסיפר בדיחות ומרסל צחקה, קוראת לו „בן שלי". בלילה סיפר שמחר יש בר מצווה בבית הכנסת, והבטיח הפתעה לאמא. אז התפנתה המשפחה לומר זמירות שבת.

כך היה גם בבוקר של היום למחרת. חנן הקדים לקום, והמתין לאביו ב־8 בבוקר, לצאת לתפילה. „הוא עמד לידי כל התפילה ולא זז רגע אחד. היה מרותק ולהוט אחר זמירות שבת".

בבית הכין שתי שקיות ניילון ומילא אותן בסוכריות שנזרקו על חתן הבר מצווה שעלה לתורה. ברבע ל־12 שב לביתו, וכשחיוך על פניו הגיש את השקיות לאימו ולאחותו. „הנה, זה בשבילך, אמא, ההפתעה מהבן שלך".

■■■

בשכונה קראו לו צדיק קטן. בן זקונים מנישואים שניים של מרסל ואמיל. היא יוצאת תוניסיה והוא עלה ממרוקו. גם כשהתיישב לשולחן בשבת נהג בנימוסים של מבוגר, המתין בסבלנות ולפני ברכת המזון, ביקש את רשות אביו, עמד על רגליו וזימר „צור משלו אכלנו". בארוחה סיפר שביום שישי הגיעה אחותו הגדולה, תמי, והוא נשק לה קצרות כי היה עסוק בתיקון פנצ'ר באופניו. „למה היא הלכה כל כך מהר?".

בתום הארוחה, הלך האב אמיל לנוח, וחנן ישב בשקט ליד השולחן, בזמן שהשכנה מהדירה הסמוכה, חביבה כהן, נכנסה.

„הגעתי קצת באיחור ופספסתי את הארוחה. זה היה בסביבות שתיים. ישבנו כולנו פה בסלון וראינו סרט בכבלים. מרסל הביאה „לאשה" וקראנו. הסרט נגמר, וראיתי שחנן יושב ליד השולחן בשקט. שאלתי אותו למה אתה שקט כל כך היום. והוא אמר שבא לו אבטיח. אמרתי לו שיש לי חצי אבטיח במקרר, שייכנס לדירה שלי ושייקח אותו. דפדפתי בעתונים ואז חנן הגיע עם האבטיח, אכל אותו בהנאה והשאיר חתיכה לאביו. בערך ב־4 אחר הצהריים, אחרי שנח ירד למטה, עלה וירד שוב".

■■■

סמוך ל־4 וחצי אחר הצהריים, שמע הדוד מרדכי את חנן אומר כי הוא יורד למטה לשחק. על גופו היו עדיין המכנסיים האפורים, החולצה הצבעונית, כיפת שבת הלבנה וציצית. הוא ירד יחף ונראה משחק בחצר הבית, סמוך לדשא, כשהוא אוחז במקל.

האב אמיל התעורר בינתיים ושאל היכן חנן. „הוא למטה, משחק", אמרה האם. השכנה, חביבה, הלכה להעיר את בעלה כדי שיתכונן לתפילת מנחה. בבית זגורי הזמינו מונית לשעה 8 בערב, כדי לקחת את הדוד מרדכי לנמל התעופה, לאחר שישובו מהתפילה.

ב־4 וחצי, ראתה שכנה את חנן על הדשא שליד הבית, אוכל רימון שקטף בגן שליד המתנ"ס, יחד עם חבר מבית סמוך.

כעבור 5 דקות, עלה החבר הביתה לראות טלוויזיה. וחנן הלך לשחק עם מקל. ברבע לחמש, ראה אותו שכן ליד מגרש החניה, מרחק 20 מטרים מבית מגוריו.

■■■

חלפה שעה. בשש ורבע, טייל נפתלי דוידוביץ, 36, המתגורר בקומה השלישית ברחוב איריס 12, סמוך לביתו. מאחורי הבית, מתחת לקומה הראשונה, הבחין בכתם דם.

הוא השפיל את עיניו ועל הדשא, שליד הבית, הבחין בגופת ילד מוטלת, מכוסה בדם קרוש.

דוידוביץ, המשפץ עתה את ביתו לא מוכן לשוחח על המקרה. מראות אותו יום עדיין רודפים אותו.

הוא הזעיק את המשטרה. „ראיתי אותו שוכב והפנים שלו מרוסקות. היתה אבן גדולה לידו והכיפה מוטלת ליד הרגל. כל הגוף שלו היה מלא חתכים. זה היה מחריד. היו חתכים גם בצוואר. הוא לבש מכנסיים אפורים וחולצה משובצת. לא האמנתי למה שראיתי. ניגשתי ונדהמתי. חשבתי שאוכל עוד לעשות משהו כדי לעזור לילד אבל כשבדקתי אותו, הוא היה ללא רוח חיים".

■■■

ניידת משטרה נוספת הגיעה למקום, והיה שקט בשכונה. רבים לא ידעו על המצאות הגופה. בינתיים, התכונן אמיל זגורי ללכת לבית הכנסת לתפילת מנחה. הוא ביקש ממרסל לרדת ולקרוא לבנם שיצטרף אליו.

אז נכנסה השכנה, ברוריה, וסיפרה כי שמעה שנמצאה גופת נער בן 12, שנפל לו אחד הבתים בשכונה. מרסל קפצה ממקומה. „אני מקווה שזה לא חנן" ושהכל בסדר. ברוריה ניסתה להרגיע: „אל תכניסי לעצמך לראש. אם זה היה חנן היו אומרים לנו מזה. בואי נרד. חנן בטח נמצא פה קרוב".

ליבה של מרסל ניבא לה רעות. חנן היה ילד דייקן. כשהתבקש להגיע ב־4, תמיד היה מקדים בשלוש דקות, ניגש לאביו, חושף את שעונו ואומר „אבא, אתה רואה, זה 4 בדיוק". עכשיו, התעכב והאם סברה שהלך לבקר חבר וישוב.

■■■

במגרש החניה הבחינה מרסל בניידות משטרה נוספות. קציני החקירות סגרו את השטח והחלו בבדיקת הגופה. מרסל המשיכה לחפש את בנה. היא שאלה את הילדים בשכונה. איש לא ראה את חנן. כולם אהבו אותו ברחוב איריס. מרסל ראתה ושכנתה הרגיעה. „הילד שנמצא הוא [illegible] זה לא חנן".

מרסל, האם, וחנן זגורי ז"ל. תצלום מהאלבום המשפחתי

מרסל: „עליתי לחפש בדשא. היו המון אנשים סביב. לא ידעתי מה קורה איתי ומה קורה פה. הלכתי לכל מקום וצעקתי: חנן! גם אמיל הצטרף אלי לחיפושים. לא ידעתי מה לעשות. עמדתי מול מפקד משטרת חיפה ושאלתי: מי זה הילד שמת? והוא אמר לי: גברת, אני לא יכול לענות לך כי אני לא יודע.

„ביקשתי שיתנו לי לזהות, אולי זה בכלל לא חנן, אולי אני לא אכיר אותו ולא נתנו לי. השעה היתה כבר 7 בערב. חנן לא הגיע".

תוך שניות התמלא המגרש, סמוך לרחוב איריס, כלי רכב משטרתיים, גם המעבדה הניידת לזיהוי פלילי. שמו של חנן החל לעבור מפה לאוזן, והגיע גם לאוזני ההורים.

אמיל התחנן לעזרה ואשתו מרסל החלה לצעוק: „איפה הילד שלי?! למה אתם מסתירים אותו?! משהו קרה לו? תגלו לי".

מפקד המרחב, תת ניצב יעקב חביב, שעמד ליד האם, לא יכול היה לגלות לה כי בנה הוא הנרצח. מצבה של הגופה לא איפשר זאת. מרסל פרצה בזעקות אימים: „הבן שלי מת, אני יודעת שהוא מת".

רק סמוך ל־8 בערב, שעתיים לאחר גילוי הגופה, הגיע למקום אחיו החורג של הילד, ולאחר שמסר פרטים מזהים, איפשרו לו להתקרב לגופה. האח אמר: „זה חנן". במקום פרצה היסטריה, היו זעקות שבר.

■■■

עשרות שוטרים, מלווים בכלבי גישוש, החלו במירדף אחרי הרוצח. טבעון הפסטורלית, שזכתה אותו שבוע בפרס אי[illegible], נתקפה בפחד. אנשים המומים, מצטופפים ליד הבית, לא מאמינים. עמית, החבר הטוב של חנן, שישב לידו בכיתה בבית הספר של חביב, אמר שלא ישן כל הלילה. „אני כל כך אהבתי את חנן. פתאום באה אלי התמונה שלו מול הפנים שלי והוא היה מכוסה דם. עכשיו חנן בשמיים.

„הנשמה שלו מספרת לבית הדין מה עשתה כל הימים. איך התנהגה. ואלוהים לוקח עכשיו את כל המעשים הטובים של חנן ושם אותם על המאזניים, ורואה כמה מצוות עשה וכמה מצוות לא עשה, ורואה ושוקל מה יותר ורואה שחנן היה צדיק".

דקות אחרות לפני זיהוי הגופה, הגיעה המונית שהוזמנה, והדוד נלקח לנמל התעופה בלא לדעת את האמת.

■■■

השכונה בה גדל חנן, הבית, השכנים, היו מבוהלים. הורים העלו את ילדיהם לביתם. זוהי טבעון האחרת, זו שבשוליים. בית מול בית, שיכונים עממיים, דלתות פתוחות. יוצאי מרוקו, טוניסיה ורומניה. שכנים שאוהבים פתיחות.

את התושבים אחז זעם שהופנה כלפי ראש המועצה והמשטרה שלא שמרו, לטענתם. המתנ"ס נפתח ליומיים לסדנאות, ונסגר. פסיכלוג ניסה לפרק מתחים. והילדים שאלו איך חנן עלה לשמיים, איך אלוהים לקח אותו. ישבו וציירו, דמות של ילד ואבן ו„חנן המסכן" בפלסטלינה.

נותרה מחברת תורה בה מילא את משימותיו: „צריך להשתדל ולקיים את המצוות ואת האחרות בין החברים".

יום לפני הרצח נעלמה מחברת עם ציורים, ונותר רק החדר עם תיבת הצעצועים והחלון הצופה לדשא ולוואדי, אולי משם ברח הרוצח.

■■■

שעה לאחר הרצח, מונה צוות חקירה מיוחד, בראשות רב פקד יצחק טיילר, במשך יממות רצופות, לא עצמו אנשי הצוות עין לשניה, ושהו בשטח, התפרסו בזירה, בחנו מימצאים, חיפשו עקבות ורמזים.

בבוקר שלמחרת הרצח, נראה טיילר, קצין משטרה גבוה המוכר כ„סוס עבודה", ניצב לבדו מול כתם הדם הגדול ותוהה, מה ראה זגורי ברגעיו האחרונים? גגות אדומים, סלעים, גדר חלודה מפרידה בין בית ליער, איכר חורש, שיח קוצים.

הצוות עמד מול הוואדי, המוביל לקיבוץ אלונים, מורדות, והעלה השערות. עצי הרדוף מסביב לדשא מצהיבים.

■■■

בתא המעצר היה כבר אז חשוד, יהודי בן 32 מטבעון, שתקף בעבר שוטר באבן. הוא שוחרר אז. בהמשך, ייעצר שוב, והיום הוא החשוד המרכזי, כבר למעלה מ־45 יום בידי המשטרה.

הצח"מ התמקם בנקודת המשטרה הצנועה בטבעון, מתקן לא אידיאלי: אין תא מעצר, צפוף, אין תנאים מתאימים לניהול חקירות. מדי יום, נעזרים החוקרים במתקני משטרה אחרים. הנקודה נמצאת בכניסה לשכונה

למה קשה לפענח את הרצח?

המקרה מסובך משתי סיבות עיקריות. 1. חסר מניע. 2. זירה ללא כיווני חקירה.

הילד חנן זגורי לא היה יעד מקובל לתקיפה, ובוודאי לא לרצח. למשפחתו לא היה מעולם כל קשר לעולם הפשע. אין למשפחה סיכסוכים עיסקיים, או אחרים, עם גורמים אחרים. האב עובד בפנסיון בטבעון, הולך לעבודה יומו ושב לפנות ערב. האם עקרת בית. אין למשפחה אויבים.

זירת הפשע הותירה את החוקרים ללא דבר ממשי ביד. הם הגיעו למקום שעה וחצי עד שעתיים לאחר הרצח, עובדה שהיקשתה אף היא על הפיענוח. הזירה ממוקמת בלב שכונה שקטה ופסטורלית, שלא ידעה מעולם פשע. אין מה שהמשטרה מכנה „מודעות עבריינית". התושבים לא בוחנים אנשים זרים בקפדנות, ולא מקפידים לרשום בזכרונם פרטי לבוש, תווי פנים או מבטא.

יתכן שהרוצח עבר ליד אחד מתושבי השכונה, וזה כלל לא שם לב אליו. באותה דרך, יכולה היתה לעבור אינפורמציה חשובה ליד אוזנו של אחד מתושבי השכונה, והוא לא יחס לה תשומת לב. שכונה תמימה, חפה מכל מודעות עבריינית.

למקרה אין עדי ראיה. סביר להניח שפעולת הרצח ארכה כ־10 דקות. הזירה ממוקמת בין בתים נמוכי קומה, מוסתרת על ידי בית, ופונה לעבר ואדי. הרוצח יכול היה לבצע את זממו ולהסתלק במספר דרכים. הוא יכול היה לרצוח את חנן מאחורי הבית, ולהלך בשקט ובמהירות לעבר מכונית, שהמתינה לו לא הרחק.

הרוצח יכול היה להסתלק לתוך הוואדי, המוביל לקיבוץ אלונים, והדשא במקום טשטש את עקבותיו. הוא יכול היה לברוח אל תוך הוואדי, אל הצמחיה. וזו, הצמחיה, היקשתה את עבודת כלבי הגישוש. הרוצח יכול היה להסתתר בצמחיה, ולא ניתן היה למוצאו. והוא יכול היה להיטמע באוכלוסיה במקום, ולהמלט בלא שירגישו.

שעת הרצח מקשה אף היא. היה זה בין רבע לחמש לבין שש בערב. רבים שכבו, שעה או שעתיים לפני כן, מתנופי היום (היה זה סוף אוגוסט) ונמו את שנתם. ילדים צפו בטלוויזיה, ולא הורגשה תכונה בסביבה בה בוצע הרצח.

תוצאות הבדיקה הפתולוגית מקשות אף הן. תקיפה מינית מאפשרת נקודת אחיזה וחיפוש חשודים פוטנציאליים: סוטי המין. ואז, מידע מודיעיני מופעל במהירות רבה יותר, והוא זמין יותר. כאמור, לא כך במקרה זה.

ומעל לכל, חסר מניע. למה דווקא חנן זגורי? כל אפשרות פתוחה. חנן זגורי, בלשון המשטרה: „ילד נקי בסביבה נקיה".

„לא בוצעה תקיפה מינית. לכן אין קשר בין רצח הילדים ישראל נולמן ודני כץ לרצח חנן זגורי"

חסר מניע. למה דווקא חנן זגורי? כל אפשרות פתוחה. חנן, בלשון המשטרה: „ילד נקי בסביבה נקיה"

אמיל זגורי, במירפסת הנשקפת אל זירת הרצח. צלום: רון סלומון

מה ראה חנן ברגעיו האחרונים? גגות אדומים, סלעים, גדר חלודה מפרידה בין בית ליער, איכר חורש, שדה קוצים

איריס. מישהו במשטרה העדיף את הקירבה לזירה ולציבור המזועזע.

בימים הראשונים, הוזעק הצוות רבות לבית זגורי. נביחות הכלב בובי הקפיצה את בני הבית, והוקר הוזעק מיידית. בני המשפחה מצאו בקבוק יין חצי מלא על הדשא שלפני הבית, וקראו למשטרה. גם המפכ"ל מגיע, שרים וחברי כנסת. ח"כ אמנון לין נחפז ואומר: „יהודי לא היה מבצע רצח מתועב שכזה".

עשרות חשודים, יהודים וערבים נחקרים. עבודת המשטרה הרגילה בנקודת טבעון ממשיכה והמתח עם הישוב הבדואי הסמוך, בשמת טבעון, והישובים האחרים, גואה.

הצוות מפתח מקורות וקשרים. ידיעות ראשונות מדברות על מכונית פורד־סיירה לבנה שעברה בשעת צהריים בשבת במקום, וניסתה לחטוף ילד. מאוחר יותר, גירסה אחרת על פורד־אסקורט.

■■■

בשבוע הראשון, מגיע לישיבה לילית, במטה מרחב חיפה, ראש אגף החקירות במטה הארצי, ניצב יגאל מרכוס, ומתערכן. בפניו נפרסים כל הידיעות והמימצאים שהצטברו. החקירה תחת לחץ ציבורי ומשטרתי, והצח"מ במתח. לא בכל רצח מגיע ראש אגף חקירות מירושלים.

הצוות שומע עדויותיהם של עשרות אנשים. הדפים נערמים ותיק פלילי 5890/88 תופס נפח.

האוכלוסיה המקומית נכנסת ל„טראנס", שתחילתו ניסיון נואש למצוא את הרוצח ולנקום בו – ומגרבת כל פיסת מידע. כל תנועת חשוד במקום, ערבי המגיע לנקות, ובדואי המסתובב לצרכי מסחר – מדווחים למשטרה, וניידות מוקפצות בקצב מסחרר.

הצח"מ מגיע, באופן סמוי, ללויה, מתוך תקווה שהרוצח ישוב לזירת הרצח. תחושת הציבור מתחלפת, בתוך שבועיים, מנקם לרצון לתפוס את הרוצח כדי להרפות את הפחד מהתלמידים. בני משפחתו של חנן מגרבים אינפורמציה רבה, גם אם לא תמיד שימושית. מאנשים המגיעים לנחם: חשוד זה נראה יוצא מהבריכה עם מכשיר חד בידו בשעה מסויימת. אחר נראה במקום זה בשעה דומה. לאנשי הצח"מ, חוקרים ותיקים, קשה לסלק פחד.

מתחיל מסע עיבוד הנתונים, הכולל ברירת אינפורמציה רלוונטית ושלילת אפשרויות. בניית הפסיפס מתוך הכיוונים האפשריים, ויציאה לשטח לפעולות חדשות.

כל מערך המודיעין המשטרתי והשב"כי נכנס לפעולה, ואף הוא מספק שורה ארוכה מאוד של ידיעות. תוצאות נתיחת הגופה מתקבלות. הן מאשרות כי לא בוצעה כל תקיפה מינית בילד, ולכן אין גם קשר, טוען המפכ"ל, בין רצח הילדים ישראל נולמן ורני כץ לרצח זגורי.

החקירה מתרחבת ומתרכזת בחשד שהרצח בוצע על ידי רוצח אחר, פסיכופט, חולה נפש, על רקע פלילי. לא מוציאים מכלל אפשרות שהרקע הוא פעילות חבלנית עויינת.

מפקד המחוז הצפוני בלחץ. המשטרה נכנסת, בשלב מסויים, למבוי סתום. מפקד המרחב מבקש את עזרת הציבור.

■■■

לא ברור אם מעצרו של החשוד היהודי, המוחזק עדיין בידי המשטרה, הוא בבחינת עליה על פסי פיענוח. ב־2 בספטמבר, בשעה 16:15, נעצר שוב אותו חשוד, שנעצר שעות ספורות לאחר הרצח, ושוחרר. יש המותחים ביקורת על העובדה ששוחרר. הוא מובא לבית משפט השלום בחיפה, ב־4 בספטמבר, והשופט רפאל חרסונסקי עוצר אותו ל־15 יום. הסניגורית, עו"ד תמי אולמן, מבקשת לשחררו וטוענת שהחשוד חף מפשע. היא מגישה ערעור לבית המשפט המחוזי. הוא נדחה.

החשוד, שלא מופיע לדיון, נשלח לבדיקה פסיכיאטרית. הוא מובא שוב לבית המשפט ב־19 בספטמבר, והשופט, כמאל חיר, מאריך את מעצרו ב־11 ימים נוספים. לסניגוריה לא ניתנת אפשרות לעיין בחומר המוגש לשופט.

החשוד מובא, כשהוא לא מגולח ואזיקים על ידיו ועל רגליו. אלה לא מורדים גם בפני השופט. הוא ממעט לדבר ורק מבקש להשתחרר.

החשוד שותק. יצטרכו מימצאים רבים כדי לקושרו, או להוציא ממנו את ההודאה שתסגור את התיק ותפענח את הרצח. אביו, שמלווה אותו, הוא החוליה המקשרת שלו. בינתיים, הוא מוחזק בבידוד בתחנת זבולון ובתחנת הגמל. והמשטרה משתמשת בכל האמצעים האפשריים, שעליהם מוטל איפול מלא, ואולם הם לא שונים מכל תיק רצח אחר. המשטרה מסתירה אותם תחת הכינוי „שיטות חקירה". אין סודות ואין דברים חרשים.

■■■

החוקרים מנסים, בשלב זה, לקשור מימצאים בשטח לחשוד. בינתיים, מתייצב שוב החשוד ב־30 בספטמבר, בבית המשפט. היועץ המשפטי לממשלה מבקש להאריך את מעצרו ב־15 יום נוספים, מעבר ל־30 הימים הראשונים.

השופט, ראובן בן חורין, מאריך את המעצר ב־15 יום, ולאחר עיון בחומר נענה לבקשת המשטרה לשלוח את החשוד להסתכלות. החשוד אינו במצב נפשי רגיל. הוא מכחיש את האשמה. לחברו אמר: „אני חף מפשע. אפילו שהידיים שלי כבולות, אני רוצה להשתחרר ולא מבין למה. אני לא הולך הביתה". הוא קורא עיתונים בתא המעצר.

■■■

זהו תיק קשה, אומרים במשטרה. בטבעון כבר יודעים כולם במי המדובר. לחשוד קשר רחוק עם משפחת זגורי, המקפידה לשמור על איפוק. האב, אמיל: „אני לא מאמין ולא יכול להאמין שזה הוא. מי שזה לא יהיה, צריך לתלות אותו ולתת לו למות טיפים טיפין, כי מי שרצח את הבן שלי רצח אדם חף מפשע".

האם: „זה לא מחבל, מחבל היה מפחד, תוקף את הבן ורוצח. לא יודעת מי זה. זה לא בן אדם, זה בטוח. זו חיה".

במהלך החקירה, חש ראש הצח"מ, רב פקד טיילר, מיחושים בליבו, עקב לחץ בעבודה. הוא מאושפז בבית החולים. במשטרה מופעלים לחצים לשחררו מהתיק ולחצים שכנגד. המחייבים את הישארותו מנצחים, וטיילר שב, לאחר מנוחה, לתיק, כשהוא מצליח לפענח בדרך, תוך זמן קצר, פרשת רצח אסיר בכלא דמון.

בשכונת איריס ממתינים לתוצאות. אמיל ומרסל יוצאים את ביתם, כל יום ששי, במסלול הקבוע לבית העלמין. אמיל אומר שהעצב נכנס לו בחיים וממלא את הבית, מאז שחנן הלך. הוא צועד לבדו לבית הכנסת, שחנן רץ אליו, עם עשרה שקלים כדי לתרום לקופת הגבאי. אל בית הכנסת הזה רצה חנן להגיע באותו יום שבת, למנחה ולערבית, ולא הגיע.

עכשיו, צועדים ההורים במעלה בית העלמין, לחלקת הילדים. קבר קטן עשוי אבן אפורה ומצבה לבנה. מרסל מתפרצת בבכי, כשהיא רואה את המצבה. היא נוגעת ובוכה: „למה סגרו אותך? למה מכה? למה בן אתה חוזר בחלומות שלי. לא אומר כלום. אולי אתה כועס?".

חנן קבור אחרון בשורת הילדים. לידו ילד בן 6 ותינוק בן שנה. קברים קטנים.

מרסל יושבת על הקרקע. „רצית אבטיח. אכלת אותו והלכת. היית נשאר בבית, לא היה קורה לך דבר כזה".

אמיל ספוג בכאב, מחניק מדמעות, כשאשתו מחבקת את הקבר, וקורא פרק תפילה. ביציאה מבית העלמין, הוא אומר: „אין לי תיאוריות ולא רצונות גדולים. אני רוצה רק שיתפסו את הרוצח. את הבן שלי אי אפשר להחזיר". ■

צוות החקירה המיוחד

המשטרה מטילה איפול מלא על החקירה. לראשונה, נחשף כאן הרכבו של צוות החקירה המיוחד, המופקד על פיענוח אחד ממקרי הרצח הקשים בארץ כיום:

רב פקד יצחק טיילר: 37, נשוי ואב לארבעה, 15 שנה במשטרה. לשעבר ראש מיחלק סמים ומיחלק בילוש בחיפה. מאז פרישתו של רב־פקד יהושע מוצפי, שנחשב למפענח מספר אחד של רציחות בחיפה, מתפקיד ראש ה„מאגר", משמש טיילר כמחליפו. זוקף לזכותו, בתקופה הקצרה בתפקיד, פיענוח רציחתו של חיים גורש, פיענוח פרשת רצח אסיר בכלא דמון, ופרשת רצח עציר בבית המעצר קישון. פיענח פרשיות גדולות, ובהן 21 התפרצויות לכספות. עוסק בשורה של חקירות מסובכות, ובהן חנן זגורי ז"ל, רצח משה בן צור מחיפה, רצח החלפן ינקו מאירוביץ מחיפה.

פקד דוד סולטאן: 35, ראש צח"מ זגורי בפועל. שימש כראש צח"מ בפועל בפיענוח רציחות חיים גורש והאסיר בכלא דמון. חוקר מוכשר וקצין משטרה מצטיין, החל דרכו במיחלק הנוער.

מאיר אורי: בן 30, חוקר בכיר, נשוי לשוטרת, 7 שנים במשטרה. שירת ביחידות סיור ותישאול. הגיע למשטרה מחיל הים.

מפקח סמי אליה: בן 31, שירת ביחידה המרכזית בתל אביב, ועבר לפני מספר שנים לחיפה. שירת כבלש בתישאול ובחקירות.

דוד מרציאנו: חוקר, הגיע מהיחידה המרכזית במשטרת חיפה. עיקר תפקידיו בשטח.

וכן, דני טבק, חוקר מטעם תחנת זבולון, שבשטח האחריות שלה בוצע הרצח. ג' רכז מודיעין משטרתי. ד' רכז מודיעין משטרתי. חנה רוזנווסר, צוערת חוקרת. אילנה לביא, חוקרת פקידה.

"רים" פותחת את השנה החדשה במבצע 5 כוכבים!

גם
הנחות ששוות המון
וגם
חופשה זוגית בהילטון

ארון לונגדור תריס
156 ס"מ × 242 ס"מ
בגוונים: לבן, חום ואלון
במקום 1570 ש"ח
רק 1199 ש"ח

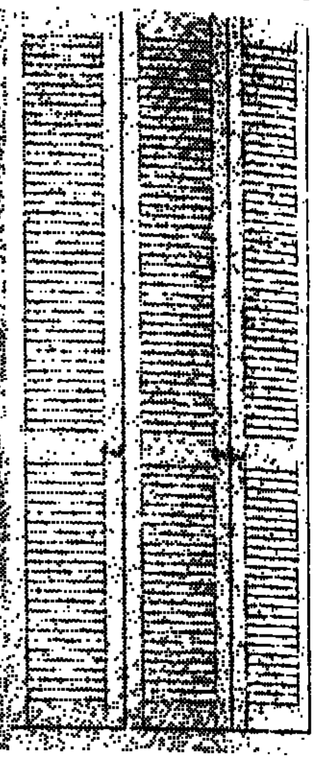

ארון לונגדור מקושט בפסים דקורטיביים
במקום 1285 ש"ח
רק 999 ש"ח

ארון גאון
הנחות גדולות במיוחד על הארון החדיש. הארון כולל: מספר רב של תאים לאכסון ואפשרות לאכסון ממושך.

VISA ויזה • דיינרס • ישראכרט

מטבחים
הנחות מיוחדות על מבחר מטבחי האיכות של רים וגם נופש - עד 5 ימים בהילטון ירושלים.

סט מילנו
כולל: ספה תלת מושבית + ספה דו־מושבית + כורסא
במקום 2211 ש"ח
רק 1849 ש"ח

חדר שינה ניו־יורק מושלם
בגוונים לבן ואלון.
כולל: ארון 4 דלתות + מיטה + 2 שידות
במקום 2141 ש"ח
רק 1599 ש"ח

חדר שינה ניו־יורק
בגוונים לבן ואלון.
כולל: מיטה + 2 שידות + טואלט + מראה
במקום 1570 ש"ח
רק 1199 ש"ח

חדר שינה חדיש
בגוונים אלון וחום.
כולל: מיטה + 2 שידות + טואלט + מראה
במקום 1828 ש"ח
רק 1349 ש"ח

קנו עכשיו את רהיטי היוקרה של רים ותרוויחו פעמיים.
רווח אחד - הנחות מיוחדות על מבחר מערכות הריהוט של רים, שאת חלקן תוכלו לראות במודעה זו.
רווח שני - מתנה נפלאה לשנה החדשה: חופשה זוגית עד 5 ימים במלון היוקרה "הילטון ירושלים".
איך זוכים?
כל קניה בסכום של 999 שקלים מזכה את הרוכש בסוף שבוע זוגי - חינם!*
קניה בסכום כפול מזכה בסוף שבוע זוגי נוסף או ב־3 ימים וכך הלאה. קניה מסכום של 799 שקלים מזכה את הרוכש בסוף שבוע זוגי - חינם במלון 4 כוכבים!*
קנו עכשיו רים ותרוויחו.

חנויות רים: ■ ירושלים: שלומציון המלכה 18 • חנות המפעל, אזור התעשיה גבעת שאול ב' ■ תל־אביב: בן יהודה 108 • הרצל 102 • הרצל 32 • בוגרשוב 72 ■ חיפה: הרצל 67 • דרך חטיבת גולני 23 ■ מפרץ חיפה: "רים" צומת קרית אתא ■ באר־שבע: דרך חברון 4 ליד נעלי גלי ■ אילת: הוכמן שד' מדיין ■ אשדוד: רח' רוגוזין 25 ■ אשקלון: צה"ל 29 ■ הרצליה: ויצמן 20, פינת היובל ■ חדרה: הרברט סמואל 52 ■ כפר־סבא: שד' ירושלים 50 ■ נהריה: שד' געתון ■ נצרת: נמסוואי 720 ■ נתניה: שמואל הנציב 30 ■ עפולה: רח' מנחם פינת ארלוזורוב ■ פתח־תקוה: בית "רים", בר כוכבא 23 ■ צפת: רח' ירושלים 18 ■ קרית־שמונה: מרכז מסחרי אחים אושרי ■ רחובות: אחד העם 27 ■ רמלה: הרצל 91 ליד התחנה המרכזית ■ רמת גן: ז'בוטינסקי 106.

כל המחירים כוללים מע"מ, ואינם כוללים הובלה.
* בהתאם לתקנון הנמצא בחנות

רים
רשת הריהוט הגדולה בישראל
"רים" - קו של איכות

1
מבצע המנויים המטורפים של ראש 1
קח/י את ההורים לקנות לך את
כל מה שרצית ב-10,000ש"ח
מי יהיה ראש עשיר?
מבצע שושים מנוי של "ראש 1" השבועון לצעירים - מתחילו
בין כל החותמים יוגרל הפרס הגדול: מסע חלומי במכונית מפוארת עם נהג
צמוד לקנות את כל מה שהוא רוצה בעולם (לדוגמא: טיסה לכל מקום
בעולם, מחשב, מערכת קומפקט דיסק, תקליטים, ספרים, בגדים, ציוד
ספורט עד סכום של 10,000 ש"ח).
כל מנוי זוכה מיד בספר וקלטת להיטים
בנוסף יוגרלו הפרסים הבאים: • 3 טוסטוסים מרליקים • 15 מלתחות
אופנתיות של "פלפל" • מאות פרסים משגעים. תפוס ראש עשיר.
ההגרלה ב-28.2.89.
3 טוסטוסים יוגרלו בין המנויים
ב-3 הגרלות ביניים.
ליברטי - טוסטוס שקונים סטודנטים חדשים אין לו מתחרים בבצועים,
נוחות, איכות ועיצוב.
- מנוע חזק בשילוב גיר אוטומטי בעל שתי מהירויות
המספק נסיעות וכח גם בסיבובי מנוע נמוכים.
הצתה אלקטרונית, התנעה ע"י מתנע
חשמלי המתוך במצבר חזק של
12 וולט ועוד "אקססוריז" רבות.
"אבידום את גולדמן" חברה ליבוא ושיווק בע"מ
דאלים-ליברטי

סקנדל זך

לונדון חוזר ל'נסיבות התמימות' של הראיון עם זך ושדה. הוא לא צפה סקנדל ענק שכזה. למה לא שמו לב לדברי פנחס שדה החריפים?

ירון לונדון

לפני כחודשיים, פורסם במוסף זה, בחבילה אחת, צמד ראיונות עם נתן זך ועם פנחס שדה. הראיון עם זך חולל סערת נייר. ועד אגודת הסופרים גינה. שר החינוך גינה. מעריב כתב מאמר ראשי, וערך מישאל בהשתתפות עשרות אנשי עט. מעל דפי הארץ ודבר התווכחו מלומדים בלהט. וזך השיב למחרפיו במדורו שבהעולם הזה.

הנה כמה הערות אודות הסקנדל, סקנדל זה וסקנדלים בכלל, על העונג הצפון בהם, ועל הדרכים הבדוקות לחולל סקנדל־על.

קצרה היא תוחלת חיי העתון: 24 שעות. הסקנדל הורף את תוחלת חייו אל מעבר לגבול היממה, שנקצבה לו. אין לעיתונאי עונג גדול מהבערת סקנדל.

סיפוק לא מבוטל מסב הסקנדל המקרי, זה המתחולל באקראי, בזמן שיטוט תמים בשדה המלים והרעיונות: מקרה זך.

פניתי אליו ואל פנחס שדה, במסגרת סיור רחב, שנועד למשש את מצב הרוח הלאומי, ערב הבחירות. מעין „פה ושם". תכננתי להציג שאלה אחידה לכל בני שיחי, ואף לשני הסופרים הללו: מה הם הסיכויים שילדיך יחיו בארץ? בטא את תחושתך באחוזים. אל תתפלפל, אל תציג התניות, אל תהיה פוליטי.

בחרתי בשאלה זו, מפני ששלושה ילדי שרויים בגיל בו נחרצים העתידים. וכן, מפני ששאלות הסבות על גורל הצאצאים, מציירות את תמונת העתיד בחריפות רבה יותר משאלות הסבות על גורל הנשאל.

והנה, שני הסופרים, זך ושדה, ערירים. מכלי רצון לוותר, התחכמתי לעצמי וחשבתי לקשור את עריריותם הפרטית במצב הרוח הכללי. רעיון ערטילאי שנשמט במהלך השיחות.

ובמהלך השיחות, ככה, תוך כדי הא ודא, התברר שאנחנו משוחחים על סוגיית מעורבותו של הסופר בהתכתשות הפוליטית הישראלית. זך מעורב ושדה בז למעורבים.

מי יכול היה לדעת שתוך כדי דיש הגרעינים השדופים האלה, נפגע במיטען חומר נפץ?

■■■

לא, לא ידעתי שפגענו במיטען חומר נפץ. חשתי שהדיאלוג מעניין, בגלל חדות

הביטוי של זך וגילוי ליבו. אבל, חשבתי שיש בראיון מעוצמת הרוך, ולאו דווקא מעוצמת התחרסה.

זך דיבר על הזרות, המלווה אותו בנאמנות כאן ובגלות. הוא התוודה שבשנים האחרונות, דווקא בשנים המרות האלה, שבמהלכן ירד לזירה הפוליטית וחבט ונחבט — התעממה תחושת הזרות, והתחזקה זיקתו למקום.

הוא גילה את חדוות המאבק, ההזדהמות וההתייזעות באקלים הארץ, שאליה הובא בנעוריו, ובה אינו רוצה לסיים את חייו. את חייו הוא רוצה לסיים באקלימה המפנק של אירופה, לאחר שימלא את התחייבותו למקום הזה וירפא את ישראל משגעונה.

תתפלאו: חשבתי שלעומקו של עניין, נסב הראיון עם זך על אהבת מולדת.

בטח ימצא מישהו שיטען כי זו אינה ראויה להקרא אהבה. אבל, אני חושב שאהבת המולדת היא רגש מסובך יותר מנתיב הסיחרור האלקטרוני של מגיני הרוד בתעמולת המפלגות.

אהבת המולדת, הטבעית כמיץ תפוזים, חמה כלחם, שורשית כיבלית, פשוטה כרפול — נמצאת רק בשירונים של שרה'לה שרון.

חשבתי שהראיון עם זך ירחיב במשהו את החוויה הישראלית. חשבתי.

■■■

מה אמר זך שעורר את חמתם של רבים. הנה: „אני רואה בשואה תופעה חריגה... יסלח לי ק. צטניק. הערכים שנתנו איזה יסוד לאמונה בעתידו של האדם אלה הם ערכי הליברליזם האירופי של המאה ה־19. הם, למשל, שגרמו להתפרקות מרצון של האימפריה הבריטית. אנחנו לא צריכים לראות את השואה, שנמשכה 12 שנה בסך הכל, כפרק החשוב ביותר בתולדות אירופה... התרבות היחידה שאני יכול לפנות אליה, כדי לשים מעצורים ועכבות בפני הפראות, זו התרבות האירופית".

■■■

אם תדון את המשפט החזוי של זך במנותק משאר חלקי השיחה — כלי להתחשב בכוונותיו המסתברות מחלקי השיחה האחרים — כי אז צריך אתה לנהוג כך גם בפנחס שדה.

והנה, פנחס שדה, באותו ראיון, אמר דברים שכוח הנפץ שלהם עולה במגטונים אחדים על כוח הנפץ העצור בדברי זך. ושדה יצא ללא פגע.

זך, אם אתה מתעקש להרשיע אותו, „גימד את השואה", ואילו שדה, לוא התעקשת להרשיע גם אותו, מחל בקלילות לשני סופרים ששיתפו פעולה עם הנאצים: הנורווגי קנוט המסון והצרפתי סלין. זה האחרון, אפילו הטיף להשמדת יהודים.

וכה אמר שדה: „ההתנהגות המשוגעת שלו (של סלין), שהביאה עליו שנאה ובדידות, באה מהאיבה ומהגועל שלו מהבורגנות, מיפי הנפש, מכל הסארטרים החלקלקים האלה. הוא לא הרוויח כלום משיתוף הפעולה שלו עם הנאצים. המקרה שלו דומה למקרה של קנוט האמסון הנורווגי, שאני אוהב אותו כאילו שהייתי אוהב אשה, שגם הוא לחץ את ידו של היטלר".

חוץ מזה, פיקפק שדה ברוממות מניעיהם של הלוחמים במלחמת השחרור, וטען שלא איכפת לו כלל אם ראש עיריית תל־אביב יהיה ערבי. ושם ללעג את אלפרד דרייפוס ואת סניגורו, הסופר הצרפתי אמיל זולא.

■■■

המון בורות כרה שדה לעצמו. אך, להוציא מכתב אחד למערכת דבר, התובע לשלול משדה את פרס היצירה, בו זכה השנה, לא מחה איש על דבריו. למה?

יש שלוש אפשרויות. האפשרות הראשונה היא ששדה נחשב אדם כה יוצא דופן, עד שאין לוקחים את דבריו ברצינות רגילה.

האפשרות השניה היא שנתן זך שילם על התעמרויותיו באחרים. ועל כן, לא פנו נגד שדה.

האפשרות השלישית נוגעת לקריאת התיגר המתחבאת בדברי זך. זו המעניינת שבין האפשרויות.

■■■

נתן זך לפני חודשים, ואברהם.ב. יהושע השבוע, נגעו באש בלשון.פוזיה.

אין שום קשר בין דבריהם מחוללי הסערה, מלבד זה: שניהם הרהיבו עוז למדוד את השואה באמת מידה כלשהי.

מה זה למדוד? למדוד זה להשוות. זך מדד את חשיבותה של השואה, ביחס לפרקים אחרים בהיסטוריה. יהושע השווה את ה„לא ידעתי" הגרמני עם ה„לא ידעתי" הישראלי. האם אסור למדוד את השואה?

■■■

לרגלי מדרגות הכניסה לבית סוקולוב, מישכנה של אגודת העתונאים בת"א, ניצבה, חודשים על חודשים, אשה כמעט זקנה, תלשה בשרווליהם של עוברים ושבים, וניסתה להחתים אותם על עצומת מחאה נגד איזכור השואה בהקשרים פוליטיים עכשוויים.

נוכחותה של העקשנית הזאת באתר הרוחש עכשוויות ממארת, הטרידה אותי. הרבה פעמים התעלמתי מעיניה המחפשות עיניים. וכמה פעמים, כאשר לכדה אותי, שיסעתי את שטף דיבורה במשפט „הבנתי את הפואנטה".

■■■

האם מותר, האם רצוי, לחקור את התקופה הנאצית, בעזרת דרכי העיון והדיון שבהן משתמשים החוקרים לבדיקת פרקים אחרים בהיסטוריה.

אם מותר ורצוי, פירוש הדבר שיש להתיר התבוננות בשואה בהקשר למעשי זוועה אחרים: הגולאגים של סטאלין, רצח הארמנים בידי התורכים, רצח עשרות מיליוני השחורים בספינות העבדים, רצח אוכלוסיות האינדיאנים בשתי האמריקות, השמדת האבוריג'ינים באוסטרליה, השמדת המיליונים בקמבודיה ואפילו, רחמנא ליצלן, מדיניות הכיבוש של יהושע בן נון.

■■■

ולעניין זך. אין קינאה עזה כקינאת סופרים. קשה להבחין בין קינאת סופרים לשם שמיים לבין קינאה שמניעיה ירודים.

קל להבחין בין התכתשות סופרים בליגה העילית, לבין התכתשות בליגת השלולית.

מריבה פומבית בין סופרים דומי משקל מהליגה העילית, עשויה להעשיר אותנו, גם אם התפרצה בגלל איבה אישית יוקדת. עבודת הרגליים, תאום החבטות, כושר הספיגה. מה זה חשוב אם לוחמים על הכבוד או על הכסף.

סופר חלש עשוי לצדוק במאבקו נגד אריה. אריה עשוי לשגות במאבקו נגד סופר חלש. אך, אוי לחלשים: צידקתם צריכה לזעוק, כדי שנפטור אותם מהחשד במניעים קטנוניים. צידקתם של תוקפי זך לא זעקה.

בזה לא אמרתי שיוצר חשוב אינו יכול לנהוג כתנוני. אדרבא, הרגולים הללו עלולים להפגין קטנוניות כבירה.

את כל עוצמת יחידות־האיחסון של זכרונו, את כל רישעותו וכישרון הפולמוס שלו גייס זך כדי להתחשבן עם יריביו במדורו שבהעולם הזה.

מדוע לא הסתפק בתשובה עניינית אחת? מדוע לא התעטף אחר כך בשתיקה גאה?

התשובה כבר ניתנה במשפט השני בפיסקה הזאת: הרגולים הללו עלולים להפגין קטנוניות כבירה. ■

בעניין הטרינידדי

פסטיבל קאן. סרטי טלוויזיה אמנותיים. ישראל לא היתה שם. למה הייתי בעד הסרט הטרינידדי

עמוס קינן

ב־1965, נכנסה מוניקה ויטי אל הבלו־בר, הנושק לארמון הפסטיבל, ושם התמוטטה. הקהל קיבל בשריקות בוז את סרטו של אנטוניוני, ל'אוונטורה, שבו כיכבה. חבר השופטים חשב אחרת. הסרט זכה בפרס הזהב.

עכשיו, הטיילת שוממת. הבולדוזר מסלק את השרידים האחרונים של הארמון הישן. הבלו־בר סגור עד יעבור זעם.

שם, בארמון שנהרס, ראיתי את פליני עולה אל הבמה, מניף זרוע שמאל עם אגרוף, כף יד ימין מכה על הזרוע הפשוטה קדימה, תנועה איטלקית המשרתת מטרה דומה מאוד לתנועה המזרחית שלנו, לעבר הקהל, בעת שעלה לקבל את פרס הזהב שלו.

היום, יש ארמון חדש לפסטיבלים בקאן. גוש ענק על חוף הים ממש. אולם אחד ענק. אולם אחד לא כל כך ענק. 11 אולמות אחרים בכל הגדלים. מרפסות הצופות אל הים. קומות משרד עד אין קץ.

כאן מתקיים עתה, בעונה המתה של אוקטובר, פסטיבל חדש — זו לו הפעם השניה — בינלאומי לסרטי טלוויזיה.

■■■

אני, כאן, אחד מ־25 שופטים, שנבחרו מ־19 ארצות, לשפוט 5 קטגוריות של סרטים, בצוותים של 5. בבוקר השכם, על מרפסת הקומה הששית על הים, שחפים מדגימים לעיני, כמעט מנקרים אותן, מה שהם יודעים לעשות בנושא תעופה. הם יודעים. ים כחול חלק, שמים כחולים חלקים, חורשות אורן הסלע, חומות אבן, צריחי כנסיות על ההר, נמל עתיק־מחודש שכולו יער של תרנים. שם, ביער התרנים, חונות גם שתי היאכטות של רב החובל תורג'מן, לשעבר קצין־מכונות בצים. היום הוא משכיר אותן, במחיר יומי של משכורת חודשית שלי, למי שיכול. ליאכטה השניה, נווט צרפתי. השניה גדולה יותר, יקרה יותר.

טלוויזיה אחרת. „שלום", אומר לי אנג'ל ואגנשטיין מבולגריה, ומציג אותי בפני נורברט אוורבאך מלוס אנג'לס. אפשר לערוך מניין, הוא מוסיף. בטח שאפשר.

נשיא הפסטיבל ומייסדו והרוח החיה בו, מישל מיטראני, נולד בבולגריה בווארנה על שפת הים השחור, הגיע כתינוק לצרפת, והוא כיום בחזקת אידיאולוג של הטלוויזיה כמדיום אמנותי. וזה אומר, קודם כל, מה אין בפסטיבל.

אין דאלאס ואין שושלת למיניהם. אין שום דבר שמזכיר מה שכולנו יודעים: שהטלוויזיה היא כלי מסחרי, שנועד בעיקר לבידור ולשטיפת מוח.

כאן, בקאן, שלא כמו בישראל, לא היו כוכבי דאלאס זוכים להתקבל אצל ראש הממשלה.

כאן, בקאן, טלוויזיה אחרת — אפשרית — עדיין לא מוכרת די הצורך. כאן היא נאספת מכל העולם כדי לאסוף כוח, להכריז על קיומה.

מישראל לא הגיע שום כלום. לא היה מה לשלוח.

דווקא את שני היורמים הישראלים לא הצלחתי לראות, כי דווקא אז הציגו סרטים שנועדו לצוות השופטים שבו שובצתי.

יורם מבורך, חי בצרפת, 35 סרטים מאחוריו. יורם פירוצקי, חי בארצות הברית, סרט על „חלום ה־40 של ישראל". צר לי, יורמים, אפילו כאן לא יצא לי. ומדוע שום יורם, שעדיין משום מה חי בישראל, אינו מיוצג כאן, תשאלו אולי את אורי פורת. תשאלו אותו מה עשה ב־40 מיליון שקל, שלפתע גילה שנותרו כעודף בקופה.

■■■

פייר דומאייה מראיין סופרים. הפסטיבל מציג מדי בוקר מחווה לכבודו.

כדי לראיין סופרים, צריך להיות איש־תרבות. כאשר איש־תרבות מראיין סופר גדול, לא רואים כלל את המראיין. רואים ושומעים רק את הסופר. פייר דומאייה, מראיין־סופרים, איש תרבות. דוקומנט נדיר: ראיון עם לואי פרדינאן סלין, מחברו של „מסע אל קצה הלילה".

סלין, רופא במקצועו, אנטישמי, נחשד בשיתוף פעולה במלחמת העולם השניה. וגם סופר גדול, וגם אין מה לעשות. יש סופרים שהם גם גדולים וגם שכאלה.

לעולם אינו מביט אל תוך עיניך. מרכז בעינים מושפלות. קול מרוסק. ללא הבעת פנים בכלל. את המסע אל קץ הלילה, הוא אומר, כתבתי כי הייתי זקוק לדירה. קיוויתי שלאחר מכן אחזור לעיסוקי ברפואה. ותראה איזה צרות יצאו לי מכל זה. בסך הכל, רציתי לקנות דירה.

■■■

קן לוץ', במאי בריטי גדול. לא ידוע במקומותינו. גם לא כל כך בארצו, ושלא בצדק. ריאליזם פיוטי לוחץ, הוא מתאר בני אדם מול שלטון. בריטים מול שלטון בריטי. איך מגייסים אותך לצבא. איך קובעים לך את מחיר הפחם.

קן לוץ' כאילו נפל בין כיסאות מוגדרים. לא דוקומנטרי, כי מבויים. לא דרמה, כי תיעוד. ואף על פי כן ובגלל כל אלה, במאי גדול שצריך היה לראות ולשמוע אותו.

אלה, לוץ' ודומאייה, שני הבמאים שמישל מיטראני ערך להם מחווה אישית. כל הכבוד, מישל.

■■■

עונה מתה. ריביירות חיות מפסטיבלים. ועונות יש רק שתים, אביב וקיץ. בהפקתו של פסטיבל משתתפות כרגיל עיריות, לשכות מסחר, וכמובן הממשלות. קאן מנסה ליצור עניין שיביא הנה אנשים גם לסתיו המת. זה לא מצליח.

פסטיבל זוהר ומזהיר, לא יבוא בסתיו. פסטיבל לא זוהר, ללא כוכבים, שגיבוריו הם במאים ויוצרים, מבקרים וכותבי תסריטים, איך יהפוך את הסתיו לאביב. עצוב לראות סרט באולם קטן, אבל כמעט ריק. או במקרה הטוב, לא מלא.

■■■

ואגנשטיין והרשקוביץ מוזמנים לצהרים לבית פרטי באחוזה פרטית בתוך יער לא קטן, פרטי. קוקטייל בגן. אחר כך הארוחה. בצק־עלים ממולא בפירות ים. מרק סרטנים קר בשמנת. סרטנים גדולים במה שתרצה. כתף של כבש בתנור. יינות. גבינות. קפה.

במקומות כאלה, אתה נפגש ומתיידד עם מי ששוב לעולם לא תפגוש. ואף את שמו תשכח. מה שמו לעזאזל של המשורר היווני והמשורר האיטלקי שאיתם התיידדתי במקום אחר.

■■■

אני יושב עם וואסילי וואסיליקוס, מחברו של „Z". אנחנו אפילו מחליפים כתובות. בבית, עם השנים, הכתובות וכרטיסי הביקור מצטרפים אל מעטפות נושנות, שעליהן כתוב „רחוף", או „רחוף מאוד", ואתה לך תדע מה היה כל כך רחוף לך אז כאשר אפילו השם לא אומר לך כלום.

ואגנשטיין, איש שיחה נעים וחכם. במלחמת העולם, בבולגריה, ישר מ„השומר הצעיר", הלך עם איזי הרשקוביץ אל הפרטיזנים.

איזי הרשקוביץ נתפס פצוע קשה, ונידון רק למאסר עולם. אנג'ל ואגנשטיין נידון למוות. בילה 105 ימים בתא הנידונים למוות.

ואגנשטיין רצה להיות מהנדס. אבל, איזי הרשקוביץ אמר: אחרי המלחמה, אתה ואני נקים תיאטרון־רחוב מהפכני. וכך היה. מיד לאחר ששוחררו מכילאם, בידי הצבא האדום, זה מה שהקימו. אחר כך, נפרדו הדרכים. ואגנשטיין נשאר בבולגריה. כתב סרטים וביים סרטים, והיום הוא חי בבולגריה, אבל עושה סרטים גם בחוץ, בעיקר בגרמניה המערבית.

איזי הרשקוביץ עלה לישראל, עסק בתיאטרון, לא הצליח, היגר לארגנטינה, עסק בתיאטרון, לא הצליח, חזר לישראל ומת.

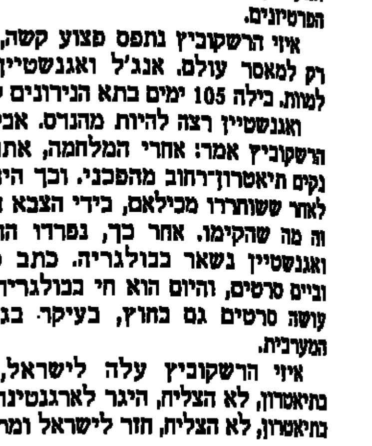

וואסיליקוס, שחי בפאריז, שואל אותי מה שלום מתי מגד, שחי בניו יורק.

■■■

טרינידאד. טרינידאד אי קטן בקאריביים. ליד טובאגו, עוד יותר קטן. הסרט ממומן על ידי חברת נפט. וזאת כי הנושא הוא סטילבאנד טרינידאד. סטילבאנד: תזמורת המנגנת על חביות נפט. אתה לוקח חבית נפט ומנסר אותה. ואז, לאט לאט בפטיש, אתה מרקע את הסיר שבידך והופך אותו לקעור. ואז, בעזרת סרגל ומחוגה, אתה מסמן עליו את המקומות שאותם תרקע לעיגולים קטנים בתוך העיגול הגדול, ולכל עיגול קטן יהיה טון שאותו תפיק במכת מכוש.

אבל, זה רק צעד ראשון, וכך זה התחיל ב־1943. עם שלם של נגנים שיכלל את הכלי העלוב הזה והפך אותו לתזמורת סימפונית אמיתית. הפאן, שפירושו תוף פאנורמי, מקרב זה אל זה את גבולות הצלילים וממזג אותם. וכך, לא רק קאליפסו מלהיב אתה תנגן. רביעיה של מוצארט, אתה תנגן. וכדברי מוסיקולוג, המופיע בסרט, לא ירחק היום ותזמורת סטילבאנד תופיע בקארנגי הול, בקונצרט סימפוני.

אם לשפוט על פי הסרט, זה הקרנבאל היפה ביותר שראיתי. צבע ודמיון, חושניות והרמוניה, מיקצב והומור, ומעל לכל זהו עם שלם יוצר את תרבותו לנגד עיניך וחוגג אותה, עם שלם, לנגד עיניך. העוני נהפך לצבע, הדלות ליצירה, חוסר האמצעים נהפך לעושר.

חבית הנפט מפיקה קצב, מפיקה כלי מיתר, מפיקה עוגב, מפיקה כלי נשיפה, מפיקה כל מה שיש במוסיקה.

וישנם שמות שכבר היום הם אגדה, ומסורת, ואסכולות, ואפשר להיות עם קטן עד מאד, שבכל זאת יוצא ממנו משהו שנהפך לנחלת האנושות כולה.

■■■

מאוד אהבתי את הסרט. השתדלתי שיקבל את פרס הזהב, לא הצלחתי, את הזהב קיבל סרט שוויצרי, מעולה בהחלט, „כינור־תשוקה", שגיבורו הוא הכנר הצעיר פייר אמויאל. גם אותו, אפשר לשתף במניין, אבל, את צוקרמן ופרלמן ושלמה מינץ, שלנו, מכירים יותר. לא שיש לאמויאל על מה לבכות.

הסרט מתחיל ברגע שבו הכנר הצעיר, פלייבוי, מחנה את מכונית הספורט היקרה שלו, לכמה דקות, ובאותן כמה דקות, נגנב מהמכונית כינור הסטראדיוואריוס היקר שלו.

אמויאל, שלא קנה את הסטראדיואריוס מכספו כמובן — אבל, בעזרתו קנה את מכונית הספורט — אינו מבזבז זמן על דמעות. וכך, בחנות בלונדון, הוא מתאהב בסטראדיואריוס חדש. ומשם, לכל אורך הסרט, הוא מדגים לנו מה הוא יודע להפיק ממנו. כמובן שהוא מאמין, על סמך אינטואיציה מיסטית, שהסטראדיוואריוס הגנוב יחזור אליו ביום מן הימים.

לא שמעתי שגם מכונית הפורשה היקרה תחזור באופן מיסטי. אני מניח שהסטראדיוואריוס החדש, יממן מכונית חדשה.

■■■

השופטים אמורים לשמור על סודיות. אבל, נדמה לי שלאחר מעשה לא אחטא אם אספר על השיקולים שקדמו לבחירה.

מוריס לרו, צרפת, מנצח בזכות עצמו, מלחין, מבקר, ראש חבר השופטים. אנריקה ליוואט, מפורטוגל, מפיק וכמאי אינטליגנטי. פרנאנדו לופז מספרד, סצנאריסט וסופר בעל שם בארצו. פיליפ מאייר, פסנתרן מחונן, מבקר מוסיקה גדול בצרפת.

הם היו במצוקה אמיתית. איך לברור. וכך, בדיון ארוך ועל דרך האלימינציה, התחילו סרטים לרדת מהרשימה.

כך ירד מרשימת הפרסים סרט בן 3 שעות, המתעד את פסטיבל האופרה של AIX EN PROVENCE, שבו מופיעים ג'וליני ורפאל אריה, תרזה שטיך־רנדאל ואליזבט שווארצקופף, תרזה ברגאנזה הגדולה, ומי לא.

ואיך להוריד את הסרט על דיוק אלינגטון, ענק של יצירה שחיבר 2,000 נעימות, ושיתף פעולה עם בני אלמוות כמו פול גונסאלבס, ראסל פרוקופ, ווילי „האריה" ועוד.

ואיך להוריד עוד סרטים אמריקניים עתירי־ממון על אירווינג ברלין, מחברו של הלחן הנצחי ALEXANDER RAGTIME BAND.

וכל זאת, רק בשל היותם של הסרטים האלה סינתטיים, רחוצים, מסורקים, משומנים היטב.

■■■

סרט יפה מאוד, אמרו לי השופטים על הטרינידאדי, אבל פרס הזהב ייראה כמחווה פטרנליסטית. בעוד ש, כך אמרו, הסרט על פייר אמויאל יש בו קונספציה קולנועית אחידה, המראה לקראת הסוף, חיתוך מדוייק ומזהיר, סצינה נהדרת במוזיאון סטראדיוואריוס בקרמונה, ונכון שהגיבור הראשי פחות סימפאטי מהעם של טרינידאד כולו — אבל, הסרט כסרט, מה לעשות, יותר מושלם.

מנה אחרונה בארוחת הצהריים האחרונה, היתה חביתיית שוקולד, עם תותי בר וקליפות תפוזים מזוגגות, ברוטב סאבאיון עם פיסטאש. בשדה התעופה, קניתי ויטאן. ■

במעמד צד אחד

אנשים ארועים מגמות

תינוקו של מיברג

מיכאל קרפין, עורך „מבט שני": הסרט של מיברג נפסל בגלל ניגוד אינטרסים. אנשים בטלוויזיה אמרו, בצדק, אי אפשר להשתין עלינו בביקורת, ואחר כך לעשות אצלנו סרט

אדם ברוך

מדובר בסרט טוב, מיקצועי, מעביר מסר ברור, סרט טלוויזיה של רון מיברג על ת"א של השנתיים־שלוש האחרונות. הכל, מזווית בולמוס האכילה, ספרי הבישול, פריחת המסעדות, הטבחים, בעלי המסעדות, קובעי הטון.

לפי מיברג, ת"א אוכלת כדי לשכוח, ות"א כמעט מתאבדת בתוך השומנים של עצמה. בתוך אוכל סיני, איטלקי, פירות ים. לפי הסרט, לבולמוס האוכל גם מימד חולני. בכל הנוגע לאוכל, קפצנו באחת מהשלב הפרימיטיבי לשלב הדקדנטי, כלומר, לא ידענו את השלב התרבותי של האוכל, ודילגנו עליו.

מיברג גם אוהב את העסק, עד לאספרגוס הכי קטן, וגם מקלף ומבקר את עסק האכילה הזה. ולפי הסרט, ת"א על בולמוס האוכל שלה היא המקומונים של ת"א. כלומר, עיר על נייר עיתון, על פי נייר עיתון. מיברג מבין משהו בתל אביב.

בסרט, 35 דקות, שהוזמן על ידי מיכאל קרפין לתוכנית הטלוויזיה „מבט שני" — מופיעות דמויות מקומיות, והן מחללות להן בעניין האוכל, אופנת האוכל. בדרך כלל, דברים של טעם. רפי שאולי מסביר מה זה סושי ולמה סושי. כריסטיאן מסביר שהאינתיפאדה לא מפריעה. ודוקטור קורדובה, סוציולוג ובעל מסעדה, מסרב לקבל כפשוטה את הטענה שהאוכל, עבור הישראלי, הינו אמצעי נסיגה מהמציאות. ובני הדרייג הכלתי נמנע.

הסרט הוא אנחנו, וכל זה. אבל, לא נראה אותו בטלוויזיה. היו צריכים להקרין אותו לפני שבועיים. לא הקרינו. משהו קרה לסרט בדרך להקרנה.

■■■

קצת רקע. עד לפני חצי שנה, מיברג ערך את מוניטין, במשך 5 שנים. מאז, הוא פרילאנסר, עורך סידרת ספרות יפה להוצאת אורבך, מבקר הטלוויזיה של חדשות. בדרך כלל, הביקורת שלו אגרסיבית.

אנחנו חברים. גם אני הייתי עורך מוניטין. העובדה שאנחנו חברים לא צריכה למנוע ממני לשאול את קרפין מה קרה. יש בכך עניין ציבורי מובהק.

למה לא להקרין סרט טוב על נושא טוב, שצולם והופק מכספי משלם המסים הישראלי? אולי משהו לא בריא ולא הוגן מסתתר מאחורי הפסילה? האם קיימת פרוצדורת־פסילה מסודרת? מתי ואיך ומי מודיע לך שפסלו לך? מה העניין, מיכאל קרפין?

■■■

מיכאל קרפין מאשר שהסרט בסדר, שהסרט הוזמן על ידי „מבט שני", שהטלוויזיה הפיקה אותו, ושהיו לו רק כוונות לשדר אותו.

„העניין פשוט מאוד. כאשר מיברג התחיל לעשות סרט ל„מבט שני" הוא לא עבד כמבקר טלוויזיה. הצעתי לו לעשות סרט, כי הנושא מצא חן בעיני. ואחרי שבדקתי שהוא מורשה־בימוי, הבנתי שאין שום בעיה. אחר כך, הוא התחיל לעבוד כמבקר־טלוויזיה. אני לא יודע מתי בדיוק הוא התחיל. גיליתי את זה רק בשלב עריכת הסרט. והתחלתי לקבל ריקושטים מחברי בטלוויזיה. והיתה מהומה לא קטנה. הכל, על רקע הכתיבה שלו.

„אנשים אמרו, בצדק אני חושב, אי אפשר לחרבן על ראשנו, ואחר כך לשדר אצלנו. אחרי דיונים די עמוקים, העניין הגיע ליבין, ואחר כך לפורת. הם דנו בעניין, והחליטו, ואני לא משוכנע שהם לא החליטו נכון, שיש פה ניגוד אינטרסים, ולפחות מבחינה אתית יש פה בעיה. וזה הסיפור".

■■■

— אם כן, מיכאל, למה לא הודעת למיברג, במהלך הכנת הסרט, בחודשיים בהם גם השלים את הסרט וגם כתב ביקורת טלוויזיה, שזה לא הולך? הרי בפועל לא רק שלא הודעת, אלא נתת לו אור ירוק להמשיך עם הסרט.

„תראה, כל זמן שלא היתה החלטה רישמית, לא הפסקתי את עבודתו. לא רציתי להיות זה שיקולט. לומר לך את האמת, אני מאוד מחבב אותו, ואני גם אוהב את עבודתו. וכל זמן שחשבתי שאפשר יהיה להעביר את זה, אמרתי לעצמי הוא ימשיך לעבוד.

„אבל, ברגע שהתברר לי שזה בלתי אפשרי, הודעתי לו שזה בלתי אפשרי. המרחק לא היה חודשיים. המרחק היה שבועות אחדים.

„אתה יודע איך זה קורה. בהתחלה, באים לספר לך, ככה מתחת לאף, ואחר כך פוגשים אותך במסדרון, ואחר כך הטונים עולים, ואחר כך באים אליך לחדר — עד שאתה מבין שהמהומה בעניין הסרט של מיברג לא קטנה. ובינינו, יש, יש בעיה פה. נו, מה אני יכול לעשות. זה לא מצב רגיל. אני לא אומר שהוא צריך היה להפסיק לכתוב ביקורת טלוויזיה, אבל בתקופה הזאת של הסרט, הוא היה צריך לבחור בין העיתון לבין הטלוויזיה.

„גיליתי את זה מאוחר מדי, לצערי. אילו הייתי מגלה, נאמר, חודש אחרי שהוא התחיל לכתוב, כשהוא היה עוד בשלב צילום הסרט, הייתי אומר לו רגע, חכה, תגמור את הסרט, אחר כך תתחיל להכנס לטלוויזיה. אבל, גיליתי את זה מאוחר מדי. פשוט לא שמתי לב שהוא כותב שם".

— מיכאל, אתה לא קורא עיתונים? איך אתה מרגיש אישית עם הפסילה?

„לא, לא קראתי. לא ידעתי שהוא עובד שם. פשוט, תמימות מוחלטת. תראה, אני לא מרגיש רע כלפיו, כי אני עובד עם אנשים בטלוויזיה, עם הרבה מאוד אנשים, וכשהם נפגעים בצורה קשה, אז אתה מוכרח לשמוע להם. אתה לא יכול לומר, רגע אני עושה מה שאני רוצה.

„בפעם הראשונה שדיברנו על העניין הזה, רון ואני, זה היה כשהוא היה כבר די עמוק בשלב של העריכה, כמה שבועות לפני סוף הסרט. הוא העלה את העניין, את הקושי האפשרי עם הכתיבה שלו על הטלוויזיה. ואני אמרתי, תראה, אני לא רואה בינתיים שום התייחסות לעניין הזה אצלנו. אמרתי לו, תראה, לפי דעתי, זה יעבור בשלום.

„ההתנגדות למיברג צמחה מהשורות. קשה מאוד להתנגד לה. יש בה הרבה קומון־סנס, וגם הרבה אמת. אם אתה כותב על זה, או אתה כותב, ואז תכתוב בכאסח הגדול ביותר שאתה יכול. תעשה מה שאתה רוצה, אבל אל תגיד: אני גם רוצה להשתתף בטלוויזיה. וכשאתה רוצה להשתתף, אתה לא יכול להיות בצד השני ולהגיד: אני אחרבן ואשתתף".

מיברג: „הכרונולוגיה של העניין חשובה. היא מעקרת את תום־הלב של החלטת הפסילה. הפנתי את תשומת ליבו של קרפין לעבודתי בעיתון, שאלתי אותו אם היא מפריעה לו. הוא ענה, בנחרצות של ריבון: לא.

„קרפין זרז את השלמת הסרט, וקבע לו תאריך שידור אטרקטיבי: ערב השידורים הראשון של תעמולת הבחירות. לא ניתנה כל התראה מוקדמת. לא הופסקה העבודה".

■■■

— קרפין, לאור האשראי שלך, מיברג חשב שיקבל ממך יותר תמיכה.

„תראה, היה לי מאוד קל לצאת לטובת הסרט, והייתי מתפלל שזה יהיה כך, אם זה היה עניין פוליטי. אבל, פה מדובר בכל מי

שאני עובד איתו, אתה מבין. אני לא יכול לעשות את זה".

רון מיברג: „יש משהו עצוב בחשבונאות האישית שהובילה לפסילת הסרט. מדובר בסרט קטן, שעוסק בנושא לא מזיק כמו אוכל. לא ערבים, לא שמאל, לא אינתיפאדה. מוצר שהיה מחליק מעצמו לזמן השידור המיועד, בלי ההתנצחות הפוליטית, המלווה לעיתים סרטים מוזמנים.

„בגלל אופיו הלא קונטרוברסלי, קשה לי להניף על נס את חופש היצירה והדיבור. הפסילה, לטעמי, קטנונית וילדותית. והיא מעידה על 'שלטון המסדרונות' בטלוויזיה הישראלית.

„סרט הוא לא מוצר של אדם אחד. הענישה, שמתרגלים עלי, פגעה גם בשלמה לוי, צלם מוכשר, בסטלה קוהן־ליבר, שעבדה שבועות על התחקיר, בליאורה קצירי, שערכה את הסרט, בתאורן, במקליט, בעוזרת העריכה — ובעשרות אנשים אחרים, ששיתפו פעולה ונתנו מזמנם".

— לא צפית שאתה בעצם, בגלל הכתיבה, שם לביון משבר עם הטלוויזיה?

„את המינוח „ניגוד אינטרסים", שהוצג באוזני על־ידי חיים יבין ומיכאל קרפין, כעילה לפסילת הסרט, אינני מבין. אם סך־כל כתיבתי בנושא טלוויזיה, היה נירשם בתודעתם כביקורת אוהדת וחיובית — היה הסרט משודר בכבוד רב. כלומר, ניגוד האינטרסים מתקיים רק בהקשרים של כתיבה לא מחמיאה לפועלה של הטלוויזיה". ■

1
מחפש פתרון לאינפלציה
הבינלאומי מציע לך תשואה גבוהה במיוחד בתכניות חסכון צמודות מדד, לתקופה של שנתיים או שלוש שנים.

2
מחפש פתרון לפיחות
הבינלאומי מציע לך תוכניות חסכון צמודות לדולר בריבית שנתית העולה ב־1.625% על הריבית הנקבעת ע"י האוצר.

3
מחפש פתרון לאינפלציה ולפיחות
הבינלאומי מציע לך תוכנית חסכון "ברירה" עוז דולר מדד, במבצע "אוצר משופר" הנותן לך ריבית שנתית צמודה עד 3.25% במסלול צמוד מדד ו־1.625% ריבית לשנה מעל לריבית הנקבעת ע"י האוצר במסלול צמוד דולר.

4
מחפש פתרון לטווח קצר
הבינלאומי מציע לך "פק"מ משופר" להשקעות משבוע ועד 6 חודשים הנותנות לך עד 105% מריבית המכרז הנקבעת ע"י בנק ישראל, ומבטיחה לך ריבית מינימלית גבוהה. ריבית של מלווה לכל תקופה שאתה בוחר!

5
מחפש פתרון לטווח ארוך
הבינלאומי מציע לך השקעה בקופות הגמל הריווחיות של הבנק.

6
מחפש פתרון להכנסה שוטפת
הבינלאומי מציע לך הכנסה שוטפת צמודה לדולר או למדד, לפי בחירתך, או הכנסה שוטפת בקרן נאמנות "מעיין".

7
מחפש פתרון בניירות ערך
הבינלאומי יאפשר לך השקעה בניירות ערך בעמלה מופחתת ורכישת קרנות נאמנות בשעור הוספה מופחת.

8
מחפש פתרון עוד לפני הפדיון
הבינלאומי מציע לך הלוואה ללא ריבית עד ליום הפדיון במבצע "אוצר משופר" והלוואה בריבית מופחתת לאפיקי השקעה אחרים.

בבינלאומי יש פתרונות לבנקאיות כבר מהיום!

אתה יכול להרוויח מפדיון המניות הבנקאיות - עם "סל" האפשרויות של הבינלאומי.

פרטים נוספים והצעות נוספות בסניפי הבנק הבינלאומי הראשון, בסניפי בנק פועלי אגודת ישראל ובמוקד מידע טלפוני: 03-636551, 03-636281 בימים א'-ה' בשעות 9.00-18.00.

הבנק הבינלאומי הראשון. יוצא מהכלל.

בעקבות מכתבי הרבנית

לפני למעלה משנה, נגנבו מעליית הגג של הרבנית רות בלוי, אלמנתו של מנהיג נטורי־קרתא המנוח עמרם בלוי, מכתבים אישיים. קטעים מהם, ובהם פרטים אינטימיים, פורסמו בעיתונות ● רות בלוי שיחזרה את האירוע, הקליטה עדויות, עשתה בסך הכל עבודת בילוש מיקצועית ● לפי מסקנותיה שלה, אחראים לכך אנשים מתוך 'המשפחה' ● סיפורה של הרבנית זורק אור על תחום ישראלי בלתי מוכר: היחסים הפנימיים בצמרת מנהיגות העדה החרדית, האתיקה של מנהיגות זו

בקיץ 87', נגנבו מכתבים ומסמכים אחרים מהרבנית רות בלוי. מספר חודשים לאחר מכן, בערב ראש השנה, פורסמו בעיתונות קטעים מחליפת המכתבים בין הרב עמרם בלוי לרעייתו רות. ר' עמרם בלוי היה מייסדה ומנהיגה של עדת נטורי קרתא, הקיצונית מבין הסיעות האנטי ציוניות במחנה החרדי. הרבנית רות בלוי, חברת הריזיסטאנס, שהסתירה את יוסל'ה שוחמכר, אלמנתו של מנהיג נטורי קרתא, עקבה אחרי הפורצים, שגנבו לטענתה את מכתביה. היא הקליטה עדויות בחשאי וגילתה את הגרוע מכל: אויביה הם הקרובים אליה ביותר.

המכתבים, המגלים את עוצמת אהבתם של בני הזוג וגם טפח מהמחלוקות שנפלו ביניהם – כנהוג אצל כל בני זוג – הובאו לדפוס בידי לוי יצחק הירושלמי, מעריב, ולוו בהסבריו. לטענת הרבנית, הם נגנבו מעליית הגג שלה, ופירסומם הוא חדירה בוטה לפרטיותה. לוי יצחק הירושלמי אומר, כי המכתבים הובאו לעיונו בידי בעליהם החוקיים, „אנשים הקרובים מאוד לעמרם בלוי המנוח". החקירה המשטרתית בעניין, דישדשה עד שהופסקה.

במשך יותר משנה עסקה רות בלוי בגילוי זהותם של מחללי פרטיותה. לצורך זה השתמשה בתכונות שכבר גילתה בעבר: תיחכום, אומץ לב ונחישות. השורות שלהלן הם קיצורה של העלילה הבלשית, כפי שנרשמה בידי רות בלוי.

רות בלוי

לאחר פטירת בעלי הצדיק, השתנתה מאה שערים. איש מהטוענים למנהיגות נטורי קרתא לא ניחן בבהירות מחשבה, בחוסן מוסרי ופיסי ובנכונות להקרבה עצמית, הנדרשים לתפקידו של מנהיג עדתנו. אני הייתי הנפגעת העיקרית מהתחרות על כס המנהיג: כל אחד מהמתחרים לא שמח לכך, שאינני מתייצבת נגד יריבו.

בשנותיו האחרונות של הרב עמרם בלוי ז"ל, ארגן רבי אהרן כצנלבוגן, נואם בחסד עליון, חבורת אברכים בישיבת תורה ויראה. הרב עמרם בלוי נהג בר' אהרן באותה יראת כבוד שנוהגים בתלמיד חכם וידיד אינטליגנטי, ושאל לחוות דעתו אפילו בדברים שתשובתו היתה ברורה מלכתחילה. לאחר פטירת הרב עמרם, ראתה החבורה את הרב אהרן כמנהיגה הבא. מנהיגות זו יכלה להצליח, לולא הרחיק אנשים שלא סבל מסיבות שונות.

זאת היתה טעות. אחרי פטירתו של ר' אהרן כצנלבוגן, הפך בנו, חיים, לראש ישיבת תורה ויראה. הוא לא הסתדר עם אורי בלוי, בנו של הרב עמרם בלוי – ואורי נאלץ לעזוב.

■■■

וכך החלה פרשת גניבת המכתבים: בשנה שעברה, חל מוצאי ראש השנה ביום ששי. לאחר שני ימי תפילה בבתי נייטין, בית כנסת צנוע ששמר על אופיו מימי המנהיגות הקודמת, הדלקתי בביתי נרות שבת וברכתי עליהם. רק סיימתי את הברכה, והנה צצו שניים משמונת נכדיי: חנה'לה בת ה־18 ואחיה, נער בן 12.

השתוממתי על כי הטריחו עצמם אלי מבית אביהם, מרחק שלושת רבעי שעת הליכה, רק כדי לסעוד בחברתי. גם מוזר היה בעיני שבני לא התריע על הביקור הצפוי. אוהבת אני לפנק את נכדיי במטעמים והצטערתי שמטבחי ריק. סרתי לשכנתי הטובה, שרה שיינברגר, לשאול מצרכים כלשהם, התקנתי בחיפזון ארוחה, התפללנו וסעדנו.

רק אז גילתה לי חנה'לה את מטרת הביקור: בערב ראש השנה, פורסם מאמר העוסק בחליפת מכתבים בין אישי המנוח לביני. נשימתי נעתקה. כיצד העז לחלל את חיי הפרטיים? ניסיתי להתנחם במחשבה שהמכתבים מזוייפים. אבל, נכדתי, המכנה אותי בחיבה „פמואה", כפי שמכנים סבתא בלשון הרבנית שהיא לשון אמה, הסבירה לי שפיסות מהמכתבים צולמו והודפסו לצד המאמר בעיתון, כדי להוכיח את מקוריותם.

את שיחתנו שיסעו אורי ושייע, שניים מבניו של רבי עמרם, שסרו, כמנהגם בכל יום ששי, לאחל לי שבת שלום. סיפרתי להם על דבר הפירסום, אך, לתמהוני, לא ניכרו בפניהם אותות זעזוע. אדרבא, דומה היה לי שכלל אינם מעוניינים לדון בפרשה. האמנם לא הבינו מה גדול שברי?

■■■

במוצ"ש גיליתי שהפישפש לעליית הגג, המקום שבו טמנתי את מכתבי, מנופץ. טיפסתי על ארבעותי ומצאתי, שניירותי מפוזרים על הריצפה והמכתבים אינם. ליבי עמד מדפוק. בני שבא לבקרני, ניסה לנחם אותי כאומרו, שאין במאמר דבר העשוי לבייש אותי, אבל, כאשר קרא באוזני שורות אחדות, לא יכולתי לשאת את חרפתי ונתקפתי היסטריה.

כדי לאפשר לעורך דיני להוציא צו נגד פירסומים נוספים של מכתבי, צריכה הייתי להתלונן במשטרה. כך אמנם עשיתי, באמצעות בני, לא לפני שנועצתי בדייני הבד"ץ של העדה החרדית.

השוטרים באו באותו לילה לבדוק את הפירצה, ולאחר יומיים נקראתי למשטרה. שאלו אם אני חושדת במישהו מבני משפחת בלוי. „חס ושלום", עניתי, „לילדיו של בעלי אין שום עניין בפירסום חליפת המכתבים בין אביהם לביני".

רבים חשבו, כי עלי לתבוע את העיתון לדין. לא עשיתי זאת מכמה טעמים, אשר החשוב בהם הוא שאינני מאמינה בבתי המשפט של מדינת ישראל.

התלוננתי גם בפני מועצת העיתונות, אך תשובתו של העו"ד רוטנשטרייך, שהיה אז נשיא המועצה, רק חשפה את גודל העוול הטמון בחוקיה של המדינה החילונית. „החוק מתיר לפרסם מסמכים בעלי עניין היסטורי, כעבור 15 שנה מיום כתיבתם". עניין היסטורי! איזה „עניין היסטורי" יש בחליפת המכתבים בין בעלי לביני?

■■■

שלושת שבועות החגים היו עבורי ימי אבל. לא יכולתי להימלט מהזכרונות הקשים אודות התקופה ההיא, לפני 22 שנים, שבה נלחמתי על זכותי להינשא לאישי המנוח. אז ביקרתי את הרבי מסאטמאר, ר' יואל טייטלבאום, וביקשתי את תמיכתו בי. בשעה שהייתי במחיצתו, פרצה אש ואחזה בכורסה שבה נהג לשבת בקבלו את פני אורחיו. כיוון שדברים רבים בעולמנו מתרחשים ללא סיבה נראית לעין, פירשתי את הדליקה כסמל למזימות שחורשים נגדי אויבי, מאחורי גבו של הרבי.

סימני אזהרה כאלה הופיעו גם עתה: שבועות אחדים קודם שמכתבי הודפסו בעיתון, קיצצו ברחוב את פאותיו של ילד מילדי מאה שערים. „זהו אות כי העניינים בשכונה אינם כשורה", אמרתי לשכנתי דינה, ולא חלמתי שאני אפול קורבן לרע שנעשה במאה שערים.

למרות הימים הקשים והלילות טרופי השינה, שעברו עלי בתקופה שלאחר הפירסום, הצלחתי לגשש ולגלות לא מעט, אודות הפעילות שמנהלים אנשים מסויימים במאה שערים. אצבעות רבות של חשד נשלחו לעברו של אדם אחד: יהודה משי־זהב.

האיש הצעיר הזה הוא נכדו של רב יוסף שיינברגר, אספן תרומות למען העדה החרדית. בתקופה שנאבקתי להינשא לרבי עמרם, נמנה יוסף שיינברגר עם המרים שבאויבי. אבל, לימים בא לביתנו ביקש וקיבל את סליחתי.

הרמזים הלכו והתעבו. אחד מסוחרי מאה שערים, שאני לקוחתו הנאמנה, אדם שאפילו את שמו של יהודה משי־זהב לא שמע, אמר לי: „רבנית, האמיני לי, מישהו מאוד מאוד קרוב עולל זאת".

ובני אוריאל מחזק את הדברים האלה בדיווחו על דברים שהשמיע ל.י. הירושלמי בראיון בגלי צה"ל. העיתונאי טען שם, כי אינו יכול למסור את שם האיש שהעביר אליו את מכתבי, מפני שאיש זה קרוב אלי מאוד. שוו בנפשכם את חרדותי למשמע הדברים. הבוגד מסתובב כאן, סמוך מאוד אלי, ואינני יודעת מיהו.

■■■

העברתי לנגד עיני כל מיני מאורעות יוצאי דופן שהתרחשו בזמן האחרון בסביבתי. כך למשל, ערב ראש השנה סרו לביתי, במפתיע, שלושה ילדים בלתי מוכרים, לברך אותי כמצוות אביהם. רק כאשר הזדהו, התברר לי שהם ניניו של בעלי המנוח, בניו של מאיר בלוי, בנו של אורי. עשרות נינים יש לרבי עמרם ז"ל, וכיוון שזה זמן רב לא ראיתי את השלושה האלה, מה פלא שלא יכולתי להכירם.

ועוד ביקור, שהיה בקיץ 86'. באחד הימים, בא אלי יהודה משי־זהב והגיש לי ספר שכתב אודות הפרופסור דה־האן ז"ל. יעקב ישראל דה־האן היה מתבולל שחזר בתשובה ונימנה עם מנהיגי העדה החרדית. ב־1924, נרצח. עכשיו, אחרי שהשלים את הספר הזה, אמר לי משי־זהב, רצונו להמשיך בעבודתו החשובה ולכתוב ספר אודות ר' עמרם. הוא מבקש את הסכמתי לכך. „רב שייע כבר נתן הסכמה", הבטיח לי.

אין אדם ניזקק להסכמה, כדי לכתוב על זולתו. חשבתי כי משי־זהב ניזקק לברכתי, רק כדי לזכות במיסמכים שברשותי. המיסמכים הללו לא יכלו להוסיף כמעט דבר להבנת פעולותיו הציבוריות של אישי המנוח, אבל שימוש בהם, חשבתי לעצמי, היה מוסיף לספר נופך מסויים ומגדיל את ערכו המסחרי.

אמרתי לו שיום אחד ארצה אני עצמי לכתוב אודות האיש הגדול שבמחיצתו זכיתי לחיות.

ושוב ביקור יוצא דופן. ביום חמישי בערב שלאחר שמחת תורה, בעודני מסדרת את חדר האורחים, צצה בסוכתי חבורת ילדים בלתי מוכרים. היו אלה, כך הסתבר מיד, ילדיו של מאיר בלוי. אותו ערב, הגיעו אלי כל ילדיו של מאיר, אחד אחרי השני.

בסוף החגים, טרם היתה ברשותי הוכחה נגד אויבי. אבל, ניחשתי מי הם ומה היו מניעיהם. משי־זהב, כך חשבתי, פרץ לעליית הגג כדי להוציא משם את המסמכים הנודרשים לספרו, ואילו מאיר בלוי סייע לו.

■■■

למרות שהייתי חסרת סבלנות לדעת מי הם הגנבים ושולחיהם, ואת כל פרטי הגניבה, שבועיים לאחר סוכות הייתי חייבת להתרחק מירושלים, לנשום אוויר אחר, לפגוש אנשים אחרים ולשוב לעשתונותי. גם הבנתי שהגנבים ערים מאוד כרגע וצריך להתעלם מהם במשך זמן רב, כדי שיחשבו כי שכחו אותם ולא עוקבים אחריהם.

לפני שעזבתי, הזמנתי אלי את אורי בלוי, אביו של מאיר, לנסות לסחוט ממנו את האמת ולראות את תגובתו.

אמרתי לו שאני חושדת שמשי זהב ובנו, מאיר, גנבו את המכתבים. הוא ענה לי שאכן יש שמועות ברחוב שמשי זהב עשה את זה. עניתי לו: אני חושדת בשניהם. הוא ענה לי שלו ולמאיר אין כל קשר למשי זהב.

שהיתי בחו"ל כשמונה חודשים. בהיותי בלונדון, טילפן אלי ידיד צעיר, ראובן מרצבאך שמו: שודד המסמכים הוא יהודה משי־זהב. אחד ממכריו של מרצבאך, נאדל שמו, שמע דברים מפורשים מפי נאור מפיקודיו של משי־זהב, ושמו אהרן גרטנער. „המסמכים, אין שום ספק, נמצאים בידי חבורת משי־זהב".

הפצרתי במרצבאך לא לעשות דבר עד לשובי ארצה. אני עצמי חייבת לגלות מי הם שותפיו הראשיים של משי־זהב.

■■■

כשחזרתי לירושלים, ביולי 1988, הייתי מאוד חלשה גופנית, אבל חזקה מאוד ברוח. החלטתי לבצע את התוכנית שגיבשתי בהיותי בחו"ל.

ראשית כל, יש צורך במודיעין. מיהו גרטנער? מסתבר שהאיש עודנו רווק, תלמיד לא שקדן ב'כולל' טכרייני, ועוסק בהגנה על קברי צדיקים מפני הארכיאולוגים הישראלים. זו הוכחה לכך, שכאשר מתרחק גרטנער מתחום השפעתו של משי־זהב, הוא מנצל את זמנו לעשיית מעשים חיוביים. לפי דעתם של מרצבאך ונאדל, עוד אפשר להצילו מדרך תחתחים, ואולי חושב כך גם ראש הכולל הטכרייני.

אמרתי לראובן בן בריתי, כי לפי דעתי אפסה התקווה להשיב את המסמכים. לעומת זאת, נוכל אולי לגלות מי שתל במוחו של משי־זהב את הרעיון לחטט בעליית הגג, ומי הראה לו את המבוא אליה. האם יוכל נאדל לדובב את גרטנער ולהקליטו בחשאי?

■■■

נידברנו להיפגש עם נאדל בביתו שבבני ברק. מן המדרכה שבקרבת הבית, ראיתי שלושה אנשים משוחחים בפתחו של בית כנסת סמוך. ראובן זיהה שניים מהם כנאדל וגרטנער. מסתבר, שראובן לא נזהר בדבריו והסביר לנאדל מה בדעתי לבקש ממנו, ואילו נאדל הודיע לגרטנער על בואי.

ההפתעה נגזלה. איזו מפח נפש. האמנם נכשלה תוכניתי כבר בראשיתה?

„מה אתה מתעניין בפרשה?"

היחיד שהיה מוכן להתייחס למקרה הוא יהודה משי זהב. הוא אינו מסתיר את העובדה שנחקר בנושא זה במשטרה, את העובדה שגם הוא מתכוון לכתוב ספר על עמרם בלוי.

– מר משי זהב, האם ידוע לך...?

„לא היה ידוע לי. שמעתי מזה, כשהוזמנתי לחקירות".

– האם ידוע לך מי הגנבים?

„בכלל לא בטוח שהמכתבים בכלל נגנבו. שבכלל היה סיפור כזה. הרבנית בלוי לא הצליחה להוכיח במשטרה. היא סיפרה שהיא הניחה את המכתבים בבוידעם. והיא גרה בבתי אונגרין, כך שלכולם היתה גישה למכתבים. אז אמרו לה למה היא הניחה את זה שם. זה מופקר שם. עכשיו, שמעתי שהיא מתכננת מסיבת עיתונאים".

– האם יש לך קשר...?

„הקשר שלי הוא שגם אני אוסף חומר על בעלה לכתוב ספר, וגם היא. לי יש יותר חומר עליו. אני לא מבין מה אתה מתעניין בפרשה? הרי זה היה לפני שנה".

■ יצחק רביחיא

אסון! שכחתי ללחוץ על כפתור ההקלטה. רצתי לבית שיינברגר, גזלתי אותו מאורחיו, ובאמתלה של בקשת הבהרה, הצלחתי לדובבו שנית

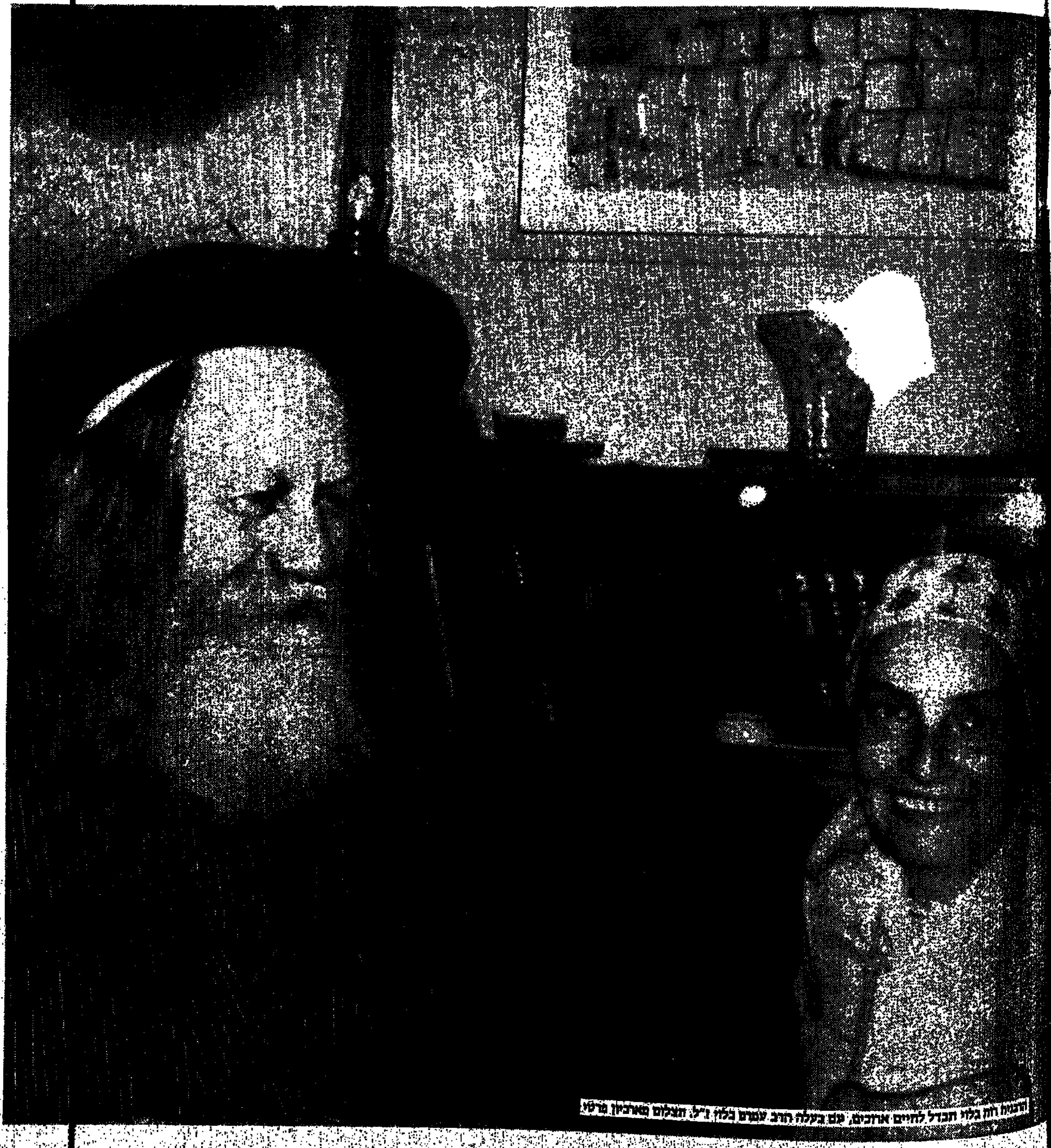

הרבנית רות בלוי תבדל לחיים ארוכים, עם בעלה הרב עמרם בלוי ז"ל. הצילום מארכיון פרטי

ביקרתי את הרבי מסאטמאר, ר' יואל טייטלבאום, וביקשתי את תמיכתו. בשעה שהייתי במחיצתו, פרצה אש ואחזה בכורסה בה ישב

המכירה מתחילה במוצ"ש 22/10 לשבוע בלבד

חיסול
כל דגמי 88

אנו מפנים מקום לדגמי 89, הנמצאים בדרך מאירופה לישראל ואתם מרוויחים.

מבצע
על ריהוט מהמלאי

פינות אוכל
שולחן + 6 כסאות
החל מ־1,500 ש"ח

מערכות ישיבה
בבד: החל מ־1,500 ש"ח
בעור: החל מ־3,500 ש"ח

מזנונים
החל מ־750 ש"ח

בית מרס
מפגש הריהוט האירופאי הגדול בישראל
בית מרס, רח' הרצל 158 תל־אביב, טלפון: 03־836281

טיפסנו, ראובן ואנוכי, לדירתו של נאדל, ואילו גרטנער המתין בחוץ. ביושבנו סביב השולחן, ציטט המארח דברים נוספים ששאב מפיו של גרטנער. מוטב היה, כך חשבתי, לו היו הדברים האלה מוקלטים מפי גרטנער עצמו, אך גם כך היתה בידי עדות שמיעה חזקה, כי, לדברי נאדל, מיד לאחר השוד, סיפר לו גרטנער בשמחה, שהמכתבים בידיו ובידי משי־זהב.

גרטנער הוזמן פנימה ונאות לשוחח אתי. מכונת ההקלטה החבויה בתיקי, המשיכה לפעול ללא דופי. הבעתי בפניו את תמהוני על שבחור עטור זקן ופאות ולובש ציצית, מעורב במעשים כה נלוזים. הוא השיב לי בציניות, שאיבד את האמונה בזקן ובפאות. כשהוא רואה אדם בזקן ופאות, אמר, הוא לא תמיד מאמין לו.

„כאשר אני רואה אותך", התרסתי כלפיו, „אני מבינה".

אז, בעזות מצח, הודה כי אכן ביקר בעליית הגג שלי. אך לא היה זה כשעה שמשי־זהב פרץ לשם בפעם הראשונה, ולא בפעם השניה. אולי בפעם האחרונה. בפעם ההיא, אמר, היה עוד מישהו בחברתם.

עוד שתי עובדות חשובות נשרו מפיו של גרטנער: ראשית, כי המשטרה זימנה אותו לחקירה ושנית, כי הוא רואה עצמו ידיד טוב של העתונאי ל.י.הירושלמי, „וידידים טובים נוהגים להיפגש".

■■■

ימים אחדים לאחר מסעי לבני ברק, טילפן אלי ראובן מטבריה ובפיו הצעה: משי־זהב, ששמע מגרטנער על פגישתנו, מציע להחזיר לי את המכתבים, בתנאי שאעזור לו בכתיבת ספרו על ר' עמרם. אם אסרב, יכחיש, כמובן את דבר שיחתנו.

השמעתי הצעה נגדית: הבה ניפגש. משי־זהב הסכים והועיד לנו פגישה בתאריך מסויים, במלון הילטון בירושלים. אך לפגישה הופיע רק גרטנער. פגישות נוספות שקבענו, נידחו גם הם.

או אז, החלטתי לפנות ישירות לר' יוסף שיינברגר, סבו של משי זהב. הצגתי בפניו את חשדותי בלי כחל ושרק. הזכרתי לו את מאבקי הנחוש להתחתן עם ר' עמרם, ואת ההצלחה שנחלתי במאבק הזה, למרות כל ההתנכלויות. הודעתי כי אינני מוחדת מבקבוקי מולוטוב וכי אין גבול לסבלנותי. לבסוף הטחתי בפניו: נכדך הוא איש איום ונורא!

המשכתי והסברתי כי יהודה לא היה מידרדר, אלמלא היו אנשים נכבדים עושים בו שימוש לצרכים אישיים ופוליטיים. כך, למשל, לאחר הפגנות שמקיימת העדה החרדית, משגרים אותו למשטרה כמתווך, כאיש ביניים בינינו לבין המימסד הציוני. השליחויות האלה גורמות לו להחשבה עצמית יתרה ומטשטשות בעיניו את הגבול בין טוב לרע. שולחיו של משי־זהב, אשמים בהידרדרותו, אבל גם הוא איננו חף מפשע.

הסב, שאישר את אבחנותי, ביקש לפייסני. הוא הסביר שגם יהודה שונא את הציונים, את 'האגודה', את אנשי 'תורה ויראה' ואת הרב אהרון כצנלנבוגן. הוא לא הבין כי אני, אין כל שינאה בליבי.

■■■

הצעתי לו שישגר אלי את נכדו, כדי שאעורר את נשמתו הרדומה, והבטחתי כי אם יהודה יעשה תשובה, אסלח לו, ואפילו אעזור לו בכתיבת סיפרו על ר' עמרם.

אין צורך לומר שהצעה מרתיקת לכת זו נשאה חן בעיני בן שיחי. הוא הבטיח שישלח את נכדו אלי, הוא מקווה שיהודה יחזור בתשובה, אמר, וזה יהיה טוב גם בשבילו.

מהו מקור השנאות שהזכיר יוסף שיינברגר? כפי שהסביר לי פעם בעלי המנוח, מקורו של הסכסוך לפני עשרות שנים. הרב אהרון כצנלנבוגן קרב את יוסף שיינברגר, שהיה מקפיד בעל עם שבת, אל העדה החרדית. לימים גילה שגם בן חסותו, ככל אדם, לוקה במגרעות. הוא כעס עליו. כעסו הלך והתפשט על העדה החרדית כולה. שיינברגר גמל לו בשינאה מרה. והשינאה הזאת ממשיכה לפעפע כל השנים הללו, ועוברת מסב לנכד.

ר' עמרם היה איש לוחם, חשבתי, אך הוא לחם למען מטרות גדולות וללא שינאה אישית. בעלי הדגול לא יכול היה לשנוא אדם יהודי. לא רציתי בשום אופן שהביוגראפיה שלו תשמש כלי בידי סיעה אחת בעדה החרדית, כדי לנגח סיעה אחרת.

■■■

מטיבות פוליטיות בין שתי הקבוצות, אנשים מהעדה החרדית ובניו של הרב עמרם בלוי, נלחמו נגדנו בלא רחמנות לפני נישואינו. לאחר שמונה שנים, כשהתפייסנו עם העדה החרדית, היה הרב עמרם נתון לבעסו של הרב אהרן כצנלבוגן במשך כמעט שנה תמימה: עד שהסכים לקחת את בעלי מקהילה שלא ראויה יותר לארגן בקרבה מריבות כגון אלה ממררות את חיי הקהילה כולה, הכוללת בתוכה אנשים טובים רבים, וכן צדיקים אמיתיים.

„כולם כאן שמעו שהם נגנבו"

פנינו לבקש את תגובותיהם של ארבעה אנשים. שלושה מבני משפחת בלוי, ואת תגובתו של יהודה משי זהב, מי שמוכר כ„קצין המבצעים של העדה החרדית".

בפני הארבעה הוצגו השאלות הבאות: 1. האם ידוע לך שנגנבו המכתבים מהרבנית בלוי? 2. האם ידוע לך מי הגנבים? 3. האם יש לך קשר למקרה, לגנבים, או להפצת המכתבים לאחר מכן?

בני משפחת בלוי נמנעו, מי בנימוס, מי בחוסר נימוס להתייחס לפרשה הזאת.

אורי בלוי: „אני לא מוכן להגיב. לא אגיד שום דבר בנושא". ניסיון נוסף לשאול שאלה, נענה בניתוק הטלפון על ידי בלוי.

שייע בלוי: „אני לא עונה על שום שאלה בנושא. לא מעוניין". ניסיון נוסף נתקל בסירוב מנומס אך חד משמעי.

מאיר בלוי: „איני יודע שום דבר. אני לא מתמצא בנושא... שום דבר".

– בכל זאת, האם ידוע לך שנגנבו המכתבים?

„שמעתי שהמכתבים נגנבו, כולם כאן שמעו. כמו כולם".

– האם ידוע לך מי הגנבים?

„לא. לא יודע מי הגנבים".

– האם יש לך קשר לכך?

„שום קשר".

■ יצחק רביחיא

משי־זהב מרכיב את הרב אורי בלוי. הרבנית: שותפות בין הגוף לנשמה, ראה סנהדרין 91

9 שנים של אושר

הרבנית רות בלוי נולדה כמה שנים לאחר מלחמת העולם הראשונה. ערב מלחמת העולם השניה נישאה וזמן קצר לאחר שנולד בנה, נפרדה מבעלה. היא רכשה השכלה אקדמית בהיסטוריה ובגיאוגרפיה, וידיעותיה הכלליות משתרעות על פני תחומים נרחבים וכידע הזה השתמשה לעזור ליהודים, במשך המלחמה ולאחריה: בתקופת המלחמה התגוררה במארב, עיר בדרום צרפת, והתפרנסה מהוראה. היא התגייסה לרשת ההתנגדות האנטי נאצית, ועסקה גם בהצלת יהודים. אחרי המלחמה התגיירה, וגיירה את בנה היחיד.

על מעורבותה של רות בלוי בפרשת יוסל'ה שוחמכר, נכתבו מילים אין ספור. נזכיר: נחמן שטרקס, קנאי חרדי, הסתיר את נכדו מפני בתו וחתנו החילוניים, כיוון שנודע לו שהם רצו לחזור לרוסיה. רות בלוי, לבקשתו של הרב הצדיק והגאון רבי אברהם אלי' מייזלס ז"ל, הבריחה את הילד מגבולות הארץ וליוותה אותו משך תקופה ארוכה. הפרשה הסתיימה כעבור שנתיים, לאחר מידע שהגיע למוסד והטיפתה של רות בידי אנשי המוסד בצרפת.

ב־1965, נישאה רות לר' עמרם בלוי, האלמן. אושרה נמשך 9 שנים בלבד. לאחר פטירתו של ר' עמרם, ביקש בנו הבכור, אורי, לרשת את כס המנהיגות, אך יוקרתו המעטה והמריבות בין הפלג שהוא מעורב בו, לבין פלגים אחרים, נמשכות עד היום. גניבת המכתבים ועגמת הנפש שנגרמו לה, הן תוצאה של המחלוקות הקיימות במחנה החרדי במאה שערים.

ימים אחדים לאחר הפגישה עם הרב שיינברגר, בשעה שבחנתי את מכונת ההקלטה שלי, כדי להתכונן להמשך מבצעי, נכנס לחדרי משה מינצברג, אחד מנכדיו של בעלי. הוא היה מוטרד מאוד, ואני חשתי שהרשות ונצורות מרחפות באוויר.

כרוב תושייתי, לא הפסקתי את פעולת מכשיר ההקלטה. אכן, כמחצית השעה קודם לכן, בלכתו ברחוב, פגש משה בדודו שייע בלוי, שהיה מפעפע מכעס. שייע שמע מגרטנער שהוא, מינצברג, נסע איתי לבני ברק, וגער בו: „אתה בוגד! אתה פועל מאחורי גבנו. זנו חרפה ובושתו חרפה ובושה". משה המופתע הכחיש מכל וכל.

האמת היא, שמשה מתקשר לפרשה באופן עקיף: הוא גלווה אלי לבני ברק בתקווה שיסייע לי למצוא שידוך לגרטנער. קיוויתי שמעשה חסד זה לגרטנער, ירכך וידובב אותו.

הנה, כך נודע לי כי גם שייע משתייך לאותם אנשים הסבורים, כי גילוי האשמים בפריצה, פירושו פגיעה בהם. מבין בניו של בעלי, דווקא האחים שייע ואורי קרובים מאוד זה לזה. באיזו מידה קשורים שניהם לפריצה?

■■■

עכשיו, כל שנותר לי הוא למצוא אישור מפורש לכל מה שההגיון הצרוף כבר זעק: ילדיו של בעלי קשורו קשר נגדי!

האיש שיכול היה לתת לי אישור לכך הוא ר' יוסף שיינברגר.

היה זה יום א', ור' יוסף אמר לי, כי למחרת ייפגש עמי. אולם, עד יום שני בערב, לא הצלחתי להשיגו. הזמן דחק. ביום שלישי בבוקר, אמור היה לטוס לארה"ב.

בתשע בערב, התקשרתי לביתו, אך הטלפון היה עדיין תפוס. לכן הלכתי לביתו, הוא נפרד מהאורחים הרבים שבאו להיפרד ממנו, וחילצתי מפיו את האמת כולה.

באתי הביתה והאזנתי למכונה: אסון! שכחתי ללחוץ על כפתור ההקלטה. רצתי, נטולת נשימה, לבית שיינברגר, שוב גזלתי את בעל הבית מאורחיו, ובאמתלה של בקשת הבהרה, הצלחתי לדובבו שנית, ולהקליט את עדותו. עדותו המוקלטת מצויה כעת, לצד העדויות האחרות שבידי, בכספת שמורה היטב.

■■■

הדברים שאמר ברורים לחלוטין: אורי בלוי ובנו מאיר, ועימם שעיה בלוי ויהודה משי־זהב, תיכננו את הפריצה. גרטנער נדחף על ידם, לא היה לו אינטרס במכתבים.

מה היו מניעי השותפות הזאת לדבר עבירה? לדעתו של הרב שיינברגר, חשבו בני משפחת בלוי, שבעליית הגג אצורים מסמכים שבעזורתם יוכל משי זהב לכתוב ספר על ר' עמרם, ספר שינחיל להם כבוד וממון. ועוד אמר ר' יוסף, כי לו היתה הביוגרפיה נכתבת, לא הייתי נזכרת בה כלל, כמו לא חייתי אי פעם על פני האדמה הזאת.

ולשם מה לקח משי זהב את חליפת המכתבים ביני לבין בעלי? יתכן כי החזיק בהם כערובה לכך, שאספק לו את המסמכים הדרושים לו. אינני יודעת מדוע גרם לפירסומם, האם שולם לו תמורתם, או שהשמחה לאידי הספיקה לו?

אני לא חושדת ששיינברגר היתה איזו שהיא ידיעה על הקשר נגדי. אני מאמינה, שאחרי השיחה הראשונה בינינו, הוא שוחח עם נכדו, וזה סיפר לו את כל המעשה.

בין מה שנגנב ממני: המכתבים שפורסמו, מכתבים נוספים מהפרופסור שלי באוניברסיטה, תמונת דיוקן שלי מלפני 42 שנה, לפני שהגעתי ליהדות, ואולי מסמכים נוספים שייתכן שלא שמתי לב כי נעלמו.

■■■

למרות שהיו לי הרבה צרות מבניו של בעלי, לא חלמתי שיבוא יום בו יזממו את המעשה הנורא הזה. כשהייתי בחו"ל, חתם אורי מכתב אלי במילים: „אני מרגיש כלפיך כמו אל אמא".

תודה לאל, לבעלי היו גם שש בנות, איתן יש לי יחסי אהבה גדולה ומיוחדת. לכולן, ילדים מוצלחים. אחת הבנות כבר הלכה לעולמה. כשבעלי דיבר על בעלה, הוא היה רגיל לומר עליו באהבה שהוא ג'נטלמן.

סיפור זה לא היה כלל מתרחש, אם האחראים במאה שערים היו עוצרים את משי־זהב כבר בתחילת דרכו. האנשים מחזקים אותו בכך שמשתמשים בו, והוא הגיע למצב בו לא נוזפים בו כלל.

במשך השנים, ראיתי איך המצב במאה שערים מידרדר והולך. דומני, שיש ביכולתי להסביר את סיבותיהם של תהליכים אלה: חומותיה של השכונה נסדקו בגלל החמרנות הסובבת אותה וצרה עליה. הרצון לחיות בנוחות רבה יותר, ניצח את מסורת חיי העוני והכבוד שניהלו בני הדור הקודם. זוהי תוצאת הסביבה, אך גם תוצאה העובדה שהקשרים בין הקהילה ובין קהילות חו"ל, ובעיקר ארה"ב, מתהדקים. החיים באמריקה מלהיבים את האנשים במאה שערים, כפי שהם מלהיבים את כל האוכלוסיה הישראלית.

כמו בכל המדינות הקפיטליסטיות, גם בישראל אין דירות זולות להשכרה ואנשים נאלצים לשקוע בחובות כדי לרכוש דירות לילדיהם. החרדי, שמשפחתו גדולה, טרוד בעניין יותר ממחצית חייו, עד שישיא את הצאצא האחרון. החובות הלוחצים מוליכים להרפתקנות ולפעמים לאסונות.

כמו שאמרתי לשיינברגר, אנשים מתקוטטים, כל אחד מאלה שרבים, רוצה להיות גדול על חשבון השני. לא חושב על השני, רק על עצמו. כך היה גם עם תלמידי רבי עקיבא, ובגלל זה נחרב בית המקדש. אף אחד לא נותן מוסר לשני.

בזמן שבעלי היה חי, אמרתי לו: „אתה לוחם נגד הציונים, וזה טוב, אבל האנשים במאה שערים חושבים שבגלל שהם לוחמים בציונים, הם צדיקים שלמים, ואין להם כלום לתקן בעצמם".

בעלי המנוח הקדיש את כל חייו להעלאת הרמה הרוחנית והמוסרית של בני קהילתו והקהילות השכנות, וכעת יש המשתמשים בשמו כדי לספק את יצרי הכבוד שלהם ומשתתפים בתהליך ההרס המוסרי. האם כך יחנכו את הדור הנרדש?

הרע מכל הוא, שיש סיכוי שאנשים מעטים יפתחו במאה שערים ארגון מאפיונרי, שימשוך את האלמנטים החלשים בקהילה. היסודות הבריאים צריכים לעקור אותה, לפני שימיט עליהם הרס מוסרי ופיזי. ■

איכות

עמנואל בר־קדמא

אם אתה מחפש אסתטיקה, לך לראות את הצלם אירווינג פן. אם אתה רוצה ללמוד צילום, אירווינג פן הוא בית ספר שלם • מהשבוע, במוזיאון תל אביב

אירווינג פן, כשמדברים על צילום אמריקני שצמח בתוך ואחרי מלחמת העולם השנייה, הוא נוכחות מרכזית. צלם דיוקנאות בעל איפיונים חדים. שם גדול בצילום־אופנה. שליחויות לארצות רחוקות וצילומים כמו־אנתרופולוגיים. מאסטר של שחור־לבן. רקורד לא קטן של צילומי־פירסומת עתירי צבע. סידרה של בדלי סיגריות ומאפרות, תוך מישחק באפקטים מקוריים של הדפסה בטכניקות של ייחודיות של פלטינה. צלם אשר, אם תרצו, מבלבל את כל ההגדרות הצילום כאמנות. ולעומת זאת, אישיותו הצילומית האינטגרטיבית היא שנותנת לאמנות הצילום – אכן, אמנות – את המימד של חרות־היוצר.

המושג אמנות חובק גם את הדיוקן על רקע הסטודיו הנזירי, הבלתי־קיימת למעשה, המעורר התפעמות בתפיסה התמציתית, האימפרסיוניסטית, של המודל ובמישחק סובטילי של האור – וגם את הצילום הכאילו ממוסחר־מאוד של שאנל־5. שני קצוות. וכל מה שביניהם.

■■■

ביום חמישי הבא, תיפתח במוזיאון תל אביב תערוכה גדולה – 170 עבודות – של אירווינג פן. רטרוספקט של כמעט 50 שנה. תערוכה, שהוצגה לפני חמש שנים במוזיאון לאמנות מודרנית בניו־יורק, ומנויירת מאז ברחבי העולם.

אירווינג פן נולד ב־1917 בניו יורק. בגיל 17, התקבל לבית הספר לאמנות תעשייתית, שליד המוזיאון של פילדלפיה. מדוע דווקא שם? מכיוון שהיה קל להתקבל, והמוסד חילק מילגות בנדיבות. צעיר נבוך ללא שאיפות ממוקדות. אחרי שלוש שנות לימוד, חזר לניו־יורק. פגש באלכסיי ברודוביץ, פליט רוסי־לבן, אריסטוקראט, קצין פרשים לשעבר, המעצב גראפי של המגזין 'הארפר'ס באזאר'. לברודוביץ שני מאפיינים: מעצב מעולה ומקורי, ומעביד קשוח. פן עבד אצלו שנתיים בחינם. יותר גרוע מצמית, אמרו. צמית, לפחות, נהנה מהגנת אדוניו ויש לו, בכל זאת, גם חלקה קטנה משל עצמו.

ובכל זאת, סטאז' לא רע. קוקטו, ראלי, רופינו טאמאיו, בין היתר, ציירו בשביל 'הארפר'ס באזאר'. לפן ניתן לראות מקרוב את האוריגינאלים. יום אחד, ברודוביץ הטיל עליו לעצב כתבה בעיתון. פן חשב לתומו שהוא מבצע תרגיל 'יבש'. לתדהמתו, מצא את עיצובו בגליון הבא של המגזין. היה מאוכזב, מכיוון שקיווה כי יינתן לו להתכונן הכנה יותר מעמיקה לטבילת האש הראשונה שלו. ברודוביץ היה מבסוט. ב־1940, נשכר, בהמלצתו של ברודוביץ, לתכנן מחדש את איסטרטגיית הפירסום של סאקס, בית המיסחר הגדול אשר בשדרה החמישית.

■■■

לא הסתדר עם הראש המיסחרי של מעסיקיו ופרש אחרי שנה. נסע למכסיקו. במשך שנה צייר באינטנסיביות. כל יום 12 שעות. גם התחלה של צילום. הוא צילם תלונות־ראווה, שלטים, מספרות ודיוקנאות של אנשים ברחוב. „צילומים של לא־צלם", הגדיר את הצילומים הראשונים, למרות שחלקם, כבר הכיל, בעיקר הדיוקנאות, מאפיינים רבים של עבודתו לעתיד לבוא.

לפני צאתו למכסיקו, רכש את מצלמת הרוליי־פלקס הראשונה שלו בכסף שהרוויח מרישומים של נעליים, כל אחד תמורת חמישה דולר, שמכר ל'הארפר'ס באזאר'. במשך הזמן, רכש גם מצלמה טכנית גדולה – אבל במכסיקו לא חשב עדיין שהצילום יתפוס מקום כל כך מרכזי במערכת שאיפותיו האמנותיות.

עם שובו ממכסיקו נתן, למעשה, גט־כריתות לציור. מכיוון שנהג לצייר על בד־פישתן יפה ומשובח, שטף מרוב הבדים את הציורים והשתמש בהם כבמפות שולחן. רק ציורים מעטים שרדו, ואנו למדים שהיה מושפע מהסוריאליסטים דה־קיריקו ומאטה. יכולת הרישום הוירטואוזית שלו משרתת אותו עד עצם היום הזה.

■■■

ב־1943, הצטרף למערכת 'ווג', כסגנו של אלכסנדר ליברמן, המעצב הגראפי של העיתון. 'ווג' היה כבר אז מגזין מוביל. תערובת של טולידיות ואסתטיקה גראפית נועזת. אורים ותומים בענייני טעם. מוניטין שנישא על כתפיה של העורכת האגדתית דייאנה ורילנד. ליברמן הטיל על פן, אז בן 26, את נושא השערים. אריות הצילום של התקופה – ביטון, רולינגס, ליינס ואחרים – לא גילו סובלנות יתרה כלפי הגראפיקאי בעל פני הילד. „אם כך", אמר לו ליברמן, „לך צלם שערים בעצמך".

המערכת סידרה לו סטודיו וטכנאי שהעביר אותו השתלמות במצלמות סטודיו משוכללות, וה'ווג' פירסם ב־1 באוקטובר את שערו הצבעוני הראשון של פן. בפעם הראשונה בתולדותיו, נשא שער מגזין צילום של טבע דומם, לא של דוגמנית.

■■■

בעולם משתוללת מלחמת עולם. פן מתנדב. משרת כנהג אמבולנס. רוב המלחמה עוברת עליו באירופה. תקופה קצרה גם בהודו. מצלם להנאתו. לרוב, קבוצות אנשים מיקריות, בקומפוזיציות מיוחדות. חיילים, פליטים. לא תמונות מלחמה. לא קרבות. רגעים של מנוחה ושקט. מלחמה לא טראומטית. רומאנטית, כמעט.

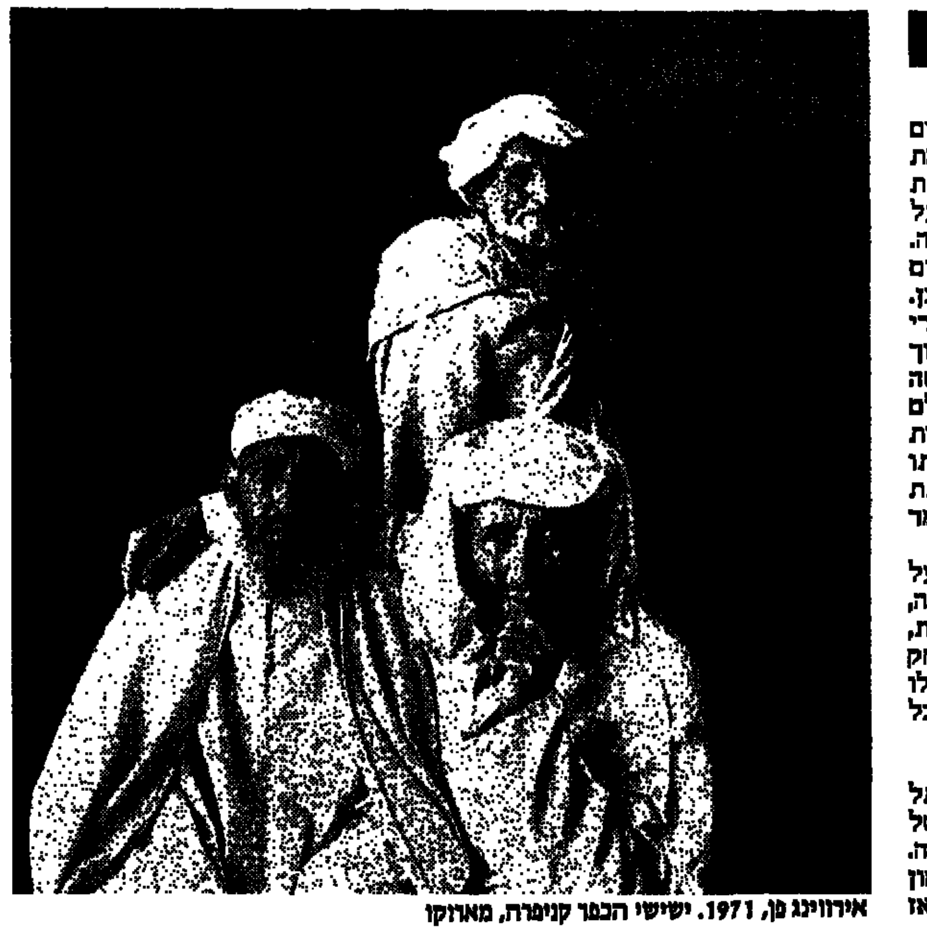

אירווינג פן, 1971. ישישי הכפר קניפרה, מארוקו

אירווינג פן, 1950. ריצ'ארד ברטון, לונדון

אופנה, דיוקנאות, חפצים, פירסום, אנתרופולוגיה, ירחונים, חברה – אירווינג פן עבר את כולם, ועשה מחלקם צילום אמנות בדרגת איכות מוזיאלית

עם שיחרורו, חוזר פן ל'ווג'. מצלם אופנה, דוממים, דיוקנאות, את אחורי הקלעים של התיאטרון. ב־1947, מתחיל להתגבש צילום־הפורטרט האופייני של פן. הצילום השחור־לבן, כולו אפור־אחיד, שהמודל הוא הכתם הבהיר היחיד בו. האור הוא היוצר היחיד של הפיגמנטציה של הצילום.

פן יהיה כל חייו אמן סטודיו. גם צילומיו מארצות רחוקות צולמו בסטודיו. רואים אנשים מדרום אמריקה, מאפריקה המרכזית, מנפאל, ממרוקו, מגיניאה החדשה – כולם בסטודיו.

מצד התוצאה, יכול היה לצלם אותם במנהטן. הסטודיו של פן הוא אנונימי. בהתחלה, לא הסתיר את האובייקטים בסביבה. חוטי־חשמל, שטיחים (די מרוטים), כתמים, רצפה פגומה, יריעת היוטה המתוחה על מה שנראה כארגז או שולחן פרימיטיבי. בחלק מהצילומים, הוא מעמיד את המודל בפינה, דוחק אותו לכעין מצב של לימבו. הוא צילם כך, למשל, את הצייר־הפסל מארסל דישאן ואת הסופר טרומן קאפוטה.

במרוצת הזמן, נעלם הסטודיו לחלוטין. על רקע אחיד, נותרים רק האמן והמודל. כן, גם אור. בסך־הכל, הוא דיבר על צילום שהוא תוצאה של קומוניקציה אילמת בין הצלם והמודל, מעין דואט. כך, כאמור, בכל מקום בעולם. מעט מאוד צילומי נוף ממש. בין המוכרים ביותר: 'נוף בכרתים' (1964) ו'זוג קשיש על הסיינה' (1953).

בו זמנית, התחיל מצלם גם טבע דומם, בצבע. 'דומם עם אבטיח', צילום עליז, שונה קוטבית מהפורטרטים, צולם ב־1947. ג'ון ז'ארקובסקי, אוצר התערוכה במוזיאון לאמנות מודרנית בניו־יורק (אוצר התערוכה בתל אביב הוא מיכה ברעם), מגדיר אותו כ„אחד השיאים של הצילום הצבעוני".

■■■

בשלהי שנות ה־40, אומר לו ליברמן, „קנה לך חליפת ערב וסע לפאריז". הכוונה היא לערוך היכרות עם עולם האופנה. עדיין לא לצלם. אלא ללמוד כיצד עולם האופנה הפאריזאי מדבר, מהלך, אוכל, שותה ומנהל עסקים.

הוא נוסע. עדיין לא מצלם אופנה, אבל פורטרטים כן. מתמקד בסופרים ואמנים. מבקש להביא לציבור האמריקני, שהיה מנותק במשך שנים ארוכות מהסצינה האירופית, את הפנים העומדות מאחורי השמות, חלקם מוכרים וחלקם פחות.

פן מצלם את פיקאסו, את חואן מירו ובתו, את ז'אן קוקטו, את ג'ורג' גרוס, את הנרי מור, את אוולין וו, את אנדרה דרן, בלטוס, מאכס ארנסט, קולט, ריצ'ארד ברטון, ג'ון אוסבורן, כריסטיאן דיור, בין היתר.

רוב האנשים הללו היו כבר סלבריטיס, ופן – צציק. אין ספק, שהיוקרה האדירה של 'ווג' עזרה לו להגיע אליהם. אבל, במהלך העבודה המשותפת רק הכימיה יכלה להפיק את התוצאה. פן מעולם לא נהג כשליח של מגזין עשיר. „תמיד הציג את עצמו בענווה ושקט. הצלם, כהתנהגותו של פן, אמור לשרת את המודל ולעודד אותו להגיע לגילוי עצמי", כותב ז'ארקובסקי.

אגב, פן לא צילם מעולם אמן בעבודתו. לא תמצא סופר ליד שולחן הכתיבה, צייר באטלייה או שחקן על הבימה. תמיד בסטודיו, בצילום מבויים בקפידה.

■■■

צילום האופנה של מאז ראשית שנות ה־50, באירופה כמו באמריקה, עושה מהפכות. צלמי האופנה הבולטים של התקופה, ססיל ביטון, אלפרד סטייכן, דה מאיר, צילמו את הדוגמניות כמו שחקניות בתוך תפאורה. על רקע של טירה, בפיקניק, בסאלון. כאילו סצינה בהצגה. או, כעין קומפוזיציה חלומית, סוריאליסטית, אם תרצו.

דוגמניות־האופנה של פן אינן מופיעות בשום רקע ואין להן תפקידים תיאטרליים. גם אין להן חלומות הטובים. התפקיד היחיד שלהן הוא להציג את הבגד שהן לובשות. פן הבליט, בכבוד, את עבודתו של אמן אחר: מעצב האופנה. חידוש זה, אגב, התקבל רק זמנית. האופנה חזרה עד מהרה להשתרך עם הסביבה החיצונית. אי אפשר היה אחרת בעידן הטלוויזיה המשתלטת.

את צילום האופנה המינימאליסטי, החסכני, יסביר אחר־כך בבערות, „פשוטע"

אירווינג פן, 1961. גב חשוף, ניו־יורק

אמר, „אף פעם לא ידעתי איזו שימלה מתאימה לאיזו טירה, ואיזה כובע מתאים לאיזו נברשת".

■■■

הביאנלה לצילום בעין־חרוד, שנפתחה נסוכות, ותמשך עד סוף דצמבר 88', הולידה את המושג 'ארט־כרוניקה' – כהגדרה של סימביוזה מסויימת בין צילום ועיתונות.

אירווינג פן ביטא כבר ב־1950 השקפה הרואה בתקשורת את תמצית התוצאה הצילומית. הוא עמד על כך שהתוצאה הסופית של העבודה איננה הצילום המודפס כמעבדה, אלא העמוד המודפס בעיתון. נגולות הצילום אינם, לדעתו, מוכנים במגולות המצלמה או בחומרי־הצילום אלא בשיכללות טכניקות ההדפסה של העיתון.

פן לא התמיד בדיעה זו, ב־1964, יביע דיעה אחרת. הוא יחזור ויראה בתצלום המקורי ערך בפני עצמו ולא רק „מוצר בחצי הדרך אל העמוד בעיתון".

הנסיבות האיצו את התמורה האידיאולוגית הזו. שנות ה־50 היו שנות משבר וירידה למגזין המצולם. ה'לייף', החשוב במגזינים המצולמים בעולם המערבי, החל דועך. ה'קולייר'ס' נסגר. איכות הצילום הפכה לגורם מישני לשיקולים של פירסום והליכי שיווק.

גם עולם האופנה החלל מאבד, בעיני פן, הרבה מקסמו. כמו בקולנוע, גם באופנה חל תהליך דמוקרטיזציה. נגמר עידן הכוכבים המיסתוריים, המרוחקים. תפירת־העילית, ועמה הדוגמניות החיוורות, האווריריות, כמעטחלפה מהעולם. האופנה הפכה לתעשייה גדולה, משווקת לכל עקרת־בית.

הדוגמנית החדשה איננה פטלישיש לבן בעל יופי על־חושני. היא ייצור חי, מחייך, צעיר. גיל הדוגמניות יורד בעקביות עד בנות ה־12 של היום. הדוגמנית העכשווית היא יצור מובן ולא־מנוכר ללקוחה של בלומינגדייל'ס או של גאלרי־לאפאייט.

■■■

פן, אליטיסט ודי סנוב, לא מצא עניין באופנת ההמונית ובדוגמניות הפלבאיות. הוא פנה, איפוא, לצילום כמו־אנתרופולוגי. נסע, עדיין בחסות 'ווג' (ובשליחותו של ליברמן) לארצות רחוקות. אגב, פן לא הצליח ליצור עם האנשים הללו מהארצות הרחוקות, את הקונטאקט שהצליח ליצור עם הסופרים, האמנים או דוגמניות־האופנה. לכן, הם נראים בצילומיו קצת פריקים. בחלקם יש איזו נקודת־מיפגש עם צילומיה של דייאן ארבוס.

בין לבין, הוא גם עשה סידרה של צילומי־עירום. לצילומים הללו יש ייחוד בתולדות הצילום בכך שאינן דוגמניות־צילום אופייניות, האמורות להיות חטובות מאוד ורקות־גוו. פן בחר לצלם נשים דשנות, בריאות, עתירות צמיגי־בשר, נשים הנחשבות 'מעניינות' בעיני פסלים. העירומים צולמו בסוף שנות ה־40 וראשית שנות ה־50, אבל הוצגו לראשונה רק ב־1980. פן בחר, משום מה, לגנוז אותם למשך שנים רבות.

במקביל, עסק בצילומי פירסומת. בין היתר, לבושם, למוצרי מזון, למכוניות, לנעליים, לחולצות, למוצרי קוסמטיקה. ובאופן סלקטיבי – גם באופנה. דוגמניות יוצאות־דופן, כמו ורושקה, האלילה הגרמניה של שנות ה־60 וה־70.

■■■

ב־1972 וב־73, הוא עורך ניסויים בטכניקות של הדפסה, תוך שימוש בפלטינה ופלדיום, כתחליף משופר לטכניקה הרווחת, על בסיס של כסף. הוא ערך נסיונות ממושכים בחומרים יקרים מאוד, עד שהגיע לתוצאה. המודלים שלו: בדלי סיגריות, מוצרי אופנה מולבשים על מאנקנים, סמרטוטים, גרוטאות.

בסוף שנות ה־70 ובשנות ה־80, הוא מדפיס מחדש, בטכניקות חדשות, דיוקנאות ישנים, שצילם בשנות ה־50 וה־60. בין היתר, ג'ספר ג'ונס, באשכיס זינגר, אנאיס נין, הנרי מור, סול סטיינברג (במסכה) ועוד.

בהתרכזותו בטכניקות פיתוח והדפס מתקדמות ויקרות (כמו בניירות־צילום שפותחו ידניח), סוגר אירווינג פן את המעגל עד הסוף. חוזר מוחלטת אל הצילום המקורי כערך מוחלט. העיתון, ההפצה ההמונית, שוב אינם, בעיניו, מרכיב רלוואנטי לאיכות הצילום או להיגד האמנותי הגלום בו.

בתערוכה הנפתחת במוזיאון תל אביב, הצופה לא יפגוש צלם עכשווי. מי שמחפש אוואנגארד, את הכאן ועכשיו – לא ימצא. לעומת זאת, ימצא צלם־סטודיו ייחודי, מבורא־האור הגדולים של המאה. ■

שמואל שי, הלב

שדרן הרדיו שמואל שי עומד לעבור בעוד יומיים ניתוח לב פתוח. לכאורה, ניתוח שהפך כמעט שכיח. עד שזה קורה לך

עמית רייכר

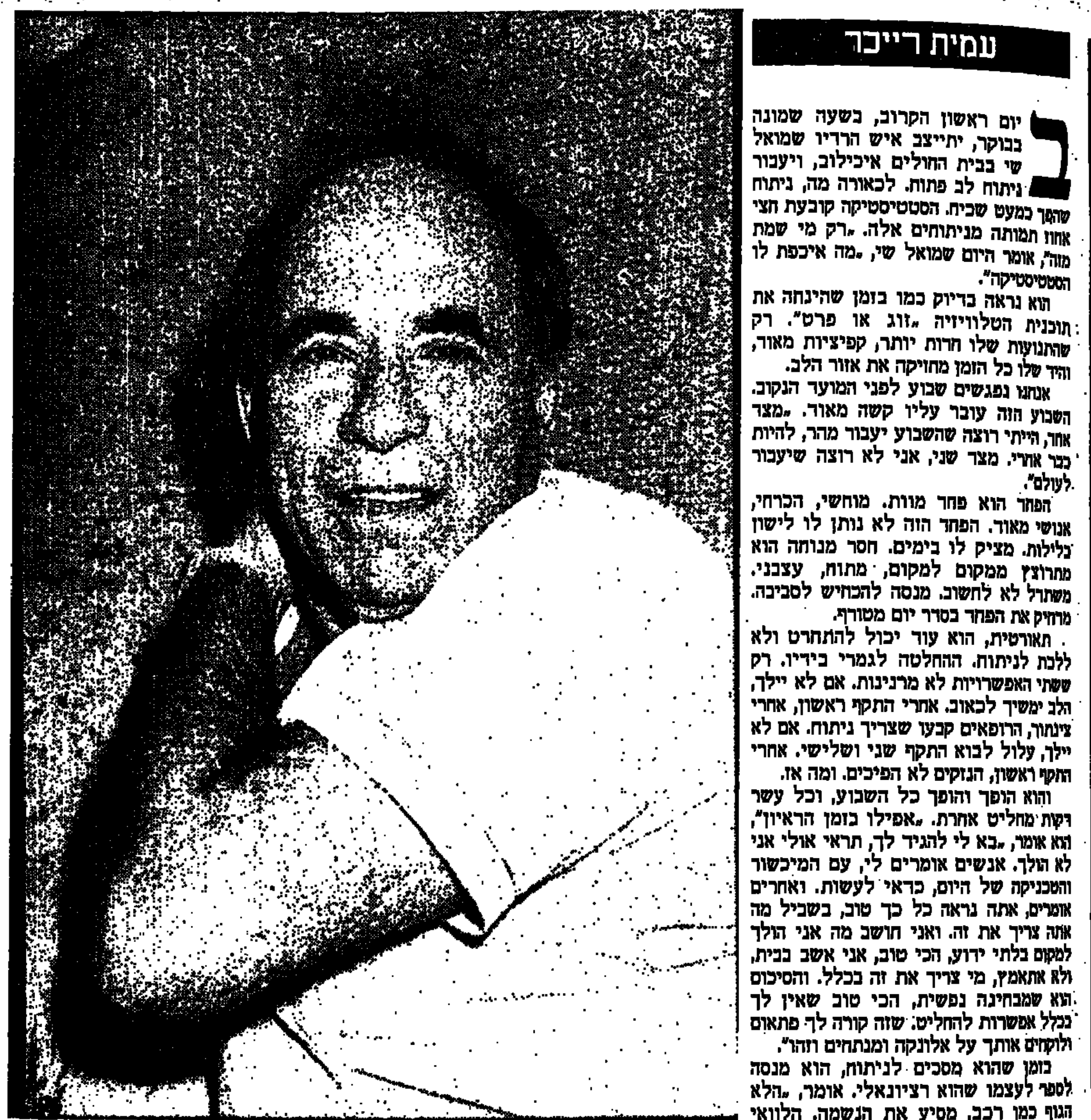
תצלום: ציפי מנשה

ביום ראשון הקרוב, בשעה שמונה בבוקר, יתייצב איש הרדיו שמואל שי בבית החולים איכילוב, ויעבור ניתוח לב פתוח. לכאורה מה, ניתוח שהפך כמעט שכיח. הסטטיסטיקה קובעת חצי אחוז תמותה מניתוחים אלה. „רק מי שמת מזה", אומר היום שמואל שי, „מה איכפת לו הסטטיסטיקה".

הוא נראה בדיוק כמו בזמן שהינחה את תוכנית הטלוויזיה „זוג או פרט". רק שהתנועות שלו חדות יותר, קפיציות מאוד, והיד שלו כל הזמן מחזיקה את אזור הלב.

אנחנו נפגשים שבוע לפני המועד הנקוב. השבוע הזה עובר עליו קשה מאוד. „מצד אחד, הייתי רוצה שהשבוע יעבור מהר, להיות כבר אחרי. מצד שני, אני לא רוצה שיעבור לעולם".

הפחד הוא פחד מוות. מוחשי, הכרחי, אנושי מאוד. הפחד הזה לא נותן לו לישון בלילות. מציק לו בימים. חסר מנוחה הוא מתרוצץ ממקום למקום, מתוח, עצבני. משתדל לא לחשוב. מנסה להכחיש לסביבה. מרחיק את הפחד בסדר יום מטורף.

תאורטית, הוא עוד יכול להתחרט ולא ללכת לניתוח. ההחלטה לגמרי בידיו. רק ששתי האפשרויות לא מרנינות. אם לא יילך, הלב ימשיך לכאוב. אחרי התקף ראשון, אחרי צינתור, הרופאים קבעו שצריך ניתוח. אם לא יילך, עלול לבוא התקף שני ושלישי. אחרי התקף ראשון, הנזקים לא הפיכים. ומה אז.

והוא הופך והופך כל השבוע, וכל עשר דקות מחליט אחרת. „אפילו בזמן הראיון", הוא אומר, „בא לי להגיד לך, תראי אולי אני לא הולך. אנשים אומרים לי, עם המיכשור והטכניקה של היום, כדאי לעשות. ואחרים אומרים, אתה נראה כל כך טוב, בשביל מה אתה צריך את זה. ואני חושב מה אני הולך למקום בלתי ידוע, הכי טוב, אני אשב בבית, ולא אתאמץ, מי צריך את זה בכלל. והסיכום הוא שמבחינה נפשית, הכי טוב שאין לך בכלל אפשרות להחליט. שזה קורה לך פתאום ולוקחים אותך על אלונקה ומנתחים וזהו".

בזמן שהוא מסכים לניתוח, הוא מנסה לספר לעצמו שהוא רציונאלי. אומר, „הלא הגוף כמו רכב, מסיע את הנשמה. הלוואי והיינו מטפלים בגוף כמו שאנחנו מטפלים במכוניות שלנו. מה לעשות, שלפעמים מתקלקל משהו, וצריך לתקן".

ובאותה נשימה מספר האדם הרציונאלי על אורי זוהר, חברו משכבר, פגש אותו בחתונה ואורי אמר לו „אני אתפלל בשבילך". ועל חתנן שעלה לתורה בשבת וביקש בשבילו. לעשן הפסיק כבר לפני שנה ורבע, גם באוכל עבר לדל שומן וכולסטרול, עכשיו נשאר רק הניתוח.

■ ■ ■

הניתוח הזה שולף אותו, דווקא כשהכל התחיל ללכת. בדיוק כשתוכנית הבוקר החדשה שלו, „השכם בבוקר", צוברת תאוצה ומאזינים. לכבוד התוכנית הזאת הוא קם כל בוקר בארבע וחצי, עובר על העיתונים, מחפש חדשות טובות. מאוחר יותר יספר אותם בקול רך למאזיניו הנאבקים עם הבוקר.

אפרופו מאזינים, היו מהם שהתקשרו אליו ברגע ששמעו. שאלו לשלומו, איחלו החלמה מהירה. אחד, שעבר ניתוח כזה, אפילו הציע לו שיבוא ויראה איך בקושי רואים את הצלקת על החזה.

בהיסטוריה הרדיופונית שלו, „חוחים וחיוכים", „זוג משמים". „זה הסוף שלי" וכיוצא באלה. הגיחה שלו לטלוויזיה עם „זוג או פרט" לא עשתה לו טוב. התוכנית ירדה מוקדם מהצפוי. מכאן למד שהכל זמני, גם הצלחות, גם כשלונות. ויש לו סיפור על צ'רצ'יל, שיום אחד הלך ברחוב ואנשים הצטופפו סביבו וביקשו לנגוע בו. האיש שהלך על ידו התפעל מאוד מהפופולריות, וצ'רצ'יל פחות התפעל. „אם יוציאו אותי מחר להורג בכיכר", אמר, „יבואו יותר אנשים".

■ ■ ■

אל: שמואל שי

המנחה התוכנית „השכם בבוקר"

עקב ההפסקה הצפויה בקרוב, ואני מאחל לך שתעבור אותה בשלום, הגיע הזמן לחתום את תקופת הניסיון.

הסיכום: הצלחה של התוכנית, שתמצא לדעתי ביטויה גם בסקרי האזנה.

כל זה שלך.

בברכה, אמנון נדב, מנהל הרדיו.

■ ■ ■

חוץ מהרדיו, כבר הספיק להיות שלוש שנים שליח עלייה בארצות הברית. להנחות אינספור ערבי ראיונות, והיום הוא גם מרצה להיסטוריה באוניברסיטה הפתוחה. אחרי הניתוח הוא מתכנן לכתוב ספר. למה ספר. כי המלה הכתובה, להבדיל מרדיו, לפחות מתועדת.

עשרים וחמש שנה הוא ברדיו. וזה מה שמפריע לו עד היום, איך הוא משדר בין שש לשבע, ובשמונה וחצי כבר אין זכר למה שעשה. חלף כמו הרוח, כאילו לא היה. גם את ההתקף הוא משייך לאותה הרגשה מחניקה ובלתי־נסבלת של ארעיות, איתה נפגש בביקורו האחרון בפולין.

חשב שיבוא לשם, ומישהו יזכור, אותו, את הוריו, את המשפחה. והנה גם שם הכל נמחק. כאילו לא היה. הוא שואל ילד מקומי, איפה גרו כאן יהודים. והילד שואל אותו, מה זה יהודים.

ההתקף בא אחרי הביקור הזה בפולין. פולין המולדת. לא לקח איתו משם הרבה זכרונות, כי עלה לארץ בגיל שנתיים. בגיל שש נסעה איתו אמו לשם בחזרה ורשמה אותו לקייטנה. בסוף החופש הגדול, ביום שחזרו לארץ, פלש היטלר.

ניצל. לא מהכל. מהילדות שלו, למשל, לא ניצל. מהילדות אין לו שום זכרונות טובים. הוריו התגרשו, נזרק בין מוסדות, בסוף קלטו אותו בקיבוץ, ובכיתה ו' הפך לילד חוץ.

יום אחד אמרו בקיבוץ, שהמשורר הדגול, שאול טשרניחובסקי יבוא לבקר. הכינו שלטים וכיבוד, ואמרו לשמואל שילמד בעל פה שיר וידקלם בטקס. שמואל התרגש ושינן. ולבסוף, ביום הגדול, כשבא המשורר, התכנסו כולם, והרכז אמר: משוררנו הדגול, ילד ממשפחה הרוסה, שחוסה בצילנו, יקרא בפניך שיר... והילד, אדום מעלבון, ברח מהאולם.

■ ■ ■

הזכרונות הטובים מתחילים בגיל 18. להקת הנח"ל הראשונה, הופעות, חברותא, ההכרות עם נחמה אשתו, יחסי־הציבור שעשה אז לתיאטרון „הבימה" ולמוסדות אחרים.

בעניין הזה של יחסי ציבור הוא זוכר איך הגיע הצ'לן פאבלו קאזאלס לביקור בארץ, והוא נסע עם כמה עיתונאים לקבל אותו בשדה התעופה. קאזאלס אמר אז כמה מילים לעיתונאים, ונסע לנוח במלון. למחרת, הגיע שמואל עם עיתונאי אחד לבית המלון, ולכבוד האירוע התקשט בחליפה ועניבה. האמן הידוע בדייקנותו אכל ארוחת בוקר, ואיך ששמואל נכנס, נופף לו בידו. שמואל, נרגש וגאה מאוד, טס לשולחן, משאיר את עיתונאי המום מאחוריו. „אפשר לקבל כוס מים בבקשה", שאל אותו. חשב שהוא מלצר.

לעיתונאי סיפר אחר כך, שפאבלו שאל אותו איך ישן בלילה.

וזיכרון קרוב, מלפני שנתיים, כשהנכדה צילצלה אליו וביקשה שיבוא מהר בבוקר לגן, וכשהגננת ראתה את האיש בן ה־56 בא בצעד קל, התפקעה מצחוק. אמרה לו, היום יום הקשיש, אמרתי לילדים שכדאי שנזמין איזה קשיש, והנכדה שלך התנדבה.

„אבל אני נראה טוב, לא? לא רואים עלי את זה, נכון? אני לא חולה. אני רק פחות יכול להתאמץ. כשאלך לניתוח, אז אהפוך פתאום לחולה". ובבת אחת הוא מודיע שנגמרה לו הסבלנות. גם לראיון הזה.

כל השנים הלך עם תווית של האיש הנחמד. אחד הדברים הטובים שקרו לו בעניין של הלב, הוא שהיום הוא פחות נחמד, וזה מרגיש לו טוב. הפרופורציות השתנו, הדברים מתקבלים אצלו בנפח שונה, וכסדר עדיפויות שונה. פחות איכפת לו מה אומרים עליו, פחות לוקח ללב, פחות חשוב לו להיות אהוב על כולם. נשארו הדברים האמיתיים, בית, אשה, משפחה, ילדים, נכדים, חיים. ■

חיים חפר, חצי שנה אחרי:

„מבחינה פיסית, אצל כל אחד זה אחרת. יש אנשים שלוקח להם שנה להחלים ואחרים שלושה חודשים. בהתחלה שומרים מאוד, אחר־כך לאט לאט משתחררים מזה. נפשית, מרגישים נהדר. אין מה להשוות. אנשים מדברים על זה, רואים את השינוי, רואים דברים שלא היו מסוגלים לעשות פעם והיום הם יכולים. חושבים על העתיד, ובכלל הרבה יותר אופטימיים.

„חצי שנה אחרי, אני מרגיש נהדר. בזמן שהייתי חולה, לא הייתי משוכנע שאני יכול לנסוע למקום זה או אחר. תמיד היה העניין של להיסחב עם תרופות ודברים כאלה. שלושה שבועות אחרי הניתוח כבר נהגתי במכונית, ושלושה חודשים אחרי, לקחתי את הבת שלי לטיול לפולניה.

„לניתוח הגעתי אחרי שלושה התקפי לב ושתי עוויתות. עשיתי שטות שלא עברתי את הניתוח מוקדם יותר. בינתיים המצב הידרדר והנזק אינו הפיך. אמרה לי רופאה שגם אם עושים מעקף על לב שנפגע, זה כמו להשקות אספלט.

„צריך להסתכל על הדבר הזה באופן אופטימי. היום הרפואה כל כך התקדמה בתחום הקרדיולוגי, כך שניתוחי מעקף הפכו לדבר די בנאלי, חבל רק שאין מספיק אחיות לחדרי ניתוח, ולכן אי אפשר לבצע יותר ניתוחים. עוד מעט זה יהיה כמו ניתוח אפנדציט, למרות שהלב הוא הדבר שנחשב להכי חשוב".

קנה 2 "אל ריח"

וקבל זוגרביים "דלתא"

נעליך סופגות זיעה יום־יום ומצטבר בהן ריח לא נעים. "אל ריח" הרפידה החדשנית, עשויה פחם פעיל, סופגת זיעה, מפיגה ריחות רעים ושומרת על רעננות הרגליים.

בדאי להכניס "אל ריח" לנעלים ישנות וגם לחדשות. הרפידה מתאימה לכל גודל עד מס' 46.

עכשיו, בעת קניית 2 רפידות "אל ריח" תקבלו זוג גרבי דלתא ספורטיביות במתנה.

מדיליין בע"מ ת.ד. 2096 הרצליה.

להשיג: בבתי המרקחת, רשתות המזון, רשתות השיווק וחנויות מובחרות.

Lacoab aue Ltd.

הרמטכ"ל דן שומרון ורעייתו

זה נמכר כאירוע בינלאומי. מי לא רוצה להיות באירוע בינלאומי. בני בורה, 29, מהנדס, מארגן אירועים, כמו למשל ערב עם לייזה מינלי ב'לידו' של פאריז, ומשהו בוורסאי, גילגל את הרעיון מצרפת לאמריקה. תוכננו עיסקות חבילה, קונצרט, טיסה ומלון. שלוש מילים שיש להן הידהוד מיסטי דחפו לא רע את המכירות. שנית מצדה לא תיפול.

וכך, ביום חמישי שעבר, 4000 איש באו מאמריקה ומאירופה, קצת מישראל, ושוטטו במיגרש הגדול, ליד אמפיתיאטרון עשוי עץ וברזל, מול המצדה. הם שוטטו שם, וצילמו. מצלמות ומסרטות ומכונות שאתה מדבר לתוכן. האירוע היה זיכרון האירוע. ברגע שהגעת, וצילמת את זה, כבר יכולת ללכת. היית במצדה, השתחררת מתסביך מצדה.

בדרך לשם, בתוך המידבר, כשהעין חולפת על פני הסלעים שהם זמן מובס, מת, שאלתי את עצמי, מתי ישראלי מגיע למצדה. הוא מגיע בשישית, עם תרמיל, עולה בשביל הנחש, מסתכל בים ובהרים, יורד למטה. שם, ארוחה של הגיל הזה, תירס מקופסאות, הרבה הווי. ויכוח גימנזיסטי על אלעזר בן יאיר ואנשיו. האם הם היו צריכים להתאבד או לא. האם היה להם סיכוי, או שהיה צורך בפשרה עם המעצמה הרומית. האנשים, אי אפשר שלא לחשוב על האנשים, שהיו בראש ההר, רואים את מותם בא אליהם מים המוות, בא אליהם מן ההרים.

אני לא חושב שגרעין ההשתייכות הפוליטית לעתיד לבוא, נקבע על פי הצידוד בוויכוח הגימנזיסטי הזה. אבל הולכים משם עם צילום־מוח של מקום האוגר אגדה. צילום־מוח שהופך לחלק הישראלי שלך.

את הזכות להשתמש בכותרת שלהם. מה שיילך שם לא קשור, מבחינה תוכנית, לתגיגות.

ולא קרה שום דבר יוצא דופן. אמריקאיות מבוגרות, מתנדבות שמקבלות מדי צה"ל, רעדו מקור. גם השושנים שקיבלו בכניסה רעדו ברוח. אורות נדלקו על צוק המצדה. האורות האלה, החלק של האור בחזיון האור קולי המוצג שם באופן קבוע, שיוו לצוק נופך משתנה. פעם זה נראה כמו טירה בספרד. פעם זה נראה כמו תפאורה לסרט בן חור. בשלב מסויים היה עשן והייתה אש. אש כזאת שאנחנו רואים לפעמים בבתים, בחורף, בתנור חשמלי העושה כאילו הוא לא חשמלי. והעשן ריחף על הצוק, על הקהל, ונמוג.

על בואם של גרגורי פק ואיב מונטאן נודע זמן רב מראש, כעל בוא שליחים מארץ האור. גרגורי פק דיבר כמה מילים בעברית. התלהבות. איזה פלא. פק, 73, שחקן עבר גבה קומה, העביר רטט של חיבה על פניהן של האמריקאיות הלבושות במדי צה"ל. מכירות אותו, סיפור אהבה.

האירוע נועד להדגיש את העובדה שבשנת ה־40 – מיספר סימלי, ברור, 40 שנה במידבר? – מצדה בידינו. בא הסופר מרטין גריי, ניצול שואה, שהאיץ בנוכחים לזכור ולא לשכוח. האורות מעל הבימה סינוורו את הקהל, כאילו היו קרניים של אייל משוגע. גריי קרא לילדיו ולאישתו לקרב אליו, השמיע באוזניהם מדברי הנביא על העצמות היבשות. אור ארום על המצדה.

הילדים הקטנים מסתכלים באביהם המדבר נגד השיכחה, מסתכלים באור. האור שעל הצוק כבה, האור של האייל המשוגע נעלם אף הוא. אני שואל את עצמי, מה באמת קרה שם, למעלה, בבתים, בלילות ההם? מה

אקסטרווגנזה

יותם ראובני על 'התוכנית האמנותית': גרגורי פק אמר מישפט בעברית וכולם הריעו • איב מונטאן, אחרי מסע קידום מכירות כביר, דיבר שלוש דקות • כולם נשבעו ששנית מצדה לא תיפול • כרגיל ניצחנו באירגון, שיטות ואבטחה

זובין מהטה בפעולה

מי שחי כאן, פטור מן העיסוק האובססיבי בתסביך מצדה. יהודי שחי באמריקה או באירופה, ויש לו מודעות יהודית, כלומר הוא תורם לישראל, עוסק בזה. מצדה נתפסת כמו שעשוע של כוח. מדינת ישראל היא בעיניו מצדה. עוצמה ועקשנות מול כוח כביר. צריך לתמוך בזה, שיהיה חווי.

2800 איש מאמריקה ואירופה באו בעיסקות החבילה, מלון ואירוע. ומה שהיה לפני האירוע, היה חשוב יותר מכל האירוע. ברקע, מן הרמקולים, שירים עבריים. 'מטח היריות היה קצר'. אם לא היה חושך, אולי אפשר היה לראות את האיזור של הסלע האדום. מכוניות נסעו בכביש של ירדן. הו, הסלע האדום.

כל זה לא אמר, כמובן, כלום לאורחים מחו"ל. הם שוטטו ברחבה, אכלו, חיכו לחשובים: נשיא המדינה, ראש הממשלה וממלא מקומו. גם נשיא פיג'י היה שם וצלם של מישטרת ישראל הנציח את הכל בווידאו. שיהיה.

גברת מילדרד זגלבאום מניו יורק קנתה ארבעה כרטיסים ב־3000 דולר, ועוד שני כרטיסים, הכי יקרים, 1500 דולר כל אחד. לפני שנתיים, כאשר בני בורה וגבריאל גוזלנד, יוזמי הרעיון, הלכו למכור פרוספקטים לראשי הקהילות של היהודים באמריקה ובאירופה, הם חשבו על אנשים כמו מילדרד זגלבאום. הביקור שלה, הצ'ק, הוא ההצלחה שלהם.

300 איש מנתה הקבוצה המאורגנת של "קרן אור", אירגון יהודי צרפתי. נציגי האירוע ביקרו גם אצלם לפני שנתיים. כי זה היה המושג, 'האירוע'. . 2000 דולר תמורת שבוע בישראל, כולל טיסה והכל, והאירוע, כן? Eh, Oui.

בתשע וחצי בערב החלה הרוח. הגלימות של המלצרים, הפעם הרומאים. הם המשרתים, ברור, עם כרות. לבנים היו גלימות כחולות, למלצריות גלימות לבנות. היתה ציפיה לא מובנת למשהו יוצא דופן. הלא בכל המקומות נכתב, כי זה האירוע החותם את חגיגות שנת ה־40. ממטה חגיגות ה־40, שהתקפל לפני ראש השנה, נמסר לי כי הם נתנו למצדה רק

עבר בראשם כששמעו את נאומיו חוצבי הלהבות של המנהיגז ואני חושב על מה שהיה לא מזמן בגויאנה. מנהיג מטורף, התאבדות קולקטיבית. פק לוחץ את ידו של הילד הקטן של גריי.

והנה בא ועולה תצלום השער. איב מונטאן מחליף את פק. מונטאן, זמר, שחקן, מסע אדיר של יחסי ציבור, בשביל שלוש דקות. לא ייאמן. שוב, הכוח, התחייה, הנצח. מצדה לא תיפול שנית, במכטא צרפתי. אור ידוק על הצוק.

וכאשר צוק המצדה היה שרוי בחושך, זה היה די דומה להיכל התרבות, שהוטס במכונת זמן אל גבול מידבר יהודה. קופסת אירוע לא תל אביבי, כלומר לא ישראלי. 1200 כרטיסים נמכרו בארץ, מהם ניתנו 200 לנכי צה"ל. הישראלים לא הורגשו. שום חיספוס מקומי לא הורשה להפריע את זרימת החוויה אל אלה שיקחו אותה לחוץ לארץ.

הם הרי באו בשביל להיות מול המצדה; לאכול שם מתיקי הארוחה, קרטון אדום ובו כריך, קולה ותפוח, להצטלם. לעשות משהו מיוחד. אם יישאר כסף מכיסוי ההוצאות – הפרוייקט עלה מיליון וחצי דולר – יבנו בריכת שחיה בבסיס של חיל הים. לא הכסף עניין אותנו, אמר לי אחד המארגנים, כלומר אם יהיו רווחים. זה היה חלום של הרבה אנשים, קונצרט מול המצדה.

הנציג שלי מישלחת קרן אור הלך עם ספר האורחים החשובים שלו והחתים בו את מי שהחתים. פרס ושמיר, מאולצים קצת, כמו כל הישראלים, נענים לצו התת הכרתי המחייב כל אחד מאיתנו להיות 'נציג' של ישראל בחוץ לארץ. ושם, במצדה, זה היה בחוץ לארץ.

המלצרים בטוגות הרומיות והזיקוקין ושיטפי האור שבאו לפתע על הצוק וכל האירגון הזה. יהודי הגולה נתנו לנו את החזון, אפשר לומר, קשר היסטורי, מצדה שנית לא תיפול. ישראל ניצחה, כרגיל, באו"ש. באירגון ושיטות תמיד היינו גדולים. ובאבטחה.

ותוך מזה ניגנה התיזמורת הפילהרמונית את הסימפוניה השניה ("התחייה") של גוסטאב מאהלר. ■

מלצרית בתילבושת רומאית במצדה. תצלומים: גדי דגון. העיקר היה לבוא ולהצטלם

7 ימים שבועון ידיעות אחרונות

כמו בשאנז אליזה

נורית בת יער סקרה את הבאים: רעיית הנשיא, אורה הרצוג, בוורוד מהמם של פרח הפוקסיה • שולמית שמיר במיקטורן משבצות פפיטה קצר • אופירה נבון: „נפרם לי כפתור במקום אסטרטגי" • מהיכן החליפה, גברת רבין? „מאלנבי"

שאנז אליזה ירד ללילה אחד למקום הכי נמוך בעולם. נשים אלגנטיות, מדדות על נעלי עקב פריזאיות, מטופחות במיטב אופנת עיר האורות. העין קלטה וסט מצופה ברקמות בדואיות ססגוניות, הדבר הכי 'מדברי' בסביבה. ולעומתו, הדבר הכי סוריאליסטי על רקע המדבר: מתכתיותו וזוהרו של הזהב. כומתת ברט זהובה מפאייטים. מיקטורן זהב מרופד. משולשי עור זהובים על מיקטורן „פפלום" שחור. חצאית קפלים זהובה.

על רקע המדבריות הסלעית הרוגעת, הקוקטייל הצרפתית המלוטשת היא קטע מסיפור אחר. הגבירות מג'ורנל האופנה, הארוזות בחליפות שחורות הדוקות, וצעיף ססגוני הזרוק בנונשלאנטיות מכוונת על הכתף – חמושות בבקבוקי מים מינרלים. הנשק העכשווי נגד הפוליו ויובש מדברי.

צרפתית. גם אנגלית שומעים כאן מול הרי אדום. 400 מטר מתחת לפני הים, במדרון הרי יהודה, אתה אולי מצפה שיגואר יגיח מבין הסלעים הפראיים. לא מצפה לראותו רובץ על כתפיה של אמריקנית, שבאה להאזין לשניה של מאהלר. המנומרים, חיות מוגנות היום. אבל המעיל הזה, מסביר בן הזוג, הוא מהתקופה שלפני. לפני שהוכרזו כחיות בסכנת הכחדה.

פה ושם, אתה רואה גם איזה מינק קטן דמוי שכמיה. סוניה לא הגיעה, כי חששה שיהיה קר, אומר לנו אחר־כך שר החוץ וממלא מקום ראש הממשלה שמעון פרס.

פרס בא לפגוש את ראשי קרן אור, הארגון הצרפתי שבחסותו הערב. יחד עם ראש הממשלה שמיר ויתר האח"מים, הוא פוגש בהם בקוקטייל הנערך בסוכת מזנון החיזיון. אם סוניה היתה רואה את דפנה בנאי במעיל השועל שלה – באמת היתה מתרשמת שקר למרגלות המצדה באמצע אוקטובר.

למרות שחום יולי־אוגוסט מאחורינו, קר לא היה שם. במיקטורן פישתן היה נעים. ממש נעים.

גם בחליפת צמר אפשר היה לשחק אותה. רעיית הנשיא, אורה הרצוג, עשתה זאת בחליפת צמר של גדעון אוברזון. נראתה מצוין בוורוד המהמם של פרח הפוקסיה, צבע החליפה. גברת הרצוג, זו חליפה של אוברזון? „אותה החליפה, את מכירה אותה", חייכה אלינו.

■■■

במזנון החיזיון נשמעות תשואות מנומסות, בכל פעם שמגיעים למקום אח"מים. הנה, ראש הממשלה יצחק שמיר ורעייתו שולמית. שולמית שמיר במיקטורן משבצות פפיטה קצר. שחור־לבן, מעל חצאית צמר שחורה.

עודד גרא סיפר לנו שאשת ראש הממשלה לקוחה שלו, אבל במעמד זה, גברת שמיר מסרבת להודות או להכחיש. „לא עכשיו", היא מבקשת בחיוך, „בהזדמנות אחרת. אולי בראיון אישי. לכאן באתי על־מנת ליהנות".

המלצרים והמלצריות של איש הקייטרינג מייקל שטרן הגישו אגוזים קלויים בסוכר, צימוקים, עוגות פטי־פור ועירות. המזנון קושט בככר אווז, בגזרים ומלפפונים עם רוטב לטבילה, ובפירות גם.

אופירה נבון, רעיית שר החינוך ונשיאנו הקודם, מגיעה לקוקטייל. „נפרם לי כפתור במקום אסטרטגי", היא מגלה לי בהצביעה על אדום היין של החולצה הקולחת שלה. „מול שבאתי עם הצעיף הזה". הצעיף, במשבצת הנסיך מוולס אפורה־לבנה, אינו מאכזב. מיטיב לשמור על ההופעה המהוגנת־צנועה של הצברית הטיפוסית 1956.

אופירה בחליפת מכנסיים מצמר אפור עם צווארון קטיפה שחור. „של ליידי בגיר מלפני שנתיים. אבל זו המלה האחרונה עכשיו, המראה הגברי הזה". מה שנכון, נכון. הנעליים באדום־שחור. עיצוב גיאומטרי מעניין.

לאה רבין, רעיית שר הביטחון, תמיד אשתו, אבל בהחלט לובשת מכנסיים. חליפת מכנסיים מסריג שחור. מיפתח הצוואר העגול חושף חולצת משבצת פפיטה שחורה לבנה. מהיכן החליפה גברת רבין? מענה קצר, קולע, מצטנע: „מאלנבי".

■■■

שמעון פרס, בחליפת בגיר אפורה, עניבה צרה בהדפס זעיר ירוק על רקע תכול, לא, העניבה לא מפה. „עניבות לא עושים כאן", הוא אומר.

העניבה הכתומה של טדי קולק דווקא כן בראתה כמו משהו שעושים כאן. הדפס ישראלי־משכיתי כזה, אבל רחבה. מפעם. מה שכן, מכיס החליפה הכחולה־כהה של קולק מבצבצת ממחטה תואמת.

גם ראש הממשלה יצחק שמיר הולך על כחול־צי. העניבה הצרה, האופנתית, בהדפס דומה לזה של פרס, על רקע כחול. עניבות פרפר שחורות וחליפות טקסידו הוליבודיות עוטפות כמעט רק את גופותיהם המיתמרים והשמורים־היטב של אלילי עולם האשליות – גרגורי פק ואיב מונטאן, שיצאו ממסך הכסף הישר אל תוך הקונכייה האקוסטית שהוקמה למען קונצרט המצדה.

רק פה ושם רואים איזה צוואר צרפתי ארוז בפפיון. הפריזאים מתאימים עצמם לבנות זוגם. שמלות ערב גדולות, רשמיות, לא מתאימות לנסיעה ממושכת (כשעתיים מתל־אביב) בשיירת אוטובוסים. אז גם פפיונים לא.

אבל שלא יהיו אי־הבנות – הקרם־דה־לה־קרם של אופנת פאריז היה שם. אפשר ללקק את השפתיים. הרוכבבן: מיקטורן הצמר הסגול של טיירי מוגלר, המשגע ההוא, עם מיפתח הצוואר המזוגזג, בלתי סימטרי. הדבר הזה, שהוא המסעיר, המקורי, האסתטי ביותר שעוצב הסתיו בפאריז, צועד לו במדרון ההר כשהוא צמוד על פריזאית בלונדינית מטופחת.

על צעירה שוויצרית: חצאית מבית האופנה האיטלקי „מוסקינו". מיני עטור פומפונים והדפסים שונים, על טלאי אריג מאורכים. הדו שיח בין המיני הזה, למיקטורן פסים קצר באדום־לבן, וחולצת תחרה שחורה – הוא מאוד־מאוד בסגנון לאקרואה.

הצעיף המנומר של שמעונה שוורץ, אלמנה לונדונית עשירה וידידתו של אלי פפושדו – מחליף ידיים, או יותר נכון צוואר. מהז'קט הקצר ששמעונה לובשת מעל מכנסיים שחורים, לצווארו של פפושדו, נשיא התאחדות המלונאים, ועד להסכם הבוררות – ממלכי טאבה. לעומת זאת, צווארו של מנו ללו, שותפו של פפו למלון סונסטה – נותר חף מצעיפים.

■■■

את הצרפתיות אתה לא תופס ללא צעיף הסתיו. על כל חליפה שחורה, מתרפק לו צעיף ססגוני. אם לא מנומר, או פרחוני או בהדפס אחר. זהוב. ירוק־סגול. פרווה.

פה ושם חומקת לה מכונית מרצדס או אולדסמוביל שמובילה אח"מים אחרים ברכב עד למיפתן האמפיתיאטרון שנבנה לכבוד הקונצרט. מפעם לפעם נושאים ליטופי הרוח משב של ניחוח רעל. „פויזן", בושם מבית כריסטיאן דיור.

מדים צבאיים של מוזמנים; אלופי צה"ל, מתערבבים בתלבושות הצרפתיות של התורמים. גם במכנסי ג'ינס ומעילי רוח ובסתם בגדים של תיירים אמריקאים מבוגרים, החוגגים בארץ את יום השנה ה־70 לקונגרס היהודי־אמריקאי. הקונצרט הוא אחת מנקודות השיא של הטיול שלהם בארץ הקודש. מגיעים מצויידים בקופסאות קרטון המכילות מזון להשיב בו את נפשם.

רינה מאיר, לבית משפחת מגדל שלום, וגרושתו מזה כשנה של האדריכל ומתכנן הערים טומי לייטרסדורף – באה למדבר כמו למדבר. אומנם לא במעיל־מדבר של פיני לייטרסדורף מנוחתה עדן, אבל בסוודר ירוק־כהה ובמכנסיים.

דינה אוברזון, אשת אופנאי־העילית; מעדיפה חולצת תחרה לבנה ומכנסי עור שחורים מרווחים.

כיפה סרוגה שחורה, זה הקטע של שרה ברוכין, נציגת הברון רוטשילד בישראל. הצעיף שעל החליפה השחורה שלה: חום.

■■■

על עירית שטראוס לא רואים שהיא ממשפחת השמנת והגלידה. לדעתי, לכל היותר היא מלקקת יוגורט. חליפת מכנסי הזמש שלה צבועה בטעם דבש. המעיל, ליאון קופלר, מבעלי הסופרפארם, לובש מתחת לבטלדרס העור החום שלו חולצת פסים ועניבה.

והנה גם ויקטור גצל, הבעלים של „אופנת ליז", זה ששותפו הסתבך ונעלם מהארץ לפני כשנה. גצל ורעייתו מילה נשארו בארץ וממשיכים להפעיל את „ליז" במתכונת שונה מעט. קצת מייצרים, קצת מייבאים, קצת רוכשים דגמים של יצרנים אחרים. מה שמרחיב את מיגוון ההיצע של החנות הסמוכה למגדל שלום.

גצל, צרפתי במקור, פעיל בקרן אור. בצרפת התעסק במגבית. לקונצרט הוא מגיע מעונב. מתחת לסוודר כחול. החולצה הלבנה בפסי סגול וירוק.

רוזט בורה, רעיית דובר קרן אור, מקבלת את האח"מים בצעיף אדום. החליפה השחורה שלה משל „קלר", מעוטרת בסיומת של פרוות מינק שחור. ההשראה הרוסית. אנה קרנינה.

■■■

אי־פרופו ברית המועצות, גם אידה נודל כאן. בשמלה צרה, אפורה, עם מחשוף גב צנוע דמוי טיפה. פוגשת באנטולי שרנסקי. מחשוף גב נועז יותר, לבן, עם שיפולי „דראפה", מאפשר למעריץ של שוויצרית צעירה ליטוף אינטימי. מצד אחד מחשופים. מצד שני פרוות ומעיל. גשם נוצץ בסגול־מתכתי. לא, לא יורד גשם.

חליפות עור מרוכסנות קצרצרות סטייל טינה טרנר. בטלדרס ממינק מעל חצאית תחרה שחורה שקופה. אורה בהרב, ראש לשכתו של מוטקה מאיר ממגדל שלום, בצעיף ארוך. מקסי ליברטי, יצרן אופנה צרפתי מפאריז.

סיכת יהלומים ענקית מקשטת חליפת זמש צרפתי סגול. יותר גדולה מהיהלום שריצ'רד ברטון קנה לאליזבט טיילור. אולי גדולה מדי מכדי להיות אמיתית. דמויי־יהלומים עוטפים את שרוולי אחת החליפות השחורות הקטנות. גם מקומה של שמלת פאייטים שחורה לא נפקד.

הגברים מגוונים כמעט כמו הנשים. בטלדרס ירוק מעל חולצה סגולה: האנרגיה, משה שחל, בבלייזר משובץ עם עניבה פרחונית. צרפתי במגבעת מוריס שבאלייה, מקל ועניבת פרפר. אחר בחולצת טי מתחת לבלייזר. מישהו עם סוודר לבן הזרוק על כתפי הז'קט המשובץ.

כמו שאמרתי, שאנז אליזה במצדה. ובסוף כל התלבושות נבלעו בחשיכה והתחילה המוסיקה. ■

אידה נודל ואנטולי שרנסקי. שמלה צרה, אפורה, עם מחשוף גב צנוע בצורת טיפה

אופירה נבון עם משה שחל. חליפת מכנסיים מצמר אפור, בלייזר משובץ עם עניבה פרחונית

שמעונה שוורץ ואלי פפושדו. צעיף מנומר מעל ז'קט קצר

מיקטורן זהב מרופד. את הצרפתיות אתה לא תופס ללא צעיף

תצלומים: גדי דגון

[illegible] צעיף חובק כתפיים, המלה האחרונה בפאריז

עירית שטראוס וליאון קופלר. חליפת זמש בצבע דבש

מקטורן ופפיון. אחד הבודדים שהגיע לבוש רשמית

צרפתי במגבעת מוריס שבאלייה ועניבת פרפר

אורה בהרב, ראש לשכתו של מוטקה מאיר, צעיף ארוך

מיקטורן מלפני שנה־שנתיים, שחור וזהב

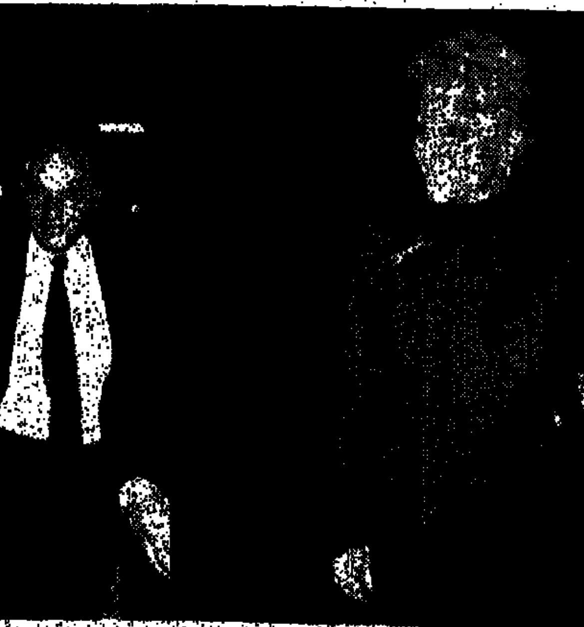

מיקטורן סגול של טיירי מוגלר, החצורה המסעירה של פאריז

אורה הרצוג בחליפת צמר של גדעון אוברזון. צבע הפוקסיה

הבובות ימליצו ויאשרו

„מה זה, מתייחסים אלינו כאל מטומטמים?" – רטנו צופים רבים שהתאכזבו משידורי הבחירות בטלוויזיה ● רק צמד הבובות של רצ, וקס ופוליש, הצליח להוציא קצת חיוכים ● צריך משהו כמו ה'בבט שאו' ששיגעה את הצרפתים לפני הבחירות לנשיאות

שלמה פפירבלט

ה צופים מאוכזבים מרמתם של תשדירי הבחירות בטלוויזיה. סקרים מצביעים על כך ומבקרים מקצועיים לא מפסיקים 'לרדת' עליהם. בים המלל הכללי, מתחת לעננים שכל המיפלגות מפליגות אליהם בשידורים, צמד הבובות „וקס ופוליש", העובד עבור רצ, מצליח לסחוט את החיוכים הכמעט בודדים מהצופים. ברצ הבינו, כי הטלוויזיה היא מדיום שבו אפשר וצריך לעבוד על היסוד המרכזי שלו: הבידור.

השחקנים אבי יקיר וד'יל בנדוד (מויישה אופניק מסומסום), הם המפעילים של וקס ופוליש. השניים יורדים על יריב בשניים שלושה משפטים מפלחים, וגומרים עניין. הטקסטים הקצרים, הם תוצאה של עבודה של צוות גדול: אבי כהן, אברי גלעד, נמרוד כורוש, יוסי שריד, אלי כהן. מלה בסלע.

במטה רצ מספרים, כי רעיון הבובות עלה בעקבות התוכניות „ספיטינג אימאג'" (בריטניה), ו„בבט שואו" (צרפת). בובות העושות פוליטיקה. במקרה הצרפתי, טוענים מומחי בחירות, כי לבובות היתה השפעה ממשית על תוצאות הבחירות. במערכת הבחירות הבאה, כל נוכן, יהיה מבוקש.

■■■

וכך זה עובד, באולפן 'מיגוון' ברחוב תל אביבי הנושא שם בלתי עירוני לגמרי, מישעול יעקב, מתכנס מדיי ערב הצוות המכין את מישודר הבובות. העבודה מתחילה אחרי הצפייה בתשדירי הבחירות של אותו ערב, בעשר וחצי. ארבע־חמש שעות של ריכוז, תשדיר בסביבות 20 שניות.

הישיבה נפתחת על דרך השלילה: הרעיון שהחזיקו במשך היום, נפסל. יותר מידי אנשים במטה טענו שהוא עלול לפגוע. מה היה המישדר שלא יהיה?

וקס: אתה יודע שיש יותר מ־250 ערבים פלשתינאים שיצביעו לגאולה כהן?

פוליש: כן? איך זה?

וקס: הם מתים להתעורר לתחיה.

או מחפשים רעיון חדש. מבקשר לזה שפרופסור ארנס הוא בעצם לא פרופסור? אולי בקשר לשביתה באוניברסיטאות. אולי נזכיר שרוב לוי קרא לו בלעג: הפרופסור. הוא טעה. אולי טייק־אוף על המודעה בערבית שווייצמן פירסם או לא? תחרות סיסמאות לאינתיפאדה בחסות עיתון בשכם?

רגע, היה לנו לפני כמה ימים רעיון לעלות על נתניהו, אומר אחד. משהו שמסתיים בפואנטה: עלה לו הביבי לראש. לא טוב, ב'הארץ' השתמשו בזה לכותרת של מאמר.

כאשר יש הסכמה פחות או יותר כללית בקשר לרעיון, כותבים את הטקסט. ואחר כך באות החזרות. אבי וד'יל, המפעילים, עם הבימאי אלי כהן, מרכיבים את הסיטואציה ואת התנועות של הבובות, שבנתה התפאורנית אילנה יהב. וקס ופוליש עצמם, נחמדים כאלה, יושבים בפינת האולפן, חצי מטר גובה, שקטים, סולידיים, עניבות אדום־ורוד. לחשוב שעוד רגע הם משתלבים בכאסח של הבחירות.

מצלמים כמה פעמים לניסיון, מתקנים פה, משנים שם. מצלמים פעם סופית, עורכים, וזהו. יש תשדיר בובות. הכי ארוך עד עכשיו היה בן 25 שניות, הכי קצר 12.

■■■

כאשר ד"ר יריב בן־אליעזר, מהמיכללה למינהל בתל אביב, מתבקש להתייחס, הוא מודה שנהנה, אך מסוייג. „הן מצחיקות, הבובות, אבל אי אפשר לדעת אם הן משפיעות. צריך לזכור שהטלוויזיה היא כלי בידורי בעיקרו, שמתקשה בהעברת מסרים רציניים. לבובות אפשרות להעביר מסר בוטה, מילולית וגם ויזואלית. זה גימיק טוב, כל זמן שלא מנצלים אותו יותר מידי".

– האם זה נתפס בדרך תעמולה מכובדת?

„בבחירות שעברו, דווקא ההופעות של ספי ריבלין והגשש נתפסו כלא מכובדות. כאשר הם הופיעו אנשים אמרו: הכל בידור אחד גדול. אולם, כיום, במערכה הנוכחית יש ניסיון ללכת על מסרים – והציבור טוען שהוא משתעמם. הצפיה יורדת. הדבר מוכיח, שאם אתה לא משתמש בטלוויזיה על פי תכונותיה – אתה לא יעיל".

– יש מקום לדעתך, בעת, ללכת על מחקר בנושא הבובות והפוליטיקה?

„בובות ופוליטיקה זה נושא נחמד. אבל אני לא יודע אם תהיה לו משמעות. הבובות יכולות להעביר מסר רציני באמצעות הומור".

■■■

השפעתן של הבובות במערכת הבחירות לנשיאות בצרפת, נתפסה שם על ידי מומחים כדבר בעל משמעות רצינית בהחלט. סיפור הבובות בפריז – ה„בבט־שואו" – היה בגדול, וגם כמובן צרפתי יותר. הצלחה עם הרבה שארם. צופי הטלוויזיה שמעו טקסטים שנונים, משעשעים. למשל:

מיטראן: מגוחך להאשים אותי כאילו אני מתנהג כמו אלוהים. אני הרי אלוהים!

שיראק: הוד קדושתך...

מיטראן: בלי גינוני רישמיות בבקשה. קרא לי פשוט אלוהים.

וקס ופוליש, הבובות של רצ. תצלום: חנוך גוטמן. תבינו כי טלוויזיה זה בידור

להיסן (מתערב): היי, אתם יודעים מה ההבדל בין ויסקי לבין ערבי? לא? את טעם הוויסקי עדיף לא להטביע במים!

ריימונד באר (בטלפון ליועצו): אני צריך לצחוק מהבדיחה?

מיטראן: אני, מעדיף לא להתייחס. אני, מעדיף לא לפרסם שום תוכנות או מצע עד להצבעה. אני רוצה שאנשים יבחרו בי מתוך סקרנות...

לצרפתים יש כישרון לאומי מסויים, המעניק להם אפשרות להתבונן בתהליכים פוליטיים דרך משקפות תיאטרון. המהפכה הצרפתית מצויירת בזיכרונם הקולקטיבי ברמות אורחית חשופת חזה המסתערת על הבסטיליה. את הפוליטיקה הסוערת של המאה ה־19, הם זוכרים באמצעות הקריקטורות של הונורה דומייה. את הבחירות האחרונות הם יקטלגו ללא ספק תחת הערך „בבט שואו".

אגב, „בבט" הוא מישחק מילים משולש: תינוק־חיית־ומטומטם.

■■■

שלוש הדקות היומיות של „בבט שואו", ברשת הראשונה, לפני יומן החדשות של 8 בערב, זכו לצפיית שיא של 30 אחוזים, לעומת 7 אחוזי צפייה בתשדירי תעמולת הבחירות של כל המועמדים.

מנהל מכון הסקרים הצרפתי „איפסוס", ז'אן־מארק לאש, קבע, כי לפינה הטלוויזיונית הזאת היתה השפעה רצינית על עיצוב דעתו של הבוחר. „הבובות המגוחכות הופיעו כמה דקות לפני החדשות, לפני שהופיעו בני דמותם האמיתיים, והדבר נתן לאנשים חומר רב למחשבה".

ההצלחה חסרת הפרופורציות של 'בבט שאו' נוקפת לזכותם של שלושה יוצרים, כיום השמות החמים ביותר בתקשורת הצרפתית: בדרן הטלוויזיה סטפן קולארו, העיתונאי והסטיריקן ז'אן אמארו, והחקיין ז'אן רוקא.

כחודש לפני הבחירות לנשיאות, הזמין הבעלים של הרשת הראשונה, איל הבנייה פרנסי בוייג, את קולארו לארוחת בוקר. היה זה ניסיון להחזיר לרשת שלו את הכוכב, שעבר תמורת שכר עתק לרשת החמישית, במסגרת התחרות הפרועה בין ארבע הרשתות הפרטיות ושתי הממשלתיות.

קולארו, על חביתה עם פטריות־יער ובאגט טרי, בא עם הצעה. בתחילת שנות ה־80' היתה לו תוכנית בידור, שבין קטעיה שובצו הופעות של בובות בד וספוג, בדמות גיבורי הפוליטיקה המקומית. עכשיו, אמר, הזמן להחזיר את הבובות, לתת להן ללוות את מערכת הבחירות, להיכנס לפוליטיקאים אל מתחת לעור. אבל, הדגיש קולארו, הסיכוי היחיד להצליח תלוי בנכונות שלך לתת גיבוי מלא, בלי שום לחצים.

בוייג, לחוץ בעצמו מתוצאות סקרי הצפיה, נתן הבטחה: אף אחד ממנהלי התחנה לא עובר על החומר לפני השידור.

קולארו גייס לעבודה, עוד באותו ערב, חבר טוב שלו, ז'אן רוקא. חקיין ובדרן מוכשר, שהחל דרכו כמוסיקאי. הוא נזרק מהקונסרבטוריון של מארסיי, לאחר שבערב חגיגי של מופע תלמידים ביצע יצירה של מוצארט ולקראת סופה עבר לסיגנון ג'אז. בשלב הבא, החל להופיע בתוכניות שונות, כשהוא מגלה יותר ויותר כשרונות כחקיין. קולארו הדביק לו את הכינוי המקורי: קריקטוריסט קולי.

לצלע השלישית של הצוות, נבחר ז'אן אמארו, עיתונאי וכותב סטירה פוליטית, שמגדיר עצמו כ„בעל יצר רע מפותח". השלושה התיישבו לעצב את הדמויות שיאכלסו את דלפק בית הקפה הפוליטי שלהם, כאשר תפיסת היסוד היא: לא נוקטים העדפה פוליטית כלשהי, יורדים על כולם, בכל הכוח, עם הגבלה 'צנזוראלית' אחת בלבד – או שזה מצחיק, או שזה נפסל.

■■■

כך באו לעולם הגיבורים. קרמיטראן, צפרדע בעל אגו מטורף שאינו עוצר אפילו לפני שערי השמיים. היה זה רוקא שראה את הנשיא נואם בעצרת בחירות, ואמר לעצמו: אלוהים אדירים, זהו אלוהים.

הדמות 'תפסה' עד כדי כך, שהדלפה מארמון האליזה, משכן נשיא צרפת, ידעה לספר כי מיטראן שאל בוקר אחד את חבר יועציו: „הגידו, בשם אלוהים, אני באמת מתנהג כך?". ואחד הנוכחים השיב: „אתה צריך להגיד, בשם עצמי".

יריבו של מיטראן, ראש הממשלה לשעבר, ז'אק שיראק, זכה לדמות בלאק־ז'אק, ציפור עצבנית, בעלת אף דמוי מקור, המשתלשלת כל הזמן את נוצותיה, מנסה לנקר את הצפרדע הנשיאותי של השמאל, וללטף בציפורניה המושחזות את מועמד המרכז, ריימונד באר. זה, הפך לבאריז, דובון מבולבל, המתעקש לספר בדיחות לא מצחיקות ולשקוע בדיכאונות כאשר איש לא צוחק. אחרי סיבוב הבחירות הראשון, כאשר התברר שריימונד באר נמצא במקום השלישי, ושני הראשונים החלו פוזלים לעבר קולות מצביעיו, הביא „בבט שואו" את גירסתו למצב, בשלוש דקות שהמעו את הצופים:

בלאקז'אק: מה יש לך אפרוח שלי? אתה נראה עצוב כל כך. בוא, תן לי ללטף אותך קצת (והוא שולף את ציפורניו המושחזות).

קרמיטראן: אין טעם לבכות, אלוהים יהיה בעזרך. אתה הרי זקוק עכשיו במצבך לחסדי שמים.

בלאקז'אק: אלי אלי תעזוב אותו.

(והשניים מתחילים למשוך כל אחד את באריז לכיוונו, קורעים חלקים מגופו, מתחלקים בשלל).

איש הימין הקיצוני, ז'אן־מארי לה־פן, הוצג כדמות הלאומית של איכרה צרפתיה קשוחה, גיבורת סיפורים מצויירים, באקסין, וסתם עקאסין. מפיו הציצו שיני ערפד, ובכל הדמויות הוא נתקף בכעס, פורר בצרפתית, שהפך בלשון התוכנית ל'פירהר'. הסיסמה שלו הייתה: אני שונא את הגזענים, ויותר מהם רק את הערבים.

מועמד הירוקים, האקולוגיסטים, הופיע בדמות חסה ירקרקה, והצהיר: אני רוצה להיות ראש הכרוב של הפוליטיקה הצרפתית.

■■■

זמן קצר לאחר שהתוכנית צברה פופולאריות בלתי רגילה, היא גם רשמה לעצמה סקופ גדול. הנשיא מיטראן, כזכור, נמנע משך זמן רב להודיע, אם הוא רץ לתקופת כהונה שניה. מערכת הבחירות החלה, וההודעה טרם נמסרה, מה שגרם לעצבנות רבה במחנות הפוליטיים.

בערב בו הגיע סוף סוף הנשיא לאולפני הרשת השניה, הממשלתית, כדי למסור על החלטתו במהלך היומן של השעה שמונה, הוא הראשונה, בשעה שבע וחמישים, מוסר על כך לשמוע את קרמיטראן, ברשת עיסתו למירוץ. „לעזאזלו טוב לי בארמון. אני רוצה להישאר". הנוכחים באולפן העירו מאוחר יותר, כי הנשיא לא שבע נחת מהעובדה שהצפרדע גנב לו את ההצגה.

הסקופ הזה היה בין השאר פועל יוצא של דרך עבודת השלישיה. בכל יום, הם נפגשו בשעה 12:30 בבית קפה ברחוב פרנסואה הראשון, ליד בניין הרשת הראשונה. כוריוות, שלא לאבד זמן, היו לועסים כריך, לוגמים בירה מחבית ועולים למשרד, שם כבר המתינה להם הכתבנית.

סגורים ומסוגרים בחדר, עברו על עיתוני היום, על דיווחי סוכנויות הידיעות, על הקומוניקטים של המפלגות השונות, עושים טלפונים ל'מקורות' שלהם. מתוך כל החומר, היו מתחילים לגבש את הדיאלוגים לאותו ערב.

קולארו: ראיתם את לה־פן אחרי פירסום תוצאות הסיבוב הראשון, הוא היה ממש שיכור ניצחון.

אמארו: מצויין. ניתן אותו הערב שיכור.

רוקא: עם קצת קצף על השפתיים, במיוחד על השפה העליונה. קצף בצורת שפם מסויים קטן.

אחרי שעתיים שלוש, היו להם שלושה ארבעה דפים כתובים. רוקא קורא את הדיאלוגים, כל תפקיד תוך חיקוי קולו של האורגינל, ואם היו צוחקים, העסק היה מוכן. אז היו קולארו ואמארו הולכים לאכול ארוחה ממשית, ורוקא היה עולה לאולפן להקליט את הדיאלוגים. עד לשעה חמש הכל היה גמור, מוכן לעבור אל מפעילי הבובות, לחזרה על התנועות המתאימות לטקסט.

בשש מצלמים, שלוש מצלמות. לקראת שבע וחצי הכל מוכן לשידור. אף סמכות מינהלית, או אחרת, ברשת לא רואה את המוצר, כפי שהבטיח הפטרון. בשבע וחמישים ה„בבט שואו" באוויר, בדרך לבתי מיליוני צרפתים.

והפוליטיקאים עצמם? כאשר פנו עיתונאים וביקשו מדוברי המפלגות תגובות על התוכנית, קיבלו כולם תשובה דומה בניסוחה: אנחנו עסוקים כל כך במערכת הבחירות, שלא יצא לנו אף פעם לראות את התוכנית. לעומת זאת, אחד ממקורבי באר סיפר, כי בהזדמנות אחת, מיהר האיש שלו לסיים נאום בעצרת המונית ומיהר אל מאחורי הקלעים כדי לראות את עצמו־הבובה.

ההצלחה של „בבט שואו", על רקע מערכת הבחירות הצרפתית, עשתה לתוכנית פירסום רב גם מחוץ לגבולות צרפת. בסך הכל, 40 תחנות טלוויזיה בעולם, בהן תחנות מארה"ב, מגרמניה ומאנגליה, עשו ושידרו כתבות על התוכנית, על אנשי הצוות שלה ועל דרך עבודתם. „בבט שואו", שתוכננה ללוות רק את המירוץ לנשיאות (בתוכנית האחרונה קרמיטראן עלה השמימה), חזרה בלחץ הציבור. ראש הממשלה החדש, מישל רוקאר, צורף לתוכנית בדמות עורב הקורא „רו־קרא, רו־קרא", וזכה, כמובן, לכינוי „תת־אלוהים".

■■■

שנים 'רצה' בטלוויזיה הבריטית, בימי ראשון, בעשר בלילה, תוכנית בובתית דומה, ה„ספיטינג אימאג'", היא זכתה, כמו אחותה הצרפתית, לפופולאריות שיא ועוררה לא פעם סערות כאשר תקפה בוולגאריות חסרת תקדים את בני משפחת המלוכה.

יוצריה, פיטר פלאק ורוג'ר לאו, לא נרתעו אף מלהציג את מרגרט תאצ'ר, ראש הממשלה, עם חזה שעיר כשל קוף, תוצאת האבולוציה שלאחר המצה אטומית, מנסה לאנוס את חבר שריה, כדי להבטיח את המשך קיומו של המין האנושי.

הבובות של 'בבט שאו'. תצלום: פטריק רוש. הצגה מבודדת ושנונה, חמש דקות לפני החדשות

ה„ספיטינג אימאג'" (בתרגום חופשי: דומה כמו שתי טיפות רוק), לא נשארת רק בתחום הפוליטי המקומי. היא מביאה גם דמויות מן הפוליטיקה העולמית, רייגן, חומייני ואחרים. היא גם מוצאת קורבנות מתחומי הבידור, החברה והספורט.

התשדירים של רצ במערכה הנוכחית, הביאו לישראל את הבובה הפוליטית. מהפינות הקבועות של עולם הילדים, הבובות, אריק וכנץ של רחוב סומסום, הישר אל הפוליטיקה של הגדולים. ממשלת בובות. איך מעריך מקצוען את התופעה? מיקי בר, פירסומאי:

„הבובות עצמן הן מדיום מצויין למסרים הומוריסטיים, אבל זה טוב רק בתנאי שהטקסט והדיאלוג ברמה גבוהה מאוד. על פי מה שראיתי, רצ השתמשה בזה באופן יפה, מה שהותיר אצל הצופים נימה של הומור, שמח, נעים. הדבר יוצר אהדה ברמה אמוציונלית מאוד בסיסית.

„הבובות נותנות לתשדיר ערך מוסף של שואו, בידור, שעשוע, כיף – לצד המסרים הרציונאליים, ומעלות את ערכו הסגולי. רמת הביצוע של מה שראיתי – מעולה.

„הבובות, בין השאר, כוחן בזה שהן טיפוסים מוכרים, והשיעתוק שלהן ממקומן הטבעי (תוכניות ילדים, למשל), אל מערכת בחירות, יוצר דראמה ופותח לבבות למסרים".

– להערכתך, יש לבובות עתיד פוליטי ריאלי?

„להופעת הבובות במערכת הנוכחית יהיה המשך. אני מסופק אם זה יקרה אצל הגדולות, מערך וליכוד, בגלל הצורך שלהן, לשמור על פוזה ממלכתית אחראית. אבל נראה אותן כנראה, בבחירות הבאות, אצל המפלגות הקטנות. בעצם, מה שהיו בעבר הברזנים, אלה הבובות, רק שהן מוצלחות יותר ומקובלות יותר על כולם".

מעבר להסכמה הרחבה למדי כי הגימיק מוצלח, נותר כמובן העניין החשוב בכל מערכת תעמולה: כמה זה עוזר. כמה קולות זה מביא. בעניין הזה, יש הסתייגות. היא באה מכיוונו של פרופ' אפי יער, דיקאן הפקולטה למדעי החברה של אוניברסיטת תל־אביב, פרופסור לסוציולוגיה ופסיכולוגיה חברתית.

יער: „אני לא מכיר איזשהו מחקר, לפחות לא בארץ, שבדק את ההשפעה של המוצר הזה. מנקודת מבט של פירסומאים, זה אכן יוצא דופן, מכניס רעננות, כמו שהביא בזמנו מיקי־מאוס. אבל מכאן ועד בדיקת האפקט על תשומת לבו של הציבור, הדרך ארוכה.

„זה שזה מגוון אין ספק, ואם זאת המטרה, היא מושגת. אבל במונחים של השפעה, לפעמים מושגת מטרה הפוכה. הקהל נהנה, אך המסר הולך לאיבוד – או לפחות קטנה הרצינות שהציבור מייחס למסר. כמובן, הכל תלוי גם בסוג הבובות, בצורה שזה מוצג, יש להפעיל זהירות מרובה בהערכת התופעה.

„ישנה, כמובן, ההתייחסות לבובות. ברגע שאתה מפעיל בובות, הרי שיש פניה למישור היותר ריגשי. הדבר מעורר אסוציאציות, יש בזה סימליות. זה שונה מאשר פניה מילולית של אנשים בשר ודם – לכן הקושי הרב בהערכת האפקט.

„הרושם הכללי שלי – הופעת הבובות נתפסת כדבר חינני, יוצא דופן, גימיק נחמד, אך לא בהכרח מעורר תגובות שיוצרי הבובות רצו לעורר. בכל מיקרה, חשוב שיודגש, כי על פי ידע שנאסף בנושא ממערכות בחירות בארץ ובעולם, סך כל האפקט של השידורים הוא שולי לגבי שינוי עמדות. כוחם הוא בעיקר בהעלאת נושאים על סדר היום הציבורי".

■■■

ומה, בכל הדיון הזה, אומרות הבובות? הן משמיעות את מה שמכתיבים להן, וזה הרי פסול לעדות. את הצד שלהן יכול לתת מישהו שאוהב אותן, כמו השחקן יוסי גרבר, שעבד ועובד בתחום תיאטרון הבובות. הוא, מסתבר, מצטער.

גרבר: „נו טוב, אני יודע שגם בגרמניה ובאוסטריה, בשנות ה־30, היה מקובל לעשות סאטירה פוליטית באמצעות תיאטרון בובות. אין מה לעשות, זה נכנס ללב. מזכיר לאנשים את הילדות.

„אבל לי, באופן אישי, חבל. בובות הן הרי משהו נאיבי, פוליטיקה זה ההיפך הגמור מנאיביות".

ואם יציעו לך בבחירות הבאות לעשות תשדירי תעמולה עם בובות?

„אני לא אסכים". ■

מיטראן היה בובת צפרדע עם אגו מטורף ● ז'אק שיראק היה בלאק ז'אק, ציפור עצבנית, ולה פן הגזען היה איכרה עם שיני ערפד ● סקרים קבעו שהתוכנית המצחיקה השפיעה לא פחות מהדיונים הרציניים

פרופ' אפי יער: „הופעת הבובות נתפסת כדבר חינני, גימיק נחמד, אך לא בהכרח מעורר תגובות שיוצרי הבובות רצו לעורר"

מתנחלים בחלל

ייצור חומרים שונים בחלל, יהיה בעתיד הלא רחוק אחד העסקים הרווחיים ביותר. מדענים, תעשיינים, ספקולנטים – כולם מתחרים על דריסת רגל בתחנת החלל האמריקאית, שתתחיל לפעול בעוד 10 שנים. הרוסית כבר פועלת

יבשם עזגד

תחנת החלל האמריקנית לא בשמיים. היא ניצבת בשתי רגליה על קרקע המציאות. שתי הרגליים הללו הן שני המועמדים לנשיאות, ג'ורג' בוש ומייקל דוקאקיס, שהכריזו בהזדמנויות שונות, כל אחד לחוד, על תמיכתם המלאה בתוכנית להצבת תחנה אמריקנית קבועה בחלל, בתוך עשר שנים מהיום.

זכות הראשונים בעניין זה שייכת לרונאלד רייגן שאישר את עיקרי תוכנית החלל של נאס"א עוד בשנת 1984. רייגן הכריז אז על תחנת החלל „מטרה לאומית", וקבע כי חקר החלל מהווה חלק ממדיניותה הקבועה של ארה"ב.

גל הגאווה הלאומית ששטף את ארה"ב עם המראתה המחודשת של מעבורת החלל „דיסקאוורי", לאחר 32 חודשי „קירקוע", הוכיח כי חושיו הפוליטיים החדים של רייגן לא היטעו אותו. כאשר מסתכלים אל החלל ורואים בו את תחנת החלל הרוסית „מיר" („שלום"), אפשר להבין מה דוחף לשם את האמריקנים.

בינתיים, הרוסים נהנים מבלעדיות בתחום. והם מנצלים אותה למתן „צ'ופרים" לגרוריהם. כך הגיעו ל„מיר" קוסמונאוטים מאפגאניסטאן ומסוריה. השפעת הצילומים של הקוסמונאוטים הללו, המסתכלים על הארץ מלמעלה למטה, על דעת הקהל האמריקנית, היא החלק האמיתי של תחנת החלל האמריקנית.

במילים אחרות, אפשר לומר שתוכנית החלל האמריקנית צריכה להחזיק אצבעות לאחותה הרוסית. ללא „מיר", ספק אם הקונגרס היה מוצא לנכון להקציב את הסכום הדרוש להקמת התחנה האמריקנית, שאפילו בשמה, „פרידום" („חירות"), ניכרת הכוונה לנהל עם הרוסים דו־שיח בחלל.

הרוסים, יש לזכור, נהנים בעניין זה מיתרון לא מבוטל: הם יכולים להחליט, לתקצב ולבצע את הפרוייקט, כאשר הבעיות היחידות הניצבות על דרכם הן טכניות. האמריקנים, לעומת זאת, נאלצים לערוך דיונים ציבוריים על כל דולר המופנה אל החלל.

מדי פעם קם מישהו בקונגרס, מזכיר את עיקרון הכלכלה החופשית ומציע לממן את הפרוייקט בכספי משקיעים פרטיים שיוכלו, בבוא היום לראות פירות מהשקעתם. אלא שבכל פעם מתברר מחדש שהפרוייקט גדול על המשק הפרטי.

■■■

לא מדובר כאן בכסף קטן: תחזית עלותו של המבצע כולו, 'זחלה' במשך השנים מ־8.5 מיליארד דולר, עד להערכה המקובלת כיום של 25 מיליארד.

אבל, „נאס'א" אומרת שהתחנה תחזיר במהירות כל סנט שיושקע בה, בזכות העובדה שהיא תשמש בסיס לתיקון לוויינים בחלל. עד היום, לוויין שהתקלקל, או שהדלק שלו אזל, נחשב לרכוש אבוד. מעבורות החלל יכולות, אומנם, ללכוד את הלוויינים האלה ולהחזיר אותם אל הארץ לתיקון, אלא שהמבצע לא כדאי כלכלית.

תחנת החלל, לעומת זאת, תוכל לבצע את העבודה בעלות נמוכה למדי. הלוויין ייגרר אל סיפון התחנה, ישופץ ויוחזר למסלולו. בדרך זו ניתן יהיה להחזיר לוויינים ישנים לשימוש, במקום להוציא סכומי עתק על בנייתם ושיגורם של חדשים.

לפי תוכניות נוספות, תשמש התחנה גם כבסיס לשיגורם של לווייני תקשורת חדשים. לוויינים אלה, המקיפים את כדור־הארץ במסלול גיאו־סינכרוני גבוה (35 אלף קילומטרים), ייבנו בתחנה מחומרים שיובאו מהארץ באמצעות מעבורות החלל. לאחר מכן, הם ישוגרו מסיפון התחנה, שתחוג סביב כדור־הארץ בגובה „נמוך": כ־500 קילומטרים. שיגור חלל־חלל דורש כמות אנרגיה נמוכה מאות מונים מהאנרגיה הדרושה ל„הרמת" מטען מכדור־הארץ אל החלל. כיוון שכך, הוא זול בהרבה. וכאן, לדעת כלכלני „נאס'א", טמונות אפשרויות כלכליות אדירות, בלתי מנוצלות לחלוטין.

במקביל, ייערכו בתחנה ניסויים שונים במטרה לפתח תהליכי ייצור חדשים, זולים פשוטים ומהירים, של חומרים שקשה להפיקם בתנאי הכבידה והלחץ השוררים בעולם שבו אנו חיים. בהקשר זה מוזכרים תהליכי גידול של חלבונים שונים המשמשים לתעשיית התרופות, תהליכי ייצור של מוליכים־למחצה גדולים הדרושים לתעשיית המחשבים, וכן ייצור של פולימרים חדשים, סיבים אופטיים וסגסוגות מתכת שונות.

רשימת האפשרויות נמשכת על־פני עשרות עמודים מודפסים בצפיפות, וכמוה גם רשימת המדענים, האוניברסיטאות ומכוני

(המשך בעמ' 50)

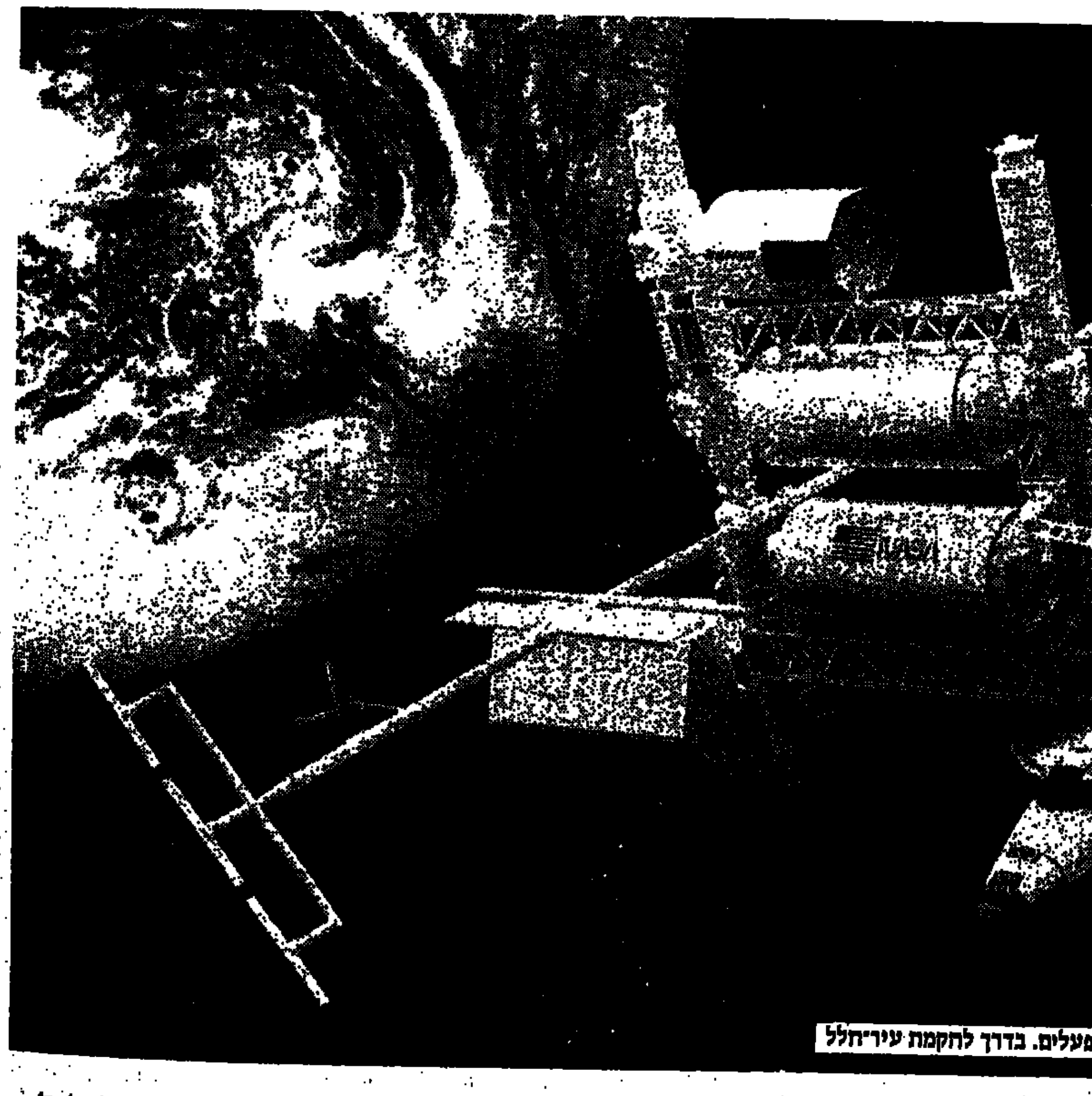
דגם תחנת החלל האמריקאית. יתקנו לווייני תקשורת, יקימו מפעלים. בדרך להקמת עיר־חלל

לאן זה מוביל?

זה מוביל לערי חלל ענקיות שיכילו, כל אחת, 160 אלף נפש. הוגה הרעיון הזה הוא הפיסיקאי המבריק ד"ר ג'רארד קיצ'ן אוניל מאוניברסיטת פרינסטון. אבל האמת היא שאת רוב הקרדיט יש לזקוף לזכות תלמידי שנה א' בפיסיקה, ממחזור 69'.

אוניל נתן להם אז לבצע תרגיל, שבו נתבקשו לאתר את הסביבה המתאימה ביותר לחברה טכנולוגית. החבר'ה חשבו ומצאו כי אין בעולם סביבה כזו. אבל בחלל, הם אמרו – יש.

במסלול הירח סביב הארץ,(ב„גובה" 386,000 קילומטרים, קיימות חמש נקודות של שיווי משקל. חפץ שימצא באיזור חזה, יימשך בכוחות שווים על־ידי הירח והארץ, וכך יישאר יציב במקומו. וזה המקום שבו ביקשו הסטודנטים מפרינסטון להקים את ערי החלל.

מאז חברו אל אוניל מאות מדענים מתחומים שונים, לצורך תיכנון תחנות החלל הגדולות. התחנות הללו תעוצבנה כטבעות ענק שתסתובבנה על צירן ובכך תיצורנה כוחות משיכה בהיקפן (הכוח הצנטריפוגלי יהווה „כוח משיכה מלאכותי").

אגרונומים ומדענים שונים המשתפים פעולה בצוות של אוניל, חישבו ומצאו שבסביבה מעוקרת ממיקרואורגניזמים מזיקים, אפשר יהיה להפיק יבול בכמות העולה פי עשרים על היבול המופק על פני האדמה. אפשר יהיה לטעת עצים, לגדל בהמות ועופות, לעבות מיים מהלחות שבאוויר, להפיק אנרגייה מהשמש.

במילים אחרות, אפשר יהיה לרדת מהעולם ולהתחיל לנהל חיים אחרים, בסביבה נקייה ובטוחה, הרחק מעל לקו האופק.

מה 7?
למה קוראים ל- נקה 7 נקה 7?

אוסטין מטרו והמון פרסים בחידון הענק
לקוראי "ידיעות אחרונות"

...בגלל, הוא ירוק, הוא ורוד וכבר 25 שנה הוא הסבון הנמכר ...שויה. לרגל המאורע, עורכת חברת "נקה" חידון ענק ...להשיב בו רק על שאלה אחת: "למה קוראים לנקה 7 –

...צורך לאסוף ולשלוח אריזות. אם יש לכם תשובה נכונה, ...אותה אלינו על־גבי התלוש שבמודעה זו ותוכלו לזכות ...מיני מטרו ועוד המון פרסים:

...טבעות יהלום משובצות.
...יריל לגן, מצופי אמייל.
...BMX תוצרת "סטיל מסטר".
...יקיון בית בובות של ברבי 8792.
...לגו בסיסית לגו 366.
...ת "ברבי" מקוריות.
...משחקי "תשבץ עת" תוצרת דידקטה.
...ספרי פבולנד (אלי חדק חבר'ה).
...ספרים מתנת ספרית ידיעות אחרונות

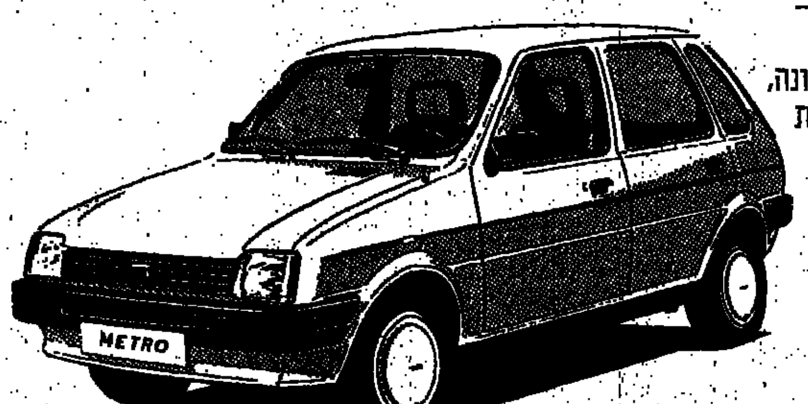

גלי נסים

לכבי נקה חידון ימה ד"ר
ת.ד. 4612 פתח תקוה 49102

שמי ______ טלפון ______
כתובתי ______
לנקה 7 קוראים כך כי ______

אם ברצונך שתשובתך גם תתפרסם בעיתון, צרף למכתבך תצלום שלך (רצוי צילום פנים).

ההגרלה תערך בתאריך 25.12.88
בהשתתפות רואה חשבון וציג משרד הפרסום.
כל התשובות הנכונות שתגענה לתיבת הדואר עד ה-15.12.88 תשתתפנה בהגרלה.
תוצאות ההגרלה תתפרסמנה ב"ידיעות אחרונות".
ההשתתפות במבצע אסורה על עובדי "נקה" ופרסום "גלר נסים" ובני משפחותיהם.

* כל הצילומים המופיעים במודעה נערכו במסגרת משאל רחוב במהלך חודש ספטמבר

חתום קבע על נקה 7

פרס נובל לספרות לסופר המצרי נגיב מחפוז

הסופר הערבי החשוב ביותר במאה ה־20

עמי אלעד־בוסקילה

נגיב מחפוז, חתן פרס נובל לספרות, נחשב בעיני המבקרים והקוראים לסופר הערבי הגדול ביותר במאה ה־20. תרומתו לספרות הערבית רבה ביותר ועל יצירותיו התחנכו דורות רבים של סופרים וקוראים, לא רק במצרים, אלא בעולם הערבי כולו.

הוא נולד בקהיר ב־1911, למד פילוסופיה באוניברסיטה של קהיר ושימש במספר תפקידים בשירות הממשלתי. עובד היום בעיתון

נגיב מחפוז

רב התפוצה „אל אהראם". מחפוז נימנה עם הסופרים המצריים התומכים בהסכם השלום עם ישראל, דוגמת תופיק אל־חכים (1987־1898).

מחפוז החל את דרכו הספרותית בכתיבת סיפורים קצרים. הסיפור הקצר הראשון שלו, „מהיר התולשה", התפרסם ב־1934. בשלהי שנות ה־30 החל במיפעל מונומנטאלי: כתיבתם של עשרים רומאנים, שיעסקו בהיסטוריה של מצרים. ואולם, לאחר כתיבתם של שלושה, שהתפרסמו בשנים 1944־1939, חדל לעסוק בסוג זה של כתיבה. בשנות ה־40 וה־50 פנה מחפוז לרומאנים חברתיים ריאליסטיים על קהיר, בעיקר על רובעיה העתיקים ועל המעמדות הבינוניים והנמוכים שבה. יצירתו החשובה ביותר באותה תקופה היא הטרילוגיה הקהירית „בית בקהיר" (1957־1956).

בשנות ה־60 החל מחפוז לכתוב רומאנים העוסקים יותר בפרט. גיבוריו, לרוב, מודרים במימסד ובשלטון מחד גיסא, ומהפכנים לשעבר, שניצלו את המצב במצרים לעשיית רווחים כלכליים, חברתיים ופוליטיים, מאידך גיסא. בכך גילה מחפוז אומץ־לב ותעוזה של ממש. למתוח ביקורת על המישטר ונציגיו באותם ימים היה דבר שמצריך העזה רבה. פרט למחפוז אפשר לציין עוד שני סופרים מצריים, שלא חששו למתוח ביקורת על הדרך שבה מתנהלים ענייני המשטר. הוי אלה תופיק אל־חכים ותחי ע'אנם (1924).

במשך כל שנות יצירתו לא קפא מחפוז על שמריו, אלא התפתח והתגבש הן בתחום התמאטי הן בתחום הפואטי. תפנית חשובה ומרכזית ביצירותיו חלה בשנות ה־60, בעיקר עם התוודעותו לאקזיסטנציאליזם מבית־מדרשו של סארטר והשפעה שספג מתורה פילוסופית זו. הוא כתב על האדם הבודד בחברה המודרנית המנוכרת, שלא נותר בידיו אלא למרוד בה. בתקופה זו פנה מחפוז לכתוב ב„זרם התודעה" והיה אחד הסופרים הערבים הראשונים שכתבו בסיגנון זה.

הרומאן החשוב ביותר שלו בשנות ה־60 הוא „הגנב והכלבים" (1961), שתורגם למיספר לשונות, וכהן אנגלית ועברית. רומאן זה, בדומה לרומאנים אחרים של מחפוז, בעיקר בשנות ה־60, הוא בעל אופי אלגורי וכבר בשם עצמו טמונה המשמעות החשובה של הרומאן: ה„גנב" הוא אדם שתמך בעבר במהפכה, ועתה הוא לוחם בחבריו המהפכניים לשעבר, שנטשו את עקרונותיהם לטובת קאריירה אישית. ה„כלבים" הם נציגי המישטר הבוחני, המדכאים כל עמדה עצמאית נגד האופורטוניזם, הקאריירזים וריכוי המשכילים. הסיפור הקצר החשוב ביותר באותה תקופה הוא „זעבלאוי", שהתפרסם ב־1961 ונכלל בקובץ הספרותי „עולמו של האל" (1963). סיפור זה, בדומה לרומאן „הגנב והכלבים", דן בסדר החדש במצרים ובקידמה, תוך מתיחת ביקורת. הפיתרון למצוקותיו של האדם המודרני, על־פי מחפוז, אינו עוד במדע, כפי שהוא חשב בשנות ה־40 וה־50, אלא ב„צופיות" (המיסטיקה המוסלמית).

שנות ה־70 וה־80 מתאפיינות בכתיבה בלתי נלאית של מחפוז

> *במשך כל שנות יצירתו לא קפא מחפוז על שמריו, אלא התפתח והתגבש הן בתחום התמאטי והן בתחום הפואטי. תפנית חשובה ומרכזית ביצירותיו חלה בשנות ה־60, בעיקר עם התוודעותו לאקזיסטנציאליזם*

ובפירסום מיספר גדול של יצירות, העולה על כל מה שפירסם החל בשנות ה־30 ועד 1970. כמות רבה זו של יצירות היתה אחד הגורמים שהביאו לפגיעה ברמה האמנותית של יצירותיו. הרומאן המעניין ביותר בתקופה זו הוא „מול כסא הכבוד" (1983), שבו הוא מותח ביקורת פוליטית חברתית גלויה ונוקבת על עבד־אל־נאצר ומתייחס באהדה רבה יותר למשיכיו.

נגיב מחפוז הוא ללא ספק הסופר הערבי המרכזי החשוב ביותר במאה ה־20. תרומתו לספרות הערבית החדשה מכרעת, בפרט בתחום הרומאן. יש המשווים תרומה זו לתרומתו של עגנון לספרות העברית. הישגיו של מחפוז בספרות הערבית פותחים פתח תקווה להכרת החשיבות של ספרות חשובה ומעניינת זו מצידנו, הישראלים. נותר רק לשמוח על כי אחד משכנינו זכה בפרס חשוב ויוקרתי זה. והעובדה שהוא תומך נאמן ועקבי בשלום, מתוך מניעים של פאטריוטיות מצרית, רק מחזק ומגבירה שמחה זו.

הכותב, ד"ר עמי אלעד־בוסקילה, מרצה לספרות ערבית מודרנית, משמש עמית־מחקר במכון טרומן, האוניברסיטה העברית, ירושלים.

> *מחפוז החל את דרכו הספרותית בכתיבת סיפורים קצרים. בשלהי שנות ה־30 החל במיפעל מונומנטאלי: כתיבתם של עשרים רומאנים, שיעסקו בהיסטוריה של מצרים. ואולם, לאחר כתיבתם של שלושה, חדל לעסוק בסוג זה*

יצירותיו בעברית

נגיב מחפוז הוא הסופר הע[illegible] המתורגם ביותר לעברית, כמו גם לשפות אחרות. מאז מחצית שנות ה־50 ועד היום תו[illegible] לעברית עשרות סיפורים קצרים, מחזות ורומאנים של מחפוז. חלקם פורסמו בכתבי עת. לה[illegible] רומאנים שלו המצויים היום בעברית:

- „סימטה בקהיר", [illegible] יצחק שרייבר, הוצאת „עם עובד", תשכ"ט (1969). פורסם בערבית ב־1947.
- „הגנב והכלבים", [illegible] מנחם קפליוק, ספריית פועלים, תש"ל (1970). פורסם בערבית ב־1961.
- „אהבים בגשמים", [illegible] יואב גבעתי, הוצאת „תמוז", תשל"ו (1976). פורסם בערבית ב־1973.
- „קבצני", תירגמה [illegible] ברנר, הוצאת „פפירוס", תשל"ט (1978). פורסם בערבית ב־1965.
- „בית בקהיר", חל[illegible] תירגם סמי מיכאל, ספריית פועלים, תשמ"א (1981). פורסם בערבית ב־1956.
- „פיטפוטים על הנ[illegible]", תירגמה מיכל סלע, הוצאת „כתר", 1982. פורסם בערבית ב־1966.
- „מירמאר", תירגם [illegible] שנייבדים, הוצאת „תמוז", 1983. פורסם בערבית ב־1967.
- „בית בקהיר", חלק ב', כמאל, תירגם סמי מיכאל, ספריית פועלים, תשמ"ד (1984). פורסם בערבית ב־1957.
- „בית בקהיר", חלק ג', דור שלישי, תירגם סמי מיכאל, ספריית פועלים, תשמ"ז (1987). פורסם בערבית ב־1957.

חגיגה לכתיבה המצויינת

שולמית הראבן

מי שראה ושמע את תגובת התיקשורת על מתן פרס נובל לנגיב מחפוז, עשוי לחשוב שהסופר המצרי זכה בפרס מפני שהוא כותב על סבלות העם המצרי, שנא את נאצר, אוהד את עיין השלום ומכיר שניים או שלושה סופרים ישראלים. התגובה אופיינית מאוד לפרובינציה הספרותית שלנו, שבראותה מעשה אמנות, אינה שואלת מה האמן עשה פה ובאילו כלים, אלא על מה זה, ובכל מיקרה היא רוצה לדעת מה השקפותיו הפוליטיות של הסופר ומה הביוגראפיה שלו, תוך העדפה קלה לישיבה בכלא, אם אפשר לארגן את זה.

כל זה נוגע לאמנות הכתיבה כמו שנוגע עיתון יומי לרוף מיוטים(?). נגיב מחפוז זכה בפרס נובל לספרות מפני שהוא סופר יוצא מגדר הרגיל. זה אחד המיקרים הבודדים בעת האחרונה, שבהם זוכה אדם בפרס בגלל אמנות הכתיבה שלו פשוטה כמשמעה, ומחפוז הוא באמת מגדולי האמנים בתחום זה, בעל יושר כתיבה ותום לב ספרותי בלתי רגיל. לעולם אין אצלו קונצפציה מכוצרת שלתוכה הוא דוחק את גיבוריו. כאשר הוא כותב אלגוריה, אין הוא מסווה אותה והיא אלגוריה גלויה לכל דבר. כאשר הוא כותב רצף חיים, זה רצף חיים ולא הסוואה לרעיונות; ואז גיבוריו הם אנשים ולא סמלים. אולי מכאן נובע השקט האפי שלו, שלעולם אינו גולש להיסטריה או למתח סמוי, המאפיינים כל־כך חלקים גדולים בספרות הקריה מערבית, וכתוצאה חלקים בספרות שלנו. גיבוריו של מחפוז נושמים. הוא נותן להם לנשום. כנראה שהוא סומך עליהם. אולי זה ההבדל בין אמנות לבין מוצר מתפלה(?).

את אמנות הכתיבה של מחפוז צריך לחפש, למשל, בחלק העצום שתופסים אצלו השמיים. אותם שמיים ענקיים הנוכחים תמיד מעל מצרים השטוחה; בצרות החיים באפלולית של סימטה או חנות; בלשון השיחה שלעולם אינה מאולצת ואינה חכמולוגית, אלא היא מותאמת בדיוק לגיבור ולנסיבות. את אמנות הכתיבה שלו צריך לחפש גם ביכולת הטכנית השמורה לו – כמעט כמשגל ראשון – לכתוב בכל סוג ובכל „ז'אנר" שיעלה על הדעת, מפני שהוא יודע את היכט של בעל־מלאכה שבסופר.

מתן הפרס לנגיב מחפוז הוא חגיגה לכתיבה המצויינת. וכאשר ייתמו תגובות הפוליטיקה והסוציולוגיה, שהן אצלנו משמשות תחליף לעיסוק בספרות עצמה, והפרשנים למיניהם יילכו הביתה, יישאר עימנו לעולמים הפנס שבו מאירה אם המשפחה את הדים של בעלה ובנה המאחרים בנשף, אותה תמונה בלתי נשכחת הפותחת את „בית בקהיר", שאדם שואל את עצמו כיצד זה את חייו בלעדיה קודם לכן.

ועל כך התגיגה.

פגישות בקהיר

סמדר פרי

הייתי נוהגת לארוב לו בבית־קפה קטן, שלא אנקוב בשמו, בשכונה עממית, בעיבורה הסואן של קהיר. וכמו שעון שוייצרי, בניגוד מוחים לחוסר הדייקנות המקומית, הוא היה מופיע בשעה עגולה, בכל בוקר, מוקדם.

כולם ידעו מי הנכנס. גבר צנום בחליפה מהוהה, משקפי ראייה כהים, ושומה גדולה על לחיו הימנית. מתיישב ליד השולחן הקבוע, פורש את עיתון „אלאהראם" ומשתקע בקריאה איטית. המלצר, בלי לשאול, היה מביא לו קפה שחור או תה ממותק. ברגע מסויים הוא מניח את העיתון מידיו ומרים מבט אל יושבי בית־הקפה.

וזה היה האות. בכל פעם היה מישהו מן הממתינים מגזע מעמדת ההמתנה, ניגש אל השולחן, מציג עצמו ומבקש להצטרף. נגיב מחפוז, איש סקרן, הקפיד על כללי הטקס, היה מצביע על כיסא פנוי סמוך לאוזנו השומעת, ומקשיב.

ראיתי שם סטודנטים וצעירים אחרים, שסיבות שונות לא איפשרו להם ללמוד. היו גם צעירות סמוקות לחיים שביקשו להראות כתבי יד, או עיתונאים ששימעו של המקום הזה נודע לאוזניהם, וגם פקידים או אנשי מימסד משכימי קום. והיו גם מספרי הסיפורים. אלה ביקשו כי חלק מן הביוגראפיה שלהם ייכלל בספר חדש, או האמינו בתום לב, כי אחרי שישמעו בקול רם את בעייתם יזכו לעצה טובה.

בבית־הקפה ההוא היינו מדברים בעניני ספרות, שוברים את הלא, לפוליטיקה, ועוסקים בבעיותיה החברתיות של מצרים. בכל פעם שהייתי מציגה לעיניו תרגום עברי של אחת מיצירותיו, היה נוהג לשמוח. „טוב", קבע. „יש לכם יתרון עלינו. אתם מנסים להתמצא". הוא סיפר לו על יצירותיו שנכללו בתוכנית הלימודים באוניברסיטה, על מזמור שהעסק בעיקבות ספריו הוקרנו אצלנו, ועל דרכי העקיפין שבעזרתם התוודע חוג מצומצם של ישראלים אל הכותב המצרי, עוד לפני הסכם השלום.

מחפוז נתגלה כמאזין ממושמע. הוא לא הירבה כשאלות. התעניינותו בישראל היתה מוגבלת למדי. די היה לו, כך התרשמתי, בשלום שהושג. „ההמשך יבוא ביום מן הימים. העיקר הוא השלום", אמר. רק פעם אחת ביקש שאסביר לא מדוע אחרי השלום בחרו אנשים להציג דווקא את „פיטפוטים על הנילוס", יצירתו העוסקת את [illegible] [illegible]

תרומה מכרעת לספרות הערבית, בפרט בתחום הרומאן

פרס נובל לספרות לסופר המצרי נגיב מחפוז

העכבר הנורבגי*

נגיב מחפוז

למרבה המזל לא לבדנו התנסינו בתלאות אלה. מתוקף היותו ותיק בעלי הדירות שבבניין הזמין אותנו מר א.מ. לאסיפה בדירתו להחליף רעות. מיספר הנוכחים לא עלה על עשרה ובתוכם המזמין מר א.מ. אשר נוסף להיותו הוותיק שבנו הוא גם העשיר ביותר ובעל המעמד הרם ביותר. איש לא נעדר. איך אפשר להיעדר כאשר השאלה נוגעת לעכברים ולפשיטתם הצפויה על בתינו ואיומם על ביטחוננו ושלומנו. המזמין פתח בקול מלא חשיבות:

„בידוע לכם...", ואחר־כך סקר את הפרטים שמסרו העיתונים

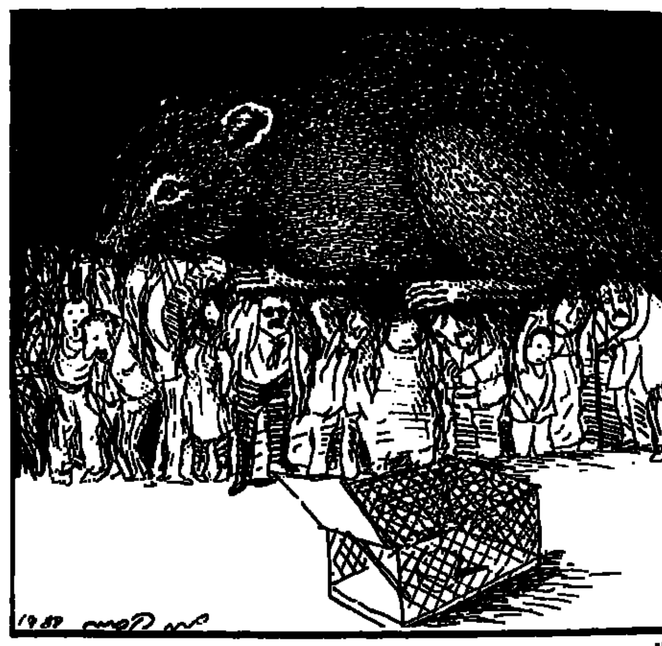

איור: דני קרמן

על התפשטותם של העכברים, מיספרם העצום והחורבן הנורא שהם זורעים. מפינות החדר נשמעו קולות:

„מה שמספרים עולה על כל דימיון".

„ראיתם את הדיווח בטלוויזיה?"

„אלה אינם עכברים רגילים – הם מתקיפים חתולים ובני־אדם".

„וכי אין זה סביר שיש שמץ של הגזמה בעניין?"

„לא... לא. המציאות עולה על כל הגזמה".

אחר־כך אמר מר א.מ. בשקט, גאה על היותו המנהיג:

„על־כל־פנים, הוכח שאיננו לבדנו. כך הגיע באוזני הארון ראש העיר".

„טוב לשמוע זאת".

„אם כך, אין לנו אלא לבצע בדייקנות את ההוראות, בין אם תבואנה ממני ישירות או באמצעות הרשויות".

עלה על דעתו של אחד מאתנו לשאול:

„הדבר יטיל עלינו הוצאות כבדות?"

מצא מחסה בדת ואמר:

„אלוהים אינו מטיל על הלב אלא כרוחבו".

„העיקר שלא תהיינה כברות מנשוא".

מצא מחסה בפילוסופיה ואמר:

„אין מסלקים את הרע בדבר רע ממנו?"

מכיוון שכך אמרו יותר מקול אחד:

„אם ירצה האל, תיווכח לדעת שאנו משתפים פעולה".

מר א.מ. אמר:

„אנחנו עימכם. אבל, אל תסמכו עלינו בלבד אלא גם על עצמכם. התחילו לפתות מן הדברים הברורים מאליהם".

„אמת ויציב, אבל מה הם הדברים הברורים מאליהם?"

„לרכוש מלכודות ורעלים מקובלים".

„מצוין".

„להרבות ככל האפשר בחתולים בחדר־המדרגות ועל הגג וגם בדירות, אם התנאים מאפשרים זאת".

„אבל, אומרים שהעכבר הנורבגי מתקיף חתולים".

„החתול אינו חסר־תועלת".

> *דימיתי לראות את האדמה מוצפת להקות של עכברים, לא ראשית להם ולא אחרית, והמוני מהגרים נודדים במידבר ללא מטרה. אלוהים, דבר כזה יכול להתרחש?!*

חזרנו אל בתינו בנפש מרוממת וברצון איתן. עד מהרה הכריעה המחשבה על אודות העכברים את שאר דאגותינו. הם הירבו להופיע בחלומותינו, תפסו את החלק העיקרי של שיחותינו, וניצבו מולנו כבעיה הראשונה במעלה של קיומנו. התמדנו לבצע את מה שהתחייבנו לעשות והיינו מצפים לבוא האויב. כמה מאתנו אומרים שלא נותר אלא מקצת הזמן, ואחרים אומרים: יום אחד נבחין בעכבר החולף ביעף, והוא יהיה אות־אזעקה שהסכנה כבר התפרצה. לריבוי העכברים היו הסברים מנוגדים. לפי דעה אחת זו תוצאה של התרוקנות ערי התעלה בזמן הבריחה 1. ויש דעה המייחסת זאת לפגעי הסכר הגבוה, ודעה המשליכה זאת על המישטר. והרוב רואה בכך את חרון האל על עבדיו בשל סטייתם מדרך־הישר. השקענו מאמץ מבורך בהכנות הנכונות, ואיש לא התרשל. באסיפה הבאה בביתו של מר א.מ. – ישמור אותו האלוהים – הוא אמר:

„שמחתי על צעדי המנע שנקטתם, ואני מאושר לראות את הכניסה לבניין שלנו הומה מחתולים. אומנם היו מי שהתלוננו על הוצאות הנותם, אבל הכל מתגמד לעומת הביטחון והשלווה..."

העביר עיניו על פנינו בשביעות־רצון ואחר־כך שאל:

„מה חדש במלכודות?"

אחד מאתנו, מתוך נכבר, ענה:

„אצלי נפל עכבר צנום, עכבר מקומי, משלנו".

„תהיה זהותו של העכבר אשר תהיה, הוא מזיק. ואולם היום אני מבקש להודיעכם כי יש צורך ביותר זהירות, לאחר שהאויב בשער. יחולקו לנו כמויות של רעל חדש מעורב באבקת דורה. יש להניחו במקומות רגישים, כגון במיטבח, תוך הקפדה רבה להגן על הילדים והתרנגולות ועל החיות המבויתות..."

ואכן אירע מה שהאיש הבטיח, ואנו אמרנו: „באמת, איננו לבד במערכה", והעתרנו שבחים על שכננו הנמרץ ועל ראש עירנו הנעלה. אומנם, הדבר הטיל עלינו מישנה תשומת־לב, בנוסף על דאגות היומיום, וכן קרו טעויות בלתי־נמנעות, וכך הומתו באחת הדירות חתולה ובדירה אחרת כמה תרנגולות; ואולם, לא היו אבידות בנפש־אנוש. ככל שעבר הזמן נמתחו עצבינו וגברה זהירותנו; על לבנו העיקה דאגת הציפיה, ואנו אמרנו: טובה הצרה מן הציפיה. יום אחד פוגש אותי שכן בתחנת־האוטובוס ואומר לי:

> *סיגרו את החלונות והדלתות. בידקו באופן מיוחד את סף הדלת. ואם יימצא רווח שאפשר להחדיר דרכו גבעולי־קש, הציבו מאחוריו מחסומים של עץ, כדי לאטום אותו לחלוטין*

„שמעתי ממקור מהימן שהעכברים כילו כפר שלם על ארמותיו".

„לא ראיתי על כך דבר בעיתונים!"

נעץ בי מבט לעגני ולא הוציא הגה מפיו. דימיתי לראות את האדמה מוצפת להקות של עכברים, לא ראשית להם ולא אחרית, והמוני מהגרים נודדים במידבר ללא מטרה. אלוהים, דבר כזה יכול להתרחש? אבל, מדוע שיהיה זה בלתי־אפשרי? כלום לא שלח האל בעבר את המבול ואת עוף השמים? 2 האם יחדלו האנשים מהר ממאבק היומיום וישליכו את כל אשר להם אל כיבשן המערכה? והאם ינצחו, או שוה יהיה הסוף?

באסיפה השלישית נראה היה כי לבו של מר א.מ. רחב עליו, והוא אמר:

„ברכותי, רבותי: הפעילות יוקרת באופן מושלם והאבידות בטלות בשישים ובעזרת האל לא יישנו. עתידים אנו להיות מומחים למלחמה בעכברים, ואולי ייעזרו בנו בעתיד במקומות אחרים. הארון ראש־העיר מאושר עד אין קץ..."

אחד מאתנו רצה להתלונן ואמר:

„האמת היא שעצבינו..."

אבל מר א.מ. קטע את דבריו: „עצבינו?!... אל תקלקל את הצלחתנו במלה אווילית!"

„מתי תתחיל מתקפת העכברים?"

„איש אינו יכול לקבוע בוודאות, ואין לכך חשיבות כל עוד אנו מוכנים למערכה..."

אחר־כך, כעבר רגע של שתיקה, המשיך:

„ההוראות החדשות הן בעלות חשיבות מיוחדת והן נוגעות לחלונות, לדלתות ולכל פתח בקיר או במקום אחר. סיגרו את החלונות והדלתות. בידקו באופן מיוחד את סף הדלת. ואם יימצא רווח שאפשר להחדיר דרכו גבעולי־קש, הציבו מאחוריו מחסומים של עץ, כדי לאטום אותו לחלוטין. כשעת ניקיון הבוקר מתחילים באחד החדרים, פותחים את חלונותיו, אחד מטאטא והשני עומד בתצפית, חמוש במקל. אחר־כך סוגרים את החלונות ועוברים לחדר הבא

המשך בעמוד 40

* הסיפור „העכבר הנורבגי" (אל־פאר אל־נרויג'י), לקוח מתוך הקובץ „האירגון הסודי" (אל־תנזים אל־סרי), קהיר, 1984, עמ' 140–148. סיפור זה נכלל באנתולוגיה „קולות בלי גבול, מן הסיפור הערבי בן זמננו", בעריכתו של עמי אלעד־בוסקילה, ירושלים, מכון ון־ליר, התשמ"ט.

1) רמז לערי התעלה במצרים (סואץ, איסמעאליה) שבמלחמת ההתשה התרוקנו מתושביהן.

2) להקות ציפורים, שהמטירו אבנים קטלניות, לפי המסורת המוסלמית, על הצבא החבשי שעלה על הכעבה להריסה (בשנות 570).

נובל: כסף, כבוד ושערוריות

87 שנים של זכיות • מי שמע על סילי פרודהום • מי מכיר את גרציה דלדה • ואף־על־פי־כן – פיסגת חלומותיו של כל משורר וסופר

מונו כהן

לפרס נובל לספרות היסטוריה ארוכה של שערוריות וסקנדלים ואף־על־פי־כן למרות המחלוקות סביב ערכו האמיתי וחשיבותו, הריהו עדיין פיסגת חלומותיו של כל משורר וסופר בעולם. טולסטוי, קפקא, וולף, ג'ויס ויוצרים דגולים אחרים לא זכו בו. השנה זכה בו הסופר המצרי נגיב מחפוז.

אלפרד נובל נפטר ב־1896, לא לפני שהורה בצוואתו על הקמת קרן שתעניק מדי שנה פרס כספי למחבר יצירה ספרותית „בעלת נטיה אידיאליסטית". במונח 'ספרות' לא נכללו רק חיבורי ספרות יפה, כי אם גם „יצירות אחרות שבכתב שיש בהן ערך ספרותי".

התקפות זעם

הגדרה מעורפלת זו, לצד גורמים נוספים, הכינה את הרקע לשערוריות ספרותיות שהחלו כבר בחלוקת הבכורה של הפרס, ב־1901, כאשר נהיג סילי פרודהום האלמוני מצרפת. הוא הוכתר המאושר, ולא לב טולסטוי הדגול מרוסיה. האקדמיה השוודית נאלצה לעמוד בפני התקפות זעם מכל עבר. כ־40 סופרים שוודים חתמו על עצומה המוקיעה בחריפות את ההחלטה והנימוק: „מועמדותו של טולסטוי לא הוגשה לפי ההליכים המקובלים". בשנה השנייה, 1902, לא עמד לו להוציא את הפרס הנימוק ההוא. תיאודור מומזן הגרמני זכה בו, ולכל היה ברור כי הסיבה האמיתית למניעת הפרס מטולסטוי היתה הפחד להרגיז את ממשלת הצאר שהסופר היה מתנגדה. אמיל זולא, לעומת זאת, לא זכה בפרס מכיוון שאלפרד נובל עצמו תיעב את 'הנטורליסט הצרפתי', ולדעת האקדמיה היה בכך די כדי לשלול ממנו את הכבוד.

הפרס הגדול הפך, אם כן, לכלי חשוב בידי חברי האקדמיה השוודית. המוענק לסופר, המייצג בדרך כלל את עמו וארצו, היתה לאקט פוליטי, כעין לגיטימציה לתרבותו, עמו וארצו של היוצר. כך הפעיל מוסוליני לחץ על שוודיה כדי שתזכה ב־1926 את הסופרת האיטלקיה גרציה דלדה בפרס. [illegible] ניתן הנובל לפרנס אמיל סילנפה (1939) כדי לעודד את רוח העם [illegible] ויש עוד דוגמאות. ככלל, ההחלטה למי להעניק את הפרס נגועה במורא [illegible], בשוביניזם ובריגשות נקם. דוגמה: צרפת זכתה לשגר 13 נציגים לקבלת פרס נובל לספרות, יותר מכל מדינה אחרת בעולם. ב־1964 הוחלט להעניקו לסופר והוגה הדעות ז'אן פול סארטר. סארטר דחה את הפרס מסיבות פוליטיות והוועדה נמנעה מלהעניקו ליוצר צרפתי במשך 21 שנים, עד ששבר קלוד סימון את הקרח ב־1985.

דוגמה נוספת: גרמניה הוציאה מקירבה שש זוכים, אך בין הסופר החמישי, תומס מאן (1929), לששי, היינריך בל (1972), חלפו 43 שנים. ב־1946 נטל את הנובל הרמן הסה. האקדמיה ביקשה להביע תמיכה באוטסיוניות ובטוהר המידות של גרמני שעזב במחאה את ארצו בזמן הכיבוש הנאצי. הסה זכה בפרס נובל כשווייצרי.

אפליית נשים

מבין 85 יוצרים רק שש נשים־סופרות זכו בפרס. סלמה לגרלף (1909) השוודית, גרציה דלדה האיטלקיה, שהוזכרה לעיל (1926), אונדסט הנורבגיה שהוגרה לנורווגיה (1928), פרל ס. באק האמריקנית (1938), גבריאלה מיסטרל מצ'ילה (1945) ונלי זקש השוודית, שהתחלקה בפרס עם ש"י עגנון שלנו (1966). ברור למדי שאין זה מיקרי שכה מעט נשים עשו זאת. האקדמיה הוכיחה שוביניזם מובהק גם כלפי סופרים לא־אירופיים. כדי לדייק, 66 זוכים הם מאירופה, 13 מאמריקה, שלושה מאסיה, שניים מאפריקה ואוסטרלי אחד. סין המאוכלסת ביותר במיליארד איש, מדינה בעלת תרבות בת 3,000 שנה ויותר, אינה יכולה לזקוף לזכותה אף לא זוכה אחד.

> *הסופרים החשובים ביותר של המאה ה־20, בהם מעצביו של הרומאן המודרני, לא זכו בפרס. לב טולסטוי, פרנץ קאפקא, ג'יימס ג'ויס, מרסל פרוסט, אמיל זולא, הנריק איבסן, ברטולד ברכט, ג'וזף קונראד ועוד*

מקטרגיה הקריפים של האקדמיה השוודית טוענים שהסופרים החשובים ביותר של המאה ה־20, בהם מעצביו הגדולים של הרומאן המודרני, לא זכו בפרס וגם לא היו מועמדים לו. לב טולסטוי, פרנץ קאפקא, ג'יימס ג'ויס, מרסל פרוסט, תומס הרדי, ריינר מריה רילקה, אמיל זולא, הנריק איבסן, ברטולד ברכט, מארק טווין, ג'וזף קונראד, איזק דינסן, פדריקו גרסיה לורקה, אנטון צ'כוב, ה.ג'. וולס, הנרי ג'יימס, וירג'יניה וולף, וקצרה היריעה מלהכיל.

אנקדוטות הקשורות בפרס לא חסרות. ב־1931 הוענק הפרס בפעם היחידה בהיסטוריה לסופר אחרי מותו. היה זה השוודי אריק א. קרלפלט. ב־1933 נטל איוואן בונין הרוסי את הפרס כחסר־נתינות, כאורח צרפתי. הסובייטים קרעו את רוחיית הפרס על־ידי סארטר ב־1964, אך קדם לו בוריס פסטרנק, המספר היהודי־רוסי, שכשל לחץ השלטונות הסובייטיים הודיע כי הוא דוחה את קבלת הפרס. אלכסנדר סולז'ניצין דווקא רצה להגיע לשוודיה ב־1970, אך יציאתו מברית־המועצות נמנעה על־ידי המימשל.

שבע פעמים לא חולק הפרס כלל, בשנים 1914–1918, בגלל מלחמת העולם הראשונה. ב־1935 ובין השנים 1940–1943, בגלל מלחמת העולם השנייה.

קשיים פוליטיים

תשעה סופרים יהודים זכו בנובל. פאול הייזה עשה זאת ב־1910, אנרי ברגסון הצרפתי ב־1927, בוריס פסטרנק הרוסי ב־1958, ש"י עגנון הישראלי ונלי זקש השוודית ב־1966, סול בלו האמריקני ב־1976, יצחק בשביס־זינגר האמריקני ב־1977, אליאס קנטי ב־1981 ויוסף ברודסקי ב־1987. וסופרים ישראליים? ש"י עגנון הוא היחיד עד כה, אך מועמדים היו גם היו: א.ב. יהושע, עמוס עוז, ש. שלום, דוד שחר, דוד אביגדור, והשנה יורם קניוק. יש להניח שהמצב הפוליטי מקשה על סיכויי הסופר הישראלי לזכות.

בשנים האחרונות מנסה האקדמיה השוודית להיפתח לספרות אחרת. פעמיים בשלוש השנים האחרונות זכו סופרים מאפריקה בפרס. וול סואינקה מניגריה ב־1986 ונגיב מחפוז השנה. אם אכן מתחולל מהפך בדרך החשיבה של האקדמיה השוודית, נדע רק בעוד מיספר שנים.

פרס נובל עד כה, לבד מערכו הכספי הגבוה (יותר מ־300 אלף דולר לסופר, ויתוסף הציבור הנפלאים שנגזמים להוצאה לאור), אינו עומד בקריטריונים של איכות וזמן. מי סבור היום, למשל, שפרל בוק גדולה מוירג'יניה וולף, או שסילנפה טוב מאלפרד דבלין?

ממכבש הדפוס

ת ר ב ו ת · ס פ ר ו ת · א מ נ ו ת

אורי סלע

אמנות

עיטורי תורה

▌ *תנ"ך ליסבון – חמישה חומשי תורה · מעשה ידיו של שמואל הסופר אבן מוסא מליסבון / נהר, ידיעות אחרונות, ספרי חמד, בשיתוף הספרייה הבריטית.*

בשנים 1469 עד 1496 (בערך) פעל בליסבון „בית מלאכה" להפקת ספרים עבריים כתובים ומעוטרים ביד ואחד מסופריו של „בית מלאכה" זה היה שמואל בן שמואל אבן מוסא, ששמו נמצא חתום על מיספר כתבי־יד מבית היוצר הזה. כנראה שאותו סופר נעשה אחר־כך למדפיס והדפיס ב־1487 את אחד הספרים העבריים הראשונים. כתב־היד של תנ"ך ליסבון מכיל את כל ספרי התנ"ך (מהם רואים אור בכרך הראשון שלפנינו חמישה חומשי תורה) והוא זכה למוניטין בשל עיטוריו העדינים והמפוארים. בתוך האיורים הקישוטיים האלה מסתתרים לפעמים גם איורים מסוגננים. העיטורים הם, כנראה, מלאכה קולקטיבית של קבוצת אמנים אלמונים מומחים במלאכתם לפאר בצבעים ובזהב ממורט את הספר שחפצים ביקרו. ואכן, הספר הוא תעודה מופלאה לקורות הספר העברי והאמנות היהודית, שערכה גדול עוד יותר בשל הקפדנות הרבה שבה בוצעה הפקסימיליה, החל מהכריכה הנזירית וכלה בהדפסי הצבע והזהב הרכים. ברכה לעצמה קובע המבוא שכתב גבריאל סרד־יינה וגו פרטים מאלפים על ספר זה ועל מלאכת כתבי־היד העבריים המעוטרים בכללה. לאספנים אסור להחמיץ.

תיעוד

החיים על פי המודעה

▌ *עיר במודעות, יפו ותל־אביב – 1900־1935 (שלושה כרכים) / העורך רחבעם זאבי / מוזיאון ארץ־ישראל / 575 עמודים.*

ספר שכולו מחמדים. למעוניינים בקורות הארץ והיישוב זה מקור מאלף. לשוחר הומור הוא משעשע מאין כמוהו. לחובבי נוסטלגיה יחמם את הלב. עד כה היו לנו כדוגמתו רק ספריו של בנימין קלוגר הירושלמי, האספן החרוץ של כרוזי היישוב הישן והיישוב החרדי בירושלים. נאספו כאן אלפי מודעות, חלקן כרוזות שהודבקו על כותלי הבתים או לוחות המודעות, וחלקן שהתפרסמו בעיתונות של הימים ההם והן משקפות לא מעט מעניני החיים וההווי של הזמן בתחומי בנין העיר, ארועים מדיניים שעברו עליה, תעשייתה ומיסחרה, שירותיה ותיירותה, מערכת החינוך שלה, תיאטרוניה וראינועיה, ספרייה ועיתוניה, הקונצרטים והתערוכות, חגים ומועדים, ארועי הספורט וביקורי אישים רמי־מעלה ועוד כיוצא באלה. כמו היום, כך גם אז הגוזמאות הססגוניות ביותר מצויות במודעות הבידור, שבהן מובטחת למשל „הצגה מעניינת – שמונה חלקים מהרומן המהולל 'בהר המוות' (ארי פולו) אשר נחל ניצחון יוצא מגדר הרגיל בכל העולם והמתחרה בתוכנו המעניין ומושך הלבבות ברומן מאותו הסוג אשר הצגנו לפני זמן מה על במתנו ואשר הקסים את הקהל – סטנגרי". אך יש גם סנסציות אחרות, המו מודעות מרכז אגודת המורים על נשף ספרותי־נגינתי, שהאטרקציה בו היא: „ח.נ. ביאליק יקרא את יצירתו החדשה שלא נתפרסמה עוד ברפוס !!!" (שלושת סימני הקריאה הם במקור). אלה, כמובן, רק טעימות על קצה המזלג.

מוסקבה וירושלים

▌ *40 שנות דו־שיח עם מוסקבה / משה ד"ק / ספריית מעריב / 496 עמודים + 16 עמודי תמונות.*

משה ד"ק מתנגן בזכרון אנציקלופדי וכל מאמר או ספר היוצאים מתחת ידיו, חזקה עליהם שיכילו שפע של עובדות, ידיעות, מיסמכים גלויים וחשאיים ודברים שנודעו לו משיחות ונקבעו בבור הספר הזה, שאינו מאבד דבר. הספר חוקר את היחסים הסבוכים והנפתלים בין ישראל לברית־המועצות, שראשיתם בתמיכה המפתיעה של גרומיקו בהחלטת האו"ם להקמת מדינת־ישראל וסופם (בינתיים) בפגישתו של יצחק שמיר עם שווארנאדזה לפני כשלושה חודשים. נדונים כאן דרכי הקשר הגלויים והחשאיים, הישירים והעקיפים בין שתי המדינות, האיומים והחשרות ההדדים, פרשיות הריגול הנגדי, התיחסות ברית־המועצות לציונות, למבקשי העלייה ולסיכסוך היהודי־ערבי. אם אומנם יתחולל שוב מיפנה ביחסים אלה, כפי שאולי צפוי בעתיד, הספר הזה ישמש מבוא להבנת ההתהפוכות עד כאן.

בכנסת ומוועדותיה

▌ *אדוני היושב־ראש, כנסת כמשברו / צבי ישראלי / כרמל / 199 עמודים.*

הכותב כיהן עשר שנים כמכתב „קול ישראל" בכנסת וספרו הוא צרור רשמים מתקופה זו. הוא כולל לא מעט ביקורת על הכנסת ועל קובע, למשל, כי מתוך ממחצית חבריה פעילים במוסר שבו והם אמורים לייצג את העם. לפעילים הוא קורא „איגוד המשתמשים בכנסת" והם בולטים בעבודתה וגם בתיקשורת. ביקורת נוספת גמתחת על השדולות בכנסת, ביחוד על השדולה חרותית השוקרת להפיק כסף רב ככל האפשר מהפוליטיקאים הוילונים. אבל עוד כיותר להדיעות, האגים חברי הכנסת לעצמם ופרק מקיף מתאר את שקידתם על הרחבת זכויותיהם האישיות.

עוד נדונים פה נושאים שונים, כמו החוק למניעת נזענות, הטיפול בביקורת המדינה והנהגת ההצבעה האלקטרונית בכנסת, ענין שהמחבר נאבק למימושו.

דרכה של תנועה

▌ *הזמנה לשיחה · בנימין חכלילי · הקרן לזכר סגן ישי רון · 125 עמודים.*

דרכה של תנועת הנוער העובד בין השנים 1924–1959 מתועדים בספר שלפנינו בתמונות, בשירים, ובמאמרים וברשימות. בנימין חכלילי, שהיה אחר מבוניה ומעצביה של התנועה, מתבצל מראש ומודיע שאינו מתהדר בעמדה אוביייקטיבית של חוקר מרע. להיפך, ברור שהספר הוא פרי נוסטלגיה וקירבה רגשית ורבים מחניכי התנועה וממדריכיה ישמחו לעיין בו.

עזר

המצעים והמוצעים

▌ *בדרך אל הקלפי – בחירות לכנסת הי"ב, השקפות ומועמדים, תשמ"ט 1988 · בעריכת שלמה נקדימון, שאול מיזליס, ד"ר עמוס כרמל · סבן דייוי · 168 עמודים.*

אין דרך מעשית להכין ספר מלא ושלם לקראת הבחירות לכנסת, מכיוון שהליכים מסוימים, כמו אישור הרשימות, מתרחשים קרוב מאוד למועד הבחירות עצמן. לכן הספר שלפנינו לוקה בהכרח בחוסר שלמות. הוא דן ב־19 רשימות מאלה שהיו אמורות להתמודד בבחירות, ויש כאן חסר ויתר, כמובן. לכל רשימה מובאים כאן עיקרי המצע שלה וכן תמונות וביוגראפיות קצרות של מועמדיה למקומות ריאליים פחות או יותר בכנסת (הליכוד והמערך זוכים לשיוויון — 50 המועמדים הראשונים מכל רשימה נכללו כאן). העבר יותר קל לסיכום, וכך מופיעים פה כל ההרכבים של ממשלות ישראל וכנסות ישראל עד היום.

לדעות מנהל טוב יותר

▌ *המנהל המיומן / ד"ר קרל אלברכט / מאנגלית: אלעזר לנקר / אור־עם / 225 עמודים.*

איכות הניהול היא לעתים קרובות המפתח להצלחה ולכישלון עסקיים והיא גם המפתח לקידום הקאריירה של המנהל. הספר נועד למנהלים שכבר עשו כיברת דרך ומעוניינים בבחינה עצמית של העבר ובזינוק נוסף לעתיד. הוא יסייע למנהל להגדיר לעצמו את רמת היעילות שלו, לבדוק את יכולתו להתמודד עם עצמו ועם זולתו, לקיים תיקשורת עם יחידים וקבוצות, לפעול ולהפעיל מיבנים אירגוניים, ודרך אגב לקדם את הקאריירה של עצמו.

מבוא לתורת החברה

▌ *עיקרי הסוציולוגיה / ליאונרד ברום, פיליפ סלזניק, דורותי ה. ברום / עברית: עמשי לוין / גומא ספרי מדע ומחקר בהוצאת צ'ריקובר / 237 עמודים.*

והו ספר מבוא מאורגן היטב לצורכי תלמידים, המציג את מהות הסוציולוגיה ככלי מחקר וככלי עזר לעיצוב מדיניות, מתאר את דרכי המחקר ותהליכיו, מפרט את מושגי התרבות, החיברות, יחסי הגומלין שבין האדם לחברה והמיבנים האירגוניים והפורמליים, הגיל והמין ותיפקודם החברתי, המיעוטים, הרבדים והמעמדות, סיגנונות חיים, הדמוגראפיה ושימושיה, ההגירה ועוד כיוצא באלה.

סיפורת

הרופא הרוצח

▌ *כוונת זדון / פרנסיס איילה / מאנגלית: שרה ריפין / בלש קלאסי, אלפא, זמורה ־ביתן / 255 עמודים.*

שלא כספרי מתח שיגרתיים, כאן מתבררת כבר בשורות הראשונות זהותו של הרוצח, או ליתר דיוק הרוצח העתידי, שכן המספר חושף את כוונתו של ד"ר אדמונד אלפר ביקלי לרצוח את אשתו גוליה (בטוספו של דבר הוא נידון על מותה של אחרת). עיקרו של הספר הוא, אם כן, תיאור מניעיו של הרופא קטן הקומה וההוויה הכפרית האנגלית שבה הוא חי ובה גומלת מחשבות הפשע שלו, ותיאורים אלה חיים ומרתקים.

מיתות משונות

▌ *שני ספרים של מ.מ. קיי בהוצאת ארז ומורה־ביתן: מוות בברלין / מאנגלית: צפירה גר / 233 עמודים ● מוות באיי אנדאמאן / מאנגלית: צפנת ידין / 238 עמודים.*

החיים הבינלאומיים שזכתה להם הסופרת הזאת איפשרו לה לאסוף הרבה חומר רקע אקזוטי לספריה. היא נולדה וגדלה בהודו ועל רקע זה כתבה את הרומאן ההיסטורי הצבעוני שלה „היכלות רחוקים") ונישאה לקצין צבא בריטי, שבחברתו שוטטה ברחבי האימפריה, כשמשהו ממנה עוד היה קיים. משיטוטים אלה נולדה סידרת ה„מוות ב..." שלה, אשר בה מתבצעת הרציחה הבלתי־נמנעת (ובעיקבותיה, כמובן, גם חשיפתה הבלתי־נמנעת) בפינות בלתי־שיגרתיות. „מוות באיי אנדאמאן" (איים זעירים באוקיאנוס ההודי) מבוסס על ביקור במקום ב־1938, ו"מוות בברלין" על שהות בעיר זו בראשית שנות ה־50. בשני המיקרים נשים הן שמעורבות באופן פעיל בעלילה ובחקירה, ויותר לא נפרט כאן.

סיפורים כאובים

▌ *יומנה של יועצת חינוכית · חיה לוין · הוצאת פנינים 95 עמודים.*

מחרוזת סיפורים כמו־תיעודיים המשקפים את עבודתה של יועצת חינוכית בבית־הספר. היועצת, שהיא ספק פסיכולוגית, ספק מורה וספק כומר מוודה, נתקלת מדי יום בילדים וכסיפורים הכאובים שמסתתרים מאחוריהם. באיפוק וכסבלנות עליה להתמודד עם רחיות, עם העמדות פנים ועם סבל – שקצרה ידה מלמנעו. בספר שלפנינו יש מעט מסיפורים אלה על סופם הטוב, לעיתים, והכאוב בדרך־כלל.

שירה

שילוב יוצא־דופן

▌ *שני קולאזים ושירים נוספים / מרדכי גלילי / עם עובד / 71 עמודים.*

שלוש חטיבות לספר המיוחד הזה. הראשונה „מכתבים 1948: קולאז'", השנייה „אמי: קולאז': תהליך של התאבדות", והשלישית „שירים נוספים". בשלושתם

שער „שני קולאז'ים"
ציור ועיצוב: ערן וולקובסקי

בולטים השירים בפרוזאיות וברגישות שבהם. יש בשירים מכאן ומעכשיו וגם משם ומפעם, בשילוב יוצא־דופן של אירוניה ואהבה. בעשור הקודם כתב מרדכי גלילי שירים קצרים ומנופים. הפעם הניפוי נותר לגבי התכנים בלבד, כי המתכונת היא של שיר ארוך. וצריך לומר שבניגוד למיקרים אחרים, אין האריכות מייגעת כאן. להיפך.

על הגירושים

▌ *שירים מן העזובה / ט. כרמי / דביר / 93 עמודים.*

למעט פואמה נודעת של ש. שלום ושיר נודע של דוד אבידן, לא זכורות לכותב שורות אלה יצירות בתחום השירה העברית העוסקת בחוויות הגירושין. בספרו הי"ב של ט. כרמי זהו יסוד מרכזי ושם הספר לקוח מכותרת חטיבת השירים ושירים בפרוזה העוסקת בנושא זה (אך לא בה בלבד הוא עוסק). הדברים נאמרים בכאב אך גם באירוניה. בפתיחת הספר מובא שיר לזכרו של דן פגיס ואלה שורות הסיום שלה „בשמת חבר טוב / אתה מאבד משהו מבבואתך / מכאן ולהבא / תמיד תהיה חסר".

לנוער

ללמד בבית

▌ *תצפית למדע – סידרה בת עשרה כרכים בעריכתו המדעית של ד"ר צבי מרום ובהוצאת מט"ח המרכז לטכנולוגיה חינוכית, ידיעות אחרונות וספרי חמד: מחשבים ומתמטיקה / קרול גורלי ● תיקשורת / גרהם סטיבנסון ● רפואה / ברוס דורי ● מכניקה / גרהם פרימאן ומרטין הולינס ● חשמל / אלן קופר ● אנרגיה / דסמונד בויל ● מים / ביל גרנסטון ● מתכות / רובין קידר ● חיידקים / ג'ים סטרייל ● חקלאות / קי'ת באומן.*

ילדים גדלים היום לתוך עולם שבו מחשבים, טילים ולוויינים הם חלק בלתי־נפרד מחיי היומיום. טוב היה

אילו זכינו במערכת חינוך עשירה ויעילה, שהיתה מיטיבה להכשיר ילדים לעידן הזה, אך לא זה המצב כידוע, ומערכת החינוך נתונה במצב של הצטמקות. הורים נבונים יטרחו, איפוא, לגרוש את מרפי הספרים בחדרי־הילדים במילונים, בספרי־עזר ובספרי מידע פופולאריים בכל תחום, רצוי ספרים מצוירי־לב הכוללים איורים צבעוניים מועילים ומדוייקים. בעשור האחרון הגיעו לשוק כמה וכמה סדרות ספרים כאלה, בתחומים שונים ולגילים שונים. הסידרה החדשה שלפנינו מקורה בבית־הוצר של הוצאת מקרונלד האנגלית, אחת משלוש־ארבע הוצאות שהתמחו במיוחד בהפקת חומר כזה, המוצא את דרכו אחר־כך (בעיבודים ובשינויים מתחייבים) לרבות מארצות־העולם. השותף הישראלי למיפעל הוא המרכז לטכנולוגיה חינוכית, ששקר על התרגום ועל כל ההתאמות הדרושות. עשרת הכרכים מכניסים את הקורא הצעיר לעולם הטכנולוגיה והמדעים הרלוואנטי: עולמם של מחשבים ושידורים, לוויינים ולייזרים, סיבים אופטיים ומיקרו־גל, הנדסה גנטית ושתילת אברים, אנרגיה, מקורותיה והמרתה, שימושי המים ותכונותיהם, עולם המתכות ועיבודן, חיידקים, אנזימים ואנטיביוטיקה, דרכים חרשות להפקת מזון ועוד. הם עושים זאת בלשון פשוטה וברורה ובאיורים שהוכנו בדקדקנות רבה ויקלו על יצירת יחסי גומלין בין הקורא הצעיר לעולם העכשווי.

ילד עולה לארץ

▌ *ילד מן המדבר / יצחק קינן / מסדה / 181 עמודים.*

זה סיפורו האוטוביוגראפי בעיקרו של ילד שעלה לארץ ממרוקו עם עליית הנוער, היה למורה ולמנהל בית־ספר ואחר־כך ראש המועצה המקומית בבית־שאן וכיום מכהן כמנהל „אמנות לעם". פרקי חיים אלה אינם בסיפור והוא פותח בלידתו ובגידולו של המספר, מתאר כיצד נשלח במצוות אביו מן הארץ בהיותו בן י"א שנים ואיך הגיע אל חופי הארץ במיסגרת עלייה בלתי־לגאלית של קבוצת נוער. בחלקו הראשון של הסיפור מובא רקע עשיר של חיי היהודים במרקש, על מינהגיהם, חגיהם, מאכליהם ויחסיהם עם הערבים, וככל שהסיפור הוא מעיקרו מר וקשה, מרפכת אותו נימה חמה של הומור טוב.

כתבי־עת

ארבעים שנות פרוזה

▌ *מאוזניים 5־6, אלול תשמ"ח־תשרי תשמ"ט / עורכים: חיים סמק, אשר רייך / אגודת הסופרים / 185 עמודים.*

החוברת המוגדלת, המציינת ארבעים שנות פרוזה בישראל, נפתחת דווקא בסיפוריהם של מספרים צעירים או כאלה ש„נתגלו" בשנים האחרונות: יואל הופמן, ישראל המאירי, ענר שלו, יותם ראובני, ברציון צוקר ואחרים, ומסה של גבריאל מוקד על הסיפורת הצעירה. לצידם מופיעים ותיקים כיהושע בר־יוסף, בנימין תמוז, נתן שחם, אהרן אמיר, בר־ציון תומר ושמאי גולן ומסה על „שינוי כיוון בספרות הישראלית" מאת הלל ברזל. עוד משתתפים בחוברת הסופרים אהרן אלמוג, שמעון בלס, ראובן מירון, יעקב בוצ'ן, סמי מיכאל, דן שביט, יצחק בר־יוסף, גרעון תלפז, יצחק גורן־גורמזאנו, אמנון שמוש, מישקה בן־דוד, יצחק בן־מרדכי, שלמה אביו ואחרים. מדור מיוחד מוקדש לסיפורת נשים, ובו פרקי פרוזה של סביון ליברכט, דורית פלג, חיה אסתר, בטינה סקר וגאוה סמל ומסה מאת לילי רתוק על ספרות נשים בישראל. מסות נוספות הן משל אמנון נבות, שלמה ניצן, עדנה שבתאי, יאיר מזור ויעקב פרוינר.

הומור

בסיר הלחץ

▌ *על הפנים – פורטרטים, קריקטורות, איורים / שלמה כהן / כתר.*

כותב שורות האלה כתב את ההקדמה לאלבום זה, ולפיכך יורשה לו הפעם לצטט קטע ממנהו: „אפשר לומר על שלמה כהן שהוא ברח מהפוליטיקה, אלא שהיא רדפה אחריו. בסיר הלחץ הקטן שכולנו חיים בו אין אדם יכול לנתק את עצמו מהגרויים המטתערים עליו מכל עבר. כך קרה ששלמה כהן החל לעצב בעין עקומה את מראה פניה של הפוליטיקה הישראלית, לפעמים לפי הזמנתם של כתבי־עת שונים ולפעמים ביוזמת עצמו... שלמה כהן אינו עוסק באירוע של יום אתמול אלא במאפייניה המתמשכים של הדמות או התופעה או הדמות־שהיא־תופעה." נוסף עוד, שמדובר בקלסתריהם של כל עושי החדשות והכותרות בישראל, אבל לאו דווקא הפורטרטים שהם עצמם היו מזמינים כדי להנציח את עצמם בהיסטוריה.

לילדים

כוחה של אהבה

▌ *למה גבהה הג'ירפה / יונתן גרשוניץ / כיוונים.*

מעשה בג'ירף תינוק שלא הגיע לגובה המקובל של בני מינו וכל טיפולי הג'ירפולוג לא הועילו לו, ואז נמצאה התרופה – אהבה וחיבוקים. הספר, לדברי המו"ל, זכה לחיבתם הרבה של מאות קוראים צעירים שונים עוד קודם שראה אור דפוס.

פיתחון פה

ת ר ב ו ת ·

יעל זיידמן

דוד פוגל, חומר מצויין לתיאטרון

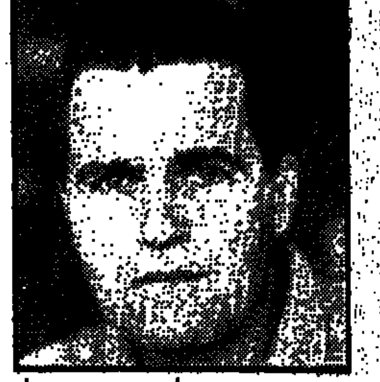

תיאטרון חיפה מציג בימים אלה את מחזהו של חיים מרין „חיי נישואים", שנעשה על־פי ספרו של דוד פוגל, הנושא אתו שם. זה מחזהו השביעי של מרין, הכותב גם תסריטים.

■ מתי הוחלט דווקא ב„חיי נישואים"?

זה אולי נשמע משונה, אבל עד שעשיתי את העבודה הזאת היתה לי הנגדות פנימית לעיבודים. מכל מקום, קראתי את הספר עוד במהדורה הראשונה שלו והוא הפעים אותי. לאט לאט תפס אותי גם המיבנה הדרמאטי שלו. הדמויות נראו לי מתאימות מאוד לתיאטרון. קראתי לפני כן שירים של פוגל וכן את „נוכח הים" ואת „בבית המרפא" שלו, אבל דווקא ב„חיי נישואים" השתכנעתי שהחומר – ואני מתכוון לא רק לספר אלא גם לסיפור של דוד פוגל כדמות, לגורל שלו עצמו – יכול להיות מצויין לתיאטרון.

■ מה דעתך, האם יש קשר בין חיי דוד פוגל לספרו?

נדמה לי שהספר הוא ודאי אוטוביוגראפי. יש מקבילות בין חייו של פוגל לבין הספר, לא במובן של רצח אשה, אלא במובן של סופר הרואה סימנים של התמוטטות וחורבן וקרבה. ב„חיי נישואים" אני רואה את כל הסימנים, כל הדמויות, כל הפרטים המבשרים את השואה. כך, למשל, לקראת סוף הספר גיבור נקלע לבית־בושת ושם הוא פוגש את אשתו ואחיה מתגלגלים בדמויות של אנשי אינקוויזיציה ואומר שלא ייתכן שהאינקוויזיציה חוזרת. אבל האינקוויזיציה חזרה. אני לא כותב את זה במפורש במחזה, אבל לדעתי קשה מאוד לקרוא את הספר ולהתעלם מכל הרמזים והסימנים האלה. במיוחד כשיש לנו גם פרספקטיבה היסטורית ואנחנו יודעים מה התרחש מאוחר יותר. יש כאן פאראדוקסליות של גיבור יהודי, שאפשר לקרוא לו פוגל או פוגל, שהרי פוגל לא פירש כהלכה את הסימנים שהוא עצמו ראה, ומה שהוא, אבל יש פאראדוקס נוסף: פוגל לא האמין בחלום הציוני, ואילו הספר שלו זכה להתעוררות כל־כך גדולה דווקא הודות לתחייה של השפה העברית.

▌ *ואם כתבת את המחזה עוד לפני ה„מכפי" העצום שבו התקבל הספר במהדורתו החדשה?*

[illegible] המהדורה החדשה שעוררה את ההיכלות יצאה לאור בערך שנה אחרי [illegible] עם תיאטרון חיפה, אבל הדברים התגלגלו כך שההצגה [illegible] למעשה, היתי שמח מאוד אילו המהדורה החדשה לא היתה [illegible] מכיר את הספר. אני מאמין שההצגה עומדת באיזו [illegible] הבסיס שלה הוא הספר של דוד פוגל, אבל יש לי [illegible] של תיאטרון, אני חושב מאוד שאנשים יבואו [illegible] הספר המקום לראות את היצירה כמו שצריך לראות הצגה [illegible] השוואות שלדעתי הן מטעות. באופן כללי אני חושב שזו [illegible] מעבר לפריומה של ספר, קל וחומר ספר שיצא לאור לפני [illegible] כמיקרה כזה מתאמנות לספר והיא מטעית, והוא דורש פרשנות [illegible] של הקהל גם לחומר, גם לזמן שעבר וגם לאירועים שקרו [illegible]

■ *[illegible] לפניך כשהפכת את הספר למחזה*

[illegible] שלי היתה איך להינתק מהסיפור, אולם באופן כללי לא [illegible] אלא על שורה של חולשות. קודם־כל יש הויתי חייב [illegible] של הנושאים האפשריים יהיה הנושא של המוות [illegible] תיאטרלי, איך הוא יתרחש על הבימה [illegible]

[illegible]

האוזן השלישית

ס פ ר ו ת ·

אורלי תורן

מסות של א.ב. יהושע בזב"ם

א.ב. יהושע חתם השבוע על חוזה עם זמורה־ביתן על הוצאת ספר שיכלול מיבחר מסות ומאמרים בענייני ספרות, פוליטיקה ואידאולוגיה. בתגובה לשאלת האוזן השלישית אמר א.ב. יהושע: „אני לא רואה הוצאות־ספרים כנשק, ולכן איני רואה את פירסום ספרי בזב"ם כ'בגידה' בהוצאת סימן קריאה / הקיבוץ המאוחד. חיים פסח, העורך הראשי של זב"ם, הציע את ההצעה, יזם את הענין, אסף את החומר והשקיע הרבה. פניתי לעוזי שביט, מנכ"ל הקיבוץ המאוחד והוא לא התנגד לפירסום הספר במקום אחר". בין היתר יופיעו בספר מאמרים על „מציאותו הלא־ספרותית של הסופר הישראלי", על הספרות הצעירה ועגנון ועל ספרות השואה. כ„אני מאמין" שלו בתחום הספרות מגדיר א.ב. יהושע את המאמר על אשתו של ברנר, המתאר את היחסים המיוחדים בין הסופר, תהליכי היצירה והמישפחה; ובתחום החברתי את המאמר „אני ישראלי" שהתפרסם בידיעות אחרונות, ובו סיכם את הוויכוח עם אנטון שמאס. כן יתפרסמו מאמרים פוליטיים מובהקים על שלום, על ציונות ועל שאלת המעורבות והזהות המוסרית של הסופר בענייני השעה ובעניינים פוליטיים. הרומאן הבא של יהושע יופיע כמתוכנן בעוד חודשים אחדים בהוצאת סימן קריאה / הקיבוץ המאוחד.

יצאו ליוגוסלביה והונגריה

שניים מחברי הוועד המרכזי של אגודת הסופרים, פרופ' אברהם חוס וד"ר אביב עקרוני, יצאו השבוע לקונגרס הבינלאומי ה־25 לסופרים, שנערך בימים אלה בבלגרד לציון יום השיחרור של יוגוסלביה מן הנאצים. נושא הדיונים השנה הוא „גלות וספרות". הביקור ביוגוסלביה נערך על־פי הזמנתם של היוגוסלבים ובמימון מישרד החוץ. „הם פנו אלינו בהצעה לשיתוף פעולה בין הסופרים היוגוסלבים והישראלים", בעיקבות שיחות שניהל איתם יושב־ראש האגודה, יעקב אורלנד, בעת ביקורו שם בשנה שעברה", סיפר אביב עקרוני לאוזן השלישית. „מדובר בחתימת הסכם תרבות לשלוש שנים, שיכלול בין היתר תרגום יצירות ספרותיות וחילופי סופרים. יש לנו סמכות רשמית לדון על פרוטוקול ההסכם". מבלגרד ימשיכו השניים להונגריה, שם יהיו אורחי מיניסטריון התרבות. „ההונגרים הציעו לאורלנד לקדם את היחסים באמצעות קשר שיתבטא בחילופי מתרגמים ומשוררים. אני מניח שבמיקרה הרע יתקיימו רק שיחות, ובמיקרה הטוב נחזור עם פרוייקט משותף".

ק. צטניק בתרגום לערבית

ב„ישיבות־טראנס" הגדיר ד"ר מחמוד עבאסי את חמשת הימים שבהם תירגם לערבית את ספרו האחרון של ק. צטניק „צופן ארמע", שהופיע בהוצאת הקיבוץ המאוחד. הספר יוצא לאור בימים אלה בהוצאת „אלמשרק שפרעם" שבבעלותו של עבאסי, מו"ל, סופר ומתרגם. „צופן: ארמע" הוא הספר הרביעי על השואה שמוציא עבאסי לאור בערבית. „זה אחד הספרים המרגשים ביותר של ק.צטניק", סיפר לאוזן השלישית. „אנחנו שרויים במצב טראגי מבחינת היחסים בין יהודים לערבים. יש בספר מסר שיסיר האדם את ידו מאחיו האדם ולא יתנכל לו, והוא צריך להיות מובן לכל העמים. יש בו שליחות ממדרגה ראשונה לקורא הערבי, ולא רק הערבי. אני חושב שכל זמן שהערבים לא שמעו את קולו, לא התקיים הנדר של ק. צטניק. אני מקווה שרוח השיטנה תסור מעלינו ושגם העם שלי ימצא את ביתו. הודהיתי מאוד עם הכתוב, וגיליתי שלמרות שאני ערבי, העולם שהוא העלה נגע לי בסמליות ובאלגוריה שבו". לרגל הופעת הספר תיערך קבלת־פנים בבית הגנן בהשתתפות המחבר, המתרגם וסופרים ומשוררים יהודים וערבים. הארוע יתקיים ביום ה' 20.10 בשעה 19.00.

מחדשים את „סוף־ציטוט"

שוחרי הספרות הקריטו להתאבל על הורדת „סוף ציטוט" מן המסך. מצוות התוכנית נמסר לאוזן השלישית כי היא תחודש, ככל הנראה, באמצע נובמבר. בימים אלה נערכים מיבחני־מסך למיספר מועמדים חדשים להנחיה ובשבועות הקרובים יוקלטו שתי תוכניות ניסיון עם שני מנחים שונים. כזכור, פרש ירון לונדון מהטלוויזיה לפני חודשים אחדים ועבר לכתיבה ב„ידיעות אחרונות". זהותם של המנחים המועמדים לא נמסרה, אך ידוע כי המדובר בשני עיתונאים המקורבים לענייני ספרות.

[illegible]

בעוד אנו נושמים לרווחה על סיומו, בשעה טובה, של פסטיבל שנת הארבעים למדינת ישראל, נכנסים הצרפתים במרץ לחגיגות מאתיים השנה למהפכה הצרפתית. באירוע פתיחת העונה התרבותית הצרפתית בישראל, שהתקיים בשבוע שעבר, הודיע השגריר אלן פיארה כי בשנת 89' תהיה „נוכחות גדולה של צרפת ביריד הספרים הבינלאומי בירושלים, תוך עשיית מאמץ מיוחד בתחום ספרי הילדים והנוער, ובתחום הספרים הדנים במהפכה הצרפתית. כן נקריש במיוחד את מאמצינו להפצת הספר הצרפתי. ברצוננו לפתח כאן את מכירות הספרים הצרפתיים ואת תירגומם של יצירות צרפתיות לעברית, תוך הישענות על המוסדות הקיימים בישראל ובעזרה כספית של ממשלת צרפת". בתגובה לשאלת האוזן השלישית מסר מנהל מכון התרבות הצרפתי, ז'אן־לוק גבאר, כי במקביל ליריד תתקיים תערוכה מיוחדת של ספרי ילדים עתיקים נדירים מן המאות ה־17־18 וכן יבקרו בישראל סופרים ומו"לים צרפתיים, שאת שמותיהם סירב לפרט.

[illegible] ...פתיתים

● „צבע, חרש", סידרת ערבי הספרות המתקיימת בבית־הסופר ע"ש שאול טשרניחובסקי בתל־אביב בהפקתו של מנשה גלאי, מחדשת את פעילותה. בערב הראשון, שיתקיים ביום ה' 27.10 בשעה 20.30, ישתתפו יאירה גינוסר על ספרה „הצגה יחידה", בעוז עטיה על ספרו „החשבון הלאומי", רצה שוחט על ספרו „נמר בהרים", לאה אייני תקרא שירים מספרה „ויקר", מנחה ד"ר לילי רתוק.

היכן נעורי?

א מ נ ו ת

מנחם רגב

נעורים במחסן־ספרים ונעורים בצל השואה

עזרא המנחם, מסיפורי נער ירושלמי, הוצאת עקד, 106 עמ'.
רבקה קרן, קיץ עצוב, קיץ מאושר, הוצאת שוקן, 66 עמ'.

מה קורה לימי הנעורים כשיוצקים אותם לתוך מלים וסיפורים, ולא משנה אם אלה זיכרונות אמיתיים של הכותב, או שהם מקבלים צורה מיוחדת במעטה בידיוני. זוהי, כידוע וכמקובל, תקופה סוערת של מעלות ומורדות, תיקוות וייאוש, סיכונים וסיכויים: והנה היא נכלאת ומוקפאת לתוך מיסגרת סיפורית. כאן היא הופכת למשהו אחר, שאינו אלא צל או בבואה של המציאות הרחוקה, שאנו מתבוננים בה בעיניים כלות. ימי הנעורים הם המכנה המשותף היחיד לשני הספרים. שמו של האחד, „מסיפורי נער ירושלמי", מעורר את הרושם של בינוק שנפתח, והוא מלא סיפורים על מעשים שהיו. השני, לעומת זאת, „קיץ עצוב, קיץ מאושר", משיב עלינו רוח של פיוט ושל ערפל קל. אם נעיין בשמות אחדים מספריו הקודמים של עזרא המנחם, נראה שתמיד הלך בדרך זו: „סיפורי ירושלים העתיקה", „סיפורים על סופרים", „שבילים בפלוך". כאילו אינו אלא מיוחן בלבד, אך גם זה אולי רק מסווה...

■

בספרו של המנחם ששה־עשר סיפורים על חיים בירושלים של הימים ההם. סיפורים מושכים ואופטימיים. הווי של תלמוד־תורה, דמות מיוחדת של מורה, מיפגש עם ספריית בית העם ואישיות של ספרן: „כן, בזכותו של ספרן טוב־לב וחביב זה נפלו לידי אוצרות־רוח יקרים שעדיין אני ניזון מהם, עדיין מלחשת אבוקת אורם בדרכי" (עמ' 21). הניסיון הכושל להיות מהנדס, שלג בירושלים וראשית העבודה בבנק. זהו ספר לאוהבי סיפורים על אהבה לספרים. כך, למשל,

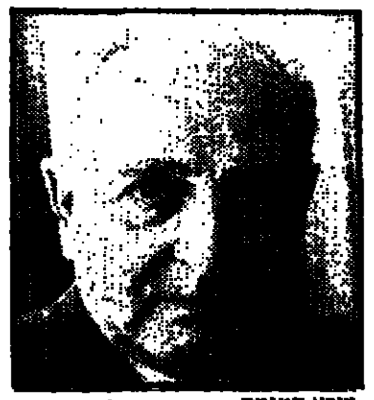

עזרא המנחם

הסיפור היפה „מחסן הספרים של לודביג מאיר". יום אחד הוטל על הפקיד הירושלמי לפרוק את ספריו של לודביג מאיר, שאינו יודע מיהו, ולערכם על מדפים במחסן. זו הזכות למלאכת הצגה שאין למעלה ממנה. הוא מגלה ספרים שבהוצאת שטיבל, תושיה והאלמנה והאחים ראם: „עתה נמצאה תכלית אחרת לחיי... יושב על הרגש, נובר בעירימות, נוטל ספר אחר ספר בלא שאוכל להבריע באיזה מהם לפתוח בקריאה. אך לאחר שעה קצרה כבר הוו עיני כטשות בין דפיו של אחד הספרים, שקוע בו לבלי הינתק" (עמ' 77).

כעבור שנים, והוא כבר פקיד אחר בבנק, עובר גיבורנו ליד חנות ספרים ברחוב יפו. הוא נכנס ורואה מדפים עמוסי ספרים: „או או עלה קול מירכתי החנות. יא, מן, ולא יסף. נחרדתי. לא מצאתי כי אומץ לענות. אז חזר הקול וקרא יא, מן, וקרזה מבהיקה נתנשאה, פנים עגולים נגלו סמוקים, עיניים גדולות ותבולות, שפתים בשרניות, וגוף איתן, שמנמן. האיש מילמל עוד מיספר מלים בלשון לא מובנת לי, גרמנית, והיה כמדבר אל עצמו. רגע עמדנו שנינו דוממים, צופים זה בעיניו של זה. הסלמון צילצל והאיש נטל את השפופרת ובקול בטוח השיב לתוכה יא, מן, לודביג מאיר" (עמ' 79).

■

רבקה קרן כתבה, בין השאר, סיפורים שניכרותיהם – כמו בספרה החדש – הן נשותיה רותי־ששוני (ילדה־שלה), כיצד נראים הגרבוטויות (ילדה עיוורת), ליב (ילדה נכה), סילבי (ילדה תיירת). וכן ספרה „קטי" – יומנה של נערה (פרס למרן) – פרקי יומן של ילדה יהודיה בעיר הונגרית. גם כאן יש כיוון ברור ניסיונות לתאר נערות מוזרות שונות; ואולי אינן אלא מרכיבים של דמות אחת וייחבן.

היקף הספר „קיץ ארוך, קיץ מאושר", משייך אותו לז'אנר הקודר סיפור ארוך או רומאן קצר. אומנם זה סיפור של מתרחשים רבים לאביגיל, הנערה המתבגרת במשכבה, ולסתבבים אותה; אך עיקרו הוא בתיאור של אווירה ורגשות, ויש בו תערובת טובה של פרוזה ופיוט.

„קיץ האגוז הטיל צל על פניה של אביגיל... היא אהבה לראות במגשה, שאחיה הבכור לא מת במלחמת העולם השנייה, וההורים הולכים שלובי זרוע ברחוב, שיש לה חוות שונה – אף אחד, שיער אחר, שמש גרים בבית מרווח משלהם ושיש להם מסתור בסלה. כשהוריה אביגיל מאריכה לשבת באמצע הגן, הזיו דימיונותיה השכים שפירות מקריבות ביופין, מסורות אותה מעלה, מעלה, עד שהיא חשה שהיא נקרעת מהנה בחלל, משוחררת מקטנות אנוש. מה לי ולכאב, מה לי ולמות, מה לי ולאחבה..." (עמ' 7).

שורות אלו הלקוחות מן העמוד הראשון, מייצגות את האווירה. אביגיל התלמודית, הסובלת מצל השואה שהוריה הן ניצוליה, הצל נסוק על הכל, איך אפשר להיות את חיי הנעורים המתבגרות במלואם באווירה כזו, ובהוריה יודעות שלא נראי לבקר בבית הקודר של הורי אביגיל, והיא נפגשת איתן בכיתן או בשבילים בשדה ובפרדס. וכשה היא שמחה כאשר יונתן חברה מבקר בביתה והוכה לקבלת־פנים יפה, התנבשות בכך שאמה מספרת לו על החיים בגטו. יונה היא האהבה המתפתחת בינה ובין יונתן, אך גם כאן יש סיכוכים: חברתה הקרובה אינה מסוגלת לחזור עליו. יש מערכת יחסים מיוחדת בין אביגיל לבין סבתה, זו מכתיבה לה מיכתבים אל יולנדה, הבת שניספתה באירופה, מיכתבים שאין מקום לא יישלחו. רק אביגיל יודעת את הסוד: איש וולנות לא ידע, שסבתא הרתה בנואה לקבור עימה, בבוא העת, את כל המכתבים ליולנדה" (עמ' 20). אביגיל היה את כל החוויות הקשות הללו, ובכל־זאת יש תקווה. יונתן מופיע ערב־ערב בימי ה„שבעה" לסבתא שהלכה לעולמה. „אני רוצה להסתכל לך בעיניים, לחושה פתאום אביגיל ליונתן, והוא הודקי, סומתע, במעמקי אישוניה, המוקפים הילה זהובה, יקרה אחד אל מחר האושר. – תראה נגמר הקיץ, אמרה אביגיל. יונתן הניח בראשו, והיה אין רמ"ה, אמר. עוד יבוא קיץ אחר" (עמ' 66). זה אחד הספרים הטובים והיותר של רבקה קרן, והוא מצטרף אל אותם ספרים שאינם מוגבלים לגיל הקוראים.

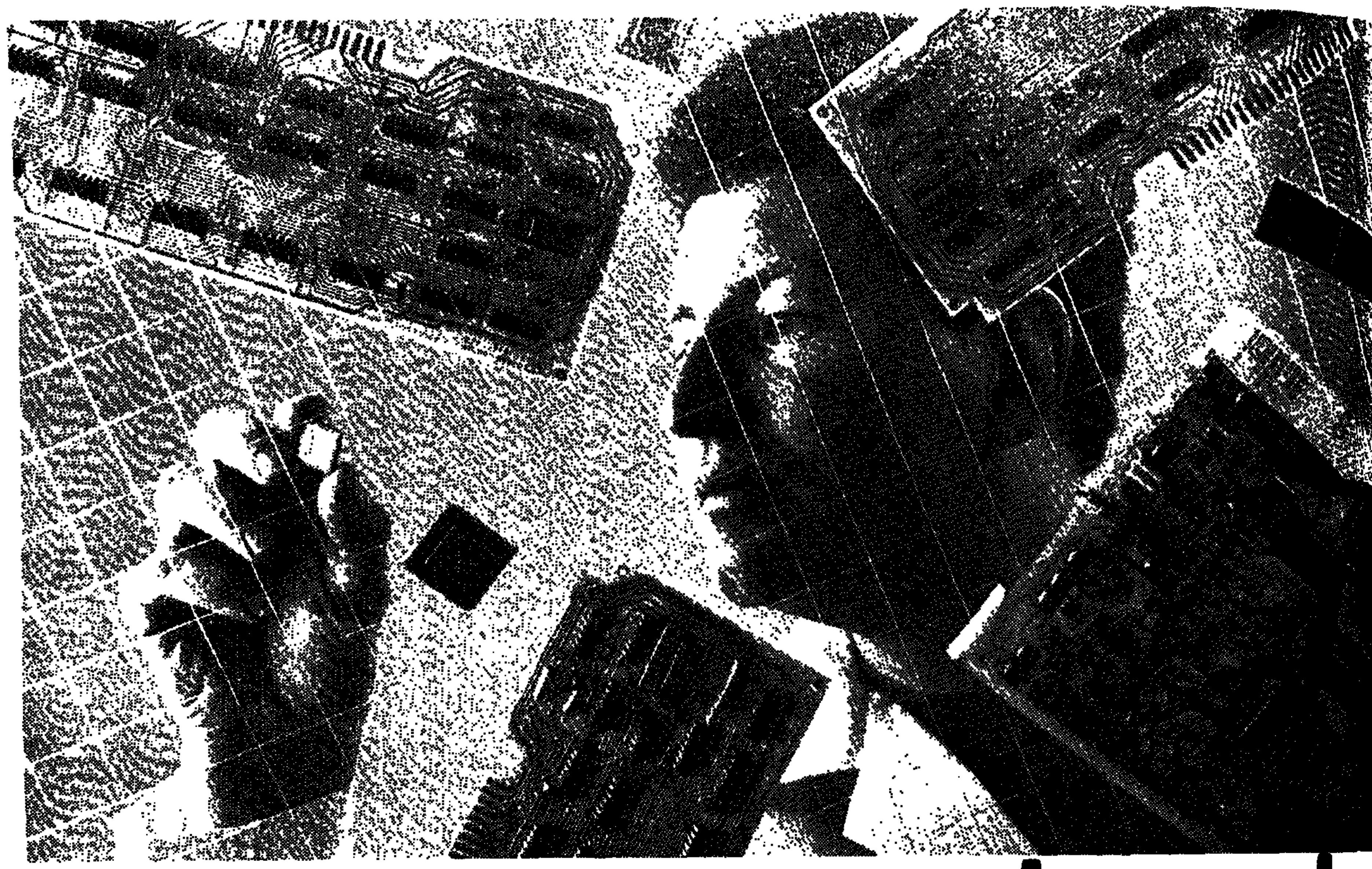

לטכנולוגיות המחר דרושים הנדסאים וטכנאים היום.

במכללות הטכנולוגיות של אורט נפתחים קורסים להכשרת הנדסאים, טכנאים ומורים לטכנולוגיה.

תפוס גם אתה נקודת זינוק לעתידך קרוב למקום מגוריך. החלה ההרשמה לשנת הלימודים תשמ"ט לתואר הנדסאי במסלול בוקר (2 שנות לימוד) או במסלול ערב (4 שנות לימוד).

ירושלים
המכללה הטכנולוגית אורט גבעת-רם
האוניברסיטה העברית, גבעת רם, טל' - 02-533141
★ הנדסאי אלקטרוניקה, מחשבים - עני"א, מכשור ובקרה.
★ מורים הנדסאים ★ מכינת קדם-הנדסאים.

המכללה הטכנולוגית אורט ירושלים
רח' הנביאים 42, טל' 02-222215, 02-225919
★ טכנאים והנדסאי חשמל, מכונות, ארכיטקטורה ובנין.
★ מכינת קדם-הנדסאים.

תל-אביב
המכללה הטכנולוגית אורט ע"ש סינגאלובסקי
דרך הטייסים 28, ת"א, טל' 03-396171.
★ טכנאים והנדסאים במגמות: אלקטרוניקה - מחשבים, אלקטרוניקה - תקשורת, מערכות חשמל - התמחות פיקוד ובקרה, מכונות - בנית מכונות, מכונות - כוח וחום.
★ הנדסאים להוראה
★ מכינות קדם- הנדסאים וטכנאים

כרמיאל
המכללה הטכנולוגית ע"ש בראודה
טל' 03-98804, ת.ד. 78 כרמיאל
★ במגמות: הנדסאים, אלקטרוניקה, תעשיה וניהול, מכונות, מכינה קדם-הנדסאים.

ק. ביאליק
המכללה הטכנולוגית אורט ע"ש לוינסון
רח' ניר-עם טל' 04-720141
★ טכנאים והנדסאים במגמות: אלקטרוניקה, מכונות, מכינה קדם-הנדסאים וטכנאים.

נתניה
המכללה הטכנולוגית אורט ע"ש למוביץ
איזור התעשיה, נתניה, טל' 053-333744, 05-332727
★ טכנאים והנדסאים במגמות: אלקטרוניקה, חשמל, מכונות, מחשבים - עני"א, מכינה קדם-הנדסאים וטכנאים, מדריכים מוסמכים.

רחובות
המכללה הטכנולוגית ע"ש לוין
גיבורי ישראל 2, טל' 08-453696
★ טכנאים והנדסאים במגמות: אלקטרוניקה, מכונות, מכינה קדם הנדסאים וטכנאים.

גבעתיים
המכללה הטכנולוגית אורט גבעתיים
רח' גולומב 15, טל' 03-316555
★ הנדסאים במגמות: אדריכלות, בניין, קירור ומיזוג אוויר, מכינה קדם-הנדסאים.

כפר-סבא
המכללה הטכנולוגית אורט ע"ש שפירא
כביש ראשי ליד המשטרה, טל' 052-31557
★ הנדסאים במגמות: חשמל, לימודי הסביבה-אקולוגיה, (מוכרה בוגרים גם בתעודת טכנאי כימיה), מכינה קדם-הנדסאים.

אורט ישראל

ה.ה.ט. — המכון הממשלתי להכשרה טכנולוגית

משרד העבודה והרווחה · משרד החינוך והתרבות

אורט רשת בינלאומית לחינוך טכנולוגי

נקודת הזינוק לעתיד טכנולוגי

משה שמיר וציידי־המכשפות

על „קרנבל בוונציה" ואמירות הביקורת

בדעמי פיינגולד

משה שמיר

פסטיבל עכו הסתיים. הוזכים וכו. הפרסים חולקו, והתיאטרון הישראלי עבר לסדר היום. אולם, מבעד לדברי השבח או גנאי, ולכיסוי העיתונאי תיקשורתי הנדיב, נדיב מדי אולי, נשמעה איזו נימה צורמת שכדאי להתריע עליה. מדובר במחזה, ליתר דיוק מערכון קצר, בשם „קרנבל בוונציה" מאת משה שמיר. המחזה מפגיש את שיילוק עם בתו ג'סיקה לאחר חמש שנים. היא נוצריה מתבוללת, מאמינה בערכיו השוויוניים והמתקדמים של העולם הנאור, מסתייגת בקנאות ממוצאה היהודי. הוא יהודי גלותי, למוד ניסיון מר של רדיפות והשפלות, מנסה לפקוח את עיניה – החברה הנוצרית תמשיך לראות בה תמיד את היהודיה. הגיטו והטלאי הצהוב מחכים כבוא העת גם לה. הבעל הנאמן הוא גם נוצרי נאמן ובבוא רגע אמיתי של מיבחן זהות ושייכות הוא יעדיף את ונציה הנוצרית. ג'סיקה האוהבת תשוב להיות יהודיה בת הגיטו ולא אשתו של לורנצו. המחזה בוחן מחדש את המיתוס של ליטרת הבשר, ששיילוק אמור ליטול מגופו של אנטוניו ומציג סימן־שאלה: מהי ליטרת בשר אחת לעומת היסטוריה של פרעות ופוגרומים. „מדוע אסור לי, אומר שיילוק, את לאלף שנים... להשיב מכה תחת מכה, להרים את ידי כדי להגן על עצמי"?

„קרנבל בוונציה" אינו מחזה פוליטי או אקטואלי במובן הפשטני המיידי. זהו בראש ובראשונה מחזה על גורל יהודי, על אשלייה של אמנציפאציה ושוויון, ועל הנאיביות של הג'סיקות למיניהן המרקלמות סיסמאות של אחווה קוסמופוליטית, המופרכת נוכח הניסיון ההיסטורי הריאלי. המסר האידיאי של המחזה אינו קובע אמת היסטורית קטגורית, אלא יש בו אמירה ונקיטת־עמדה. הוא מתייחס אל ההיסטוריה מזווית מסויימת שאפשר לקבל או לדחות, אבל אין לשלול את הלגיטימיות שלה כנקודת מוצא. כך ממש מזהירה האם את בתה ב„בת הרב ואימה" של טשרניחובסקי... „בתי בתי ברביד זהב עוטה רקמה ושש – בך יסתכל מן הגזוסטרא כי יורקך באש". ולא בוורמייזא מדובר. הבלדה נכתבה במרץ 1942, על רקע הזמן והמקום, והמבין יבין. כך ניצב גיבור הבלדה של חיים לנסקי „מסביב לריחיים" מול גופת אביו הנרצח. „הטוחן הוא ז'יד", אומרים חבריו ל„חיל האדום". לא נכלל עדיין ברשימת ה„מועמדים" לשוויון ולאחווה.

אין ב„קרנבל בוונציה" „מסר כהניסטי" או „פאשיסטי" ש„צריך להילחם בכל הכוח עם התיזה שלו – כי זה בנפשנו", כפי העידו כמה מן המבקרים, יותר משאר ב„אותי רוחמה" של יל"ג, „ברוך ממגנצא" של טשרניחובסקי, „האדונית והרוכל" של עגנון או „אותו ואת בנו" של י"ד ברקוביץ. זה, כאמור, מחזה על גורל יהודי, על אחד המוטיבים הקלאסיים בספרות ובדראמה העברית המתקשר אל מסורת המארטירולוגיה היהודית לדורותיה. לו היו מבקרי התיאטרון השנונים ה„חרדים לנפשנו" עושים מעט שיעורי־בית, היו מן הסתם מגלים ששמיר לא המציא את ג'סיקה. היא כבר מופיעה קודם לכן בדראמה הישראלית ברמות קצרה ב„העונה הבוערת" של אהרן מגד ופלוטית ב„סדום סיטי" מאת בנימין גלאי. לו היו קוראים מעט היסטוריה. לשמל את ספרו של בצלאל רות על תולדות היהודים באיטליה, או את המונוגראפיה של שלמה סימונסון על קהילת מאנטובה, היו מגלים, שאכן, זו היתה לא פעם גם המציאות היומיומית בוונציה ההיסטורית ובקהילות אחרות באיטליה. לו היו מכירים גם קצת סיפורת עברית אולי היו נתקלים ברומאן של אבן־זהב „שיילוק היהודי מוונציה", אומנם יצירה שולית ומיוזיאלית, אבל כאן כבר מופיע לורנצו כבעל־אהובה של ג'סיקה, כדמות שלילית של נוצרי קנאי הרואה בג'סיקה יהודיה יותר מאשר אהובה. לו היו טורחים לקרוא את המחזה שכבר פורסם קודם לכן, לפני ההצגה, אולי היו מגלים פער מסויים, פרי פרשנות מוטעית של בימוי, בין הרמות הכתובה, הטראגית במהותה, לבין הרמות המוצגת, הקומית־גרוטסקית בנוסח ה"STAGE JEW" של „הסוחר מוונציה" המסורתי. יתר־על־כן, כמבקרי תיאטרון מן הראוי היה להם לדעת שכמה מן הפירושים החדשים והמקוריים של „הסוחר מונציה" מבליטים דווקא את טרגדיית הגורל היהודי ומבליטים לא רק את רגש הנקם הלגיטימי של שיילוק (דוגמת הביצוע הנוכחי של אנתוני שר ב„רויאל שקספיר") אלא גם את הטרגדיה האישית של ג'סיקה הנשארה זרה, לא שייכת ומרומה, כקורבן תמים של אשלייה. כך ביצוע של אוליבייה ב„אולד וויק" ב־1971 וכך באותה מידה בביצוע של אלק גינס ב־1985 בפסטיבל צ'יצסטר.

כמובן שניתן לפרש את „קרנבל בוונציה" גם בהקשר פוליטי אידיאולוגי. לא רק בהקשר היסטורי תימאטי כללי ועקרוני. משה שמיר אינו כה ,תמים'. גם הוא, כרוב המחזאים הישראליים כיום, הוא סופר ,מגוייס' וניתן לראות במחזה, כאלגוריה פוליטית, גם התייחסות וביקורת כלפי גישות ועמדות במציאות הישראלית. לא כנקיטת־עמדה מיפלגתית דווקא, ימין או שמאל, כפי שנוטים אצלנו ,לתייק' ולהכתיר נתוויות כל דילמה רעיונית או חברתית, אלא כניתוח של תפיסת עולם ומנטאליות: גורל יהודי, מעיק מחייב ומזהיר, מול זהות קוסמופוליטית, כוזבת, מתנשאת ונאיבית. אפשר לטעון כלפי המחזה שהוא דידאקטי מדי, או שאין בו דרמטיזאציה משכנעת של האמירה האידיאולוגית, או שקשירת־עיניה של ג'סיקה לאורך כל המחזה היא תכסיס בימתי מוטעה, המועל נגד המחזה ונגד השחקן, מאחר שהעיוורון שלה הוא מטאפורי ולא אופטי ומדובר כאן בתיאטרון ולא בספרות. במלים אחרות ניתן לבקר ואפילו לשלול את המחזה בכלים ובנימוקים אובייקטיביים של ביקורת תיאטרון מיקצועית, לקבל, לבקר, לדחות ולהסתייג.

אולם בעכו לא נעשתה רק ביקורת, אלא גם ציד־מכשפות. מסתבר שהלוחמים הנועזים לחופש הביטוי מגלים לעתים אי־סובלנות מפתיעה לגבי חופש הביטוי של הזולת, ומעל לכל חוסר־יכולת להתמודד במישור ענייני עם מסרים ותכנים של מחזה ,אופוזיציוני' לטעמם. קשה להם להפריד בין התוכן הרעיוני של היצירה לבין הפירוש הפוליטי־אקטואלי שלה שאינם בהכרח זהים מראש. מקרה „קרנבל בוונציה" הוא עדות נוספת לפוליטיזאציה הזוחלת הכמעט־לגיטימית של ביקורת התיאטרון בישראל. מי שקורא ביקורות תיאטרון הנכתבות בעולם הרחב מגלה אומנם תפיסות ודרכים שונות של מעורבות פוליטית של מבקרי־תיאטרון. אולם בכל מיקרה קיימת בראש ובראשונה איזו אתיקה מקצועית המסוגלת לנטרל את המסקנות וההתייחסויות הפוליטיות המיידיות ולדון בחומר לגופו, לשבט או לחסד.

בישראל נוצר מצב שמחזאי המנסה לבטא איזו עמדה אנטי ,מימסדית', באותו מובן של התמסדות דעות קדומות ומיתוסים שימושיים ההופכים ל,קונסנזוס' מטעמם של מייצגי עמדות הכוח האידיאולוגיות, נידון להסתייגות ולהתעלמות. ולהיפך – אם המחזאי הולך ב,תלם', מאנ"ש, הוא זוכה ל,סובסידיה' תרבותית נדיבה ולביקורת סלחנית שלא היתה מוענקת באותה מידה לכופרים בעיקר. וזהי תופעה בלעדית לביקורת התיאטרון. ביקורת הספרות, העוסקת בשירה, סיפורת או מחקר, אינה בלתי־משוחדת, אבל במיטבה היא ביקורת מיקצועית הוגנת. ביקורת התיאטרון בישראל העמידה, לעומת זאת, בשנים האחרונות נורמות פסולות של הערכה והתקבלות. היא מרבה לשפוט וממעטת לנתח. העובדה שמשה שמיר של „הוא הלך בשדות", „במו ידיו" ו„מלך בשר ודם" זקוק למרתף עלוב בעכו כדי להציג כיום מחזה ולחסדיה של ביקורת התיאטרון הישראלית נוסח 1988, היא אולי „הרוח הרעה" האמיתית שבכל העניין. גם זה סוג מסויים של „פאשיזם".

העכבר הנורבגי

המשך מעמוד 37

באותה שיטה. בסיום הניקיון יהיה החדר תא סגור הרמטית נכל מוג־אוויר..."

החלפנו מבטים קודרים, וקול אמר:

„אי־אפשר להמשיך כך".

האיש אמר בבהירות:

„אדרבא, עליכם לנקוט דייקנות מופלגת בביצוע..."

„אפילו בצינוק יש..."

מיד קטע את דבריו בזעם:

„אנחנו במלחמה, כלומר במצב־חרום. לא רק העכבר מאיים עלינו, אלא גם ישמרנו האל, מגיפות, שעלינו לקחת בחשבון!"

כנועים המשכנו לבצע את אשר נצטווינו, ושקענו בכוננות של מארב וזהירות ובמועקה ובליאות הנלוות אליהם. עצבינו נמתחו עוד, והדבר ניתרגם למריבות יומיומיות קשות בין בעלי־הבית ובעלת־הבית והבנים. התחלנו לעקוב אחר החדשות, העכבר הנורבגי – על גופו המגושם, שפמו הארוך ומבטו הזגוגי, מבשר הרעות – היה לאחד מכוכבי הרע, שנע בחזיונות השווא ובחלומות שלנו ומיקד אליו את עיקר שיחותינו. באסיפה האחרונה אמר מר א.מ.:

„בשורה בפי: נקבעה קבוצה של מומחים, אשר תפקוד את הבניינים והדירות והחנויות הנתונים בסכנה, וזאת בלי להרוס קיר מס כלשהו..."

זו היתה ידיעה משמחת. קיבלנו אותה בשביעות־רצון כללית וקיווינו להסיר מלבותינו מקצת מן הדאגה הרובצת עליהם. יום אחד הודיענו השוער כי הנציג בדק את הכניסה לבניין, את המדרגות, את הגג והמוסך, ובירך על הכורות החתולים המפוזרים בכל עבר, וכי התרה בו להיות יותר ערני ולדווח על כל עכבר שימצא, בין אם יהיה נורבגי או מצרי. כתום שבוע אחד מן האסיפה, צילצל הפעמון בדירה, והנה השוער מבשר לנו שהנציג הגיע ומבקש רשות לערוך ביקורת. לא היה זה הזמן המתאים, מפני שאשתי בדיוק סיימה להכין את ארוחת־הצהריים, אבל אני מיהרתי החוצה לקבל את פני הבא. מצאתי עצמי מול איש בגיל העמידה, גופו מלא, שפמו עבות ופניו המרובעים מזכירים פני חתול: אפו קצר ופחוס ומבטו זגוגי. בירכתי אותו, בעודי מצניע חיוך, שחסר היה מעט כדי להפוך לצחוק, ואמרתי לעצמי: הם באמת מיטיבים לבחור. הלכתי לפניו והוא התחיל לבדוק את המלכודות, את הרעלים ואת החלונות והיה מניע את ראשו בשביעות־רצון. ואולם במטבח, הבחין בחלון קטן, שהיה מוגן ברשת של חוטי מתכת שחורים וזעירים, ואמר בתקיפות:

„איטמו את החלון".

אשתי התכוננה למחות, אך הוא הקדימה ואמר:

„העכבר הנורבגי מכרסם חוטי־מתכת"

ולאחר שווידא שפקודתו בוצעה, החל לרחרח את ריח האוכל, ולהכריז שהוא מוצא חן בעיניו, ואני אמרתי לו:

„בבקשה"

והוא אמר בפשטות:

„רק ניבוה יערב לגרונותו"

מיד ערכנו שולחן לו לבדו, בתירוץ שאנחנו כבר אכלנו. הוא ישב אל השולחן כאילו הוא יושב בביתו והחל לבלוע את האוכל בלי היסוס ובלי בושה ובלהיטות מופלאה. מתוך נימוס עזבנו אותו לבדו. ואולם כעבור זמן־מה ראיתי לנכון לגשת אליו אולי הוא זקוק לדבר מה. ואכן, מילאתי את צלחתו מחדש, ותוך כדי כך הבחנתי בשינוי מרתק שחל במראהו, ומשך אליו את עיני הנדהמות בכוח. פניו, כך דימיתי, שוב לא הזכירו פני חתול אלא פני עכבר, ולא סתם עכבר אלא העכבר הנורבגי בכבודו ובעצמו. חזרתי אל אשתי נרעש סחרחר. לא גיליתי לה מה שראיתי, אלא ביקשתי אותה להצטרף לאכול ולברך אותו. היא יצאה לרגע או שניים, ואחר־כך חזרה חיוורת ונדהמת, לטשה אלי עיניים ומלמלה:

„ראית את צורתו בשעת האוכל?"

הנהנתי בראשי והיא לחשה:

„זה דבר מדהים וקשה להאמין בו".

הסכמתי לדעתה והינהנתי את ראשי הסתרתי. נראה כי תדהמתנו היתה כה עמוקה עד שהשכיחה מאתנו את הזמן החולף, ואנו התעוררנו לקולו שהגיע מן הסלון, כאשר אמר בעליצות:

„יהא ביתכם מלא כל־טוב"

פנינו לעברו, אך הוא הגיע לשער אל דלת היציאה והשולח ראינו רק את גבו הרוטט ואחר־כך את מתנות הפרידה המהולה בחוק נורבגי הסוף. עמדנו מאחורי הדלת הסגורה, והחלפנו מבטים נבוכים.

תירגם: גדעון שילה

פגישות בקהיר

המשך מעמוד 36

של מצרים במלחמת ששת הימים. נדמה היה לי שאיתורתי נקלע מרוקיה כלשהי על הבזידה.

אנחנו, הישראלים שזכינו להיפגש עם מחפוז, מיהרנו לקשור לו כתרים של מגן השלום. גם בעולם הערבי איבתנו את ההכרה העיקשת שלו עוד לפני סאדאת. והוא ראוי לכל הכתרים הללו מעולם, גם בתקופות הקשות ביותר שירע השלום, לא סגר את דלתו לישראלים. בלשכה בקומה השישית של בניין „אל־אהראם" בפני ישראלים הוא היה מוכן להתראיין, להיות מצוטט גם בשיאו של השלום והן, ולהביע דעה מקורית בעניינים פוליטיים ובבעיות פנים. אולם תחרויות כדורגל זכו לתשומת ליבו.

האינך חושש מן האפשרויות, או מן החרם הערבי והתגובות? מחפוז: „אני איש זקן. הם יניחו לי. אני יודע שגם המתנגדים קוראים את הספרים שלי. ומי שירצה להחרים, זו זכותו ולא אערער על החלטתו. ואם ירצו לקרוא אותי, ייקחו (את הספרים) מן הספריות..."

פעם אחת, היה זה בבית־הקפה „פישאווי" בחאן־אל־חלילי, נמלט בחודשי הקיץ, שאלתי את האיש שמעולם לא יצא את מצרים לחו"ל, מדוע לא ישבור את מינהגו ויבוא לישראל. הקיום נראה לי אז הולם: ראש־הממשלה בבניין הנשיא סאדאת קיים זה שנה סימפוזיון, באוניברסיטת תל־אביב נפתחה קתדרה לחקר יצירתו... ספר נוסף מפרי עטו תורגם לעברית. אולם מחפוז השיב לו חד־משמעי. אין לו עניין להכיר את ישראל יותר מכפי שהוא מכיר בעיתונות, ואין סיבה לשנות ליד־הים של המתנגדים. „השלום קיים כאן, אני מעדיף להיות ראש אגודת ידידי השלום, ולהישאר כאן. אבוא אליכם, יתקיפו אותי, ואולי יעיזו להחרים, ואם יחליטו להתנגד עלולים להיסגר המקומות שבהם אני מגנה על השלום... ואם מסע אחד לישראל שווה את כל ההפסד הזה?"

הוא נשאר נאמן להשקפתו עד היום.

הקיטש החדש

עודד ברדשי

■ דיתי אלמוג, גלריה ארטיפקט, רח' נחמני 43, ת"א.

יש פעמים שביקור בתערוכה מסויימת עוזר לך להבין כמה דברים אודות תערוכה שאותה ראית אחרי כן. כך היה כאשר ביקרתי בתערוכתו של שוקי גריפית בגלריה אמרת ואחר־כך בתערוכתה של דיתי אלמוג בגלריה „ארטיפקט". אם לתאר במלה אחת, הציור של גריפית הוא קיטש. אולי לא הקיטש של „יונתן הבוכה" מהתחנה המרכזית, אבל גם לא כל־כך רחוק משם.

כשביקרתי בתערוכתה של אלמוג מיספר ימים אחר־כך הבחנתי ביסודות מוכרים. מישחקי אשלייה אופטיים, נופי הרים מושלגים, יהלומים ומחרוזות פנינים.

עבודותיה של אלמוג בנויות בתוך מיסגרת רווית קונסטרוקציה, שמחלקת את המלבן למיספר תאים, ובתוך המיסגרת שכבות עומק אחרות של רקע. השטוחת התלת־מימדי לדו־מימדי היא מנירה

דיתי אלמוג: הזמנה לחיפוש

אופיינית לשנות השמונים וראינו אותה לאחרונה במיצב של יוסטן לארה במוזיאון ישראל, אולם הנירוסה המואר סמביקית הוו של מיבנה ריקט רב־שכבתי מהסוג שבתערוכה, נוצרה במקורה על־ידי יאשה צירינסקי, בראשוהרה של אלמוג בבצלאל.

הנושא השני ברוב העבודות הוא טבעת עלים ירוקים שבמרכזה אימוס־צחור, מהסוג שמשמש לתצוגה בחנויות תכשיטים, עם שרשרת פנינים. בעבודות אחרות מופיעים הרים מושלגים ויהלומים פזורים על פני אגם. הסיגנון הדקורטיבי מאסר של הקונסטרוקציות, העלים, היהלומים וההרים המושלגים שנילקטו בהרמה מפירסומות של „קוויסאייר" יחדיו עם השמות הרומנטיים „מיפרץ קוקמר" ו„מי־לשרפ עם כושי" (כל העניין עם היהלומים והעגילים) הם הזמנה לחפש בהם משל, משמעות או שמא איזו אירוניה חבוייה לעת מצוא.

אפשר אולי להכיר בהקשר זה של המשלה משליט וידתיים בציור את מיכל נאמן. אולם אצל נאמן העיין חושבת האסתטיקה של הציורים אינה ניזקקת לסימוכין מהמגורה לסיפורת. אצל אלמוג לעומת זאת בולט המאמץ הבוטח לבניית סוג של אי־הבנות „גישנות", אבל נגלי לתת למעשה שום

מיכתב לעורך

ועד אגודת־הסופרים בישיבותיו מיום 5.10.88 ו־10.10.88 קיים דיון מעמיק ויסודי בכל האירועים שהתרחשו מאז פורסם ב„ידיעות אחרונות" הראיון עם נתן זך (2.9.88) ועד הישיבות הנ"ל.

היתה תמימות דעים בוועד בדבר הצורך שנוצר בגילוי דעת תקיף כנגד הדברים שנדפסו מפי זך בראיון זה על השואה. היתה גם תמימות דעים כי ראוי היה שגילוי דעת בנושא כזה יהיה משותף ומלוכד לכל חברי ועד אגודת־הסופרים.

בישיבות הבהיר יו"ר האגודה, יעקב אורלנד, כי לא ייחס לחברי ועדת הניסוח, סנדו דוד ובקציון תומר, כל ניהול „השמצות אישיים" כפי שפורסם בעיתונות, בחיבור גילוי הדעת עליהם, ואם נתפרש הדבר כך, הביע צער על כך.

כל הנודדים מצטערים על כי הדברים נתגלגלו כפי שנתגלגלו, ואם מישהו נפגע ממלה זו או אחרת, הרי מן הראוי למחול ולשכוח אותה, הן כדי לטהר את האווירה והן לטובת האגודה.

במאמרו של זך ב„ידיעות אחרונות" (18.9.88) הוא מייחס לבקציון תומר ולגיורא לשם את היזמה לחיבור גילוי הדעת נגדו בענין הפסטיבל. יו"ר האגודה קובע כי לא היו דברים מעולם, וכי ניסוח גילוי הדעת בענין הפסטיבל נעשה על־ידו ופורסם על־ידי ההנהלה כאשר תומר ולשם כבר לא היו חברים בה.

הוועד סיכם בישיבותיו אלה את המשך דרכי הפעולה ואת דרכי פעילותה של ההנהלה, עד לוועידה השנתית שתתקיים בתחילת אפריל 1989. כן הוסכם כי חילוקי־דעות שיתגלעו בנושאים אלה יועברו להכרעתו של עו"ד אלי זהר, היועץ המשפטי של האגודה.

החלטה זו נתקבלה פה אחד על־ידי הוועד. חבר הוועד גיורא לשם נמנע מהצבעה וקרא הודעה אישית להנמקת הימנעותו, והודעתו זו נרשמה. לאחר הישיבה התקשר חבר הוועד עוריאל קשטמן ליו"ר הישיבה וביקש לשנות את הצבעתו ולרשום כי הוא מבקש להימנע מתמיכה בהצעת הסיכום, לאור הודעה אישית שנמסרה ליו"ר הישיבה.

תל־אביב

ועד אגודת־הסופרים

בשבוע הבא יוצא „שקשוק והמהום", עוד תקליט פנטסטי של „יו 2", אחת הלהקות המעטות של שנות ה־80' שהצליחה ליצור צליל עצמאי

יו"2 קורא לך

יואב קוטנר

עכשיו הם בשיא. אחרי האלבום הפנטסטי „עץ יהושע" מהשנה שעברה, מגיע עכשיו אלבום חדש של „יו"2", „שקשוק והמהום", עוד יותר פנטסטי. שיר אחד בשם „תשוקה", כבר משגע את כל תחנות הרדיו בעולם.

לפני עשר שנים, כשקמו בדאבלין אירלנד, נשמעו „יו"2" כלהקת רוק־גל־חדש־בריטי אופיינית: מושפעת אמנם ממוסיקת הרוק של שנות ה־60 בארה"ב ובבריטניה, אך יוצרת את הצליל המיוחד שלה, שאינו קשור לשום דבר, חוץ מהמתחולל בדימיונם של חבריה.

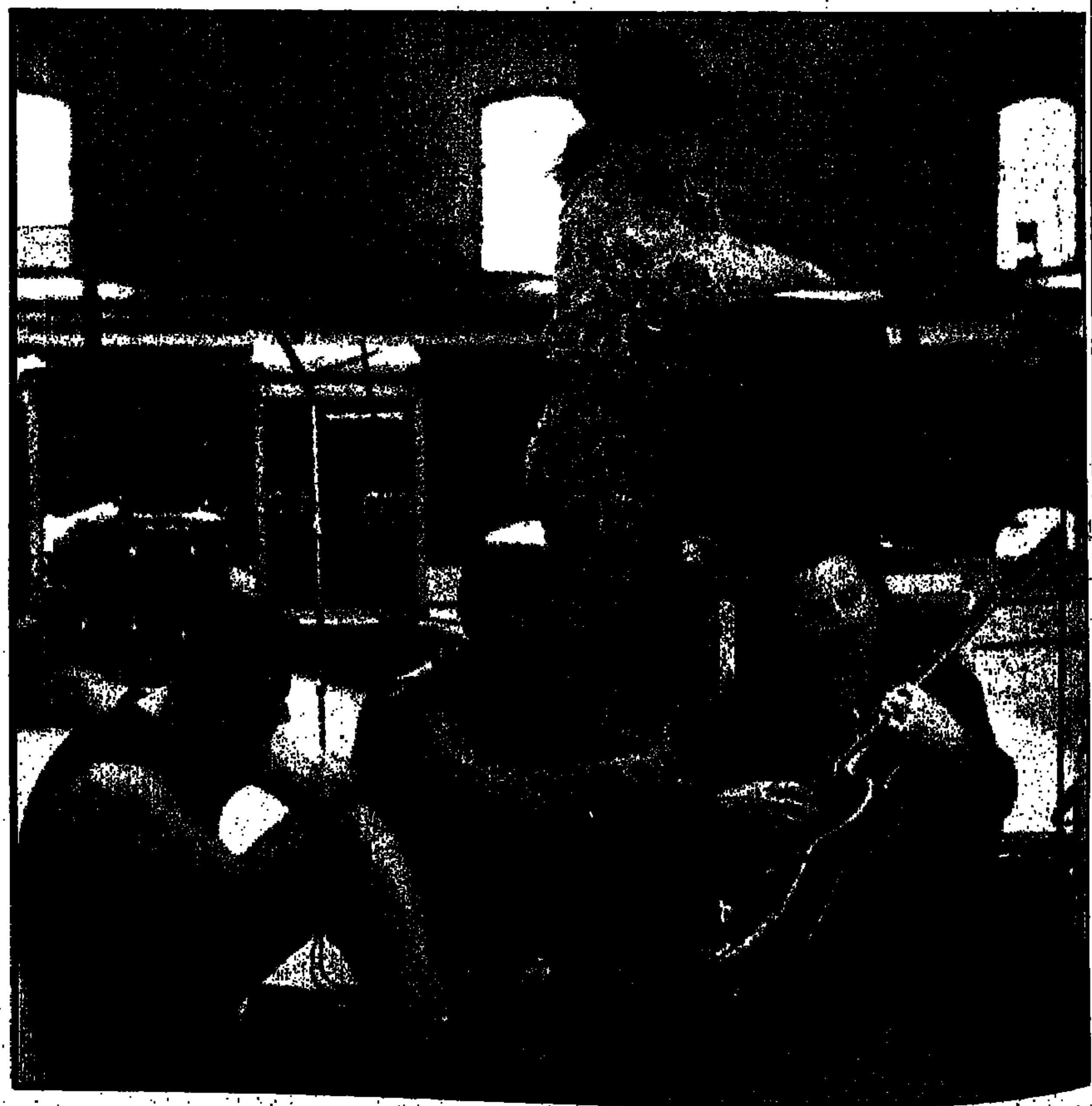

להקת יו"2. „יצרנו אותה מתוך עצמנו"

בתחילת שנות ה־80 החלו „יו"2" לגדול ולעלות מעלה, בשלושה אלבומים מצויינים: „ילד", „אוקטובר" ו„מלחמה". הם ביססו את מעמדם כאחת הלהקות המצליחות ביותר בבריטניה, ואחר כך, לקראת אמצע העשור, הפכו ללהקת הרוק המצליחה ביותר בעולם.

זה לא היה יכול לקרות להם, כמובן, מבלי לכבוש את אמריקה. הם חורשים את היבשת הזו בסיבובי הופעות אינסופיים מאז שנת 83', עת הקליטו בדנבר, קולורדו, מיני אלבום בהופעה.

גילוי אמריקה בא לידי ביטוי בשני תקליטיהם הבאים: „האש הבלתי נשכחת" ו„עץ יהושע" שכללו הרבה שירים בנושאים „אמריקאים". מרתין לותר קינג הפך להיות סמל ודמות מרכזית בכל הופעה שלהם, והם לא חדלו להתעסק בבעיות חברתיות ופוליטיות בארה"ב ומחוצה לה.

נגד אפליה וגזענות, בעד שמירה על זכויות האדם. זה היה המסר העיקרי בכיבוש אמריקה של „יו"2" ואת רוב שנת 87' בילו חברי הלהקה בהופעות בכל רחבי ארצות הברית, בהפצת המסר הזה. נשמע כאילו הם התמכרו לאמריקה.

אבל חברי „יו"2" מודעים למתרחש סביבם. הם אמנם עמדו המומים מול היופי, הגודל, העוצמה הבלתי ניתנת לשיעור. אך לא יכלו להתעלם מהכיעור, הסיאוב והעוני. ההערצה גרמה להם ללמוד את המוסיקה האמריקאית, לחקור אותה, לדבר נכון בשפה, להכנס לתוכה, ולהצליח ליצור מוסיקה שתשמע אמיתית ואמריקאית לחלוטין. הביקורת, המבט מהצד כזרים־מבקרים, איפשרו להם להמשיך ולראות את הפגמים והמחלות במעצמה הזו, ולשקף אותם בשירים.

■■■

התקליט החדש, הכפול, „שקשוק והמהום", הוא יצירה של מאבק בין שני הקצוות האלה, בין ההערצה והבוז, ההפרייה שבהתלהבות והכאב שבאכזבה. כשמאזינים לבונו, סולן „יו"2", צורח־בוכה בסוף השיר „כדור השמיים הכחולים": „בחוץ נמצאת אמריקה, בחוץ נמצאת אמריקה" שומעים את האימה והיראה בקולו.

מתוך משפט בשיר „כדור השמיים הכחולים" לקוח גם שם התקליט החדש „שקשוק והמהום", וכן שמו של סרט קולנוע המתעד את מסע ההופעות האחרון של „יו"2" ואת יצירת התקליט. לתקליט ולסרט מצורף גם ספר באותו שם.

שימו לב, חובבי הלהקה: „שקשוק והמהום" הוא הספר הרשמי של הלהקה, בניגוד לספר נוסף שיצא באחרונה והתיימר להיות הביוגרפיה האמיתית שלהם, ונקטל על ידם קשות. הספר האחר נכתב על ידי עיתונאי שהיה חבר קרוב של חברי הלהקה, והוא חושף פרטים נסתרים מחייהם האישיים, בעיקר את נטיותיהם הדתיות החזקות.

כותרת המשנה של הסרט־ספר־תקליט היא „מסע אל תוך לב שתי האמריקות". הטובה והרעה. בפתיחה, עוד לפני הצליל הראשון, מודיע בונו לקהל המריע: „את השיר הזה גנב צ'ארלס מנסון מה'ביטלס'. אנחנו גונבים אותו בחזרה", והלהקה פוצחת בביצוע מלא עוצמה ל„הלטר סקלטר", אחד משירי התוהו ובוהו של ה'ביטלס' אשר מנסון טען כי היו לו 'השראה' ברציחת שרון טייט וחבריה.

לנון, של אחרי ימי ה'ביטלס', מהווה השראה לשיר בשם „אלוהים, חלק 2" שהוא מעין המשך ל„אלוהים" של לנון מ־1970. כלנון, גם בונו לא מאמין בכלום, בז לכל האלילים ולכל הסמלים, מתכחש אפילו לרוק'נרול. הם מאמינים רק באהבה.

אלביס פרסלי הוא עוד כוכב רוק אגדי, ומת, המהווה השראה ל„יו"2". בונו אומר שאלביס הוא סמל הטוב והרע באמריקה. „אתה יכול להיות בן איכרים ולסיים בארמון. וזה בדיוק מה שהרג את אלביס: הוא קיבל כל מה שרצה, אבל זה לא מה שהיה צריך. הוא היה קורבן של פולחן עצמי, של גלידה, סמים, טלוויזיה, דת הסופרמרקט וכל שאר הסיפוקים האמריקאיים".

וכך, כהצדעה לסמל האמריקאי הזה, מוקלטים חלק משירי התקליט באולפני „סאן" בממפיס, האולפנים בהם התגלה אלביס לראשונה. הלהקה משתפת פעולה עם נגנים מקומיים, וגם עם בוב דילן, בילי פרסטון, בי.בי. קינג ואחרים. „שקשוק והמהום" הוא התקליט האמריקאי ביותר של הלהקה, אך הוא גם הפתוח ורחב האופקים ביותר, ולא במקרה.

„יצרנו את יו"2 מתוך עצמנו, מתוך ארבעתנו", אומר בונו, „לא האזנו למוסיקה אירית. שלא לדבר על מוסיקת קנטרי ובלוז אמריקאית. אנחנו באנו משום מקום, וזה לא היה איכפת לנו ואפילו מצא חן בעינינו אבל היתה בכך בדידות רבה. מבחינה מוסיקלית לא חשנו חלק משום דבר..."

תחושת הבידוד של בונו גברה כשפגש ב־1984 את בוב דילן בהופעה באירלנד. דילן דיבר על אהבתו למוסיקה אירית ובונו, למרות היותו אירי, לא הבין ממה דילן מתלהב.

„המוסיקה שלנו נמצאת בחלל משלה, ללא שורשים או מסורת", אמר לדילן. „עליכם לחזור אחורה אל תוך המוסיקה" ייעץ לו דילן, ופתח דלת לכיוונים מוסיקליים חדשים.

כשנתיים לאחר מכן ישב בונו בחדר בו ניגנו קית ריצ'ארדס ומיק ג'אגר שירי קנטרי ובלוז ישנים, וחש שוב שאינו מעורב ואין לו אפשרות להצטרף אליהם. הוא הרגיש שהבלוז שלהם קרוב לליבו, אך עליו לעשות הרבה שיעורי בית כדי להבין אותו לעומק. את השנתיים האחרונות הקדישו ללימוד הנושא הזה, כשהם חודרים אל תוך הסמלים האמריקאיים המוכרים ביותר, לפחות בתחום המוסיקה. אלביס פרסלי, ג'ימי הנדריקס, זמרי רוק'נרול ונגני בלוז.

מהמוסיקה האירית העממית מגיע רק נציג אחד לתקליט, שיר קצר אותו שר גיטריסט הלהקה, „חקצה". השאר מאוד אמריקאי. לפעמים זה מאוד דילן (והם גם שרים גירסה נהדרת ל„לכל אורך מגדל השמירה" של דילן). לפעמים זה נשמע כמו ברוס ספרינגסטין („כל מה שאני צריך זה אותך"). ותמיד, בכל השירים והצבעים והקולות השונים, זה נשאר „יו"2". אחת הלהקות המעטות של שנות ה־80' שהצליחו ליצור צליל עצמאי, והעזו לשנות ולפתח אותו למרות ההצלחה הגדולה שלהם. לספקנים זה ישמע כמו סתם קשקוש והמהום, לי זה נשמע כמו מוסיקת הרוק הכי אמיתית והכי יפה שיש. ■

שומעים את הפחד כאשר בונו, סולן „יו"2", צורח־בוכה: „בחוץ נמצאת אמריקה, בחוץ נמצאת אמריקה"

ג'י.אר.או. יבואני רהיטים איטלקיים

SCAVOLINI

סקווליני - יצרן המטבחים מס' 1 באיטליה

חדש! מטבחי סקווליני בישראל!!
באולמות התצוגה של חברת G.R.O הנפתחים בימים אלו בחולון, ירושלים וחיפה גאה החברה להציג בפניך את פאר מטבחי היוקרה האיטלקיים מבית סקווליני.
חברת סקווליני ענק יצרני המטבחים האיטלקי המוכר בתפיסתו החדשנית, מביא לביתך עיצוב חדשני ופונקציונלי, פינות עגולות, קו נקי וגימור מושלם סניפי חברת G.R.O בחולון, ירושלים וחיפה מהווים מוקד בלעדי לתצוגת מטבחי היוקרה האיטלקיים - סקווליני.
מהיום תוכלי להנות מפאר תוצרת איטליה במבחר של 31 דגמי מטבחים.
"אל תקני מטבח עד שתראי את סקווליני" אינה רק סיסמה, שכן נשות אירופה שהעדיפו להכניס למטבחיהן את סקווליני, הפכו אותו ליצרן המטבחים מס' 1 באיטליה. כעת סקווליני בהישג ידך באדיבות חברת G.R.O. ב־3 הקומות של G.R.O בחולון תמצאו מלבד מטבחי היוקרה של סקווליני מיטב יצרני ריהוט העילית האיטלקי: חדרי שינה יפייפיים, סלונים מעור ומבד בגוונים רבים, ריהוט בסגנון עתיק וכן מבחר כסאות קליגריס המשלבות נוחות מקסימלית ועיצוב מודרני ב־40 דגמים.

GRO
חולון בית ג'י.אר.או. רחוב הסתת 18, א. תעשיה 03-5580486
ירושלים קלאס־כל, יפו 33, בית יואל 02-228321-2
חיפה ג'י.אר.או. שלמה בן יוסף 7, צומת צ'ק פוסט 04-740829

ל־G.R.O זר ברכות — מכורפדיה אילת — בן ציון את משיח מיוצרים מיטות נוער — אילת 18 ת"א

ל־G.R.O ברכות — מרהיטי אבגי מוריס — רהיטי איכות — הבנאי 32 חולון 03-5568171-3

ל־G.R.O המשך שגשוג והצלחה — ש.ב. יעד הובלות בע"מ — אשדוד

ל־G.R.O עלו והצליחו מכל הלב — אמריקנה תעשיות רהיטים בע"מ — רהיטי איכות — ז'בוטינסקי 95 ר"ג 03-7510692 03-751324

ל־G.R.O המשך שיתוף פעולה פורה — ש. קאופמן — אזור התעשיה עטרות, כביש לטרון

לעמנואל אורנבוך ודן רותם — גי — גידול מתכויד, אר — אריכות ימים, או — אושר ועושר — כה לחי — מאיר פלהיימר — ביטוחים — שלמה המלך 1 ת"א 03-299601

ל־G.R.O מיטב הברכות — משרד הנה"ח גורקה משה — 03-827339

ל־G.R.O עלו והצליחו — רהיטי אחים קורדובה — אזור התעשיה קרית מלאכי 08-584673

הזמנה אישית — להרמת כוסית לרגל פתיחת אולמות התצוגה — מחר, מוצ"ש משעה 19.30 — בית ג'י.אר.או. בע"מ — רח' הסתת 18, א. התעשיה חולון — לרגל הפתיחה הנחות מיוחדות

ל־G.R.O לרגל פתיחת אולמי התצוגה בהצלחה — חורש מרדכי ושות' — עמלי מכס — נחלת בנימין 52 ת"א 03-5102750

אלאלוף ושות' ספנות בע"מ — עידן נסיעות בע"מ — רח' אנג'ל 9 ת"א 03-622501 — מברכים את רהיטי G.R.O בהצלחה והמשך שיתוף פעולה

ל־G.R.O צרור ברכות — רהיטי דיור אינטריוס — שיווק רהיטי יוקרה ולפי התכנון נתניה 053-337436

poolקרהיט — התארגנות 40 יצרני רהיטים — ז'בוטינסקי 9, בני־ברק — מברכת את G.R.O בהצלחה

ל־G.R.O ברכות ואיחולים — מרהיטי אירופה — יצור, יבוא ושיווק — חובבי ציון 27 פ"ת 03-916901

ל־G.R.O בהצלחה — א. אלמוג רהיטים בע"מ A. ALMOG FURNITURE LTD.

ל־G.R.O בהצלחה מכל הלב — ספרי שרת — אספקת ציוד משרדי שרת 19 חולון 03-5566331

ל־G.R.O ברכות ואיחולים — מרהיטי הבית - יצור, יבוא ושיווק — מס' 1 בענף, אולם תצוגה 400 מ' — ויצמן 101 כ"ס 052-914734 052-915230

ל־G.R.O איחולים — מובלי ג'קי — גבולות 7, ת"א 03-821670

ל־G.R.O בהצלחה — א.א. מראות בע"מ — יצור והתקנה של מראות וזכוכית עם פאזת לפי דרישת האדריכל בבתים, וילות, מוסדות ואולמות — חולון, הסתת 16 03-5568014

ל־G.R.O עלו והצליחו — רהיטי כבר — אשדוד

ל־G.R.O מיטב הברכות — ממקור הזכוכית והמראות — יואל 21 ירושלים 02-822425

לעמנואל ודני — ברכות חמות — בפתיחת אולמות התצוגה — מצוות העובדים — G.R.O. חולון

ל־G.R.O רהיטים כה לחי — מרפדית רהיטי סטייל — אזור התעשיה חולון 03-5591746

ל־G.R.O איחולים — מרהיטי שלי — הרצל 59 ת"א 03-826657

ל־G.R.O מאחלים לכם בהצלחה — הום-רהיטים — צ'ק פוסט חיפה 04-740508 04-720777

ל־G.R.O בהצלחה — רהיטקס בוגי — נתניה

ל־G.R.O שגשוג והצלחה — רהיטי וינו — מיטות נוער — שד' וושינגטון 17 ת"א 03-831824

ל־G.R.O ברכות ושגשוג — דיור 2000 — שד' ההסתדרות 134 — צומת קרית־אתא

ל־G.R.O רהיטים צרור ברכות — רהיטי לבקוביץ — הרצל 72, ת"א 03-822066

ל־G.R.O בהצלחה — אורלי נברשות — טרומפלדור 63 (מול רוטשילד) באר־שבע

ל־G.R.O שגשוג והצלחה — רהיטי שיא

ל־G.R.O בהצלחה — מרהיטי כהן דוד — יבוא רהוט בסגנון עתיק

לעמנואל ודני — איתכם לאורך כל הדרך — מדורים — 03-622704

ל־G.R.O מיטב הברכות — רמי סעדה — שיווק סיכות לנגרים 9612060

ל־G.R.O ברכות לבביים — רהיטי טרקלין — מייר קניג 27 תלפיות 02-782175

ל־G.R.O איחולים לבביים — שלזינגר קלנסקי — ייצור מסגרות מעץ למיטות

ל־G.R.O בהצלחה מכל הלב — שושנה ושלום כהן — רהיטי אקסקלוסיב — הרצל 77 ת"א

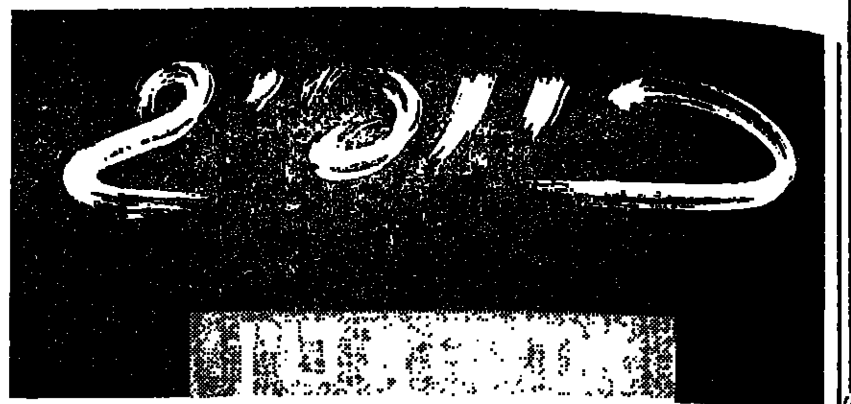

המתיחה של קתרין

פעם נחתה לנו בארץ הקודש אחת, קתרין החניץ, פריסאית בת 70, עם פני חרסינה מצקות, מחטבות כמו בגיל 40. היא היתה ללא קמט, ונתנה לעיתונאים לבדוק מקירבה פניה, איך היא גם ללא צלקות מנתחים. באמתחתה הביאה אז את סוד נעורי הפנים: שיטת התעמלות פנים מיוחדת שפיתחה. גם אם היינו משייכים 50 אחוז מהתוצאות לטובת תורשה ממוזלת, עדיין הן היו מרשימות להפליא.

גיל של פנים, מורכב מכמה משתנים. איכות העור, למשל. לפעמים ניתן לראות מלח צרוב שמש, שלמרות קימטי השמש העמוקים, חזותו צעירה. מראהו החלק, האחיד, הקטיפתי של העור שבין הקמטים, גורם לזה.

אח"כ, כמובן, הקמטים עצמם, תדירותם ועומקם.

ריפיון העור גם הוא 'גלאי גיל' גדול. 'שלדוגים' קטנים בזויות הפה אינם ממאפייני הנעורים.

יש את השומן התת עורי, שאופן פיזורו וכמותו מתחת לעור הפנים קובע אולי יותר מכל את החזות הצעירה/המבוגרת.

פני תינוק וצעיר מאופיינים בשומן תת עורי רב. הוא גורם להם 'נפיחות בוסר' עד כימעט העדר חיטובים. לעומתם, אנשים זקנים חסרים אותו כמעט לחלוטין. אנשים צעירים שלוקים במחלת חסר טוטלי של שומן תת עורי בפנים, נראים ממש זקנים למרות שיתכן ואין להם קמט אחד.

ולבסוף, שרירי הפנים. קיומם במצב מכווץ טבעי ובעל נפח, 'סוחב' את כל עור הפנים המחובר אליהם ש'יעמוד' מתוח. אדם זקן יכול למתוח לו את העור בניתוחים מכאן עד הודעה חדשה. פניו חסרי החיטובים, בגלל שרירים רפים ומנוונים, יסגירו את גילו. זה יהיה כמו עור מתוח היטב על קונסטרוקציה גרועה. מנתחים פלסטיים טובים המבצעים מתיחות פנים, דואגים לקצר גם את שרירי הפנים ולמקמם 'גבוה' בחזרה, אבל גם הם לא יכולים לעבוד עם מה שאין.

וכאן נכנסת לתמונה שיטת התעמלות הפנים הפנטסטית, שמשמרת ומחזירה חיטובים נעלמים לפנים. תודה לאלישבע חיימובסקי, יועצת יופי ראשית מיל. של הלנה רובינשטיין ובעלת מכון יופי בהווה, על רזי החלק המעשי של קורס התעמלות הפנים, שעלה 100 דולר. הקורס מבוסס על שיטת קתרין, אבל "פארטייטשט אונד פארבעסערט" (מעובד ומושבח) עם אלמנטים מהיוגה, ושיטות עימול אמריקאיות שלמדה בלוס אנג'לים.

[illegible] עקרוני מאוד בשיטה, היא הפילוסופיה [illegible] מצב הצבירה האופטימי לענפיו, [illegible] 'פסיכולוגי' ככל שיהיה, משפיע באופן [illegible] לגמרי על הזדקנות הפנים. כעס, [illegible] קנאה ורגשות שליליים כאלה ב'קבע', [illegible] טכנולוגי לגמרי את הבריאות, קל [illegible] את הפנים. אבל אנחנו נתרכז רק [illegible] תרגילים עצמם, כי תקצר היריעה.

[illegible] וכל, כמה נקודות חשובות:

נשימה:

[illegible] להפיק את המיטב מהתרגילים, יש להקפיד על ביצועם הנכון, עם נשימה נכונה. [illegible] והנשיפה חשובות מאוד מאוד. לפני ביצוע כל תרגיל, שואפים אויר דרך האף, [illegible] לא עד החזה, אלא עד הבטן. ובזמן [illegible] ממש נושפים אותו בצורה איטית, [illegible] כשש שניות (סופרים רגיל עשרים [illegible], עשרים ושלוש, עשרים וארבע, ככה [illegible] עשרים ושבע ומקבלים שש שניות מבלי [illegible] בשעון).

[illegible] שהנשיפה החוצה ארוכה יותר, [illegible] יותר פסולת מהגוף, אבל לא להגזים עד שהעיניים יוצאות מהחורים. כל הזמן לזכור את מידת האדם שאתם. החמצן הרב ששואפים מגיע לכל תא בגוף, והשרירים מקבלים כך דלק רב יותר לפעילות מוגברת.

הנשיפה לעולם תהיה בזמן המאמץ. יש להתרכז רק על הנשיפה, כי כשהיא תגמר (אחרי שש שניות, שהם גם המשך האופטימלי למאמץ הנמשך של השריר!) השאיפה, שהיא פעולה אינסטינקטיבית, תתבצע כבר מעצמה, וזה 'פחות אחד' לזכור.

בהתחלה, זה מאוד מבלבל להקפיד על נשימה נכונה בזמן התרגיל. אז לומדים תחילה לבצע היטב את התרגילים (אחרת לא פועל!), ורק כששולטים בהם מתחילים לבצעם עם נשימה נכונה.

עדלים:

אם מתחילים תרגיל ונתקעים, נחים כמה שניות וחוזרים עליו. אין מילים להדגיש כמה ביצוע נכון ומדוייק עושה את כל ההבדל.

לא לבצע אותם כלאחר יד, העיקר להיפטר מהמשימה. ביום של עייפות או חוסר סבלנות – מוטב לוותר.

יש להתחיל מגיל 30 בערך, אבל כמובן שאין נזק אם מתחילים קודם. אין צורך לבצע כל יום את כל התרגילים, אבל מי שיש לו 'אזורים בעייתיים', יתרכז כמובן אינטנסיבי יותר בעימול אזורים אלה. בשלב הלימוד, התרגילים יכולים לקחת גם חצי שעה, אבל כששולטים בחומר – חמש דקות יומיות מול המראה יספיקו. כל יום כדאי ללמוד לבצע רק שני תרגילים באופן יסודי, אחרת יכאבו הפנים מהתכווצות שרירים.

שיניים:

אם חסרות שיניים בפה, למהר לרופא ולבצע כתרים, אחרת נופלות הלחיים. ועל כך בהמשך. כל חצי שנה להיבדק אצל רופא השיניים ולוודא שהתותבות תקינות. אם צריך פלטה תותבת שלמה, לבצע אצל מומחה שיקפיד לבנות אותה כך שתוציא החוצה את השפתיים, ולא תאפשר את המראה ה'מכונס' והנסוג של הפה, האופייני לזקנים עם תותבות גרועות מבחינה קוסמטית.

איך מבצעים:

בכל המכשירים החשמליים לעימול השרירים – ועל כך ברשימה נפרדת – ניתן רק לכווץ אותם למצב בילתי רפוי. אי אפשר לבנות להם גוף, ו'לנפח' להם נפח (המעניק חיטובים), כי שריר ניבנה רק כאשר הוא מגיע לשיא יכולת מאמץ שלו, ונדרש ל'עוד קצת' – אלמנט שחסר בחשמלטורים.

מה עושים בהתעמלות הפנים הזו? יוצרים התנגדות לשריר. כשהשריר מתאמץ מעט מעבר ליכולת שלו, הוא גם מפסיק להיות רפוי ו'מידלדל', וגם גדל (מחטב).

שריר יודע לעשות רק את הפעולה הטיבעית שלו, הוא לא יודע פעילות אחרת. כדי לדרוש מהשריר לבצע מאמץ חזק, לא רגיל, צריך לספק לו:

אנרגיה (החמצן של הנשימה העמוקה).

פרק זמן מינימלי לפעולה בעוצמה (6 שניות, זמן נשיפה להתאמצות רציפה של השריר, ואין לעשות זאת מעך יותר אחרת לא שווה!)

מעמס, או התנגדות (פוקדים עליו לבצע את הפעולה, ובו בזמן, מונעים ממנו, בעזרת האצבעות, לבצע זאת. כך מכריחים אותו להתאמץ).

עוצמת הלחץ של ההתנגדות צריכה להיות דבר מווסת מאוד לא לעוות את כל הגוף הכתפיים והפה. לא לקמט אזורים בפנים. המאמץ צריך להתרכז רק באזור ההתעמלות, השרירים בפנים קטנים מאוד, והרגישות האישית תקבע את הלחץ.

תרגיל שלא מגיע לשש שניות נשיפה – לא שווה, יש להתחיל מהתחלה!

ברגע שנגמרת הנשיפה נגמר התרגיל. לא לאמץ את השריר אחרי גמר הנשיפה, ו"א כלי אוויר, 'על ריק'.

יש להקפיד על הפסקה בת כמה נשימות, בין כל תרגיל למישנהו. לעולם לא לבצע את התרגילים עם נשימות כלב שטוחות ומהירות. ללמוד לבצע לאט.

לא פנים ולא ידיים יהיו משומנים מקרם, כי אז 'מתחלקים', אבל איפור לא שומני אינו מפריע.

תבלים:

1. תרגיל הכנה

אנשים עם לחץ דם נמוך או גבוה יעשו תרגיל זה רק בנוכחות אדם נוסף בחדר.

להתכופף קדימה, ראש למטה באזור הבירכיים. ידיים, לחיים, לשון, פנים – סמרטוט בריפיון גמור. אנשים העובדים בישיבה יכולים להביא ראש נמוך בין הבירכיים בעודם יושבים. לא להפסיק לנשום כל זמן התרגיל! לשהות במצב זה מספר שניות, ולהתרומם. זה מביא דם ('סומק') לפנים, מסלק חיוורון ירקרק, מביא חמצן למוח, לשורשי השיער, וזה גם טריק מקובל למנוע התעלפות.

בפעמים הראשונות יתכנו סחרחורות ופיהוקים. זה לגמרי בסדר. טוב לעשות תרגיל זה פעם אחת לפני התרגילים, ובכל פעם שיש זמן או נזכרים באמצע היום. להתרומם לאט לאט, ללא תנועות חדות.

2. צוואר

מי שיש לו בעיה של חוליות צוואר ועורף, להתייעץ תחילה עם האורטופד.

מכופפים את הראש לאחור, במכסימום תנועה שעדיין נוח, מתמלאים אוויר, ותוך כדי נשיפה איטית (6!) מכופפים את הראש לכיוון השני, ומביאים סנטר לחזה. שוב לוקחים אוויר, ומביאים – תוך כדי נשיפה – ראש לאחור, כשהצוואר מאוד מתוח. שוב נושמים, ואז קדימה, לאט, חוזרה סנטר לחזה.

באותה שיטה איטית מביאים אוזן ימין לכתף ימין, ואוזן שמאל לכתף שמאל. אוזן לכתף, לא כתף לאוזן! מותחים חזק, אבל! לעולם לא עד כדי עווית! כל זה תרגיל אחד. אח"כ משלבים את כל התנועות, ומבצעים עם הראש תנועה סיבובית עגולה עם עצירות של שברירי שניה בכל 'תחנה'. עורף לגב, אוזן לכתף, סנטר לחזה, אוזן לכתף, ושוב עורף לגב. 3"2 סיבובים לצד ימין, 3"2 סיבובים לצד שמאל.

3. צוואר, פימה, עורף

חלק א': להצמיד פרקי ידיים כמו היו כפותות יחד בכבל, אוור דופק אל אוור דופק, בצורה שכמו תמחיש חבצלת. הסנטר נשען בדיוק בין שני פרקי הידיים הצמודים, עצמות קו הלסת נשענות על 'גבעות הונוס' של פנים כף היד, ה'פולקלע' של הכוהנים. שאר האצבעות באוויר, כמו הילה סביב הפנים. הראש מורם. נושמים, ותוך כדי נשיפה בת שש שניות מתכוונים להרכין את הראש, כשהידיים מונעות מהראש לרדת. להקפיד לא לכווץ קמטוטים סביב הפה ממאמץ! אם התרגיל בוצע נכון, המאמץ יורגש בכל אזור הפימה.

חלק ב': ידיים שלובות מאחור, מעל העורף, על אזור המוח הקטן, כשהראש מורכן לפנים, סנטר לחזה. שואפים אוויר, נושפים במשך שש שניות, כשבכל הזמן הזה הראש מנסה להתרומם והידיים מונעות בעדו לעשות זאת. מחזק שרירי עורף וצוואר, ושוב, התרגילים הם לאנשים בריאים. במקרה של בעיות שלד, להתייעץ תחילה עם אורטופד.

4. סנטר כפול

למתוח צוואר, להבליט סנטר כמו בתנועת 'גאווה', להצמיד בחוזקה את הלשון לקירמת השיניים מבפנים, כאילו נדבק לשם טופי ורוצים להוריד אותו בתנועה איטית רבת ריכוז. עושים צליל 'טה', נקישה חזקה כזו עם הלשון. שריר הלשון מושך את כל העסק מבפנים, ואם התנועה מבוצעת נכון (צוואר מתוח סנטר באוויר) ממש מרגישים איך כל האזור שם עובד.

צר לי להפסיק כאן, אבל נגמר הדף. נמשיך את הקורס בשבוע הבא.

אומרים ישנה ארץ

המזח שלחוף בית־ינאי

מצוק הכורכר שהתמוטט מתחת למושב בית־ינאי

מבנה המשטרה הבריטית ב־נעורים

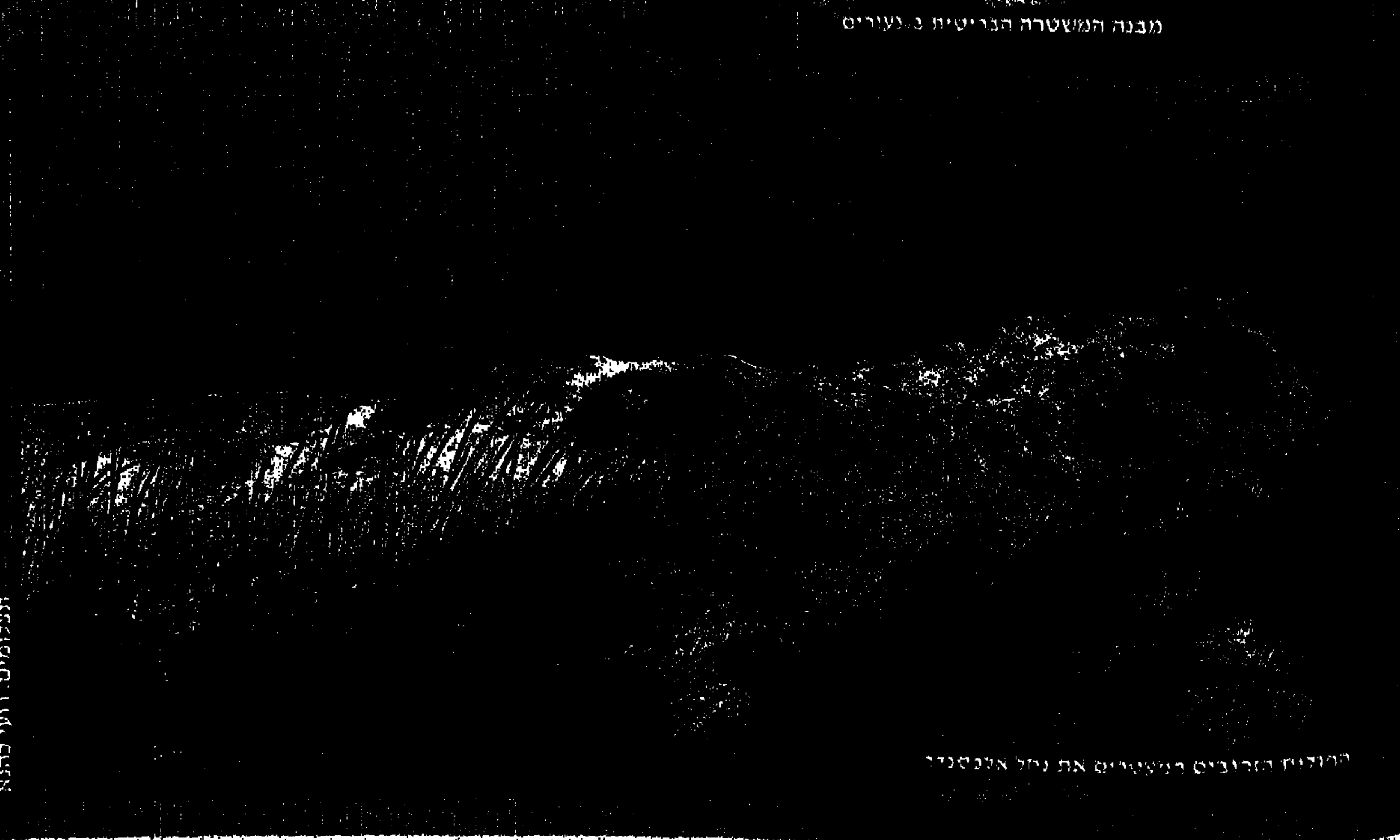
החולות הזרובים המצטיירים את נחל אלכסנדר

תצלומים: רועי כהנא

ג'וקידה רקורד

יואב קוטנר

הוילבורים הנודדים

הווילבורים

נא להכיר: אוטיס וילבורי (קלידים, גיטרות שירה וקולות רקע). נלסון וילבורי (גיטרות, שירה וקולות רקע).צ'ארלי טי. ג'וניור (גיטרה אקוסטית, שירה וקולות רקע). לפטי וילבורי (גיטרה אקוסטית וקולות רקע).ולאקי וילבורי (גיטרה אקוסטית וקולות רקע) . כולם ביחד, הוילבורים הנודדים", עכשיו בתקליט חדש, ראשון שלהם ביחד.

האם היית קונה תקליט שלהם? האם בכלל היה מעניין אותך להאזין למוסיקה שלהם?

יתכן שהפרטים הבאים קצת יעזרו לך להחליט: לאקי וילבורי הוא בעצם רוברט צימרמן, הידוע יותר בכינויו בוב דילן. אוטיס הוא לא אחר מאשר ג'ף לין, לשעבר מנהיג „תזמורת אור החשמל" ולאחרונה מפיק מוסיקלי מצליח (למשל של אלבומו האחרון של ג'ורג' האריסון). ג'ורג' האריסון עצמו מסתתר כאן בכינוי לפטי וילבורי. ואילו נלסון וילבורי הוא לא אחר מאשר רוי אורביסון, זמר הרוק'נרול־קנטרי הוותיק, הזוכה באחרונה בתחיה מחודשת. אחרון האחים וילבורי, צ'ארלי טי. ג'וניור הוא טום פטי, שגנב לבוב דילן את ההצגה כשהופיעו יחד בארץ.

חמשת הכוכבים הגדולים האלה התכנסו להקלטת אלבום משותף, שהוא אחד המדליקים ביותר שנוצרו בעת האחרונה בתחום הרוק'נרול הפשוט, סטייל שנות השישים. קרדיט ההלחנה בתקליט משותף לכל החבורה, אך כמעט בכל אחד מהשירים בולט אחד המוסיקאים המוכשרים האלה כמוביל. לדילן יש שני שירים טובים יותר מכל מה שעשה בשנים האחרונות, וגם הקטעים של רוי אורביסון וג'ורג' האריסון עשויים בהחלט להחזיר אותם למצעדי הפזמונים. כשטום פטי וג'ף לין שרים קולות דו־וואפ־דו־וואפ ברקע, איך אפשר לפספס...

מה פתאום? לשם איזו מטרה נוצר התקליט הזה? למה עכשיו? מדוע להסתתר תחת שמות בדויים? ואם שמות בדויים, אז למה לגלות את הזהות האמיתית?

כל זה לא כל כך ברור, וגם ההיסטוריה המפוברקת של „וילבורים" על עטיפת התקליט לא עוזרת בהבנת העניין: „...בנדודיהם של הוילבורים התפתחה תרבות מוסיקלית מתוחכמת באופן בלתי רגיל, בהתחשב בכך שלא היו להם מנהלים ואמרגנים", נכתב שם בין השאר. „ככל שהם המשיכו בנדודיהם, הלכה המוסיקה שלהם ונהיה הרפתקנית יותר, הלכה והפכה נערצת על ידי זקני השבט, שהאמינו כי יש בכוחה להרחיק טירוף, להפוך ברונטיות לבלונדיניות ולהגדיל את גודל האוזניים שלהם. אבל ככל שהוילבורים העמיקו בחיפוש ההשראה המוסיקלית שלהם, הם עוררו התעניינות בקרב הרבה יצורים פחות מפותחים: בעלי מועדוני לילה, מארגני הופעות ומנהלי חברות תקליטים לוילבורים, שזה עתה למדו את להתמודד עם נשים, אנשי תחזוקה ומתופפים, זו היתה מכה ממנה רבים מהם לא התאוששו לעולם. הם הפכו לבעלי מספרות או לזבנים בספריות השאלת וידאו. כמות זעירה מהם הצליחה להחזיק מעמד – אחרוני הוילבורים הנודדים – והשירים המכונסים כאן מציגים מחדש את הקינות הפופולריות וסיפורי הגבורה שאפיינו את הצליל של הוילבורים. המסר של המוסיקה ממשיך לנדוד..."

נושאי המגבעת

קראת עליהם ושמעת עליהם, עכשיו יהיה באפשרותך גם לשמוע אותם. „נושאי המגבעת" מירושלים. המפגש הבלתי אפשרי בין יענקלה רוטבליט והסקס פיסטולז. התקליט (בעצם, בינתיים רק הקסטה) הישראלית הקרובה ביותר לפנק, שגם מנסה (ולעתים מצליחה) לומר משהו. יש מה לשמוע בקסטה שלהם, ואי אפשר שלא להתפעל מהאומץ ללכת בדרך שלהם, בלי פשרות מסחריות. הם לא נחמדים ולא נעימים ולא ברורים ולא מכוונים. הם לא טובים, אבל הם הם וזה מה שטוב.

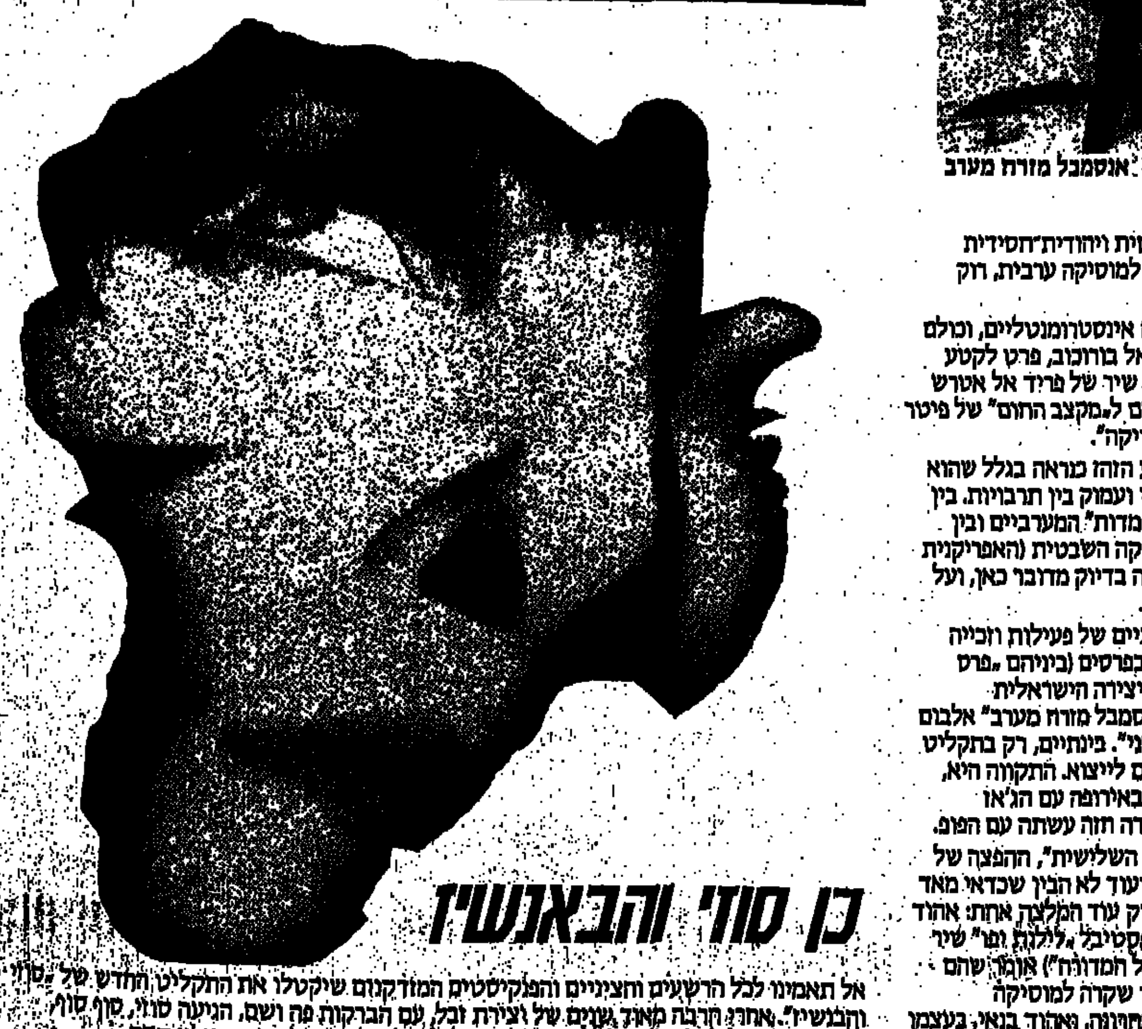

בן סוזי והבאנשיז

אל תאמינו לכל הרשעים והציניים והפנקיסטים המזדקנים שיקטלו את התקליט החדש של „סוזי והבנשיז". אחרי הרבה מאוד שנים של יצירת זבל, עם הברקות פה ושם, הגיעה סוזי, סוף סוף, באלבומה ה־11, ליצירה מוצלחת. סוף סוף תקליט שלם עם מוסיקה טובה ולא סתם פרוזת־פנקיסטיות או יומרנות־פוסט־פנקיסטיות או איך שקראו לזה, „פיס שו" הוא הפתעה לטובה. יש חיים אחרי הפנק? האזינו לה באוזניים נקיות, כאילו היא משהו חדש.

אנסמבל מזרח מערב

אנסמבל מזרח מערב

החרכב האנושי והכלי של הלהקה הזו כבר מבטיח עניין מוסיקלי מרתק:

ישראל בורוכוב, שהיה חבר בהרכב הראשון של „הברירה הטבעית" וניגן בסגנונות רבים מרוק ועד ג'אז, ממוסיקה יהודית וערבית מסורתית ועד מוסיקה קלסית ואלקטרונית. ב„אנסמבל" הוא מנגן בבאס פרטלס, בקונטרבאס ובדולצימר.

ויקטור עידה מביא את הצליל הערבי ללהקה בנגינת קנון ועוד. הוא מומחה למוסיקה ערבית קלסית וניגן גם עם הרכבים קלסיים מערביים.

יובל מסנר מנגן בצ'לו במגוון סגנונות מוסיקליים, ממוסיקת רוק „מתקדמת" (עם להקתו „טאטו" ועם „מינימל קומפקט") ועד ג'אז מופשט (עם סטיב הורנשטיין, הרולד רובין וקיי מסודה ורבים אחרים).

אבי אגבבה, המתופף וגגן כלי ההקשה מתמחה במרחב המוסיקלי המשתרע בין הרוק והג'אז והמוסיקה המזרחית. ויעקב מירון מנגן בכלי הנשיפה (חליל, קלרינט וסקסופון) בא להרכב הזה עם רקע עשיר של נגינת ג'אז.

המפגש בין כוכבים האלה הוא על כל מה שבין המשיכה לניגוד תרבויות־ מתח ומפרה אותם. ביחד הם יוצרים תערובת מופלאה ומרתקת של ג'אז מתובל בצלילי מזרח, מוסיקה קלסית ויהודית־חסידית המולשת בטבעיות למוסיקה ערבית, רוק ופיוז'ן.

כל הקטעים שלהם אינסטרומנטליים, וכולם נכתבו על ידי ישראל בורוכוב, פרט לקטע אחד, המתבסס על שיר של פריד אל אטרש ועיבוד מקורי שלהם ל„מקצב החום" של פיטר גבריאל, „יונג באפריקה".

מדוע דווקא הקטע הזה? כנראה בגלל שהוא עוסק במפגש פנימי ועמוק בין תרבויות. בין האינטלקט ו„המלומדות" המערביים ובין הכוח והחום במוסיקה השבטית (האפריקנית או המזרחית). על זה בדיוק מדובר כאן, ועל המדבר, ועל הודינג.

עכשיו, אחרי כשנתיים של פעילות וזכייה בתגובות אוהדות ובפרסים (ביניהם „פרס חגיגות הארבעים ליצירה הישראלית המקורית) יש ל„אנסמבל מזרח מערב" אלבום בכורה, „זכרונות סיני". בינתיים, רק בתקליט קומפקט, ועם הפנים לייצוא. התקווה היא, כנראה, שהם יעשו באירופה עם הג'אז הישראלי מה שעופרה חזה עשתה עם הפופ.

תתפקה, של „האוזן השלישית", ההפצה של „אם.סי.איי". למי שעוד לא הבין שכדאי מאד להאזין להם נוסיף רק עוד המלצה אחת: אהוד בנאי (ששר אתם בפסטיבל „לילות ופר" שיר חדש נהדר בשם „אל המזרח") אומר שהם הדבר החשוב ביותר שקרה למוסיקה הישראלית בעת האחרונה. ואהוד בנאי, בעצמו אחד הדברים החשובים שקרו למוסיקה הישראלית, הוא לא אחד שאומר דברים כאלה סתם כך.

אומרים ישנה ארץ

ידיעות אחרונות
החברה להגנת הטבע

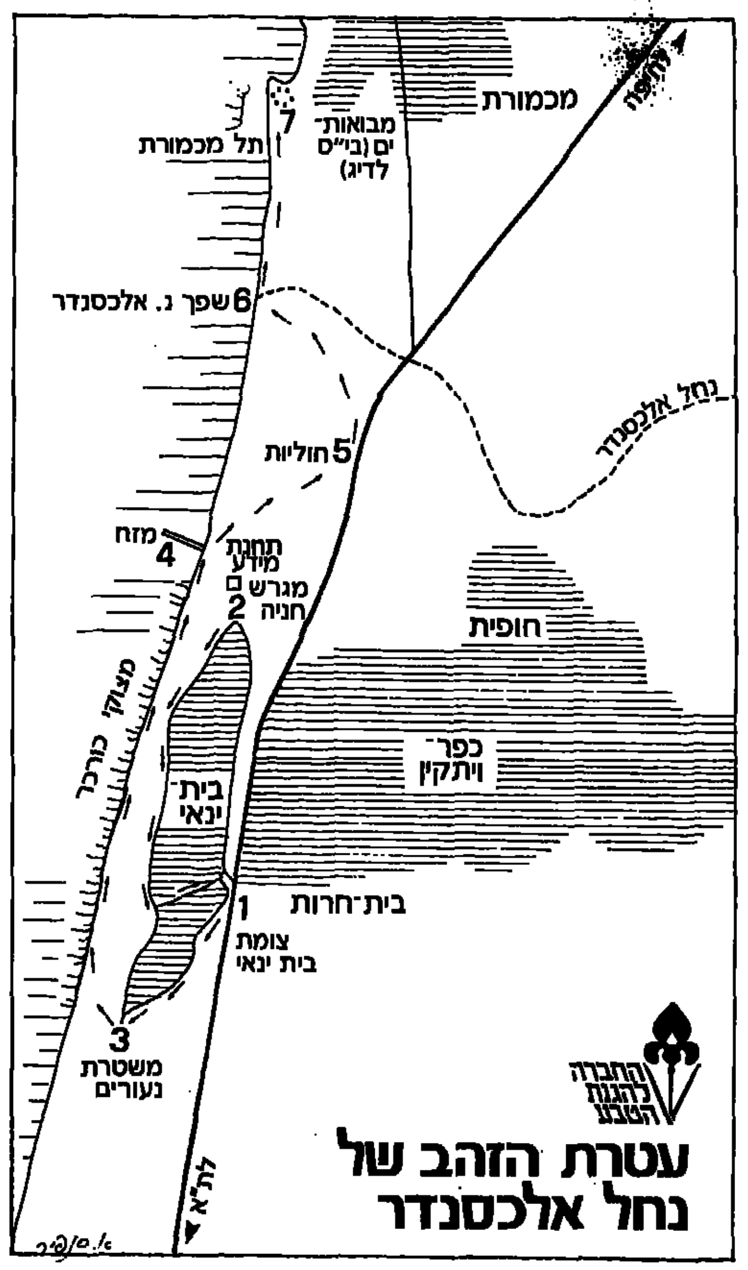

עטרת הזהב של נחל אלכסנדר

קיורנו מתחיל במושב בית ינאי (מס' 1 במפה). זהו מושב של „האיחוד החקלאי", אשר הוקם ב־1933 על־ידי אירגון ההתנחלות „פרדס", מיסודם של יהודי ורשה שבפולין. היישוב נקרא על שמו של המלך החשמונאי אלכסנדר ינאי, שכבש בזמנו את עמק חפר. המושב מתבסס כיום בעיקר על שירותים לקייטנים, המגיעים אל חוף הים.

ממגרש החניה (2) נצא לשביל מסומן, המקיף את בית ינאי על המצוק שממערב ליישוב. בשלב מסויים נעלה על כביש, שגם הוא מסומן. נגיע לשער הכניסה של המוסד החינוכי „נעורים" (3), ניכנס בו ונצעד מערבה, בדרך הראשית, עד לבניין המשטרה הבריטית. זהו חלק מהמחנה הבריטי שישב כאן עד 1948, ומנע הגעת מעפילים לחופי הארץ.

בתוך המחנה הבריטי השתכנו בימי מלחמת העצמאות חניכי כפר הנוער בן־שמן ומחנכיו, שעברו הנה מביתם הקבוע, בגלל המצור שהושם עליהם ע"י הכנופיות הערביות והלגיון הערבי.

בתחילה חשבו להקים כאן בי"ס חקלאי, כדוגמת בן־שמן, אך מכיוון שהשטח החקלאי שעמד כאן לרשות אנשי בן־שמן, היה מצומצם, החליט מנהל בן־שמן, ד"ר זיגפריד ליהמן, לחזור לבן־שמן המקורית, לאחר שיקומה. במקומם הוקם פה בשנת 1953 מרכז להכשרה כפרית, בבעלותה של „עליית הנוער" והסתדרות נשות „הדסה", ובהנהלתו של עקיבא ינאי. לאחר זמן הפך המקום למרכז הכפרי לחינוך מקצועי „הדסה־נעורים".

בתחילה עדיין היה פה בי"ס חקלאי במתכונת מצומצמת, אך בשנת 1967 בוטל המשק החקלאי והתלמידים עברו לחינוך מקצועי.

כיום לומדים ב„נעורים" כ־1,200 תלמידים. למעלה ממחציתם נשלחים לכאן על־ידי עליית הנוער, ולמענם יש פה פנימיה. שאר התלמידים מגיעים מידי יום בהסעות מאורגנות.

ממיבנה המשטרה הבריטית נרד בשביל מסומן אל חוף הים. כאן נראה בבירור הכירסום (גידוד) של גלי הים מתחת למצוק הכורכר, עליו נמצא המושב בית ינאי.

נמשיך צפונה, לאורך המצוק המתמוטט, עד המקום שבו נעלם המצוק ומתגלה לנו מגרש החניה בו השארנו את מכוניותינו. מכאן נמשיך צפונה, לעבר המזח (4) החודר לתוך הים.

מזח זה ניבנה בקיץ 1938 על ידי הקק"ל, חברת „נחשון" וגוש יישובי עמק חפר, אשר היה היוזם והדוחף העיקרי להקמתו. הצורך במזח נוצר בגלל שימוש מוגבר של חקלאי האיזור בדשן אורגני, שהובא ברובו מעבר לים. פריקת הדשן כאן היתה עשויה להקטין את הוצאות ההובלה ואגב כך ליצור מקורות עבודה נוספים.

ואכן, לאחר מו"מ ממושך, הותר לפרוק כאן את הדשן. היה זה הישג, שאיפשר „נעיצת קנה לכיבוש הים העברי בין חיפה לתל־אביב". תלו בו תיקוות רבות, שכן ברור היה, כי נעיצת קנה זו סופה פעילות כלכלית מוגברת בחוף עמק חפר. אבל כשנגמר בניינו של המזח, פרצה מלחמת העולם השניה. כל התנועה הימית האזרחית נפסקה — והמזח נותר ללא עבודה. כך נמוגה התקווה ליצור כאן מרכז לספנות ותובלה ימית.

אלא שהמזח לא נעזב לגמרי: בתקופת ההעפלה, הובאו לכאן כמה ספינות מעפילים — עד שהבריטים חסמו את המקום עם תחנת המשטרה הסמוכה שלהם. כאן גם התרחשה תחילת הפרק הישראלי של הדרמה הטראגית של „אלטלנה", האניה שבה ניסה האצ"ל להביא כמות גדולה של נשק לאנשיו.

מהמזח המט לנפול נמשיך לצפון־מערב, אל הדיונות — גבעות החול הבהירות. אם מצב רוחכם עליז, תוכלו להתפלש כאן ולהשתולל בחולות הזכים – נוף שהולך ונעלם מחופי ארצנו (במיוחד במרכז הארץ).

מקורו של חול זה בסלעים של הרי אתיופיה. בעת שסלעים אלה מתבלים ומתפוררים, נשטף החול הנותר מהבליה אל יובלי הנילוס, משם הוא נסחף אל ים־התיכון. תוך כדי סחיפה נעלמים רוב מרכיבי הסלע ורק גרגירי הקוורץ המצויים בו מגיעים אל הים. זרמי הים נושאים את גרגירי הקוורץ מהדלתה של הנילוס לעבר חופי ארצנו ופולטים אותם כאן. כל עוד רטוב החול, יציב הוא, אולם כשהוא מתייבש בשמש, נוטלת אותו הרוח הבאה מהים ומטלטלת אותו מזרחה, אל תוך היבשת פנימה. בפוגשו מיכשול – עץ, שיח או עצם קבוע אחר – נערם החול סביבו, עולה לגובה, ואחר נשפך מעליו ומכסהו.

מבט לצפון, ואחר־כך לדרום, מגלה, כי גם באיזור בית ינאי (ממנו באנו) וגם באיזור תל מכמורת (אליו נגיע) מתנשא מצוק, אשר נעלם לאורך שני קילומטרים. כנראה משום שכאן היה השפך הקדום של נהר אלכסנדר. צילומי אויר מגלים, כי מול השפך הזה נמצאת מניפת סחף תת־מימית, המתפשטת למרחק של עד 26 ק"מ מהחוף! לכן, דווקא ברצועה רחבה זו חודר החול הזהוב מהים פנימה, לתוך היבשת.

נמשיך לאורך הדיונות צפונה, עד לשפך נחל אלכסנדר (6).

יש הטוענים שהנחל נקרא על שם אלכסנדר ינאי, שהגיע בכיבושיו עד כאן. אחרים טוענים, כי זהו שמו של אסקנדר (אלכסנדר) אבו־זבורה, שהיה בעליהן של סירות, אשר אספו את יבול האבטיחים של ואדי חווארת (הלא הוא עמק חפר) והשיטו אותו בנחל הזה לעבר מפרצה של מכמורת.

כיום מזוהם ה„נהר" בשפכים ולמרות מאמצי הרשות המקומית ורשויות נוספות לשפר את איכות המים ע"י הזרמת מים צלולים לתוכם (כן, כן, נשמע כמו חזון אחרית הימים...) נראה שהדרך עדיין ארוכה ועוד הרבה ביוב יזרום בנחל אלכסנדר.

לפני שנמשיך צפונה, ניפנה אל מיצדית בטון, שהיתה מוצבת סמוך לשפך נחל אלכסנדר, מדרום. מיצדית זו שימשה בימי המנדט הבריטי את משמר החופים, שנועד למנוע עלייתם של מעפילים בלתי ליגאליים.

נחצה את השפך ונמשיך צפונה, לאורך החוף, לעבר תל מכמורת (7). כאן נמצא שרידי עיר נמל, שהתקיימה סביב המפרץ הטבעי הקטן, המשמש גם היום את ביה"ס לימאות ודייג „מבואות־ים" (נוסד ב־1951).

מפרץ טבעי זה הוא הנוח ביותר לעגינת ספינות בין דור ליפו. מעיין קטן, שנבע עד לפני כשלושים שנה, בצפון־מערב האתר, וקירבת המקום לנחל אלכסנדר, משכו לכאן ספנים כבר בתקופות קדומות ועודדו הקמתו של יישוב קבע.

המקום יושב לראשונה כבר בתקופת הברונזה המאוחרת (1500־1400 לפנה"ס). לאחר מכן ידע תקופות שיגשוג ושפל הקשורות בעיקר במצב הפוליטי־כלכלי ששרר בארץ־ישראל ובעוצמת הסחר הימי בתקופה. במערב נפגעו שולי התל על ידי גידוד גלי הים, החותרים בו וגורמים למפולות מידי פעם. הרחבת המעגן הטבעי, לצורך השיט המודרני, ובניית ביה"ס „מבואות־ים", פגעו אף הם בשרידי היישוב העתיק כאן.

הערבים כינו את המעגן בשם „מינת אבו זבורה" (מעגן אבו זבורה) או „מנית אלבטיח" (מעגן האבטיחים) על שם סחר האבטיחים שנעשה דרכו, ואשר אודותיו דיברנו כבר קודם.

מכאן נחזור דרומה למכוניות בצמוד לחוף הים. ◻ רועי כהנא

פארק לאומי נחל אלכסנדר

אזור הדיונות שבין בית ינאי לנחל אלכסנדר ומזרחה משם מיועד להיכלל בפארק הלאומי של נחל אלכסנדר. במסגרת תוכניות הפארק יש כוונה לשקם את נחל אלכסנדר, המזוהם כיום, אולם יש גם כוונה לנגוס בצורה משמעותית באיזור החוליות, שממערב וממזרח לכביש המהיר חיפה–תל־אביב.

איזור יפהפה זה, מלבד היותו אי בודד בים הפיתוח והבניה, מקום שעשועים לילדים ובני נוער ונוף בתולים משובב נפש, משמש גם כאתר הטלה מרכזי לצבים הרכים, הגדלים בנחל אלכסנדר.

על אף שאוכלוסיית הצבים הרכים בנחל אלכסנדר היא הריכוז הגדול ביותר של צבים רכים בארץ־ישראל, היא מצויה כל העת בסכנת הכחדה.

מידי שנה, בעונת הרביה (מאי־יוני) עולות נקבות הצב הרך (לאחר שהזדווגו כמובן...) על גדות הנחל החוליות, שם הן מוצאות את התנאים הטובים ביותר להטלת ביציהן. ברגליהן האחוריות הן חופרות גומה, מטילות את ביציהן, מכסות את הקן ונעלמות במי הנחל. לאחר כחודשיים בוקעים הצבים הקטנים. הם אמורים להגיע בכוחות עצמם למי נחל אלכסנדר; אך מרגע ההטלה ועד לבקיעה הם חשופים לסכנה – בעיקר של טרף על־ידי נמיות וכלבים. אין ספק כי היעלמות הדיונות מאיזור נחל אלכסנדר, לא רק שתגזול מאיתנו נוף קסום, אלא, גם תגרום להכחדת אוכלוסית הצב הרך אשר בנחל אלכסנדר!!

האם ניתן יד לפגיעה בעטרת הזהב של נחל אלכסנדר?!

מידע כללי:

- משך הטיול: שלוש עד ארבע שעות.
- אורך המסלול: כ־5 ק"מ הלוך וחזור, לאורך הים. (אפשר להשאיר רכב פרטי להחזרת המטיילים ממגרש החניה במכמורת).
- גיל המטיילים: כל המשפחה.
- עונה מועדפת: כל השנה.
- ציוד: נעלים להליכה במים, בגדי־ים, מים.
- מי שתיה: חוף הרחצה של בית ינאי.
- מפות: 1:50.000 נתניה.
- מידע נוסף: בית־ספר שדה ירקון, 03־9301112.
- ספרות עזר: קדמוניות עמק חפר, בהוצאת הקיבוץ המאוחד.

בשביל המטיילים מאת יהודה זיו. מדריך ישראל, כרך השרון.

מודיעין טבע

מרכז המידע למטייל, של החברה להגנת הטבע בשיתוף קק"ל, פתוח לקהל בימים ב', ג', ד', ה', ו', בין השעות 09.00–13.00. וביום חמישי גם אחה"צ, בין 15–18.

הכתובת: רחוב השפלה 3 תל־אביב (התחנה המרכזית), טל' 03־375222.

תחנת מידע וסיורים

בשבת, ה־22 באוקטובר, תקיים החברה להגנת הטבע תחנת מידע בחוף בית ינאי. התחנה תהיה פתוחה בין 10.00 ל־12.00 לפנה"צ. מדריכי בי"ס שדה ירקון ידריכו סיורים שייצאו מכאן. הסיורים מיועדים לחברי החברה להגנת הטבע.

מי שאינו חבר, יוכל להירשם במקום ולצאת לטיול. אם יירד גשם יבוטלו תחנות המידע והסיורים.

למטיילים אורגנה הסעה מנקודת הסיום אל חניית הרכב, תמורת שקל אחד לאיש.

הטיול בשבוע הבא: לכפר תבור

הורוסקופ

מאת האסטרולוג אילן פקר

לשבוע המתחיל ב־21.10.88 והמסתיים ב־27.10.88

מזל החודש

מזל עקרב

השמיני בגלגל המזלות. השנה עוברת השמש במזל זה בתקופה המתחילה ב־23 באוקטובר, בשעות המוקדמות, והמסתיימת בחצות הלילה שבין ה־21 וה־22 בנובמבר.

מזל זה משתייך לקבוצת מזלות המים (סרטן – עקרב – דגים), ולקבוצת המזלות היציבים. השתייכותו של מזל זה לשתי קבוצות אלה משלבת רגישות ומופנמות עם עוצמה, החלטיות, וכושר התמודדות עם מצבים קשים ומסובכים.

אישיותם של בני העקרב מורכבת מאוד ועל כן קשה להבינם. ברוב המקרים אופפת אותם מיסתוריות כלשהי כשהם מעדיפים חשאיות על פני חשיפה. קרירות ואיפוק כלפי חוץ מסתירים עולם סוער מאוד.

חוסר ביטחון רגשי וחשש מפגיעה רגשית, מונעים מהם מלהשען על אחרים ולתת את עצמם עד הסוף, גם בקשרים קרובים. התמודדות רגשית מתישה אותם מאוד ועל כן יעדיפו מרחק רגשי המאפשר שליטה במצב.

רבים מבני העקרב נוטים להשקיע את כל מרצם בעבודה ובעיסוק ללא הגבלת זמן. כוח רצונם של בני העקרב חזק במיוחד ועמו גם יכולת השליטה העצמית. הם ערמומים מאוד ובעלי חשיבה מניפולטיבית ומתוחכמת, אשר אינה מאפשרת להם לנהל חיים פשוטים ושקטים או להציב מטרות אשר אין בהן אתגר.

הצלחתם והישגיהם נמדדים ברמת הקושי, שעליו התגברו, ובכמות התיחכום שהושקעה מצדם, כדי להסיר מכשולים בדרך.

המאפיין המרכזי כאן הוא המאבק הפנימי בתוך עצמם כאשר רוב האנרגיה מופנה לבלימה. דוגמה למאבק כזה היא התופעה של יצר קיום חזק מול נטייה להרס עצמי. יכולתם של בני העקרב לקום מן ההריסות ולבנות את הכל מחדש מפתיעה את כולם ונותנת בידיהם יתרון חשוב במאבקי ההשרדות של החיים.

תחזית שנתית לבני מזל עקרב

השנה הקרובה מאפשרת לכם בני העקרב פריצת דרך משמעותית בפיתוח הכישורים האישיים והמקצועיים שלכם. אתם מרחיבים את היקף הקשרים האישיים ואת תחומי ההתעניינות, רעיונות חדשים יוצרים את תחילתה של המהפכה בדרך חשיבתכם ובהשקפת עולמכם, כאשר התקשורת הבין אישית והשליטה במידע הופכת בידיכם לכלים רבי עוצמה.

בתחום הקריירה והעבודה

החל מחודש נובמבר הקרוב אתם מחזירים לעצמכם את השליטה בעניינים, ומקדמים באופן משמעותי את התחום המקצועי, תוך שיפור יחסים עם חברים לעבודה. בחודשים ינואר–פברואר–מארס (1989), נושא השותפויות יהא „חם" מאוד ונראה כי צומחת בדרך כלשהי שותפות מקצועית או עסקית חדשה.

בחודש יולי (1989) אתם קוצרים הצלחה מרשימה בתחום המקצועי ויוזמים תוכנית נוספת לקידום האינטרסים שלכם, אם כי הדבר עלול לעלות לכם במחיר של כמה זעזועים בחיים המשפחתיים.

בתחום המשפחה

בחודשים דצמבר 1988 ועד מארס 1989 (מלבד פברואר) וכן בתקופה המתחילה מאמצע חודש אפריל ועד אמצע חודש יוני 1989, חל שיפור משמעותי בחיי המשפחה. גוברת הנטיה להעמיק את השותפות ולהפגין נכונות לקבלת אחריות בתחום זה.

חלק מבני מזלכם מקים משפחה חדשה וחלק אחר מחזיר את חיי המשפחה הנוכחיים למצב חיובי ומאוזן.

בחודשים יולי ונובמבר (1989) חוזרים לתמונה מספר זעזועים ומצבי מתח בתחום זה על רקע של ניגודי השקפה.

בתחום הבריאות

משבר בתחום זה עלול להופיע בסוף חודש מארס ובמחצית הראשונה של חודש אפריל. בעיות בריאות צצות מחדש בחודשים ספטמבר ואוקטובר (1989) על רקע של שחיקה פיזית ואנרגיות חלשות מן הרגיל.

בתחום הכספי

אתם זוכים לאורך כל השנה לשיפור משמעותי בתחום זה ואף להצלחה ניכרת בקנייה ובמכירה של נכסים. התקופות הטובות לכך ממוקדות בעיקר במחצית השנה הראשונה עד אוגוסט (1989).

בתחום הרומנטי

אתם זוכים השנה להצלחה ניכרת בתחום זה, בנוסף לחוויות רגשיות עמוקות ובלתי שגרתיות. מפגשים סוערים צפויים בעיקר מדצמבר ועד מארס (1989), אם כי בחודש פברואר יהיה לכם קשה להחלץ ממשבר רצוני ומחשבון נפש. גם חודש מאי מביא הפתעות נעימות. לאורך כל השנה אתם מוזהרים מקשרים סודיים העלולים לפרוץ החוצה ולגרום לשערוריות. מומלץ לבנות קשרים פשוטים וחשופים יותר.

נסיעות ולימודים

החל מחודש מאי (1989) ובמשך כל השנה גובר הסיכוי לנסיעות ארוכות, טיולים ומסעות להרחבת הידע. צפויה גם הצלחה מרשימה בלימודים או בהשתלמות מקצועית כלשהי.

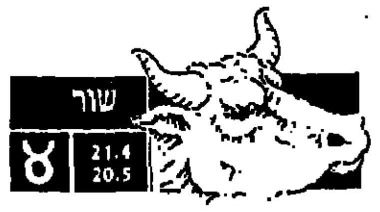

המתחים בתחום הכספי או העיסקי מגיעים לשיא. חוסר הוודאות בנושא זה גורר אתכם לדאגנות ועייפות קיצונית. עם זאת, זה הזמן לארגן מחדש את התחום המקצועי, את סגנון החיים ואת סדר היום השיגרתי על מנת להחזיר את השליטה במצב. שותפים עסקיים או מקצועיים מתישים מאוד ומתקשים לשתף פעולה. עליכם לנקוט ביוזמה ולחפש דרכים לשכלול והתייעלות העבודה, ולא לחכות לנסים.

מערכת היחסים עם שותפים או בני זוג או עם בוס בעבודה עוברת שלב קשה ומתיש. הרגישות גוברת ועמה התחושה שאתם נבלמים מבחוץ ובלתי מובנים. אתם חשים כי עליכם לבצע שינוי בכל מחיר, אולם כנגד זאת רגש האחריות או החובה מונעים זאת מכם בחלק גדול מן המקרים. המתחים המשפחתיים גוברים ועמם גם הדאגה לבני משפחה. הזהרו מנטייה לעלייה במשקל.

שינויים המתרחשים במקום העבודה גורמים לכם להיכנס למצבי מתח קיצוניים ללא הצדקה. זה הזמן לשקול בזהירות את המשך דרככם המקצועית ולארגן דרכים אלטרנטיביות לטפול במצבים בלתי צפויים בתחום זה. מוטב לשמור בסוד את המהלכים המתוכננים ואת הכוונות. בתחום הבריאות זה הזמן להכנס לדיאטה מתאימה ולפעילות ספורטיבית או לטיפול רפואי שנדחה עד כה.

בתחום הרגשי המצוקה עדיין חריפה ותחושת התסכול עדיין מלווה אתכם לזמן מה. דאגות לבעיותיהם של בני משפחה הולכות ומחריפות, ואתם נותרים במבוכה. בתחום הכספי חוזרות ועולות מחדש שאלות נוקבות בעניין המשך הדרך לעתיד, תוך תחושה שאתם נמצאים במהלך ללא מוצא. הוצאות בלתי צפויות, וכן מתחים עם צעירים במשפחה גורמים לכם לרגשי תסכול ואכזבה.

על אף ביקורו של כוכב נוגה במזלכם, שהוא אמור להיטיב עמכם ולהגביר את הצלחתכם בתחום הרומנטי או האישי, אתם נותרים מתוסכלים על רקע של בעיות משפחתיות מסובכות ומתחים קיצוניים בעבודה. זה הזמן לשקול מחדש את המשך הדרך הן בתחום האישי, והן בתחום המקצועי. אולם מוטב בכל מקרה לא להגיב בתוקפנות או בביקורתיות קיצוניות. בעיות בריאות של בני משפחה מתישות אתכם מאוד.

אתם חשים כי הגעתם למבוי סתום בתחום המקצועי או בארגון ענייני העבודה שלכם. גיבוש תכנית לארגון והתייעלות תאפשר לכם לצאת מהמצב במהלך השבועות הקרובים. תיתכן אפשרות של מהפכה בדרכי החשיבה ובתפיסה המקצועית, ובכל מקרה יציאה להשתלמות או ללימודים תאפשר לכם לקדם מטרות אישיות ומקצועיות. אתם חוזרים לעבודה מבדים מאוד. זה הזמן להתחלה של דיאטה או להשתלבות בפעילות ספורטיבית מסודרת. הזהרו ממאמץ פיזי קיצוני מדי.

הפעילות מאחורי הקלעים חזקה במיוחד ומאפשרת לכם לקדם מספר עניינים באופן משמעותי, תוך תיקון שגיאות טקטיות קודמות. מגע עם ידידים מעניק לכם שעות יפות. בתחום הרומנטי, הרגשות סוערים אך לזמן קצר ומוטב להזהר מלהסתבך. קשיים בלתי צפויים בתחום הכספי מגבירים את דאגותיכם. היזהרו מטפל בכספים של אחרים המופקדים בידיכם. מצבכם בטעני צף ועולה מחדש.

המתח הנפשי גובר מאוד על רקע מאבק פנימי בין התחום המשפחתי לתחום הקריירה. גובר הרצון לבצע שינויים קיצוניים או לפרק שותפות. בתחום הקריירה, אתם צפויים להפסיד של יתרון אשר היה בידכם עד כה. שינויים המתבצעים במקום העבודה משרים עליכם מתח קשה. במישור הרומנטי, הרגישות גבוהה במיוחד, ואתם עלולים להקלע למשבר קשה. תכנית לשינוי מקום מגורים או לשינויים בסגנון המגורים מקבלת עדיפות.

פעילות מאחורי הקלעים המתנהלת נגדכם, עלולה לגרום לכם בעייה אישית או מקצועית חמורה. אין זה הזמן המתאים לוויכוחים או להתנגחות עם קרובים או חברים לעבודה. בעיות בריאות דורשים תשומת־לב מיוחדת. אין זה הזמן המתאים לצאת לנסיעות וטיולים, ומומלץ לדחות זאת לתקופה אחרת. מצב של חוסר ודאות בקשר לעתיד עדיין משרה עליכם תחושה כבדה.

ידידים חוזרים ומאכזבים אתכם, ואתם חשים כי לא ניתן לסמוך עליהם. קרובי משפחה חוסמים לכם אי נחת ומשבשים לכם תוכניות. עם זאת, בתחום הרומנטי הרגשות חזקים מאוד. בתחום הכספי הדאגות מחריפות ואתם חשים כי עדיין יש מקום לזהירות מיוחדת על מנת לא לפעול על פי שיקול מוטעה. הזהרו מלהלוות לקבסוכים אשר אינם מובילים לשום מקום.

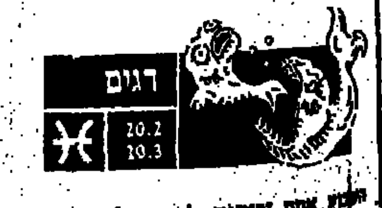

השבוע אתם נכנסים למצבי לחץ חזקים במיוחד, על רקע ניסיון לפגוע בהישגיכם או במעמדכם. גוברת הנטייה לתגובות תוקפניות, לשבירת מסגרות, או לפעילות העלולה לגרום לנזק או הפסד. בתחום הרומנטי, על אף המתחים ישנה הרגשה של קרבה, ורגשות חזקים מאוד. יוזמה חדשה בתחום המקצועי עשויה לקדם אתכם ובלבד שתיעשה בזהירות. הזהרו מפעולות מסוכנות ומפולות.

בעיות בריאות חמורות עלולות לצוץ בימים אלה. הזהרו מתאונות או מפגיעות אחרות. אנרגיות נמוכות מן הרגיל ומוטב לשקול לנוח. הצעה לתעסוקה קצרה עשויה לבוא. הסתרתו של מידע מקצועי עלול לגרום לכם הפסד או נזק. זה הזמן בו אתם נדרשים לשנות השקפת עולם או לשנות גישה ודרכי פעולה, כדי לשמור על שליטה במצב.

(המשך מעמ' 34)

המחקר המבקשים לעצמם דריסת רגל בבסיס האנושי הראשון, מחוץ לעולם הבית שלנו. במצב דברים זה, ובהתחשב בשטח המוגבל מאוד של תחנת החלל המתוכננת, אין להתפלא על מחול השדים המתחולל סביב זכויות השטח בתחנה. כל מי שמכיר מישהו שיש לו קשר לעניין, מנסה בכל כוחו להפעיל את הקשר הזה ולזכות ביכולת לערוך את ניסוייו בתחנה.

כך או כך, כולם צופים כי ייצור תומרים שונים בחלל, יהיה בעתיד הלא רחוק אחד העסקים הכדאיים והרווחיים ביותר בכדור־הארץ ובסביבתו הקרובה. התחזיות האופטימיות הללו העלו את מחירו של שטח למידרך כף רגל בתחנה, אל מעבר למחירו של כל שטח מקביל במנהטן או בטוקיו.

התחנה תורכב מארבעה גלילים שיחוזקו יחד בחישוקים. בתוך הגלילים יישררו תנאי לחץ ואטמוספירה פנימית, שיאפשרו לתושבי התחנה לפעול באורח חופשי, ללא צורך בלבישת חליפות חלל. בקצה התחנה ימוקם „נמל" המיועד לעגינתן של מעבורות חלל.

לצורך הקמת השלב הראשון של התחנה, שיכלול רק שני גלילים מתוך הארבעה המתוכננים, ויימשך, לפי המתוכנן, כשלוש שנים, תידרשנה לא פחות מ־19 טיסות של מעבורות החלל. הראשונה שבהן מתוכננת ל־1994. התחנה תתחיל לתפקד ככר לאחר טיסת המעבורת השישית, אבל בשלב זה ישהו בה האסטרונאוטים רק בעת שהמעבורות תהיה נוכחת בסביבה. מה שבטוח בטוח. התעסוקה הקבועה של תושבי התחנה בביתם החדש מתוכננת להתחיל לאחר הטיסה התשיעית.

הקמת השלב השני של התחנה, שיהיה זהה בגודלו לשלב הראשון, תדרוש רק שש טיסות מעבורת נוספות, מכיוון שהאנשים שיימצאו בתחנה יוכלו לבצע את עיקר עבודות ההרכבה והבניין גם כאשר המעבורת לא נמצאת לידם. הבניה תתבצע תוך פעילות של אסטרונאוטים־בנאים מחוץ לתחנה, שירחפו בחלל, כשהם קשורים אל התחנה בכבל גמיש.

■■■

בקיץ '87 זכתה התחנה בדחיפה כאשר „נאס'א" הוציאה לשוק הפרטי את החוזים לפיתות חלקיה השונים של התחנה. „לוקהיד" נטלה על עצמה את הכנת תוכנת המחשב של הפרוייקט. „בואינג", „מקדונל דאגלאס", „רוקוול", ו„ג'נרל אלקטריק" מבצעות, כל אחת מהן לחוד, חלקים שונים של חומרת התחנה. ארבע האחרונות עובדות בצמוד למרכזי מחקר נפרדים של „נאס'א".

דחיפה נוספת הוענקה לה כאשר היפאנים הודיעו כי בסוף המאה הנוכחית יש בדעתם לפתוח במבצע הקמה של תחנת חלל עצמאית משלהם. אם למישהו היה עדיין ספק בכך, ההודעה הזו שיכנעה אותו בכך שהתחנה האמריקנית תקום ותהיה למציאות. עומדת כאן רק שאלה של זמן וכסף.

איך כל זה התחיל. הראשון שהציע לבנות „ירח מלאכותי" לכדור הארץ היה האסטרונום ארוארד הל, בשנת 1869.

מאז דיברו על הרעיון, פה ושם, אבל רק בשנת 1962 החלו אנשי משרד ההגנה האמריקני לבחון ברצינות את הרעיון. הם הסתמכו על החלליות שעמדו אז לרשותם: „ג'מיני". אבל הדברים התנהלו בעצלתיים. מבצע „ג'מיני" הסתיים, מבצע „אפולו" החל, מלחמת וייטנאם דרשה אף היא את שלה. כך קרה שמעבדת החלל האמריקנית הראשונה, „סקיילאב", שוגרה רק במאי 1973. ביום שיגורה [illegible] היתה ה„סקיילאב" מצויידת בטכנולוגיה „מיושנת".

כמעט מייד לאחר השיגור החלו להגיע למרכז הבקרה אותות שבישרו על תקלות רציניות. מגן השמש ניתוק ו„סקיילאב" להטה. גם מערכת אספקת האנרגיה לא פעלה כראוי. למרות כל אלה, הצליחו מהנדסי „נאס'א", באמצעות אילתורים, להחזיר למעבדה את יכולת התיפקוד.

אחד־עשר ימים לאחר מכן, הגיעו לתחנה ה„אורחים" הראשונים. שלושה אסטרונאוטים שהו בה 28 ימים. הצוות השני העלה את שיא השהייה בחלל לחמישים ותשעה ימים, והצוות השלישי הרחיק אותו אל מעבר לגבול שמונים וארבעה הימים. זה הצוות שגילה כי שהות ממושכת בכבידה נמוכה גורמת ל„בריחת" סידן מהעצמות, תהליך מסוכן שאינו ניתן לשיקום.

הניסויים שנערכו ב„סקיילאב" שימשו בסיס להמשך תוכנית החלל. אבל המעבדה חסרת המזל עצמה, חדרה לאטמוספירה של הארץ ונשרפה בשנת 1979.

עכשיו, אחרי גישושים זהירים שנמשכו שלושים שנה, אנחנו, האנושות, עומדים לצאת אל החלל, ולא ל„טיול", אלא כדי לבנות לנו בית בו. תחנת החלל תהיה המיבצע ההנדסי הגדול והמורכב ביותר שהוקם בידי האדם עד היום. האם זה שווה את המאמץ? חלוץ החלל הרוסי, קונסטנטין צ'יולקובסקי, ענה על שאלה דומה באומרו: „כדור־הארץ הוא ערש האנושות, אבל אדם אינו יכול לבלות כל חייו בעריסה". ■

מתנחלים בחלל

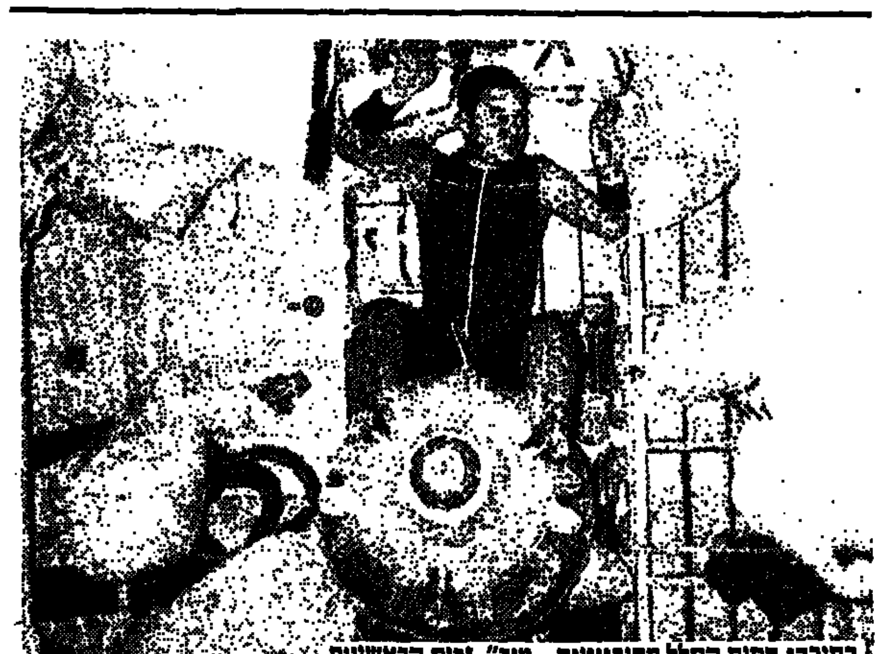
בתוככי תחנת החלל הסובייטית, „מיר". זכות הראשונים

מינהל עסקים בחלל

סימולציה ממוחשבת חדשה של בניית תחנת חלל משמשת כלי בלימודי חלל ובלימודי ניהול באוניברסיטאות שונות ברחבי ארה"ב. השחקן נדרש לנהל את פרוייקט בניית התחנה בזמן ובתקציב מוגבלים. המטרה: להרוויח כמה שיותר כסף. לרשותו עומדים: מעבורות חלל, רובוטים, חלקי תחנה, צוותי טיס וצוותי תפעול והקמה.

ה„מנהל" נדרש להוכיח יכולת בניהול כספי: חישובי עלות, תשואות והגשת דו"חות של תוכניות. עוד על המיגרש: משכורות, בונוסים, שביתות. זאת, במקביל לקשיים אובייקטיביים כמו אש בחלל, התפוצצות, מחלות, וכו'. ביה"ס לעסקים של הרוורד פיתח על־גבי המערכת הקיימת אפיק פעולה נוסף: ניהול עיסקי מקביל של מחקר ופיתוח תוך כדי בניית התחנה.

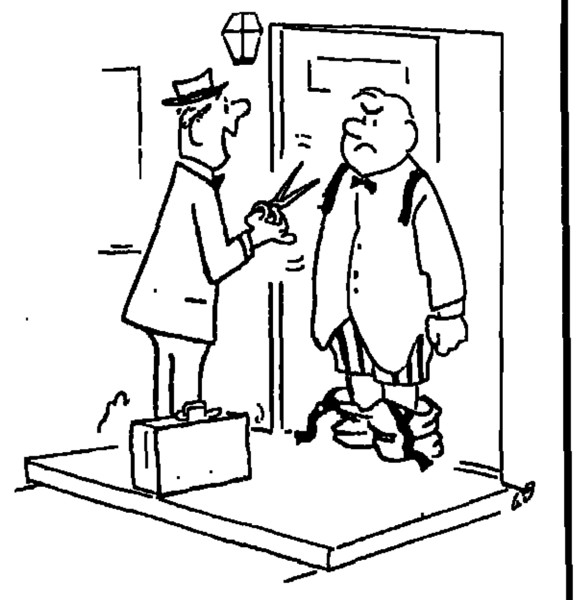
„שים לב כמה שהם חדים..."

„אל תשרוקו! אולי היא אימא של מישהו..."

„אפילו בכה תצטרכי לשלם עליון"

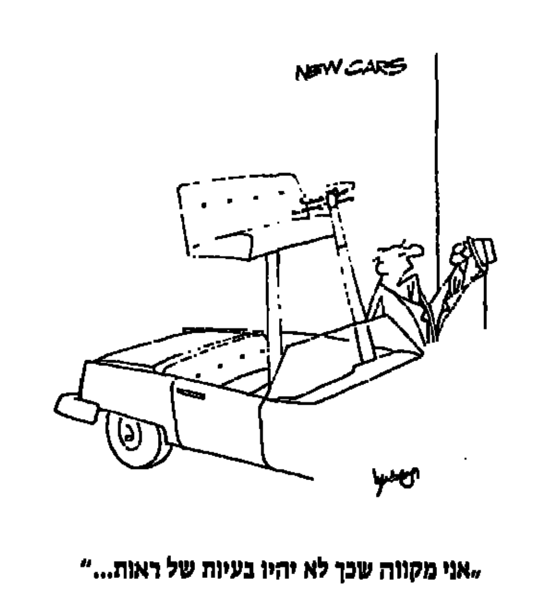

„אני מקווה שכך לא יהיו בעיות של ראות..."

„משה, יש רעש משונה מאחור..."

„זה ראוי לציון מיוחד כי הוא ממש שונא חלב..."

הפסקת הנשירה צעד ראשון למניעת קרחת

[illegible] בוודאי כאלה שהתפתחות [illegible] שיערם או, אף התפתחות [illegible], אינה מדאיגה אותם כלל - [illegible] כאלה, אך הם המיעוט [illegible] - אלא שגם האחרים, [illegible] מתהליך זה, סבורים כי [illegible] גזירת-גורל שלא ניתן להלחם [illegible] - וכאן טעותם.

תכשיר טבעי עוצר נשירה

[illegible] - גורמים רבים בחיינו אשר, [illegible], ולא ניתן להשפיע עליהם - [illegible] בחירת ההורים המתאימים, [illegible] כסוד הווצרות קרחת - [illegible], הבשורה - ניתן וצריך לנסות [illegible], ומי שמעז לעשות זאת [illegible] רבים של הצלחה [illegible] לו, מאחר ותכשירי [illegible] שי-ט-7 עונים על חלקן [illegible] של בעיות נשירת השיער, [illegible] בעור הראש, עדוד צמיחה [illegible] קשקשים.

שי-ט-7 הוא השם שניתן לסדרת מוצרים שפותחו תוך עמל שנים ע"י הנטורולוג זאב פכטהולט - על בסיס צמחי מרפא בלבד, ללא כל התערבות כימית.

עידוד הצמיחה באמצעים טבעיים

הרכב תכשירים אלה הוא צמחי-מרפא בלבד. צירוף סגולות צמחים אלה מעניק לעור הקרקפת חיוניות מחודשת ומחזיר לו יכולת תפקוד טבעי. יתר על-כן - העובדה שצמחים אלה של תכשירי השיער הם צמחי המרפא שהאדם שותה לשם שפור דמו ושמירת בריאותו, מלמדת על טיב התכשיר מאחר ושורשי השיער ניזונים מאותו דם עצמו.

תכשירי שי-ט-7 מיוצרים ע"י זאב פכטהולט נטורולוג, ואסיה פכטהולט נטורולוגית - "תכשירים קוסמטיים טבעיים":

1. שמפו שי-ט-7: מחזק שורשים, מסלק קשקשים, מונע שומן יתר, מונע נשירה ומעודד צמיחה.
2. תכשיר טיפולי שי-ט-7: עוצר כל נשירה.
3. תכשיר טיפולי שי-ט-7: מעודד צמיחה, מונע נשירה, מסלק קשקשים ושומן יתר.
4. שי-ט-7 משחת פנים לעור יבש: מסירה כתמים וקמטים מעל שכבת העור העליונה, מזינה ומייפה את שכבת העור העליונה. מורכבת מצמחי מרפא בלבד.
5. שי-ט-7 משחת פנים לעור שמן: מסירה כתמים וקמטים עליונים של העור, מזינה ומייפה את שכבת העור העליונה. מורכבת מצמחי מרפא בלבד.

משחות פנים שי-ט-7

משחות פנים לעור שמן או יבש מסירות כתמים וקמטים ומזינות את העור. מורכבות מצמחי מרפא בלבד, ללא תוספות כימיות.
מחיר מומלץ לצרכן
לעור שמן - 31.23 ש"ח
לעור יבש - 86.28 ש"ח

שי-ט-7 תכשירים טבעיים, מופקים מצמחי מרפא [illegible] תוספות כימיות, לעידוד צמיחה, מניעת נשירה וסילוק קשקשים.
שי-ט-7 המצאתו של הנטורולוג - זאב פכטהולט.
מיוצר ע"י: זאב פכטהולט, נטורולוג
אסיה פכטהולט, נטורולוגית
שיווק והפצה: חברת "רפואה" בע"מ
טל': 03-824476•828486•814410
[illegible] בכל בתי-המרקחת ובפרפומריות מובחרות

שי-ט-7 תכשירים שיש להם ד"ר

שי-ט-7 • נוסחה טבעית זה 25 שנים על בסיס צמחים בלבד.

פותחים את השנה החדשה א.א.

38 תשלומים חדשים
לראשונה בישראל שיטת שיווק מהפכנית

ב-א.א. רהיטים אתה קובע את תנאי התשלום, 13, 19, 25, 38 תשלומים, ללא צורך בכרטיסי אשראי. התשלומים צמודים למדד.

עסקת השנה לכבוד השנה החדשה הנחה 25% על רהיטים חדשים מהתצוגה

פתוח בחג, בשבתות ובשמחת תורה
מ-11.00 עד 22.00
ובימי חול המועד
מ-09.00 עד 20.00 רצוף.

רהיטים
מערכות ישיבה מעור ובד, מזנונים, חדרי שינה, פינות אוכל, חדרי ילדים ונוער.
רח' אצ"ל 35, אזור התעשיה החדש ראשל"צ. טל. 03-9611966 מול מפעלי גלי

שעה של פנאי

תשבץ מאת הלל הרשושנים

מספר 1495

21 פרסים יחולקו בתגרולת בין הפותרים נכונה. פרס א': הספר „רצח נפוליאון", מאת בן וידר; ועוד 20 פרסי ספרים שונים. המען למשלוח פתרונות: „חלל", תשבץ השבוע מס' 1495, ת"ד 20227, ת"א, (61201).

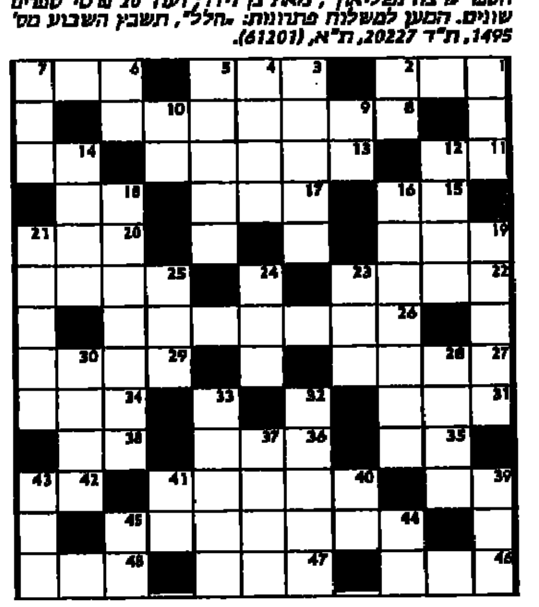

במאוזן – מימין לשמאל: 1) מעל בחרם יריחו 3) „תרדיף" (שם נרדף) ל„עיר" 6) בהמה דקה טהורה 8) פרי מאכל אדמדם מתוק 11) אחת מערי פלשת 13) אבקה לבנה להקשאת אריגים 14) חסר־אמצעים 15) אות באלפבית 17) כרך ברומניה 18) עיר עתיקה באפריקה – „אלפנטינה" 19) עיר מולדתו של אברהם אבינו 20) אבן מאבני החושן 22) מחבר בדיונות – „צ'יזבטים" – מתחדישי הלשונאי הלל הרשושנים 25) תנועת נוער לאומי 26) נהר אגדי הזורק אבנים כל ימות השבוע ובשבת הוא נח – לפי האגדה 27) ארון בגדים נמוך 29) „תרדיף" ל„חדם" 31) מדינה ביבשת אסיה 34) פרח נותן ריח 35) אחת השדרות בתל־אביב 36) שיח־בר ירוק־עד בעל פרחים גדולים 38) במידה מספקת 39) „תרדיף" ל„פלא" 40) מזון לבהמות 42) שאין לו הרבה 44) בנו של יופיטר – במיתולוגיה הרומית 46) מספר לוליני 47) עטרה של זוהר 48) מזל חודש ניסן.

במאונך – מלמעלה למטה: 1) כבד־פה 2) מבושל למחצה 3) זן גרוע של חיטה 4) פירור, טיפה 5) ניסוח מלים של יצירה מוסיקלית – או – מילון קטן – לפי תחדישיו של הנ"ל 6) „תרדיף" ל„בסיס" 7) ביזה 9) „צפע" ערוף „ראש" 10) תואר בהולנד 12) תפוח־אדמה – מתחדישי הנ"ל 14) הטוטרת הגמל 16) סעודה חגיגית 18) מורה, בלשן (עסקן עברי 1864–1921), מתרגם „אלף לילה ולילה" מערבית לעברית 19) לפיד 21) מזועזע 23) חיית־טרף 24) שיח־קוצים – נזכר במשל יותם 25) בירת מדינה אירופאית 28) מכונה לדחיסת גזים – „קומפרסור" בלעז 30) מוביל דם אל הלב 32) מדינה בארצות־הברית 33) רעש, שאון 37) עיסוק בדבר לתכלית מסויימת 39) „תרדיף" ל„דרום" 40) אדון 41) יבשה מוקפת מים 43) אחת האימהות 44) קוסם 45) יהודי ספרד מיוחסים מוסיפים שתי אותיות אלו לשמם.

הציור השבועי לילד

היכן השועל מסתתר?

שועל החצוף התחכם וצחק על מלך החיות, האריה ...ליט ללמדו לקח אלא שהשועל התחמק ונעלם. ...לי ילדים, יגלה מישהו מכם, את מקום מחבואו

תשבץ תרתי־משמע © מאת נדיב אבידן

מספר 254

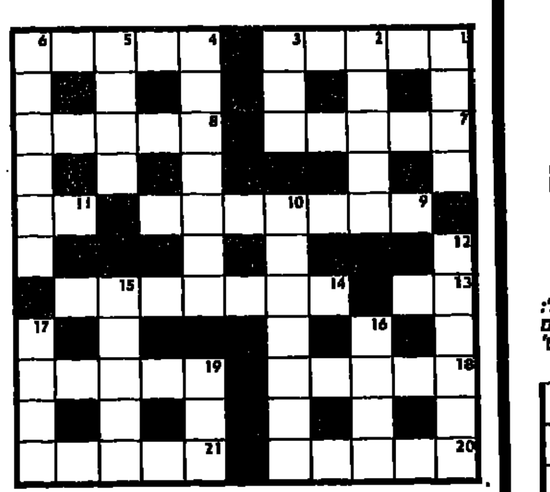

מאוזן:
1. יש דג בתוך הנעלים (5)
4. חברה, זה בער אחת שתים (5)
7. מאכל של מתנחל פטימי (5) (עפ"י אבי גבעון)
8. המסקנה, הנכד לא השתזף (5)
9. בנורווגיה חיים רק 80 ישראלים? (7)
11. עם „13 אופקי" במידה רבה זה מתייחס לאנשי כהנא, ללא יוצא מן הכלל (2,2)
13. ראו „11 אופקי"
14. בעניני כספים הוא ממש מסוגל לרצות (4,3)
18. עוף שהשתמש בשפתיים בלבד (5)
19. יתכן שיפני יופיע בגמר (5)
20. העופות חיוביים או שליליים (5)
21. איזה טיפש מופיע שבוע לאחר חג הפועלים? (5)

מאונך:
1. בגט לא חלק (4)
2. עשו חיים עם ענגון וזה היה מצחיק (5)
3. כשמתחילים להציג חידה, הוא מטיף (3)
4. תמיד צעיר מציב לו מטרה (2,5)
5. עם פטפטנית כזאת הוא לא ינהג (4)
6. בט"ו בשבט ריינן נמצא במדכו העניינים (3,3)
10. אל תסתכלי על זה ישר – זה מעורר גיחוך (מ) (4,3)
12. הקפיטליסט מצהיר שהוא שווה כסף (6)
15. יש עוקים בעמק (5)
16. מלכת הספורט היא עצם הפעילות (4)
17. של מי הספר הזה? (4) (עפ"י מיקי גפן)
19. לא הולך טוב בחג (3)

בין הפותרים יוגרל סך 50 ש"ח
את הפתרונות יש לשלוח לפי הכתובת: תשבץ תרתי משמע „ידיעות אחרונות" ת.ד. 9177, מיקוד 61091 תל־אביב.

חכמים ברבוע

הקוראים המעוניינים להשתתף בחיבור הגדרות ברוח תשבץ תרתי משמע, מוזמנים לשלוח הגדרות למלים עד תשע אותיות (על גבי גלויות בלבד).
המערכת שומרת לעצמה זכות שימוש בהגדרות. בין המשתתפים תערכנה הגרלות־פרסים יקריי־ערך אחת לחודש.
הכתובת למשלוח הגדרות: חכמים ברבוע ידיעות אחרונות ת.ד. 9177 מיקוד 61091 תל־אביב

חפש אותי

מ	ה	ד	ש	ת	ו	ת		ל	ח
ש	ב	א	ב	ו	ק	ד	ו	י	ו
מ	י	ב	נ	ע	ש	ס	ק	מ	פ
ש	ו	נ	ו	ל	מ	נ	ג	ו	ת
ז	ג	נ	מ	נ	ד	ר	י	נ	ה
י		ה	נ	י	ט	נ	מ	ל	ק
פ	ו	מ	ל	ה	ח	י	ט	ב	א

בתוך הסלסלה מסתתרים פירות. כמה מינים שונים ניתן למצוא בסלסלה?
בין הפותרים יוגרל הספר משפחת הפלמ"ח מאת ח. גורי וח. חפר.

הפתרונות והזוכים

פתרון חידת „אותיות ומספרים" מספר 1221

2032
198
16256
18288
2032
402336

הסיפרה שאינה משתתפת בפתרון היא „7".
שמות הזוכים בתגרולת 12 פרסי הספרים – „אותיות ומספרים" מס. 1221
יהושע זכאי, קרית־טבעון; מיכל ברנע, ת"א; גרליהו יוסף, צפת; אסתר שתיל, רחובות; אריה זולר, חדרה; רות גרנות, ת"א; שחר קלנון, רמת־צבי; רחל פטל, מגדל־העמק; אודסה ליאת, קצרין; אביבה מלכי, קרית־שרונה; זאב ארנון, ת"א; וגה ימיני, חיפה.
שמות 5 חיילי צה"ל, שזכו כ"א בספר, בתגרולת „אותיות ומספרים" מס. 1220
אברהם חמי; גלית כהן; רב לויטס; ענת קשין; סרי ארז.

אותיות ומספרים

מספר 1227

ש ל ב
ב א
א ל ד ד
ג ל ע ד
א ד ד ו ד

לפניכם חידת „אותיות ומספרים". בפעולת התילוק הוחלפו הספרות באותיות. יש לשחזר את פעולת החשבון, ולמצוא את הספרות שאינן משתתפות בה ★ 12 פרסי ספרים יחולקו בתגרולת בין הפותרים נכונה ★ המען למשלוח הפתרון: „אותיות ומספרים מס' 1226", ת"ד 20227, ת"א (61201).

פתרון תשבץ ראש השנה 1489

במאוזן מימין לשמאל: 2) ראש השנה 8) רבע 10) לגם 11) רבב 13) נס 14) מחוור 15) זר 17) נמש 19) יבבה 22) „גנורי" 24) לויתן 25) משתמט 26) שאר 27) בר־מנן 29) שרף 31) „מגנזה" 34) „איתמר" 37) המון 39) מקרא 40) דין 41) גרב 43) פתי 44) רע 45) „רבורה" 46) כל 47) כהה 49) יען 50) כהן 51) „ראש השנה".
במאונך מלמעלה למטה: 1) קרן איל 2) רע 3) שלחן 4) הגומה 5) שמוש 6) הר 7) קברניט 9) „בס" 12) בז 16) „רבי אמנון" 18) „ונתנה תקף" 20) „בוש" 21) התר 22) גשם 23) דמן 25) מרפא 27) בר 28) אם־הדרך 29) שה 30) בר־אילן 32) גמיעה 33) זן 35) ים 36) מרתכה 38) תרועה 41) גביש 42) ברנש 48) הר 50) כה.
שמות 25 הזוכים בתגרולת פרסי הספרים – תשבץ ראש השנה תשמ"ט
פרס א': הספר „ביבליוגרפיה" לאורי־צבי גרינברג – עודד פכטמן, ת.ד. 33632, ת"א (61336).
שיחה למברג, חיפה; אורלי הראל, גבעתיים; חוה גלעדי, ירושלים; אתי בכר, פ"ת; יונה גולדפרב, ירושלים; שלמה רביע, בני־ברק; קלרה נובוגרודצקי, ת"א; אלי ספוז'ניקוב, קרית־חיים; פניה שומר, ת"א; שלום פרידמן, ירושלים; משפחת דוהן, אשדוד; אברהם מזרחי, טירת־הכרמל; עזיה רוטנברג, ת"א; שרה כיליס, אלפי־מנשה; אהרון מרחאל, ירושלים; דפנה טל, קיבוץ תל־יוסף; יהושע טבעוני, קרית־טבעון; סופיה לוינסון, רחובות; ערן גולדברג, חדרה; מוריס בוהט, בית־שאן; אלי חזן, כרמיאל; צפורה בולר, ק. מרחביה; אורי שמיה, אור־יהודה; שמעון פליידון, גבעתיים.
שמות 5 חיילי צה"ל, שזכו כ"א בספר, בתגרולת תשבץ השבוע 1485
אלי תגר; אילן כהן; ראובן גרינברג; א. קראס; ראובן גרינברג.

2.9.88
תרתי משמעו: ב־25 ש"ח זכה: מאגר חלפי, קיבוץ שמיר, ד.נ. ג.ע.
חשבון קטן: בספר „לחיות עם התנ"ך" מאת משה דיין זכו: אפרת ושרית, רח' עמק הברכה 15, ת"א (67456).

פתרון גליון 1287
- עושים חושבים: 14.
- קשר מסויים: א – 50; ב – 12.5.

פתרון תשבץ תרתי משמע מס' 252

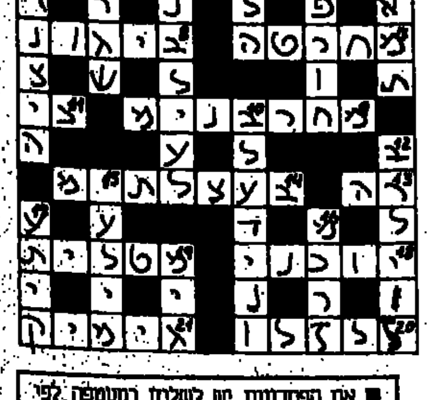

■ את הפתרונות יש לשלוח במעטפה לפי הכתובת: „7 ימים", שבועון „ידיעות אחרונות", „שעה של פנאי", ת.ד. 20227 ת"א, מיקוד: 61201.
■ ישתתפו בהגרלה רק אלה שמעטפותיהם יגיעו תוך 10 ימים מיום פרסום החידה.
■ נא לציין את שם החידה ומספר הגליון על המעטפה.

שחמט מאת אורי צחור

המישגה הגדול ביותר

„לא זכור לי מתי שיחק קספארוב כה רע ושגה שגיאה כה גסה", אמר אלוף העולם לשעבר בשחמט, בוריס ספאסקי. הדברים נאמרו לאחר שגארי קספארוב נכנע לאנדריי סוקולוב, מברית המועצות, בסיבוב השביעי של התחרות בריקיאוויק, בירת איסלנד, הנערכת במסגרת תורויות „הפרס הגדול". שגיאה כה במסע ה־37 גררה הפסד מלכה וכעבור שלושה מסעים נכנע אלוף העולם. בסיבוב השמיני נעתר קספארוב להצעת תיקו של יריבו האיסלנדי מארגיו פטורסון. בסיבוב זה, במעמד ראש ממשלת איסלנד, סטיינגרימור הרמנסון, ניצח יוהן יארטרסון האיסלנדי את ויקטור קורצ'נוי.

לאחר שמונה סיבובים, הוליך בראש אלוף העולם לשעבר מיכאל טל עם 5.5 נקודות, בהקדימו את אלכסנדר בלייאבסקי, יאן אלבסט וסוקולוב 5 כל אחד, ארתור יוסופוב ויאן טימן 4.5 (1) כל אחד, קספארוב, ג'ון נאן וגיולה סאקס 4 כל אחד, יונתן ספילמן 4, אולאף אנדרסון ויארטרסון 3.5 כל אחד, פרדראג ניקוליץ', וולטר ריבלי ובוריס ספאסקי 3 כל אחד, קורצ'נוי ולאיוש פורטיש 2.5 (1) כל אחד, מארגיר פטורסון 2.

הישגים בבלגיה

שני אמנים ישראלים הצטיינו באוסטנד שבבלגיה, בתחרות בהשתתפות 174 שחמטאים, בהם ששה רבי אמנים ו־15 אמנים בינלאומים.

ניצח אוליבר רנה מצרפת, שכבר זכה בציונים הדרושים לדרגת רב אמן. רנה, צבר 7.5 נקודות בתשעה משחקים בהקדימו את רבי האמנים ליאוניד יודאסין מברית המועצות, פלורין גיאורגיו מרומניה וטוני מאיילס (האנגלי) מארצות הברית ואת האמן הבינלאומי ואן הסטן מהולנד 7 כל אחד. אחריהם: רן שבתאי מרמת גן, אפסיטה מצרפת, יונה קוסאשווילי מאשדוד, רב האמן אראשק פטרוסיאן מברה"מ, האמנים הבינלאומים גלן פליר מאנגליה, לוק ויננטס מבלגיה ומאייניקה ממערב גרמניה 6.5 כל אחד. ההישג של שני הישראלים הוא מרשים. שבתאי ניצח בין השאר את אלוף הונגריה, מלפני שנתיים, פאראגו ואת אלוף הולנד רוד דאורן ונחל הפסד יחיד, לוינאנטס. קוסאשווילי, בן ה 18, סיים את התחרות ללא הפסד והשיג תיקו עם פאראגו ומאיילס ופליר.

להלן המשחק המרתק, בו גבר רן שבתאי על אלוף הולנד, בלוויית הערותיו של המנצח.

הודית של המלך
לבן: שבתאי
שחור: דאובן

1. ד4 פו6 2. ג4 ז6 3. פג3 רז7 4. ה4 ד6 5. פו3 0־0 6. רה2 ה5 7. 0־0 פג6 8. ד5 פה7 9. פה1 פד7 10. רה3 ו5 11. ו3 ו4 12. רו2 ז5 13. פב5 [רעיון של קורצ'נוי, שבוצע על ידו אשתקד והוצג במדור זה. קורצ'נוי, בסיגנונו האופייני, ניסה לזכות ברגלי „בכל מחיר"] 13...פו6 14. פ:א7 רד7 15. ג5 [רעיון של רב האמן האמריקאי יואל בנג'מין. על 15...צ:א7 בא 16. ג:ד6 פג8 17. ד:ג7 מלווה ב ר:א7 וללבן יתרון חומרי קל] 15...ז4!? [חידוש] 16. ג:ד6!? [מוטב 16. פב5] 16...ג:ד6 17. מהב3! [לא 17. פב5? בשל 17...ז3!] 17...ז3 18. ח:ז3 ו:ז3 19. רה3 [מהה8! מלווה ב מהח5 וזוכה] 17...ז3 18. רב6 מהה8 [מוטב להקדים 18...ז:ח2+] 19. ח3 מהח5 20. רב5! ר:ח3 21. ז:ח3 מה:ח3 22. מהג2 [מסע הגנה זה הוא גולת הכותרת של תכנית הלבן. המצב עתה מסובך ביותר] 22...פז6 23. מהז2 מהח5 24. מהח1 פח4 25. א4?! [הלבן תיכנן לשחק 25. רה2 אך התברר לו שלאחר 25...פר7 הוא יאלץ להחזיר את הכלי העודף. לכן בא 25. א4, בכוונה להמשיך רה2, אך מוטב 25. צג1 במטרה להמשיך 25. צג3 וגם „פוילה" ל ג7]
25...פ:ה4? [נחוץ 25...ז2!] 26. פ:ז2 פ:ו3+ 27. צ:ו3 מה:ו3 28. פה1 מה:ח1+ 29. מ:ח1 פ:ה4 ולשחור סיום נוח. אילו היה מצב זה מתקבל לאחר 25. צג1 היו הסיכויים שקולים] 26. ו:ה4 ו3 27. צא3!! [ראובן לא לקח בחשבון דרך הגנה זו] 27...ז1+ [על 27...ז2 בא 28. מהח3 ז:ו1 29. ר:ו1 והיתרון החומרי של הלבן עדיף, כנראה, על מיתקפת השחור]
28. צ:ו2! ז:ו2+ 29. ר:ו2 צ:ו2 [דווקא כך בשל שליטת הצריח הלבן בשורה השלישית] 30. מ:ו2 מהז4 [לא 30...צ:א7 בשל 31. פו6 רו6 32. מהח3 ומצב השחור אינו נוח] 31. רח2 מה:ו4+ 32. מרז1 פו3 33. צו3 מהה5 34. מה:ה4 מהד6 35. מהג4 מהר2 36. מהג4 מז8 37. מהח6 מה:ח4 38. מהח3 מה:ח3 39. מהב2 צז7 40. מהר5 צה8 ולשחור משחק נגדי] 40...צז8 41. מהה3 מהא1 42. רד3 [מאיים 43. מהח6 מלווה במט] 42...מהח1 43. מהז4 מהח3 44. רג2! ב6

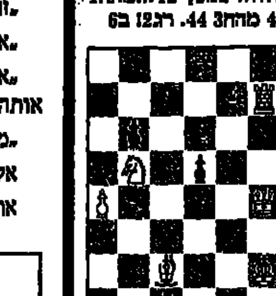

45. צ:ז7!! צ:ז7 [או 45...מ:ז7 46. מהז5+ מו7 47. פד6+ ולוכד מלכה] 46. מהז8+ צז8 47. מהו6+ צז7 48. פד6 מהח2+ 49. מה1 והשחור נכנע, שכן לאחר 49...מהז1+ 50. מר2 מהז5+ 51. מה:ז5 צ:ז5 52. פו7+ ולוכד צריח.

ניצחון מפתיע

רמי אברהמי ניצח במפתיע את רב האמן יהודה גרינפלד בסיבוב הראשון של תחרות אמנים הנערכת באוניברסיטת תל אביב. אברהמי זכה לפני כשמונה שנים בסגנות אליפות ישראל לנוער בשחמט, כה גבר על אלון גרינפלד שזכה במקום הראשון.

מאוצר התחבולות

לבן: יארטרסון
שחור: בלייאבסקי
בלפורט 1988

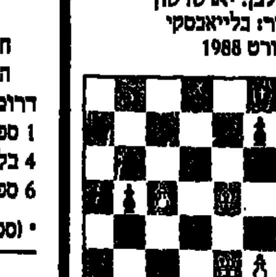

תור השחור
די היה בתחבולה נאה של בלייאבסקי כדי שיריבו ייכנע לאחר מסע נוסף. כיצד? הפתרון להלן במהופך.

פתרון
[illegible]

ברידג' מאת רחל שמיר

עוגת פלאים

„איזו עוגה נהדרת!" אמרה נחמה בהתפעלות, כשהיינו מסבות לשולחן ועוסקות בשתיית הקפה, בבית האשפית שלנו, שושנה. „אפשר לקבל את המרשם?"
„זה סוד מקצועי", ענתה שושנה.
„אינך יודעת ששושנה אינה מעבירה מרשמים?" נשמע מפיה של רות.
„את מי זה מעניין?" צייצה חרותה, שהידע שלה באפייה מסתכם באפס והשיתה רק עיצבנה אותה.
„מי מחלקת?" שאלה כרמלה, אשר סיימה את שתיית הקפה והתמקמה ליד שולחן הברידג'.
אל העוגה נחזור מאוחר יותר, אחרי ה„עבודה"...
את היד הזו חילקה נחמה:

צפון
♠ Q 9 8 7 4
♥ A K 2
♦ 8
♣ A 10 9 4

מערב
♠ 6 2
♥ 5 4 3
♦ Q 9 7 5 4 3 2
♣ 3

מזרח
♠ 5
♥ Q J 10 9 8 7 6
♦ J 10
♣ K Q 7

דרום
♠ A K J 10 3
♥ –
♦ A K 6
♣ J 8 6 5 2

חילק דרום.
ההכרזות:

דרום	מערב	צפון	מזרח
1 ספייד	פאס	4 דיאמונדי*	4 הארט
4 בלי שליט	פאס	5 הארט	פאס
6 ספייד	פאס	פאס	פאס

• (ספלינטר) ז.א. בודד או חסר בצבע ואפשרות להכריז מישחק מלא בספייד.

כשמערב הובילה בקלאב קטן ונחמה זכתה באלוף כדומם, היה ברור לה, כפי שהסבירה בסיום המישחק, שהמלך והמלכה קלאב בידי מזרח. לכן בנתה את מישחקה בהתאם. ראשית משכה את השליטים מידי יריבותיה, אחר כך משכה את שני ההארטים הגבוהים בזורקה שני קלאבים מן היד וחתכה את ההארט השלישי ביד. לאחר שמשכה את שני הדיאמונדים הגבוהים נוצר המצב הבא:

צפון
♠ Q 9 7
♥ –
♦ –
♣ 10 9

מערב
♠ –
♥ –
♦ Q 9 7 5 4
♣ –

מזרח
♠ –
♥ Q J 10
♦ –
♣ K Q

דרום
♠ K J
♥ –
♦ 6
♣ J 8

מכאן המשיכה נחמה ב־6 דיאמונד בזורקה קלאב מהדומם. למערב, שזכתה בלקיחה, לא היתה ברירה אלא להחזיר דיאמונד. נחמה זרקה את הקלאב האחרון מן הדומם וחתכה ביד. ביצוע החוזה הושלם.

ועכשיו לנושא העוגה.

כאכלנו את ארוחת הערב, שהיתה הפעם על טהרת הגבינות והסלטים, הוחלט פה אחד שנחמה התקדמה יפה מאוד בברידג' ונחמה העלתה שוב על נס את עוגת הפלאים של שושנה.

את סוד עוגתה של שושנה לא גליתי לכן, אבל לקוראותי אגלה. פעם לפני שהכרתי את אופיה המשונה של שושנה, לימדתי אותה לנצל עוגה שלא עלתה יפה או שאריות של דברי מאפה. אין לזה מרשם קבוע, אבל אם החומרים הבסיסיים טובים היא תמיד מצליחה.

ואלה ההוראות: יוצרים עיסה מן העוגה שנפלה או השאריות, מוסיפים קרם כלשהו או פודינג, שוטחים יפה בתוך כלי מרובע או עגול ומצפים בקצפת או קרם. לעיסה אפשר להוסיף גם אגוזים, צימוקים וכיוצא באלה. מקומה של עוגה זו במשרד כמובן.

נא לזכור שהזכויות שמורות לי, ולי בלבד. את עוגת הבכורה מסוג זה הגשתי כשהייתי עקרת בית צעירה ומחוסרת נסיון. אישי התפעל מהרעיון והדביק לי את התואר „אשפית". עכשיו שושנה מתהדרת בנוצות לא לה ועוד מסרבת להתחלק ברעיון עם אחרים. לזה אני קוראת חוצפה.

על בולים ובולאים מאת שלמה שמגר

דוקאט זהב כפול

הדוקאט הכפול הוצא לראשונה ב־1607 על־ידי הפרובינציות המאוחדות של ארצות השפלה. מאז כינון הממלכה ההולנדית ב־1813, הוצא מטבע זה, המהווה הילך חוקי, רק פעמיים – ב־1854 וב־1867, ושתי הנפקות אלה הינן בין הנדירות ביותר בעולם הנומיסמטי.

המיטבעה הממלכתית ההולנדית הנפיקה עתה דוקאט כפול מזהב עם שנת הנפקה 1988. לראשונה המטבע נמצא בהישג יד של הכל. קוטרו 26 מ"מ ומשקלו 6.98 גרם של זהב כשוהר 983. פרטים אלה לא שונו במשך יותר מ־300 שנים. ניתן לרוכשו ב־185 דולר בבנקים המסחריים של הולנד ובמשרדי המיטבעה הממלכתית ההולנדית. בשל מחירו הנמוך יחסית, בהשוואה למטבעות זהב נומיסמטיים דומים, והעובדה כי זו הוצאה ראשונה זה 121 שנים, סבורים אנשי המסחר, כי הביקוש לדוקאט הכפול יהיה חסר תקדים. המיטבעה תדאג להבטיח, כי תוך התקופה המוגבלת של ההוצאה, יועמד המטבע לרשות מסחר רב ככל האפשר של אספנים ומשקיעים. ההקצבה, יחד עם מועד סופי להזמנות, יבטיחו הפצה למספר מירבי של אספנים. ההזמנות תתקבלנה עד 31 באוקטובר 1988.

המטבע מציג את המוטיב המסורתי של הדוקאט ההולנדי: האביר העומד על הצד הקידמי של הדוקאט וזהה לאביר של שנת 1607. הכתובת הלטינית שפירושה „אחדות מגדילה דברים קטנים". הלוח בצורת מגילה על הצד האחורי, נושא את הכתובת הנדרשת בהתאם לחוק ההולנדי, שפירושה: „מטבע זהב של ממלכת ארצות השפלה בהתאם לחוק האימפריה".

בעת שהמיטבעה ההולנדית החלה לייצר את הדוקאט הכפול בראשית המאה ה־17, היתה אירופה ערה לתקופה של התפתחות כלכלית אדירה. הדוקאט הכפול וכן זוגו, הדוקאט, הוכו במטרה למטבעות סחר מקובלים בעולם, ונחשבו על־ידי אנשי הסחר הבינלאומי כאמינים ביותר. כתוצאה מהצלחה זו, עיצוב המטבע נותר כמעט ללא שינוי עד היום.

כל מטבע בתגמיר „מוריקשוט" מוטבע על־ידי מבלטים באיכות גבוהה על מכבש מטבעות בלחץ גבוה, בו משתמשת המיטבעה אך ורק עבור מטבעות זהב. המלנקים מלוהקים באופן מיוחד, על מנת ליצור רמיזה קפואה על הרקע רמזי הראי, על מנת להבטיח הגנה מרבית כל מטבע נבדק ומוכנס למעטפה פלאסטית קשיחה, לפני שהוא מוכנס לתיק תצוגה מפואר.

בשנה הבאה – לפי הודעת המיטבעה המלכותית ההולנדית, יונפק דוקאט כסף בגודל כמו...

תפוח ועץ
376 לילדים ולהורים

ממדף הספרים

להתחיל מבראשית

היום הראשון הכי קשה מאת: לאה נאור. ציורים: כרמי גל. מסדה. 73 עמודים.

„רגע לפני שתמר אמרה לי את זה, עדיין הייתי ילדה מאושרת". יש סיפורים שכובשים אותך ממשפט ראשון. הספר שלפנינו למשל, הנפתח במשפט המצוטט כאן, ביניהם. מרגע שאתה פותח אותו וקורא את המשפט הזה, אתה פשוט לא מסוגל להניח את הספר מידך, עד שתגיע לסופו.

הוריה של רחלי נפרדים. מכיוון שאביה נשאר בקיבוץ עם אשתו החדשה, מחליטות רחלי ואמה לעקור מן הקיבוץ אל העיר. הסיפור מסופר בגוף ראשון מפיה של רחלי בת התשע, השוטפת אותנו בבת אחת לשטף מדהים בכנותו של מחשבות ותחושות. אתה קורא את הספר ונדמה לך שהאירועים המתוארים בו מתרחשים עכשיו, בחדר שבו אתה יושב. אתה עצמך הופך להיות עד ראייה ושמיעה והרחה ומישוש לנסיונותיה של רחלי למנוע את הפירוד, ואחר כך, בזה אחר זה, לייאוש, לכעס ולעלבון, רצון לנקום, עצב עמוק ולתחושת העולם החרב, עד למאבקה של רחלי על מקומה החדש ולהתעוררות התקווה החדשה.

הספר הזה לא מסופר בשלבים. הוא יצוק מיקשה אחת של אמת פשוטה, בלי התחמקויות ובלי אף מילה מיותרת. הוא פורט על כל נימי הרגש של הקורא, במיומנות מרהיבה, בלי לצרום אפילו פעם אחת. שום סקירה בעיתון לא תוכל להעביר את החוויה שהספר הזה מעניק.

משפט אחרון (הכי קל): מקומו של הספר הזה יכירנו על מדף הקלאסיקה העולמית, לצד ספריו של אריך קסטנר. מספיק לדבר. רוצו לקנות ולקרוא.

יבשם עזגד

יד המספר

לב שמח ייטב פנים.
(משלי ט"ו)

*

לעולם יאכל האדם וישתה פחות ממה שיש לו, וילבש ויתכסה במה שיש לו, ויכבד אשתו וילדיו יותר ממה שיש לו.
(חולין פ"ד)

בישול בזיק-זק

אוֹכְלִים נוֹרְוֶגִית

תִּשְׁמְעוּ סִפּוּר. יֵשׁ לִי חָבֵר אֶחָד נֶחְמָד מִמּוֹצָא תֵּימָנִי, שֶׁנָּסַע לְטִיּוּל בְּיָוָן. שָׁם הוּא פָּגַשׁ בַּחוּרָה נוֹרְוֶגִית, שֶׁהִזְמִינָה אוֹתוֹ לְבַקֵּר בְּאַרְצָהּ. נָסַע הַתֵּימָנִי-יִשְׂרְאֵלִי לְנוֹרְוֶגְיָה, כִּמְעַט מֵת מִקֹּר (וְזֶה הָיָה בַּקַּיִץ), אֲבָל חָזַר עִם מַתְכּוֹן שֶׁל אֹכֶל נוֹרְוֶגִי נוֹרָא נֶחְמָד. אֶתְמוֹל הוּא הִזְמִין אוֹתָנוּ לַאֲרוּחַת עֶרֶב, וְכֻלָּנוּ אָכַלְנוּ מַאֲכָל נוֹרְוֶגִי מְתֻבָּל בְּתֵימָנִית. הָיָה טָעִים מְאֹד וּבְעֶצֶם גַּם פָּשׁוּט לְהָכָנָה. כְּדַאי לְהָכִין כַּמּוּת לְכָל הַמִּשְׁפָּחָה.

הַמִּצְרָכִים הַדְּרוּשִׁים: עוֹף אֶחָד קָטָן מְחֻלָּק לַחֲלָקִים, תַּפּוּחֵי אֲדָמָה גְּדוֹלִים קְלוּפִים, 4 גְּזָרִים. אֶת כָּל הַכְּבוּדָּה הַזֹּאת שָׂמִים בְּסִיר וּמוֹסִיפִים מַיִם וְאַבְקַת מָרָק (הוּא שָׂם בַּמָּרָק גַּם חַוָאיְג׳, שֶׁהוּא תַּבְלִין תֵּימָנִי, אֲבָל לֹא מֻכְרָחִים), מַרְתִּיחִים אֶת הַמָּרָק וּמְבַשְּׁלִים עַל אֵשׁ קְטַנָּה כְּשָׁעָה.

לִפְנֵי הַהַגָּשָׁה מוֹצִיאִים בְּכַף מְחֹרֶרֶת אֶת הַבָּשָׂר וְהַיְּרָקוֹת הַשְּׁלֵמִים וְשָׂמִים אוֹתָם בִּקְעָרָה יָפָה. עַל יַד קְעָרַת הַבָּשָׂר וְהַיְּרָקוֹת מַגִּישִׁים קְעָרִית וּבָהּ רֹטֶב חֲזֶרֶת (אֶפְשָׁר לִקְנוֹת אֶת זֶה) וּצְלוֹחִית קְטַנָּה עִם רִבָּה.

כָּל אֶחָד שָׂם לְעַצְמוֹ עַל הַצַּלַּחַת חֲתִיכַת עוֹף, תַּפּוּחַ אֲדָמָה אֶחָד וְגֶזֶר אֶחָד. עַל כָּל זֶה הוּא שׁוֹפֵךְ רֹטֶב חֲזֶרֶת וְטִיף-טִפַּת רִבָּה.

כֵּן, גַּם אֲנִי לֹא הֶאֱמַנְתִּי שֶׁזֶּה יִהְיֶה טָעִים, אֲבָל טָעַמְתִּי. הָיָה יָפֶה. חוּץ מִזֶּה, זֶה טִיּוּל לְאֶרֶץ רְחוֹקָה וְקָרָה.

דניאלה שמי

סבתא שלי...

מדף הצעצועים

מה תופס מנהל

כבר סיפרנו על משחקי העץ הסימפטיים שמיבאת מניו זילנד חברת "קוורו", אלא שאז עסקנו במשחקי ילדים, ואלה לא כל כך אהבו את הפאזלים, שבעינינו שלנו היו ממש מקסימים.

הפעם המגרש שלנו. החברה מיבאת משחקי מנהלים של יצרן ניו-זילנדי בשם "אי.קיו". שעשועים אלה הם בעצם קישוטי שולחן, שהמנהל יכול להשתעשע בהם במהלך ישיבה משעממת.

המשחק הראשון הוא "מגן דוד", הצרן מניו-זילנד הרחוקה יודע שזוהי חידה יהודית עתיקה. על לוח עץ משובץ משורטט מגן-דוד, שקווים שחורים מחברים בין קודקודיו. בכל קודקוד גומת עץ עמוקה ויש גם שמונה חיילי פלסטיק צבעוניים כמנין הקודקודים. יש לשבץ את החיילים בגומותיהם בטכניקה מיוחדת, הנראית פשוטה ממבט ראשון, אבל הדרישות ישיבות משעממות ארוכות ורבות כדי למצוא אותה. יתרונו הגדול של המשחק — הוא איננו מעצבן, ומושך להמשיך עוד ועוד.

מתסכל וקשה הוא משחק "העכבר העיוורמוני", זוהי קוביית עץ גדולה וכבדה הבנויה חלקים חלקים, משולבים זה בזה. במרכז הקוביה מסתתר עכבר עץ חלקלק. כדי למצוא את העכבר יש לפרק את הקוביה, וזה לא קשה במיוחד, אך להרכיב אותה מחדש — זה הסיפור. מלבד ודעות שקל יותר להרוס מאשר לבנות, יש המסוגלים לבלות עם העכבר וחלקי העץ שעות ארוכות, ובלבד שיצליחו לפצח את הסוד. סתם אנשים נשברים ונשארים עם ערימה של חלקי עץ, לא נעים.

הקל בשלישיית משחקי המנהלים שבחנתי הוא "עין האולימפי", טבעות מתכת עגולות על רגלי מתכת, תקועות בתוך בסיס עץ. הטבעות ממוקמות בגבהים שונים ושלובות זו בזו. יש גם חוט צבעוני המשוחל פנימה, ויש להתיר את החוט מן הסבך בלי לפתוח את הקשר. אחר כך משחילים שוב את החוט והסיפור חוזר על עצמו. נחמד מאד, גם לילדים.

היבואן מבטיח כי בחנויות יש הדרכה עבה, ובה כל משחקי "אי.קיו", כשפתרונות למשחקים המסובכים מפורשים בה לרווחת כל המיואשים.

כרטיסים כניסה

הלך לאיבוד

שמח באיבוד – הצגה מוסיקאלית לילדים ● „תיאטרון חמציץ" ● מחזה, שירים ולחנים, בימוי ותפאורה: רתיה בן-דור ● שחקנים: ג'ולי גולדשטיין, אלי נחמה ● עיטור מוסיקאלי: דנה שפים ● לבני 4 – 9 ● בשעה.

מכירים מישהו, שדברים לא הולכים לו לאיבוד? ומי איננו מתעצבן כשזה קורה לו? ומי איננו שמח כשהוא מוצא חפץ אבוד? לכולנו זה קרה, קורה וגם יקרה. לצורך הדגמה לאיכות האבדות ומידת חשיבותן למאבד, נשלפים בהצגה חפצים אבודים – גרביים בודדים, מניפה, גשר ליישור שיניים. חבצלת (ג'ולי גולדשטיין, זוכת פרס המשחק בפסטיבל עכו לתיאטרון אחר בשנה שעברה) מבהירה שהכל עלול ללכת לאיבוד ואת הכל, כמעט, גם מוצאים אחר כך.

חבצלת מגיעה, לגמרי במקרה, לאי בוד, עליו כבר נמצא החבר שלה אליינדמה-לי, שמאוד אוהב להיות שם. חבצלת מתגעגעת הביתה וכל הזמן רוצה שימצאו אותה, אבל אליינדמה-לי מבטיח לה שבאי בוד יותר כיף, ובדרך משם לכאן אמורים הם ואנחנו לעבור חוויות בלתי נשכחות.

המחברת והבמאית רתיה בן-דור (תסריטאית „פרפר נחמד", „קישקשתא", „רחוב סומסום"), שזרה שירים חדשים שכתבה לצורך ההצגה, כמו „ללכת לאיבוד בכוונה", שחלקם מכוונים למבוגרים המלווים, שלא ישתעממו. לדוגמה: *אני אומר שלום לחברים שלי/ ולמלתחה שלי/ ולתכניות החיסכון/ לספרים שלי/ וגם לשר הביטחון.*

במהלך שירים מוכרים יותר מתוך תוכניות הטלוויזיה שחיברה, נשמעו מחיאות כפיים של הילדים. בן-דור יודעת, ממש כמונו, שילדים אוהבים שירים מוכרים וחשים בנוח בסביבה מוכרת להם היטב.

הסיפור עצמו הלך קצת לאיבוד, התבלבל ומשך לכיוונים אחרים לגמרי, שלא היו בהצהרת הכוונות של התוכניה. כמו למשל, איך נעשים הצבעים ואיך נכתבות האותיות. על זה נאמר, כבר ראינו את זה באופרה אחרת.

אני עצמי מעדיפה תיאטרון על פני המסך הקטן, אך הפעם מוטב לצפות בתוכניות הטלוויזיה של רתיה בן-דור.

שרה ארנון

מדור לימודים

קדמי את עצמך בשנה החדשה! נצלי את שעות הפנאי ללימוד מקצוע או שפה

1988

לקראת בחינת משרד העבודה.
הנהלת חשבונות
כולל לימוד הנה"ח ממוחשבת. הרשמה לקורסים סוג 1+2;3
קורסי ערב מזורזים פעמיים בשבוע במשך 5 חודשים. קורסי בוקר וערב אינטנסיביים 3 פעמים בשבוע במשך 7 שבועות. השיטה המשולבת מקצרת את תקופת הלימודים לחצי ומוזילה את שכר הלימוד בשליש
• הכנה לבחינות סיווג ממשלתיות • קבוצות לימוד קטנות • מרצים מנוסים • לימוד אינטנסיבי • תירגול בעבודה מעשית • השתלמות במיכון + י ב מ
כולל לימוד הנה"ח ממוחשבת
בחשבשבת
חסרים יותר מ־500 מנהלי חשבונות מדופלמים
לכבוד המכון הישראלי למינהל, ת.ד 28124 (למסי 15) ת"א, 61281
אבקשכם לשלוח אלי חינם מדריך ללימוד הנהח"ש
שם וכתובת ______ טל ______
קורס כתבנות או אנגלית, חינם לכל נרשם
חינם - 24 שעות ביממה, חייג ברגע זה לטל 03-201392, 03-295529, 057-73714, 02-221933, 04-665501
גם בלילות ובשבתות מסורי יעוץ בתוכנתך ומס הטלפון שלך ותקבלי לביתך פרוספקט הזמנה לבחון התאמה. חינם.
מ.י.ל. מכון ישראלי למינהל

גם מזכירה רפואית וגם מזכירה בכירה בקורס אחד
הרשמה לקורסי בוקר וערב.
בניקוח איגוד הרשמים הרפואיים בישראל
מכון ישראלי למינהל

טכנאי שירות וידאו - טלוויזיה
כולל קורס לאנטנות צלחת לווינים!
• מסלול שנתי למחוסרי ידע באלקטרוניקה • מסלול חצי שנתי לאלקטרונאים • לחיילים משוחררים תנאים מיוחדים • רוב הקורס בעבודה מעשית • הכוונה לעבודה למסיימים
לקליטת שידורי לווינים וטלויזיה בכבלים
ללא תלות בגיל, השכלה או ידע באלקטרוניקה
סידור מיוחד למשרתים במילואים
מקצוע נדרש • הכנסה גבוהה • עבודה מעניינת
מכון להכשרה מקצועית

קורס עיצוב אופנה
נפתחים קורסי בוקר וערב לעיצוב אופנה
מכון להכשרה מקצועית

עיצוב פנים
נפתחים קורסי בוקר וערב בת"א, חיפה, ירושלים באר-שבע
הקורס לעיצוב פנים מיועד לבעלי גישה אסתטית ויצירתית המעוניינים להפוך להיות מעצבי פנים מקצועיים.
תכנית הלימודים
שירטוט ארכיטקטוני, שירטוט לעיצוב פנים, גאומטריה תאורית, תיכנון ארכיטקטוני, חומרים ותהליכים, פרטי בניין, נגרות וריהוט, עיצוב וחזוק, צבע, תאורה, רייפוד ועוד
הינך מוזמן/ת לשיחת יעוץ ומבחן התאמה חינם ללא כל התחייבות מצידך.
מכון להכשרה מקצועית

למד בגרות בקלות וחסוך 1,000 $
הרשמה לקורסים מזורזים למועדי ינואר 89', יוני 89'
לימוד בכתב, לימוד ערב או משולב לפי בחירה.
חינם - 24 שעות ביממה
המכונים האמריקאים להשכלה בכתב בשיתוף המכונים הבריטיים. 35 שנות נסיון. 95% הצלחה

עיתונאות
מכון ישראלי למינהל — מרכז ישראלי לתקשורת המונים
קורס דו שנתי לקומוניקציה ברמה אקדמאית לעיתונאות, יחסי ציבור, דוברות, פרסום וטלוויזיה בהנהלת מר נח הלפרין.
הלימודים בשעות הערב
תל-אביב בן-יהודה 32 בית אל-על ח. 510 טל: 201392, 295529, 291858

מנהל עסקים
קורס ערב לניהול עסק עצמאי
מכון ישראלי למינהל

הנהלת חשבונות
בביתך בזמנך הפנוי
המכונים האמריקאים להשכלה בכתב

יעוץ מס
באישור נציבות מס הכנסה
מכון ישראלי למינהל

אוניברסיטאות בארצות הברית
יעוץ ★ הכוונה ★ הרשמה
הכנה לבחינת TOEFL
תל-אביב בן יהודה 32 בנין אל על חדר 521 טל. 03-297324
Israel American Institute — COLLEGE ADVISORS

למד/י גרפיקה וציור בביתך בזמנך הפנוי
לקבלת פרוספקט חינם ומבחן התאמת כשרון גרפיקה ללא כל התחייבות מצידך התקשר/י 24 שעות ביממה טלפון 03-868410
המכונים האמריקאים להשכלה
המכונים — המכונים האמריקאים לשפות, המכון הישראלי למינהל, המכון להכשרה מקצועית
28 שנות נסיון, 250,000 בוגרים

גרפיקה
הרשמה לקורסי בוקר וערב בת"א
לכ' המדרשה לגרפיקה ולציור ת.ד 36239 ת"א מיקוד 61361
חינם 24 שעות ביממה
משרדנו פתוח כל יום בין השעות 9.00-19.30
ת"א בן-יהודה 32 בית אל-על ח. 510 טל. 295529